

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת בלק | גיליון 183 | תמוז תשפ"א

עבודת הלוי

פרקים מחייו ומסכת גדולתו של הגאון האדיר סיני ועוקר הרים מגדולי הדור בארה"ב
רבי יעקב יצחק רודמן זצלה"ה
ראש ישיבת 'נר ישראל' בולטימור
נלב"ע יד תמוז תשמ"ז

השבוע ב"אוסף גיליונות"

עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים
ציצית נוסף על הקרן
מכתב הגאון רבי שמואל יוסף שטיצברג שליט"א

פניני פרשת השבוע

מאת מגיד השיעור הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א
כיצד 'צנח' סידור היישר על רעמת השיער הנכונה?

בנתיבות העיון

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרון שורצר שליט"א
בדין רודף שיכולים להצילו באחד מאבריו
בדין הריגת הרודף לאחר שפסקו מעשיו כדי להציל הנרדף

אז נדברו

מחשבות לבני הישיבות
"גיבור הכח" שמעולם לא קיבל כותרות בעיתון...

חשבתי דרכי

נקודות אור במשנתו של הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
קללת בלעם היא צירוף ל'רגע' שבו "אין העולם מתקיים"
וההיפוך שלה למדת הרחמים הוא רק לאלו
המצטרפים ל"כי אהבך ה' אלקיך"

שיחת ראש ישיבת חברון

הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א
שלמות האדם בתיקון שורשי מידותיו הטובות
תלמידיו של אברהם אבינו ותלמידיו של בלעם

נחל אליהו

מאת הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
הביאור בנבואת בלעם שהיא כנבואת משה באומות העולם

מתוקים מדבש

מאת הגאון רבי יעקב ישראל בייפוס שליט"א
כיצד נלמד מ"שתום העין" על שמירת העינים

בנתיבות יצחק | שיעור חומש | מגיד דבריו ליעקב | שיעורי בינה | עשרת המועדים | יעלת חן | תמצית הש"ס משנה ברורה ומוסר | פניני הלכה | שיעורי דעה | ברומו של עולם | יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | תוספת שבת | דרישה וחקירה מים זכים | הפרשה המחכימה | פרפרת לשלושת השבועות | צמאה נפשי | שמונה בפרשה | לקראת שבת - דרשו | עם הספר

לע"נ שרה איסה בלייברג-קנול ע"ה בת הר"ר צבי הערש קנול ז"ל כ"ד תמוז תשנ"ב

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת בלק

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
21:16	20:31	19:13	ירושלים
21:18	20:33	19:28	בני ברק
21:21	20:35	19:22	חיפה
21:17	20:32	19:22	מודיעין עילית
21:16	20:31	19:12	בית שמש

מעמד יסוד הכוללים "יד אפרים" ו"אהל ליפשא" וחנוכת הבית במשרדי צוף הוצאה לאור

ורוחב לב. מתוך נשיאה בעול ומחויבות להרבצת התורה באו צאצאי הגאון רבי אפרים זצ"ל לעזרת ה' בגיבורים, בהקמת כולל יום שלם "יד אפרים", עבור אברכים מובחרים בבית המדרש "היכל אפרים". בראש הכולל יעמוד **הגאון המופלג רבי אברהם רוטנברג שליט"א** נכדו חביבו של הגר"א זצ"ל, אשר נתעטר בנזר "חתן כתר תורה" של "קרן ארבהם הכהן", ונודע בספריו המעמיקים וברוחב ידיעתו במרחבי הש"ס, ובהנהגתו והדרכתו יתלמדו ויתעלו אברכי הכולל לשם ולתפארת בס"ד.

בד בבד הקים הרב נתן פלדמן שליט"א כולל **ערב "אהל ליפשא"** ע"ש אימו המנוחה מרת לאה ליפשא פלדמן ע"ה בת הגר"א זצ"ל לקראת יום פטירתה, אשר ישכון בבית הכנסת המרכזי מצפה רמות בשכונת רמות א', לקיים מה שאמר רבי יוחנן "אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר קומי רוני בלילה" (שמ"ר מז ה).

לרגל כנס היסוד של פתיחת הכוללים ולרגל חנוכת המשרדים המחודשים של צוף הוצאה לאור, נתכבדו בני החבורה וידידי צוף הוצאה לאור לביקור רב רושם של **מרן הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א** ראש ישיבת סלבודקה וחבר מועצג"ת, ידידו ורעו של הגאון רבי אפרים זצ"ל מתקופת לימודם בישיבת לייקווד. מרן הגרמ"ה שליט"א עומד בראש הכוללים ומכוון את כל אורחותיהם ומלווה את ניהולם הטרייה עצמו במיוחד למעמד קביעת מזוזה וייסוד הכוללים במשרדי צוף הוצאה לאור בשכונת רמות בירושלים.

בשורה מרנינה ומשמחת נתבשר עולם התורה בייסוד כולל **"יד אפרים"** לאברכים מופלגים, בבית המדרש "היכל אפרים" וכולל **"אהל ליפשא"** בביהכ"נ המרכזי מצפה רמות בשכונת רמות א'.

כולל "יד אפרים" הוקם ולעילוי נשמתו של **הגאון האדיר רבי אפרים ראובן זורייבין זצ"ל** לשמו ולזכרו תאות נפש, בבית המדרש שנוסד על שמו ומשמש כאבן שואבת לתלמידי חכמים תושבי השכונה שקבעו בו את מקום תלמודם ותפילתם. הגאון רבי אפרים

זצ"ל תלמידו המובהק של המאור הגדול מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל ועורך ספרו "משנת רבי אהרן" נודע בכח עיונו ובעוצם שקידתו ובשליטתו המוחלטת בכל מכמני התורה, הותיר ברכה אחריו בתלמידיו הנאמנים מרביצי התורה ובספריו היסודיים ובצאצאיו ממשיכי דרכו מעמידי עולם התורה. צאצאיו ובראשם נכדו - ראש וראשון לכל דבר

שבקדושה **הרב נתן פלדמן שליט"א יו"ר הוצאת הספרים הנוודעת "צוף הוצאה לאור"**, שוקדים ומשתדלים כל העת להרבות כבוד שמים בהוספת בתי מדרש ומסגרות לימוד לבני תורה וברעיונות מתחדשים להפצת תורה ויראה בקרב עולם התורה.

לאחרונה נוספו משפחות רבות של בני תורה בשכונה כ"י, ונוצר צורך מיוחד להרחיב את גבולות הקדושה בשכונה בכינון כוללים ומסגרות לאברכים עמלי תורה שישקדו על התורה ועל העבודה, מתוך מנוחת הנפש

אחר מעל ומעבר לסולם הערכין של העולם הפשוט והרדוד, והיא שהביאתו לעמל וליגיעה שלא מעלמא הדין ולמדרגות נישאות של הבנת עומק התורה וסתריה. שאיפתנו ללכת בדרכיו באהבת התורה ושקידתה, ולזכות לכתרה של תורה בסייעתא דשמיא, ובזכות תמכין דאורייתא המעמידים ומחזיקים את כל המפעל הגדול של הכוללים על שמו של זקננו הגאון רבי אפרים זצ"ל.

לאחר קביעת המזווה נשא מרן הגרמ"ה שליט"א דברים לכבוד המעמד (ראה מסגרת) ולזכרו של ידידו הגאון זצ"ל, והאציל את ברכתו ללומדי הכוללים.

לקראת סיום הציג הרב פלדמן בפני מרן הגרמ"ה שליט"א את חברי המערכת של החוברת המיוחדת "אוסף גיליונות" מבית צוף הוצאה לאור היו"ל מידי שבת בשבתו, עם ד"ת מגדולי ת"ח בעניני הלכה ואגדה ופרשת השבוע שנקבצו ובאו לכבוד המעמד, מרן הגרמ"ה הביע את התפעלותו מהמפעל הגדול והאציל את ברכתו לחברי המערכת ולכלל הקוראים של "אוסף גיליונות" שיזכו להפיץ תורה ולהרבות כבוד שמים.

לאחר מכן נשא דברים ראש הכולל הגר"א רוטנברג שליט"א, בדבריו באר את דברי המדרש "אם יתן איש אל כל הון ביתו באהבה שאהב רבי יוחנן את התורה בוז יבוז לו", דהנה אם יציע אדם לחבירו לסמות את עיניו בעבור ממון רב ככל שיהיה בוודאי בוז יבוז לו, מאחר וכח הראייה אינו דבר שנמדד בכסף כלל. האדם היחיד שמעלה הצעה כזאת אינו אלא עיוור מלידה שאינו מבין מהי ראייה ואינו מכיר מהם החיים הנראים לעין, כמו כן אדם שמציע לתת ממון רב בשביל אהבת התורה, בהכרח שאינו מכיר ואינו מבין כלל מהי תורה ומהי אהבת תורה. הוא מעולם לא נכנס לעומקה של תורה ולא טעם את טעמה המיוחד של הבנת התורה. הגאון הגדול רבי אפרים זורייבין זצ"ל היה מיוחד באהבת התורה שלו שלא נמדדה כלל ביחס לדברים אחרים, היתה זו אהבה שמגיע מרובד

דברי מרן הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א ראש ישיבת סלבודקה וחבר מועצת

רבינו יונה במשלי (א ז) אומר שבכדי שאדם יגדל בחכמה ובתורה הוא צריך יראת שמים, מפני שבלי יראת שמים אי אפשר התורה חשובה בעיניו, ובלי חשיבות התורה אין אפשרות לגדול בתורה¹. מלבד מה שמבין כל אחד שחשיבות התורה מביאה את האדם להתייגע יותר בתורה, כותב רבינו יונה (שם ב ד) שהלימוד מתוך הכרה בחשיבות התורה מביא לשמחת התורה, ושמחת התורה פותחת את עיני השכל, וזה גורם את הגדלות בתורה².

הכולל נקרא על שם ידיד נפשי הגאון הגדול רבי אפרים זוריבין זצ"ל, ודברי רבינו יונה אלו הם ההגדרה שלו בקיצור נמרץ. יראת שמים פנימית באופן מאד מאד שהביאה חשיבות התורה בלי שיעור, והביאה התמדה ועמילות גדולים, יחד עם השמחה הגדולה שהיתה לו בלימוד התורה, וכידוע שאותם דברי תורה שלו הם ממש תורה המשמחת, זה מה שפתח אותו והעלה אותו למדרגות גבוהות שלא עלה על לב שאפשר להגיע אליהם. הכולל שנקרא על שמו הוקם נתייסד ע"י הרב נתן פלדמן שליט"א ועם פטרונים כאלו שבוערת במ חשיבות התורה, יזכו בעז"ה האברכים לגדול עם היראת שמים ולקנות את חשיבות התורה ושמחת התורה כל אחד לפי מדרגתו ולהגיע להצלחה גדולה מאד. ויתן ה' שכל אברך ואברך ילמד בהתמדה, ביגיעה ובשמחה ויגיע למקסימום שהוא יכול להגיע.

בסיום דבריו הזכיר מרן הגרמ"ה שליט"א את הכולל ערב 'אהל ליפשא', ע"ש אמו של הרב נתן פלדמן שליט"א הרבנית ליפשא פלדמן ע"ה, שהיתה אשה מאד מיוחדת וזכתה להביא הרבה כבוד שמים בעולם, ואין מתאים יותר מלהקים כולל על שמה שיצליח ויביא כבוד שמים לכל הסביבה.

1. "יראת ה' ראשית דעת - תחלת כל דעת תלמוד לנפשך יראת ה' יתברך, כי החכמה ומוסר אוילים בזו שאין להם יראת השם ואינם יקרים בעיניהם ולא תצליח בלמוד החכמה אם איננה יקרה בעיניך ולא תתקיים בידך".

2. "שתתערב לנפשו החכמה ולא יהיה עליו עסקה לטורח מרוב האהבה כענין שני ויהיו בעיניו כימים אחדים, וכענין חופש מטמונים שהוגד לו כי יש מטמון בבית הזה או בבקעה הזאת, כי לא יהיה עליו לטורח חפוש המטמון מדעתו שימצא הון רב במקום אחד ויתעשר ברגע אחד. הנה הזהיר לטורח בחכמה ומבקש הכסף במיני מלאכות והסחורות ולהשיג בטרחה וחפוש ערבות חופש מטמונים, ונאמר שש אנכי על אמרתך. ולפי הערבות בטרחה וחפוש תפקחנה בה עיני השכל ותשתמר בלב האדם כענין שני נחלתי עדותיך וגו'... ואז"ל אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ והנה תלוי הצלחת הלמוד בחפץ".

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים

ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות” בחיפוש קופת ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת ’אוסף גיליונות’ ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה’אוסף’ ולפעול לפי ההנחיות

מערכת ’אוסף גיליונות’
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’
הוצאה לאור

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פניני הלכה | 59

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר
בעניני תפילה

בנתיבות העיון | 64

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרון שוורצר שליט"א

ברומו של עולם | 67

גיליון חדש היוצא מבית ועד לחכמים העוסקים בעניני תפילה

שיעורי דעה | 69

מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 71

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

פניני פרשת השבוע | 73

מאת מגיד השיעור הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

אז נדברו | 75

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 81

מעלת השבת וקדושתה

דרישה וחקירה | 83

קובץ תורני לכל המשפחה

מים זכים | 85

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 87

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

פרפרת לשלושת השבועות | 91

הגאון רבי מיכאל סורוצקין שליט"א

צמאה נפשי | 93

עבודת ד' מזוית אחרת

הרה"ג ישראל לוברבוים שליט"א

שמונה בפרשה | 95

עלון לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

עבודת הלוי | 97

פרקים מחייו ומסכת גדולתו של הגאון האדיר

סיני ועוקר הרים מגדולי הדור בארה"ב

רבי יעקב יצחק רודמן זצלה"ה

ראש ישיבת 'נר ישראל' בולטימור

נלב"ע יד תמוז תשמ"ז

לקראת שבת | 101

לקט נבחר מתוך הגיליון הנפלא של "דרשו"

עם הספר | 99

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

חישבתי דרכי | 9

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

שיחת הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א | 13

ראש ישיבת חברון

בנתיבות יצחק | 17

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל

שיעור חומש | 19

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 21

שיעורים על סדר המצוות

מאת הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

מגיד דבריו ליעקב | 23

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת כף החיים

נחל אליהו | 29

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 31

ליקוט נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עטרת המועדים | 33

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

שיעורי י"ז בתמוז

יעלת חן | 36

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א

אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 37

תמצית דף היומי

לדעת | 41

מבחן בדף היומי

תמצית משנה ברורה | 42

תמצית דף היומי

לדעת | 46

מבחן בחפץ חיים

תמצית המוסר | 47

סיכום קצר וברור של רבותינו בעלי המוסר

עינינו גל | 49

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 53

דיוני הלכה אקטואליים

מכתב הרב הגאון רבי שמואל יוסף שטיצברג שליט"א

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

רחוב סוקולוב 46 (מינימרקס ברכת השם)

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

שלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיויתי"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88

ניתן להשיג בכל הנקודות של י' בלוי הפצה

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת בלק תשפ"א | גליון מס' 179

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוינ' ע"ה

קללת בלעם היא צירוף ל'רגע' שבו "אין העולם מתקיים" וההיפוך שלה למדת הרחמים הוא רק לאלו המצטרפים ל"כי אהבך ה' אלקיך"

הדברים מתבארים יותר במדרש, בכמדבר רבה (כ' א'), שם מונים חז"ל את אלו שהעמיד הקב"ה לישראל כנגד אלו שהעמיד לאומות העולם, וז"ל "וירא בלק בן צפור, זהו שאמר הכתוב הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, לא הניח הקב"ה לעובדי כוכבים פתחון פה לעתיד לבא לומר שאתה רחוקתנו, מה עשה הקב"ה כשם שהעמיד מלכים וחכמים ונביאים לישראל כך העמיד לעובדי כוכבים, העמיד שלמה מלך על ישראל ועל כל הארץ וכן עשה לנבוכדנצר, זה בנה בית המקדש ואמר כמה רננות ותחנונים וזה החריבו וחרף וגדף ואמר אעלה על במתי עב".

בורא העולם נתן מלכות בכיפה לשלמה המלך, כאשר כל העולם נכנע אליו וכן עשה לנבוכדנצר, את אותה מלכות שבורא העולם נתן לשלמה, הוא נתן לנבוכדנצר, אכן, המלכות של שלמה הביאה אותו לבנות את בית המקדש ולהרבות כבוד שמים, את זה הוא עשה בכח מלכותו, ואילו המלכות של נבוכדנצר הביאה אותו להחריב את בית המקדש, לחרף ולגדף, ולמעט כבוד שמים.

המדרש ממשיך ומונה, "נתן לדוד עושר ולקח הבית לשמו ונתן להמן עושר ולקח אומה שלימה לטובחה", המפרשים אומרים כאן, שהכונה ב"ולקח הבית לשמו", כי הבית, בית המקדש, מתייחס בעצם לדוד, "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד", ולעומת זאת, נתן להמן עושר ולקח אומה שלימה לטובחה, בורא העולם נתן להמן עושר מקביל לעושר שהוא נתן לדוד, היינו, מיץ עצמה וכח כזה הוא נתן להמן, אכן, צאו וראו מה זה עשה בכוחו ומה זה עשה באותו כת, אצל המן, אותו כח הביא אותו לבוא ולטבוח אומה שלימה.

"כל גדולה שנטלו ישראל את מוצא שנטלו האומות כיוצא בה, העמיד משה לישראל ובלעם לעובדי כוכבים, ראה מה בין נביאי ישראל לנביאי עובדי כוכבים, נביאי ישראל מזהירין את ישראל מן העבירות שנאמר (יחזקאל ג) ואתה בן אדם צופה נתתיך וגו' ונביא שעמד מן הגוים העמיד פרצה לאבד את הבריות מן העולם, ולא עוד אלא שכל הנביאים היו במדת רחמים על ישראל ועל עובדי כוכבים שכן ירמיה אומר (ירמיה מח) לבי למוצא כחלילים יהמה וכן יחזקאל (יחזקאל כז) בן אדם שא על צור קינה וזה אכזרי עמד לעקור אומה שלימה חנם על לא דבר, לכך נכתבה פרשת בלעם להודיע למה סלק הקב"ה רוח הקדש מעובדי כוכבים שזה עמד מהם וראה מה עשה".

אלו הם דברי חז"ל, באותו כח נבואה שבורא העולם נתן לבלעם, דווקא מכח זה הוא פרץ גדריו העולם.

בלעם ידע להצטרף ל'רגע' שבו אין העולם מתקיים

איתא במסכת עבודה זרה (דף ד' ע"א) "ת"ר, אל זועם בכל יום, וכמה זעמו, רגע, וכמה רגע, אחת מחמש ריבוא ושלושת אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה בשעה זו היא רגע, ואין כל בריה יכולה לכוין אותה רגע חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה ויודע דעת עליון, אפשר דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון מי הוה ידע, כו', אלא מאי ויודע דעת עליון, שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקב"ה כועס בה, והיינו דקאמר להו נביא, עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב

בלעם דווקא בכח נבואתו פרץ גדרו של עולם

רש"י כותב בתחילת הפרשה "וא"ת מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על גוי רשע, כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות".

מתבאר כאן, שהעובדה שהוא נתן להם עצה להפקיר עצמם לזנות, היתה מכח הנבואה שהוא קיבל, כי הלא זה הנידון, בורא העולם השרה שכינתו על עובד כוכבים רשע, כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות העולם לטעון אילו היית שולח גם לנו נביאים היינו נראים אחרת, לכן הוא שלח להם נביאים, וזה מה שהנביאים עשו. פירוש הדבר, הנביאים עשו זאת עם אותו כח נבואה שניתן להם.

וכן, נבואה שניתנה לישראל, שכל עצם השליחות של הנביאים היה להחזיר את ישראל למוטב, היינו, להוכיחם. וכפי שידועים דברי הגמרא במגילה (י"ד ע"א) "אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל שכולן לא החזירו למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב", כולם השתדלו ולא החזירו אותם למוטב, אולם למדנו מכאן, שעניינם של הנביאים היה להחזיר את ישראל למוטב. ואילו כאשר בורא העולם נתן נבואה ושולח נביא לאומות העולם, אותו נביא היה זה שפרץ גדרו של עולם, היינו, הוא לקח את הנבואה כעצמה ופרץ את הגדרות, הוא הפקיר את העולם והביא אותו לזנות.

והנה, עניין זה אינו מובן לנו כלל, האם לשם כך, כדי לפרוץ גדר ולהביא את העולם לזנות, צריך נביא שיגיד דבר כזה, אולם על כל פנים. הדבר הרי ברור. המצב שאנו רואים היום, כאשר העולם נראה כמו שהוא נראה, חסר כל גדרות, פרוץ לגמרי, פרוץ במילואו, באופן שאין אפילו שאריות של איזו חומה כלשהי, הדבר הזה הוא תוצאה מאותו נביא מאומות העולם, שהוא היה זה שפרץ גדרו של עולם והביא את אומות העולם לזנות, אחר שלפני כן אומות העולם היו גדורים, וכפי שמפורש שהם עשו זאת אחרי המבול.

המבול עצמו הרי בא, כפי שמביא רש"י (בראשית ו' י"ב) את דברי חז"ל על הפסוק "כי השחית כל בשר" "אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינן", זה היה דור המבול, ואחרי המבול גדרו עצמם כל האומות כולן מאותם דברים שהביאו למבול, ואז הגדר היה גדר חזק, והוא נשמר, ועל כך נאמר בפסוק בתהלים (כ"ט י') "ה' למבול ישב, וישב ה' מלך לעולם", המבול שינה את העולם והעמיד בו את מלכותו יתברך, כביכול, בורא העולם נתיישב כסאו בעולם, מלכותו נתיישבה בעולם, אכן, מי שפרץ את הגדר הזה והחזיר את העולם לאותו מצב, זה אותו רשע, שבא ופרץ את הגדרים, והחזיר את העולם למצב שהוא כפי שאנו רואים היום.

את הדבר הזה, כמו שנתבאר, הוא עשה משום שניתן לו כח נבואה, היינו, הוא עשה זאת בדווקא על ידי אותה מעלה שהוא קיבל, על ידי אותו כח נבואה שהוא קיבל, עם הכח הזה, זה מה שהוא פעל.

ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים ועד הגלגל למען דעת צדקות ה', אר אלעזר, אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל, עמי, ראו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי עליכם כל אותן הימים, שאם כעסתי עליכם לא נשתיר משונאיהם של ישראל שרירי ופליט, והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה', וכמה זעמו, רגע, וכמה רגע, אמר אמירם ואיתימא רבינא רגע כמימריה [היינו, משך זמן שבו ניתן לומר את המילה רגע, זה משך הזמן של זעמו של בורא העולם], ומנלן דרגע הוה ריתחיה, דכתיב כי רגע באפו חיים ברצונו, ואיבעית אימא מהכא חבי כמעט רגע עד יעבור זעם."

פירוש הדברים, בתוך המציאות של העולם, הר בכל יום מחדש הקב"ה את הבריאה, ובכל יום יש רגע אחד של כעס בתוך סדר העולם, ומי שמצרף עצמו לכעס הזה יכול להחריב את העולם חורבן גמור. בלעם היה יכול לצרף עצמו לרגע הזה ולעקור את ישראל מן השורש, ואז העולם לא ימשיך להתקיים.

המשך ההנהגה קיים רק בשיתוף מידת הרחמים

תוכן העניין מתבאר על פי דברי חז"ל שמביא רש"י בתחילת התורה "שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין", בתחילה היתה המחשבה לברוא את העולם במידת הדין, הכוונה בזה, שכל אחד יקבל בדיוק את המגיע לו, מי שעשה מעשה רע יקבל מיד את המגיע לו, ומי שעשה מעשה טוב יקבל גם הוא מיד את המגיע לו, לא תהיה אפשרות אחרת, אכן, ראה שאין העולם מתקיים, היינו, אם העולם יהיה במידת הדין הוא לא ימשיך להתקיים, עמד ושיתף עמו מידת הרחמים.

והנה, הר מובן, שבזמן שעלה במחשבתו לברוא את העולם במידת הדין, פירוש הדבר, שקיימת אפשרות כזאת, יש כזאת מציאות קיימת בעולם, אלא שמה שמפקיע מהמחשבה הזאת ומבטל אותה, היינו, הסיבה שההנהגה לא מתנהגת במחשבה הזאת, היא משום שהקב"ה ראה שבמציאות הזאת אין העולם מתקיים, ולכן עמד ושיתף את מידת הרחמים, ומאז העולם מתנהג במידת הרחמים. נמצא, שהמציאות הזאת, לברוא את העולם במידת הדין, קיימת כמציאות, אבל אחר שבאופן כזה זה לא יתכן כי אין העולם מתקיים, והקב"ה שיתף את מדת הרחמים, הרי שמדת הדין לא קיימת עם המשך, היא לא קיימת כהנהגה, ומעתה, המשך ההנהגה הוא לעולם רחמים.

המשך, הוא תמיד מידת הרחמים, עצם מידת הרחמים פירושה המשך קיום. מדת הרחמים חלה רק על המשך, וכפי שכותב המהר"ל, שה'רַחֵם' נקראת כך, משום שהיא זאת שנותנת את המשך החיים. הרחם נושאת בתוכה את המשך הקיום של העולם, ולכן היא נקראת על שם הרחמים, שהם הנושאים של ההמשך הקיום בעולם.

אם אנו לוקחים את מה שנקרא רגע, היינו, את קיום מציאותו של הדבר בלבד בלי לתת לזה את המשך הקיום של ההנהגה, הרי שבמה שנוגע לעצם מציאות הדבר, מדבר זה מעולם לא היתה חרטה, יש בעולם דבר כזה שנקרא מתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין, ומה שמוציא מזה, זה מאחר שראה שאין העולם מתקיים, היינו, שלהנהגה כזאת אין המשך, אכן, על עצם מציאות הדבר, בלי משך, אין שום סיבה להתחרט מזה.

נמצא שהמציאות הזאת קיימת, אלא שהיא בלי המשך, זה דבר שאין לו המשך, עליו נאמר 'ראה שאין העולם מתקיים', המציאות הזאת, מידת הדין, לא מאפשרת המשך קיום לעולם, לכן המידה הזאת לא מצטרפת אף פעם להנהגה, היא לא ממשיכה אף פעם, אבל היא נמצאת, נמצאת בלי המשך. זה פירוש המושג רגע. קיים לרגע, לרגע אחד.

עתה, כשאמר על אותו רגע, על בלעם, "ויודע דעת עליון", שהיה יודע לכויז את עצמו לאותה מציאות, הכונה בזה, הוא ידע לצרף את עצמו לאותה מציאות שהיא שורש חורבן העולם, שורש אי קיום העולם.

העולם, כמו שהוא, נברא במידת הרחמים, עם המימד של העתיד, עם המשך קיום. גם דבר זה כתוב במהר"ל, זה מונח במילים 'רַחֵם', 'רַחֵם', ו'מחר', היינו, המימד של העתיד, ההמשך הלאה, הדברים ממשיכים, הקיום לא נקטע ולא נפסק, יש תקוה לאחריהן, הדברים הולכים לקראת אחרות, ולכן, כיון שכך הוא העולם, לכך אותה מציאות של דין נשארה בלי שיהיה מי שייצג אותה בעולם, אבל היה אדם אחד בעולם, זה היה בלעם הרשע, שמציאותו בעולם הזה היתה מציאות מכובדת, זה נקרא יודע דעת עליון, ומציאותו שלו היתה מצורפת לאותה מחשבה, לאותה מציאות שהיא מציאות בלי המשך, היינו, לאותו שורש שהוא שורש כל חורבן בעולם, שורש של אי הויה, של אי היות, של כל ההיפך.

במה עומד בלעם הרשע לעומת אברהם אבינו

שנינו באבות (פ"ה מ"ט) "כל מי שיש בו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע" והמשנה

הולכת ומונה את הדברים. שני בתי מדרשות כתובים כאן זה לעומת זה, תלמידיו של אברהם אבינו מול תלמידיו של בלעם הרשע, לכאורה, זה לא ברור, הלא אף פעם לא מצאנו את אברהם אבינו ואת בלעם הרשע בשום עימות, מאיזו בחינה מעמידים אותם זה לעומת זה, אברהם אבינו מחד ובלעם הרשע מאידך. אם אנו מחפשים צדיק ורשע, הלא יש המוני צדיקים והמוני רשעים, היכן אנו רואים שאברהם אבינו נמצא בקוטב אחד, וכנגדו, בקוטב שכנגד, נמצא בלעם הרשע, באיזו נקודה מצאנו שתלמידיו אברהם אבינו ותלמידו בלעם הרשע הם ההיפך הגמור זה מזה.

חז"ל דורשים בבראשית רבה (י"ב ט') על הפסוק אלה תולדות השמים והארץ בהבראם "אמר רבי יהושע בן קרחה, בהבראם באברהם, בזכותו של אברהם", אברהם הוא הנקרא איתן, כלשון הפסוק "משכיל לאיתן האזרחי" וכדאיאת בכבא בתרא (ט"ו ע"א) "אמר רב איתן האזרחי זה אברהם", איתן פירושו, צור, סלע, הדבר החזק שהכל נשען עליו, ואברהם אף נקרא עמודו של עולם, כלשון הרמב"ם (הלכות ע"ז פ"א ה"ב) "עד שנוולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו", אברהם אבינו הוא העמוד שעליו העולם עומד.

כשם שאברהם אבינו הוא עמודו של עולם כך בלעם הרשע הוא שורש חורבנו של עולם, הוא זה שעומד בקוטב שכנגד. אברהם אבינו הוא שורש הבריאה בעולם, שורש המציאות הקיימת, ובלעם הרשע לעומת זאת הוא שורש כל חורבן שיהיה. הגימטריא של 'אברהם' עולה לרמ"ח, כמו רחם ומחר, שהם עניין הרחמים כאמור, אברהם אבינו הוא המחר של העולם, לעומת זאת, בלעם הרשע הוא זה שמפקיע ונוטל מהעולם את ההמשך. בלעם הרשע נקרא יודע דעת עליון, הוא מחובר לאותה מציאות שאין לה המשך, לאותה מציאות שהיא רגע, רגע ולא יותר, ומוכן וברור מאליו, שזו צורת מציאות וצורת קיום אחרת.

כי הנה, כשאנו מדברים על עולם של "עמד ושיתף עמו מידת הרחמים", היינו, עולם שכל עצמו, עצם מציאותו מכוונת להמשך, זה העולם שעליו חלים הרחמים. העולם של הרחמים זה העולם שמכוון למחר, לעתיד, זה העולם שבורא העולם ברא במידת הרחמים, כמו שאנו אומרים בשבת בתפילת יוצר "האל הפותח בכל יום דלתות שער מזרח ובוקע חלוני רקיע, מוציא חמה ממקומה ולבנה ממכון שבתה, ומאיר לעולם כולו וליושביו שברא במידת הרחמים".

העובדה שהמאורות נושאים בתוכם את הזמן, את ההמשך, והרי הם אלה שהזמן בעולם קיים על ידם, כפי שנאמר בפסוק בבריאת המאורות "והיו לאורות ולמועדים ולימים ושנים", המכוון בזה, כי המאורות האלה הם מאירים, והם עצם מידת הרחמים. "ומאיר לעולם כולו וליושביו שברא במידת הרחמים", היינו, יש בהם אור והמשך, עתיד, כל זה מונח באור.

כל עניינו של זמן הוא קיום שמכוון להלאה, לעתיד, כל מהלך הזמן בעולם הוא הכנה למה שיבוא, זה פירוש המושג זמן, המילה זמן פירושה הוא מלשון הכנה, הזמנה למה שיבוא, [מלשון "הזמנה מילתא"], הזמנה לקראת. הרגע הזה הוא הכנה לרגע שיבוא, וזה שיבוא הוא הכנה לזה שיבוא אחריו, וזה הוא המשך הזמן. זה הקיום שהביא אברהם אבינו לעולם. זה אברהם אבינו, וזה עצם הקיום שהוא הביא לעולם, זאת צורת הבריאה. כל מי שחי במימד הזה, הוא מתלמידיו של אברהם אבינו.

יש קיום שהוא בלי המימד הזה בכלל, אין לו מימד של עתיד, זה קיום שאינו הולך לקראת שום דבר, אין לו אלא את עצמו, היינו, את הקיום של כעת, עכשיו, רגע. רגע יכול להיות ארוך יותר, משום שאחריו מגיע עוד רגע, אולם זה לא זמן. הזמן הוא לעולם לא רגע.

פירוש המילה רגע כלשון הקודש הוא שבירה, זה נקרא רגע. כלשון המודרנית איננו משתמשים במושג הזה, ואנו לא רגילים לזה, איננו רגילים להבין זאת כך, אבל זה פירוש הפסוק בישעיהו (נ"א ט"ו) "רַגַע הים ויהמו גליו", כשמשברים את הסערה זה נקרא רַגַע הים. פירוש המילה רגע, זה דבר שנשבר מדבר גדול יותר, הרגע הוא דבר שנשבר מהמשך, המשך שצריך היה להמשיך ונקטע,

המושג רגע סותר את מה שנקרא זמן. מי שחי בזמן, חי במימד שהולך לקראת מחר, לקראת אחרית. מתכוונן למה שיבוא, וכך הוא ממשיך ומתכוונן, ממשיך ומתכוונן, מכוון לקראת אחרית. לעומת זאת, רגע, זו צורת קיום שאין לה אלא את עצמה, את אותו רגע. הקיום של המשך, כפי שמוכן מאליו, זה הר קיום שכל עצמו הוא קיום לקראת הלאה, וכך, גם כשהקיום הזה נפסק, אבל הכל היה מכוון לקראת הלאה, לעומת זאת, קיום שהיה לו רק את עצמו, הר שבזמן שהוא נפסק, הוא איננו, הוא לא קיים, אין לו המשך, וגם לא שייך שיהיה לו המשך. 'זמן' שמורכב מרגע אחרי רגע אחרי רגע, זה בעצם דבר שנוגד את המושג זמן, זה דבר שהוא ההיפך מזמן.

כאן נמצאים שני הקטבים. כשאנו מדברים על קוטב תלמידיו של אברהם אבינו, הרי שהקוטב שכנגד זה הם תלמידיו של בלעם הרשע. אברהם אבינו הוא שורש כל הקיום בעולם, בלעם הרשע הוא השורש בעולם לכל מה שנקרא ראה שאין העולם מתקיים, שורש כל מה שאין לו המשך קיום. זה דבר שכנגד, הוא לא יכול להמשיך, אין לו המשך.

קיום של זמן לקראת עתיד מול קיום של רגע

כשאנו אומרים שבתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, פירוש הדבר, כי ודאי גם באופן הזה, מסתבר שיהיו כאלו שיזכו ויהיו כאלו שיתחייבו, אכן, גם אלו וגם אלו אין להם המשך קיום. אלו שלא יזכו, הרי לא יהיו, ואלו שכבר יזכו, הם הרי כבר יקבלו את השכר, היינו העולם יהיה קיים לגמרי כפי המכוון, ומיד הוא יגיע כבר לתכליתו, בו זמנית, וממילא, התפקיד כבר נגמר ואין עוד סיבה להמשיך. נמצא, שבאותה המחשבה שעלה לברוא את העולם במידת הדין, המחשבה הזאת היתה לקיום שאין לו אלא את הרגע.

הפסולת של הקיום הזה, מה שיוצא מתוך המציאות הזאת שעלתה במחשבה אז, אשר תולדתה היא 'ראה שאין העולם מתקיים', זו כל המערכת של הקיום שאנחנו מכינים היום, שהיא פשוט הולכת מרגע לרגע, לעוד רגע, לעוד רגע, ולעוד רגע, אין לה את המימד שלה, אין לה עתיד. העתיד אלו הרגעים של מחר, של מחרתיים, של עוד עשר שנים, אולם אלו הם רגעים, אבל אין כאן מהלך לקראת, הכנה לקראת. הכנה לקראת אחרית. הליכה אל, לקראת. במציאות הזאת, היינו, אותה מציאות של בתחילה עלה במחשבה, מה שנשתייר ממנה בעולם, זו אפשרות קיום של רגע. כמוכן, מידת הרחמים חסה על אותם בני אדם החיים בתוך הרגע ונותנת להם המשך קיום, אבל המשך הקיום שניתן להם, אינו כדי שהם יחיו עוד רגע ועוד רגע, אלא כדי שיעברו, עד כמה שיש סיכוי, לצורת הקיום האמיתית של מה שנקרא רחמים, מה שנקרא מחר, מה שנקרא רחם, מה שנקראת הליכה לקראת אחרית אמיתית.

אלו הם שני הקיומים, האחד מיוצג על ידי אברהם אבינו, ואנחנו, בניו, צריכים להיות גם תלמידיו של אברהם אבינו, שעליהם נאמר במשנה "אוכלים בעולם הזה ונוחלים לעולם הבא", אלו חיים במימד הזה. והקיום האחר הוא, תלמידיו של בלעם הרשע, אלו הם תלמידיו של אותו "יודע דעת עליון", המחבר את עצמו לאותה מציאות שאין לה המשך קיום. הוא יודע דעת עליון, היינו, הוא מתחבר, לכן הוא המקלל. גם זה פועל יוצא, אברהם אבינו הוא ה"והיה ברכה" של העולם, ובלעם הוא ה"והיה קללה" של העולם.

אנחנו כולנו, כל בני האדם בעולם, בפועל, חיים במידת הרחמים, זאת צורת ההנהגה. אין לנו שום אפשרות לחבר ולצרף את עצמנו, לשים את עצמנו, באותה מציאות הנקראת "יודע דעת עליון", אותה מציאות של הרגע בעולם, היא ה"ראה שאין העולם מתקיים" של העולם. זאת מציאות שבתוך העולם אין לה גילוי. מה שנתגלה בעולם זאת ההנהגה הקבועה והגלויה שאותה אנחנו חיים, ובהנהגה הזו אין לדבר הזה מציאות. הדבר הזה חבוי בעולם, הוא סוד נסתר בעולם, זה לא קיים בפועל. היינו, זה אכן קיים, אבל אנחנו לא יכולים להתחבר ולהשתייך לזה, לצרף את עצמנו למציאות הזאת, כי זה דבר שלא נמצא איתנו בתוך סדר העולם. איתנו בתוך סדר העולם, נמצאת מידת הרחמים.

בלעם המשיך לעולם את שורש ה'אי קיום'

עתה, מי הוא זה ששייך שהוא יתן לדבר הזה מציאות בפועל בעולם, אצל מי זה אפשרי בכלל. העולם קיים במידת הרחמים, מי הוא זה שיכול להוריד לעולם את המציאות הזאת שכל עצמה היא רגע, את זה עשה בלעם, אותו יודע דעת עליון.

זה הדבר שחז"ל מגלים לנו פה, בורא העולם בתור מתנה מיוחדת נתן לבלעם את אותן השגות שהפכו אותו לנביא לגויים, נביא לאומות העולם. זאת ההשגה הגבוהה ביותר שלו, כל עצמו של בלעם היה בנוי על ה"יודע דעת עליון" הזה. הרי רק מחמת זה נאמר עליו "כי ידעתי את אשר תברך יבורך ואשר תאר יואר", כאן הוא קיבל את עיקר מעלתו. אותו יודע דעת עליון, הוא שעשאו למה שהוא, כלומר, אותו "יודע דעת עליון", שזאת עצם נבואתו, היא זאת שהביאה אותו להוריד לעולם את המציאות הזאת, שמקורה אינו נמצא בהנהגת העולם, זה גילוי שהוא גילה בשרשי הבריאה. הוא הוריד לעולם את אותו גילוי, של "מתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין".

כשהוא גילה את הדבר הזה, והכניסו לסדר העולם, הוא מקביל למשה רבינו, ועם זאת שנאמר "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה", הרי שכמו שכתוב שם בספרי על פסוק זה, בסוף פרשת וזאת הברכה, "אבל באומות העולם קם, ואיזה זה, בלעם בן בעור". בבלעם יש משהו שמקביל למשה רבינו. משה רבינו

הוריד לארץ את התורה, שהיא מקור הבריאה, כביכול, בורא העולם איסתכל באורייתא וברא עלמא, משה רבינו הוריד לעולם את שורש הבריאה. בלעם הוריד לעולם את שורש הנגד של הבריאה, את שורש החורבן, את שורש ה'אין העולם מתקיים' של הבריאה, אבל הדבר הזה מקורו ב'מתחילה עלה במחשבה'.

בלעם הוא רבם של האומות בפריצת גדריו עולם

המשנה באבות אומרת "כל מי שיש בו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע", פירוש המילים נראה מאד לא מובן, מה זאת אומרת תלמידיו של בלעם הרשע, האם גם לזה צריך בית מדרש, האם את התורה הזאת שבלעם הרשע מלמד צריך ללמוד מפי רב, הלא אם ניתן לאדם להיות לבדו, הוא יכוין מעצמו לכל מה שבלעם הרשע מלמד, הוא יגיע לבדו למה שבלעם הגיע.

אכן, באמת הדבר אינו נכון כלל, אנחנו צריכים לקרוא למשה, משה רבינו, ולעומת זאת, תלמידיו של בלעם הרשע, אכן צריכים לקרוא לו בלעם רבינו. הם תלמידיו של בלעם הרשע. הוא הוריד לעולם גילוי, שולוא שהוא היה מוריד אותו, אף אדם בעולם לא היה מגיע אליו לבד, לגילוי עומק הרע ועומק החורבן שהביא בלעם.

העולם הרי נברא במידת הרחמים. אין מציאות בעולם לא להיות מכוון למה שנקרא זמן, שהוא תהליך מראשית לאחריה. מידת הרחמים היא תמיד הכנה ללידה, כפי שהבאנו, שהרחם נקראת על שם הרחמים. אם לא היה בלעם הרשע בעולם, לא היתה מציאות בעולם שבני אדם יחיו כמו שחיים היום קרוב למואה אחוז של כל באי עולם, היינו, בלי שום מימד של הזמן. הרגעים עצמם הם פחות או יותר מסודרים ומתוכננים, אולם מעבר לרגע עצמו, הרי שכך העולם נוהג, לקפוץ מרגע לרגע.

וכך, בכל סדר הדברים בעולם, עומק הדברים הוא, שאלמלא היה בא רבם של כל בני הגולה, בלעם, ולימד את העולם, ועשה את כל העולם לתלמידיו של בלעם הרשע, אילו לא הוא היה בא, לא היתה מציאות כזאת בעולם. הוא היה זה שהוריד את המציאות הזאת למטה, הוא גילה אותה.

זה מה שחז"ל מלמדים אותנו. בלעם בכח נבואתו, היינו, בכח מעלתו העליונה, שהיא, כמו שהגמרא אומרת, ה"יודע דעת עליון שלו", בכחה הוא פרץ את כל גדריו העולם.

עניינו של נביא הוא, כפי שכתוב רש"י על הפסוק "ראה נתתיך אלהים לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך" (שמות ז' א'), שנביא זה מלשון ניב שפתיים, נביא זה המבטא, המדבר. אהרן, הוא יהיה זה שיבטא ויאמר את דבר משה לפרעה. זה ענינו של נביא, לבטא ולגלות את הדיבור שמונה ביסוד הדבר. המילה דיבור פירושה מלשון הנהגה, כמו שכתוב בהרכה מקומות ברש"י, וכלשון הגמרא המפורסמת בסנהדרין (ח' ע"א) "דבר אחד לדור ואין שני דברים לדור", וכן בפסוק בתהלים (מ"ז ד') "ידבר עמים תחתינו", היינו, ינהיגם תחתנו.

מה העניין המיוחד בדיבורה של האתון

לכאורה, איזה טעם ואיזו משמעות יש לנס שאתון תדבר, לשם מה זה, מה כאן העיסוק בדבר הזה, מה זה בא ללמדנו, מה היה חסר בפרשה בלי הדבר הזה, ובפרט כאשר אנו רואים שפי האתון זה בין העשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה מ"ו), מה זה הוסיף, מה זה נתן, והרי כל הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, כל עניינם הוא שהם שייכים לנקודת המעבר שבין העולם של שית אלפי שנים ובין העולם שהוא עולם העתיד, האלף השביעי, היום שכולו שבת. הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, מתכוונים להיות הגמר מלאכה, אותו גמר מלאכה של מעשה העולם הזה, שצריך לחבר את העולם הזה עם עלמא דאתי, העולם הבא, שהמעיין שלו בעולם הוא שבת. כל ימות החול הם ימי המעשה, הימים של 'היום לעשותם', והשבת הוא היום שהוא המעיין של 'מחר לקבל שכרם'.

אם יש דבר שנברא בערב שבת בין השמשות, פירוש הדבר, שהדבר הזה נחזק למעבר שבין היום לעשותם לבין מחר לקבל שכרם. בין מה שנקרא העולם הזה, העולם שלנו, העולם שבו אנו נמצאים, והעולם של מה שנקרא מחר.

הנה, האדם נקרא מדבר, וכמו שידוע התרגום על הפסוק "יהיה האדם לנפש חיה", "לרוח ממלאך", היינו, הכח המדבר באדם, הביטוי, שהוא האפשרות לגלות את מה שבפנים כלפי חוץ, נקרא נפש חיה, אלו הם החיים עצמם. זה כל ענין החיים, זאת המשמעות של המושג חיים. המהר"ל (עי' גור אריה שמות ד' י"ט) כתב, שחיים פירושו כדרך מעין מים חיים. ישנה נביעה בפנים, ואותה נביעה בפנים יוצאת ומתגלה כלפי חוץ, זה נקרא מעין מים חיים, וכך, כל נביעה פנימית יוצאת ומתגלה כלפי חוץ.

כל יציאה כלפי חוץ של כל מה שנובע בפנים בצורת אדם, זה הדיבור, על כל צורותיו. או דיבור בפה, או דיבור ברמז, או דיבור במעשה, כעניין 'מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו'. (תולין י"ג ע"א), כל צורת ביטוי, דיבור בתפילה או דיבור בעשייה, כל הוצאה וגילוי כלפי חוץ של כל מה שנובע ומתרחש ומתחדש בפנים, זה מה שנקרא חיים, זה פירוש המושג חיים.

עתה, אותו רשע הלך לקלל. היינו, על מידת הדין נאמר שבאור העולם ראה שאין העולם מתקיים, וכאן כאשר בלעם הולך, כעת המצב הוא שאין העולם מתקיים. הרי זה הפסוק שמביאה שם הגמרא, "עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך מואב. ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה'" (מכה ו' ה'), כביכול בורא העולם מבקש מאתנו שנוכח ונכין, "ויתבוננו חסדי ה'" (תהלים ק"ז מ"ג), להתבונן עד היכן הדברים מגיעים, "למען דעת צדקות ה'", בורא העולם, כביכול, לא נהג בהנהגה הזאת של 'רגע' באותם ימים, באותם ימים לא נתגלתה בכלל המציאות הזאת. אילו היא היתה חלילה מתגלה, היה בכוחו של בלעם להצטרף לאותה מציאות, בלעם היה הצורת אדם בעולם שהיתה צריכה להיות הגילוי של המציאות הזאת בעולם. הגילוי של המציאות הזאת בעולם פירושו חורבן העולם, פירושו אין העולם מתקיים.

אלמלא מעלתו של בלעם, אלמלא הוא היה זוכה לנבואה מעין נבואת משה רבינו, היינו, לאותו גובה, לאותו מקום שאליו הוא הגיע, כאשר הוא השיג את אותה נקודת שורש של "מתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין", הוא לא היה יכול לעשות זאת. את הדבר הזה בלעם בהשגתו הוריד למטה, ועכשיו כבר יש מקום בעולם למציאות הזאת. עד בלעם המציאות הזאת היתה נעלמת בעולם הזה, העולם כולו היה עולם שנברא במידת הרחמים ולא היה מקום בהנהגת העולם למציאות הזאת, אבל כשיש אדם שמחבר את עצמו למציאות הזאת, הוא זה שיכול להורידה למטה, הוא זה שמעצם מציאותו ממשיך הלאה את המציאות הזאת.

וכן, עתה המצב בעולם היה 'ראה שאין העולם מתקיים', העולם היה על סף חורבן, היינו, אותה מציאות של 'מתחילה עלה במחשבה', ירדה לעולם, והביאה את העולם של 'ראה שאין העולם מתקיים', מה עושים עכשיו.

הדיבור שה' שם בפי החמור מגלה על דיבורי בלעם

כאשר מורידים דברים וממשיכים אותם לעולם, הדבר הזה נקרא לצרף אותם למהלך ההנהגה, פירוש המושג, זה לדבר אותם. עתה, האדם הוא המדבר, אכן, אם יש בעולם בריאה המופקעת מדיבור באופן הכי קוטבי, שהוא ההיפך הגמור לאדם המדבר, איזה בעל חיים צריך להיות זה שהוא הכנגד של המדבר, שהוא ה'לא מדבר'.

בלשון רבותינו, החומר כשלעצמו זה דבר שלא נתפס. חומר נקי, חומר בלבד שהוא חסר צורה, נקרא דבר של תהו, דבר שאי אפשר לדבר עליו, הוא חסר ביטוי. דיבור שייך רק לצורה, לדבר אפשר רק במערכת של מושגים, של צורות. כאשר מדברים, הדברים האלה מבטאים צורות מסוימות, אולם החומר, אין לו שום אפשרות לבטא את עצמו, זה ההיפך מביטוי. כל ביטוי זה מתן צורה מסוימת, כזאת או כזאת, בחומר. ניתן לומר משהו על דבר, רק אם הדבר הוא משהו מסוים. אם הדבר הזה הוא אדם אני אומר עליו שהוא אדם, אם הוא משולש אני אומר עליו שהוא משולש, ובאופן יותר מפורט, אם זה ספר אני אומר שזה ספר, אבל אם אני רואה חומר ובדבר הזה איני רואה שום צבע, ואיני רואה שום צורה, לא מרובע ולא משולש ולא שום צורה אחרת, היינו, חומר בלבד, זה מה שנקרא בלשון התורה תהו, כפי שכותב הרמב"ן בתחילת פירוש התורה, חומר חסר צורה. על הדבר הזה ניתן רק לתהות, אבל אין שום אפשרות לומר עליו משהו, אין שום אפשרות של הגדה, כלשהי.

מובא כמה פעמים בדברי חז"ל, שבעל החיים שכל מציאותו היא חומר בלבד, והוא הכי חסר צורה מכל בעלי החיים, זה החמור. לכן הוא מין בריאה שאפשר להלביש עליו כל צורה שרוצים, ניתן לעשות איתו כל מה שרוצים, זה טיבו של החמור.

כאן היה גילוי נורא, גילוי עצום, כאן היה גילוי מי הוא המדבר בבריאה. בפסוק שנאמר בתחילת נבואת הנחמה של ישעיהו, (מ' ד'), בהפטרת שבת נחמו, כותב "כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקב למישור והרכסים לבקעה, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר", בין הנחמות שאנו מחכים להם במהרה בימינו, אנו מחכים "ונגלה כבוד ה'".

הגילוי הנורא הזה שגילו לו לבלעם, כי הנה, בלעם הלך לדבר, הוא הלך לדבר דיבורים שכאמור היו צריכים להכניס את אותה הנהגה, כך צריך היה, זה הרי מה שהוא רצה לעשות, ובסופו של דבר הוא קצת הצליח, אכן, מזה בורא העולם רצה למנוע אותו, כאן נתגלה לו מי המדבר האמיתי בבריאה, כאן נתגלה

לו שבסופו של דבר כל דיבור שדובר בבריאה, כל גילוי שנתגלה בבריאה, בזמן שיתקיים בנו "ונגלה כבוד ה'", אז יתברר כי "וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דיבר", אז כולם ידעו את מה שאומר בורא העולם בסוף נבואת הנחמות של ישעיהו, "כי אני הוא המדבר הנני".

אין בבריאה דיבור אחר מלבד דיבורו יתברך, זה מה שנתגלה לו, שגם הדיבורים שישמעו, גם הדיבורים שידוברו על ידו, הם יהיו שווים ערך לדיבורים שמדוברים על ידי החמור. לא הוא המדבר, יש מי שמדבר מתוך פיו.

היפוך הקללה - "כי אהבך" לעומת "שונא זימה"

כך צריך היה להיות, צריך היה להיות שדיבוריו של בלעם לא יצאו לפועל, אבל, כתוב בגמרא בסנהדרין (ק"ה ע"ב) "כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות", הנה, כל אותם דיבורים שהתהפכו, הם לא היו דיבורים של בלעם, הם היו 'וישם ה' דבר בפי בלעם', הם היו דיבורים מעין הדיבורים של האתון, אבל "כולם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות", "מה טבו אהליך יעקב משכונתיך ישראל" זה הדבר שנשאר, כאן נמצאת הברכה, אבל כל הדיבורים האחרים כולם, כל הברכות שיצאו מפיו של בלעם, כולם חזרו להיות מה שהוא רצה לומר, כולם חזרו להיות חלק הדיבור שלו. על ידי מה הדבר הזה נעשה, דבר זה קרה, מכח מה שכתוב בסוף הפרשה, העצה שנתן בלעם, "ויחל העם לזנות אל בנות מואב" רח"ל, זאת העצה שהוא נתן למואב, אם אתם רוצים לפגוע בהם, "אלקיהם של אלו שונא זימה" (שם ק"ו ע"א).

כיון שכתוב בפסוק "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך" (דברים כ"ג ו'), הרי שעצתו היתה עצה מאד נכונה ומחוכמת, "כי אהבך ה' אלקיך", לכן הוא הפך את הקללה לברכה, אבל "אלהיהם של אלו שונא זימה", ואם חלילה תכשיל אותם בזימה, אז לא יתקיים בהם "כי אהבך ה' אלקיך", ויחזרו כולם לקללה, זאת היתה העצה.

אין לך דבר בעולם, שהוא ההיפך הגמור מהמימד של רחמים, מזנות, זה, רח"ל, לקחת את הרחמים עצמם, להפוך אותם לרגע, זה מה שנקרא זנות. אם יש דבר שנאווי ומתועב, דבר שפל, שאין מספיק מילים להביע את הגועל נפש ממנו, זאת זנות על כל צורותיה. זאת הטינופת הנוראה ביותר של העולם, הדבר הזה הגיע לעולם על ידי בלעם.

כל מי שרוצה לצרף עצמו ל"כי אהבך ה' אלקיך", כל מי שרוצה לצרף עצמו להיות מתלמידיו של אברהם אבינו, להיות מ"האוכלים בעולם הזה ונוחלים לעולם הבא שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא", לעומת תלמידיו של בלעם הרשע שהם "יורשים גיהנם ויורדים לבאר שחת", הרי שכאן אין פשרות, אלקיהם של אלה שונא זימה, ואוהבי ה' שנאו רע.

הזנות היא קיום של רגע-והתקוה היא רק כשיש קו

מי שהכניס לעולם את הטומאה הזאת שנקראת בנות מואב, זה בלעם. בעקבות זה העולם הצטמק והצטמצם, הפך להיות קיום של רגע. עוד רגע ועוד רגע, עוד הנאה, ושוב מחכים לרגע הבא, אין כאן מהלך, אין כאן מימד, אין כאן עתיד, אין כאן הליכה מראשית לאחרית. קופצים מרגע לרגע.

הצירוף למהלך של מה שנקרא זמן באמת, מה שנקרא ומאיר לעולם כולו וליושבו שברא במידת הרחמים, כל מי שרוצה לזכות לרחמים, מי שבאמת רוצה לזכות לרחמים, בעולם שזה נראה לעין כאילו שמידת הרחמים נסתלקה ממנו, מי שרוצה לזכות באמת לרחמים, צריך להפקיע ולהוציא את עצמו מכל מה שנקרא רגע.

הרגעים הם נקודות, והמעברים הם, שוב, בלי שום מהלך, זו קפיצה מנקודה אחת לנקודה שניה, מרגע לרגע, ולעומת זאת, הרי כפי שכתוב בחז"ל ובראשונים, המילה תקוה פירושה קו כגון "תקוה חוט השני" (יהושע ב' י"ח), וכך זוכים ל"ויש תקוה לאחריה נאום ה'" (ירמיה ל"א ט"ד), לעומת "ולמלשינים אל תהי תקוה וכל הרשעה כרגע תאבד". מי שרוצה לשייך את עצמו באיזה אופן שהוא, לתקוה כל שהיא, הרי שאת הדבר הזה אנחנו חייבים, אנחנו חייבים לחזור להיות תלמידיו של אברהם אבינו. "תלמידיו של אברהם אבינו אוכלים בעולם הזה ונוחלים לעולם הבא", הם אלו שמכוונים למחר, הם הנקראים עמוסי בטן, וכלשון הפסוק בישעיהו (מ"ו ג) "העמוסים מני בטן הנשאים מני רחם". אנחנו, המחכים בכל רגע ללידה, שצריכים להיולד מחדש, עלינו לדעת שכל מה שנקרא 'רגע', אין לו שום תקווה, שום עתיד, שום לידה לא תצא ממנו.

ה' יעזרונו, ויראה לנו "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו", שיאיר לעולם כולו וליושבו שברא במידת הרחמים.

שיחת מרן ראש ישיבת חברון הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

פרשת - בלק

שלמות האדם בתיקון שורשי מידותיו הטובות תלמידיו של אברהם אבינו ותלמידיו של בלעם

בלעם - כנביא לאומות העולם

נאמר בכתוב בתחילת הפרשה (כב, ה): "וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה אשר על הנהר ארץ בני עמו לקרא לו" וכו', ופירש רש"י: "ארץ בני עמו" - של בלק, משם היה וזה היה מתנבא ואומר לו עתיד אתה למלוך. וא"ת מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על עובד כוכבים רשע, כדי שלא יהא פתחון פה לעובדי כוכבים לומר אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם שבתחילה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות". ומבואר, שיכול היה להיות לאומות העולם פתחון פה לבוא ולטעון "אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב" והיו נוהגים כדת וכדין, ובכך כביכול לא יהא להקב"ה מה לתובעם על מעשיהם ופשעיהם, וכנגד אותה טענה מעמיד להם הקב"ה נביא. ולכאורה צ"ב, וכן הקשה המהרש"ל עה"ת בס' יריעות שלמה ועו"א, איזה פתרון ותשובה הוא שמעמיד להם "נביא רשע", דמה הועיל בתקנה זו, וכי נביא רשע יוכיח אותם על רוע דרכם.

תלמידיו של אברהם אבינו - ותלמידיו של בלעם הרשע

בכדי ליישב זאת, ראשית יש להקדים בביאור עצם משמעות עניינה של פרשת בלעם. דהנה במשנה באבות (פ"ה, מ"ט) תנן: "כל מי שיש בו ג' דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפילה מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע".

והיינו שב' דרכים שונות ונפרדות המה כשלכל אחת מהם יש את ה"בית מדרש" שלה, ולכל אחת מהם קיימים ה"תלמידים" שלה, הם חניכי כל שיטה הממשיכים את דרכה. הדרך הראשונה היא דרכו של אברהם אבינו וכנגדה הדרך ההפוכה דרכו של בלעם הרשע, זאת עומדת כנגד זאת, כלומר שאצל בלעם לא רק שישנו את העדר המעלות הקיימות אצל אברהם, אלא שהוא העמיד דרך חיים והשקפת עולם שהיא ההיפך הגמור מדרך ה' של אברהם אבינו, וכלשון המשנה "כל מי שיש בו ג' דברים הללו מתלמידיו של אברהם", כלומר שצריך לקנות "ג' דברים" ע"מ להיחשב לתלמיד של אברהם, אך לעומת זאת גם כדי להיחשב לתלמיד של בלעם צריך שיהיה בו "שלושה דברים אחרים". ויש לבאר מה הוא שורש ומהות ב' הדרכים אלו, ומפני מה מי שיש בו ג' הללו דווקא, הוא מתלמידיו של אברהם אבינו ומי שיש בו את היפוכם הוא מתלמידיו של בלעם הרשע.

הגר"א - עין רוח ונפש כנגד הקנאה התאוה והכבוד

ובדברי הגר"א (בפירושו על המשנה באבות, בפ"ה שם) מצאנו שכתב: "ושלושה וכו' - כמ"ש (במדבר כד, ב) וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו, ונאמר (שם, שם יג) מאן ה' לתתי להלוך עמכם, ונאמר (שם, כב יח) אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב". ומבואר בזה, דמקראות מפורשות הם המגלות על ג' המידות שהיו בבלעם הרשע. והנה, שנינו עוד באבות (פ"ד, מ"א): "רבי אליעזר הקפר אומר הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם", וכתב הגר"א שם: "וכולם היו בבלעם". ולפי"ז נמצא, שהעין רוח ונפש הינם כנגד הקנאה התאוה והכבוד: שהעין הרעה באה ממידת הקנאה, התאוה יסודה מן הנפש, והכבוד הוא החשק שבא מן הרוח. עוד כתב הגר"א בברק השחר, (ומובא גם ב"תוספת ביאורים" על הגר"א באבות פ"ד, אות נ"ו) שישוד כל המידות כולם הוא ג' מידות הנ"ל דהיינו הקנאה התאוה והכבוד. והגר"א הוסיף עוד, ש"מוציאין את האדם מן העולם" פירושו אף מן העוה"ז.

נערך ע"י הרב אהרן לסרי, להערות והארות ניתן להתקשר 054-8470226.

א

אמנם עולה בזאת הערה, שאם אכן יסודם של העין, הרוח והנפש, הוא הקנאה התאוה והכבוד, א"כ למה לא נאמר במפורש על בלעם ותלמידיו שג' מידותיהם הם הקנאה התאוה והכבוד שהם שמות המידות בעצמם, ומה רמז התנא באומרו: "עין" רוח" ו"נפש", המקומות שבהם נמצאות ומתבטאות אותן המידות.

המהרש"א והמהר"ל - בקיום מילי דאבות יתקן מעשיו שיהיה טוב לעצמו במידות ובכך יושלם

והנה, איתא בב"ק (ל, א): "אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, רבא אמר לקיים מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות" וכתב המהרש"א (בח"א) וז"ל: "יראה לי, כי חסיד נאמר על כל מי שעושה מעשיו על צד היותר טוב, כמאמרם פ"ק דע"ז במעלות הטוב (בסולם המידות של רבי פנחס בן יאיר) י' דברים, זהירות מביאה לידי זריזות וכו', וחשיב למעלה עליונה חסידות מביאה לידי רוח הקודש, ולפי שיש לאדם במעשיו הטובות ג' חלקים, דהיינו: טוב לשמים, וטוב לבריות, וטוב לעצמו, קאמר רב יהודה מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין דאז יוכל לתקן מעשיו שיהיה טוב לבריות, ורבא קאמר **דלקיים מילי דאבות דאז יתקן מעשיו שיהיה טוב לעצמו במידות**, ואמרי לה דלקיים מילי דברכות דאז יתקן מעשיו שיהיה טוב לשמים, וכל אחד מהני אמוראי נקט אחד מהני ג' חלקים במעשים טובים של אדם" עכ"ל. ומבואר, שאין עניינם של המידות, סתם "פעולות" או "מעשים יבשים" גרידא, אלא שבהם נעשה ל"טוב לעצמו" פירוש מהותו נהיית לאיש אחר ולבעל מידות שקונה וקובע אותם בנפשו לתוככי תוכו.

וכדבריו, כן מפורש ג"כ במהר"ל בהקדמה לספרו 'דרך החיים' (עמ"ס אבות, בד"ה ומפני), שהביא את הגמ' בב"ק הנז', ואח"כ כתב, וז"ל: "כי **שלימות** האדם הוא בג' פנים שאין האחד כמו השני, כי צריך האדם שיהא שלם עם זולתו מבני אדם, וצריך שיהיה שלם בעצמו עד שהוא בריה שלימה, וצריך שיהיה שלם עם בוראו דהיינו בדבר שמגיע לבוראו, ואלו ג' שלימות כוללים הכל" (כדברי הגר"א הנ"ל) וכו', ובהמשך דבריו הוסיף עוד: "ואפשר כי אין כאן מחלוקת כלל ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, כי האדם אינו יושלם עד שהוא חסיד גמור בג' דברים אלו שמשלימים האדם עם בוראו ועם זולתו מבני אדם ויהיה שלם בעצמו ג"כ ואז הוא שלם לגמרי", עכ"ל.

ומבואר בדבריו כמ"ש המהרש"א, שענייני תיקון המידות האדם אינם רק עשיית ופעולת הטוב לבד, אלא ששלימות כלל מידותיו של האדם הינו: "בניינו של האדם" ושלמות צורתו של האדם הכולל את כל חלקי מידת "חסידותו", שזהו האדם המתוקן בכל המידות ששורשן הוא הקנאה התאוה והכבוד, והם יוצרות ונעשות לחלק בלתי נפרד ממהותו ועצמותו של האדם השלם, שאין האדם שלם, כמ"ש המהר"ל, אא"כ נשתלם בכל ג' השלמויות האלו. שלימות כזו תיתכן רק באופן שהפעולות יקבעו באדם כ"דרך" כמו שיבואר לפנינו בס"ד, ואז כשהולך בדרך הטוב ממילא יעשה מעשים טובים וינהג במידות הטובות.

יסוד הרבינו יונה - רק האדם שהוא בעל מידות טובות יהא משכן לתורה

במשנה באבות (פ"ג, מ"ז) כתוב עוד: "רבי אליעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה" וכתב רבינו יונה, וז"ל: "אם אין דר"א אין תורה - ר"ל שצריך תחילה לתקן את עצמו במידות, ובה תשכון התורה עליו שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות, לא שילמוד התורה ואח"כ יקח לו המצוות כי אי אפשר, וזהו כענין שנאמר נעשה ונשמע". ומבואר בדברי הרבינו יונה, שמידות הם דרך שמובילה את האדם אל התורה, ודרך זו מוכרחת להיות קודמת אל התורה כמאמרם ז"ל (תדא"ר א', ויק"ר פ"ט, ג) "דרך ארץ קדמה לתורה", והיינו שלהגיע לתורה צריך להיות בעל מידות טובות, ורק אז תשכון התורה אצלו, תיתפס ותיקלט בגופו כאל מקום "משכן" ולא רק בתורת 'ידיעות' בלבד. ועוד מבואר בדברי הרבינו יונה, שעניין זה הוא הייסוד של מה שאמרו ישראל קודם קבלתם את התורה "נעשה ונשמע", שראשית עבודת האדם היא בבחינת העשייה - הכוללת גם את קיום המצוות וגם את תיקון המידות, וממנה אח"כ מגיע לבחינת הנשמע - שזהו לימוד התורה, וכך היא הדרך לקבל את התורה. נמצא א"כ מכלל דבריו, שלא זו בלבד ששלמות תיקון מידות הם בניין קומתו השלמה של האדם, אלא שהם היסוד והשורש לכל בניין האדם, ע"י התורה.

הרמב"ם - תיקון המידות טובות הם ההליכה בדרך ה' ובדרך עץ החיים

והנה, יסוד ושורש דבר זה, שעניין שלמות המידות הם הדרך שמכשירה את האדם להיות האדם המתוקן ולהגיע אל תכליתו ושלמותו, מבואר מתוך דברי הרמב"ם (בהל' דעות פ"א, ה"ז) שכתב, וז"ל: "וכיצד ירגיל האדם את עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו, יעשה וישנה וישלש במעשים שעושה ע"פ הדעות האמצעיות ויחזור בהן תמיד עד שיהיו מעשיהן קלים עליו ולא יהיה בהם טורח ויקבעו הדעות בנפשו, ולפי שהשמות האלו שנקרא בהן היוצר הן הדרך הבינונית שאנו חייבין ללכת בה נקראת דרך זו דרך ה', והיא שלימה אברהם אבינו לבניו שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת בתו אחרי ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", ומסיים הרמב"ם: "וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו שנא' למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עלי". ובהל' ע"ז (פ"א, ה"ב) מכנה הרמב"ם את אברהם אבינו שהוא: "עמודו של עולם" שעליו נשען, נסמך ונתמך כל העולם כולו. והיינו, דאברהם אבינו הוא זה שייסד לעצמו ואף הנחיל כן לדורות שאחריו וחינכם ב"דרך ה'".

ולדרכנו, היינו "דרך ארץ קדמה לתורה", שהמידות נקרות דרך ארץ כיון שהם דרך ה', וזהו היסוד שייסדו האבות הקדושים. וזה היה היסוד לקבלת התורה ע"י ישראל. והמקור לדברים, נמצא בתנ"ך (רבא, ריש פ"א, וכע"ז בילקו"ש בפ' בראשית רמז כ"ב, ויותר מפורש בפ' בחקותי רמז תר"ע) עה"פ (בראשית ג, כד): "וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים - מלמד שהכרובים קדמו לכל מעשה בראשית וכו', לשמור את דרך - זו דרך ארץ, עץ החיים - מלמד שדרך ארץ קדמה לעץ החיים, ואין עץ החיים אלא תורה שנאמר (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה". עניינו של עץ החיים מבואר בדברי המהר"ל, שהוא מהות של חיבור וקישור, כעץ השתול ונטוע באדמה שממנה נינקתו. ומבואר בתנ"ך, שהדרך - שהם המידות, הינם הבחינה של "דרך עץ החיים" שהוא התורה, וההליכה בדרך זו קודמת היא לתורה עצמה, שרק כך אפשר שתשכון התורה בתוכו כמ"ש הרבינו יונה, ובזה נעשה למחובר לתורה הקדושה בבחינת "לשמור את דרך עץ החיים".

המהר"ו - המידות הם יסוד ושורש אל הנפש העליונה

ובספר שערי קדושה למהר"ו (ח"א ריש השער השני) כתב, וז"ל: "והנה ענין המידות הן מוטבעות באדם בנפש השפילה וכו' והנה בנפש הזה תלויות המידות הטובות והרעות, והן כיסא ויסוד ושורש אל הנפש העליונה השכלית אשר בה תלויין תר"ג מצוות התורה כנ"ל, ולפיכך אין המידות מכלל התר"ג מצוות, ואמנם הן הכנות עיקריות אל תר"ג המצוות בקיומן או בביטולם וכו', ולפיכך ענין המידות הרעות קשים מן העבירות עצמן מאד מאוד", עכ"ל. ומבואר בדבריו, שענין המידות הם לא מצוות מפני שבהם תלויין כל המצוות, והיינו שהם הדרך להשגת קיום כל התר"ג, ומש"ה לא מצינו בהם כמעט מצוות מפורשות, אלא שהם תנאי הקודם להשגת התורה וכמבואר בדברי הר"י. וידוע מ"ש הגאון ר' איצ'ל' מוולאז'ין בנו של הגר"ח מוולאז'ין בהקדמה לנפש החיים, שאביו הגר"ח היה מוכיחו תמיד ואומר לו: "כל אדם לא לעצמו נברא רק להועיל לאחריו ככל אשר ימצא ברוחו לעשות". דרך זו השרישו ובה חינכו בבית מדרשו ואצל תלמידיו של אברהם אבינו, ההיפוך הגמור מבלעם ותלמידיו ששם הרבו בגשמיות ותאוות החומר.

מעשה "ל שאף העכ"ם רצו בעצם נביא כזה שיוכיח אותם, אבל שוני גדול ישנו בין נביא כזה לכל שאר נביאי ישראל, הגויים חיפשו נביא שיוכיח אותם על מעשיהם גרידא ותו לא מידי, ואת דרכם רצו להשאיר בדרך הקלוקלת, ולא חפצו לשנות את שורש הדרך. ויתכן לומר גם, שאכן אף בלעם הוכיח אותם על המעשים, וכפי שהמהר"ל עצמו כתב ליישב על הקושיה מה היא התועלת בהעמדת הנביא הרשע, וז"ל: "וי"ל דאין כאן פתחון פה שהרי לא הטעם בנביאות אלא בעצתו הטען, ואדרבה אמר להן שהקב"ה שונא זימה וא"כ מכ"ש שלא היה להם לשמוע להפקיר בנותיהן לזנות" עכ"ל. והיינו, שבעצם כן באה המשמעות במה ש"העמיד להם נביא" שזו כל תכליתו, אמנם לא הייתה זו תוכחה אלא על המעשה ולא על הדרך, באופן הפנימי והמהותי של תיקון והעמדת שלימות המידות, ומפני שבמהותם נשארו עדיין רשעים ולא עבדו לשנות את עצמם משורשם ולהיטיב את יסוד ומהות דרכם, א"כ לא הייתה כל תועלת בנביא, שעדיין עמדו והתייצבו בדרך הרע.

הפיכת הקב"ה את קללת בלעם - מ'כלם' ל'מלך'

בגמ' בע"ז (ד, ב) איתא: "אלא מאי ויודע דעת עליון - שיודע לכוון אותה שעה שהקב"ה כועס בה, והיינו דקאמר להו נביא (מיכה ו, ה) עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה', א"ר אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל עמי ראו כמה צדקות עשיתי עמכם כל אותן הימים, שאם כעסתי עליכם לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק מה אקוב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה', וכמה זעמו - רגע, וכמה רגע, אמר אמימר ואיתימא רבינא רגע כמימריה".

[בדרך אגב יש לבאר כאן את ענין הכעס שבכל יום, והדברים מתפרשים בשל"ה הק', עפ"מ שאמרו חז"ל (ומובא ברש"י בפ' בראשית א, א) שבתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין וראה שאין העולם מתקיים, הקדים מידת הרחמים ושיתפה למידת הדין. והרמח"ל כותב בספרו 'דרך ה' פעמים רבות, שמידת הדין הוא שיא ההקפדה הגדולה שהוא ההיפך הקיצוני של ה"נהמא דכיסופא" וע"י יכול האדם להגיע אל פיסגת המעלה, אך ראה הקב"ה שאין העולם מתקיים כך, לכן הקדים מידת הרחמים ושיתפה למידת הדין. ועכ"פ השאיר הקב"ה שעה אחת בכל יום שזועם בה כדי לתת את האפשרות עדיין למידת הדין].

ובתוס' (שם בע"ז, ד"ה רגע כמימריה) הקשו: "וא"ת מה היה יכול לומר בשעה מועטת כזאת" [כלומר, הפירוש הוא שהקב"ה זועם בכל יום שיעור זמן אמירת מילה בת ג' אותיות "רגע כמימריה" כפשוטו, וזה הוקשה להם מה היה יכול לומר באותה שעה]. ותירצו התוס' "וי"ל היה אומר 'כלם', והקב"ה הפכו ואמר 'מלך' כדכתיב (במדבר כג, כא) ותרועת מלך בו", עכ"ל. והיינו, שהכעס שהקב"ה כועס הינו פרק זמן קצר מאד ואם היה כועס והיה אומר בלעם על כלל ישראל "כלם" שהמובן הוא שקאי עליהם היו מתכלים, ועשה הקב"ה צדקות עם ישראל ולא כעס אפי' את הרגע הזה כל אותם הימים. ולכאורה דברי התוס' צ"ב, מה היא משמעות אותה הקללה "כלם" שקילל בלעם

שהקב"ה "הפכו", דמשמע שהיה כאן איזה וכוח בנושא מסוים, ולא רק שהקב"ה מנע את האפשרות שתחול קללה על כלל ישראל, וכן צריך לדעת מה היא משמעות ההפיכה מכלם למלך שהפך הקב"ה בקיום הקרא ד"תרועת מלך בו".

ביאור דברי התוס' בזה עפ"ד הגר"א

ונראה שיש לבאר בכ"ז בב' דרכים. בדרך א' נראה שיש לפרש ע"פ מ"ש הגר"א במשלי (סוף פכ"ז) וז"ל: "וזהו שסידרו בתפילה כי לה' המלוכה ומושל בגויים וכו' והיה ה' למלך על כל הארץ, אשר יפלא לכאור' מ"ש אח"כ והיה ה' למלך על כל הארץ ולא מתחילה ח"ו, אך הענין כמ"ש שאנחנו עמו בית ישראל קיבלנו עול מלכותו עלינו, אך לא העכר"ם אך שהוא מושל עליהם כרצונו ורודה בהם כחפצו ולהם נקרא 'מושל', וזהו כי לה' המלוכה - זהו עלינו, ומושל - נקרא בכותים אף שלא קיבלו עולו הוא מושל בהם, אך לעתיד יטלו כולם שכם אחד לעובדו". ומבואר בדברי הגר"א, ש'המלכת' הקב"ה בזה"ז שייכת רק אצל כלל ישראל שאילו אצל הגויים זה רק בבחינת 'ממשלה', וא"כ בלעם רצה לעקור את המלכת הקב"ה בעולם, וע"ז א"ל הקב"ה "ותרועת מלך בו" שמעולמים ולעולמי עד ימליכוני בעולם, והיינו ש'בו' - אצל ישראל, תרועת המלכות תמיד קיימת ולא שייך להפקיע מהם את בחינת המלכת ה' וכיון שהם ממליכים את ה' מרצונם תמיד, לא שייכת בהם תפיסת הקללה ששייכת רק במקום ובזמן שאין מקבלים את מלכותו יתב' עליהם.

דרך נוספת בביאור דברי התוס' - דמ'ל'ך' הוי היפוכו של הכ'ל'ים'

ועוד נראה שאפ"ל בדרך נוספת, שאיננה סתירה לדרך הראשון עפ"ד הגר"א, אלא בתוספת דברים והשלמה ע"פ כל המבואר בדרכנו לעיל בעניין המידות. וזה, דהנה כתב הגר"א בכ"מ (ומובא ג"כ ב'ברק השחר' בליקוטים שם), דהמילה 'כלם' האותיות כ' ל' מ' הם ר"ת: כ' - כבד, ל' - לב, מ' - מח, ורומזת מילה זו לג' האיברים האלו. והיינו שהמח הוא הכוח השכלי והוא המקור שממנו צריך לשלוט האדם על כל איבריו והיא בחינת ה'נשמה', ויש חלק נוסף והוא הלב שהוא הכח שרוצה עושר וכבוד ומתאוה לשליטה על הכל והוא בבחינת ה'רוח', והחלק הג' הוא הכבד שהוא הכח שממנו מגיע כל תאוות עוה"ז והנאותיו והוא הנקרא ה'נשמה'. ועבודת האדם היא להגביר את המח על הלב שהשכל ישלוט על התאוות וממילא מקור ההתעוררות לענייני העוה"ז - אלו הכבד והלב יהיו נכפפים ונכנעים אל כח שכלו ומוחו, וזהו הסדר של בחינת המ'ל'ך'. ולעומת זאת, חדלון עבודת האדם הוא כאשר הכבד שולט על הלב ומעורר בו את תאוות ליבו ואז גם המוח נגרר אחריהם, שאין הוא שולט בעצמו ע"י כח שכלו וזוהי בחינת כ'ל'ים'.

[ובלשון המקובלים הכינוי לכולם הוא נר"ן. ויעוי' במ"ש האב"ע בפ' משפטים (שמות כג, כה): "בעבור שגוף האדם מהעולם השפל והנשמה העליונה קשורה בו, ויש אמצעיים בין הנשמה לגוף, והנה הם ב' כוחות, ובלש"ה"ק יקראו על הרוב - רוח ונפש, כי הנשמה היא החכמה ומושבה במח הראש, וממנה יצא כוח כל ההרגשות ותנועות החפץ, והרוח בלב ובו חיי האדם והיא המבקשת שררה להתגבר על כל העומד כנגדה, והיא בעלת הכעס וכו', והנפש בכבד והיא המתאוה לאכול וכו' והשם הנכבד נתן התורה לחזק ולהגביר ולהגדיל הנשמה העליונה, ואז לא ימשול הגוף עליה, ואם לא תהיה התורה נשמרת אז יגבר הגוף על הנשמה", עכ"ל].

ולפי"ז נראה, שההבדל המרכזי שמיצה את עומק הפער שבין ב' השיטות - "תלמידיו של אברהם אבינו" ו"תלמידיו של בלעם הרשע", הוא הנקודה הזאת, אצל אברהם ותלמידיו העבודה היא לשעבד את הלב והכבד לנשמה, לכוח השכל, שהוא ישלוט על כל פעולות ומעשי האדם לפי רצון נותן התורה. וכמ"ש הרמב"ם בהקדמה לפיה"מ, וז"ל: "אבל עם ציור המושכלות, יתחייב להרחיק רוב התענוגים הגופניים, כי תחילת השכל יצייר שחרבן הנפש בתיקון הגוף ותיקון הנפש בחורבן הגוף", עיי"ש עוד. משא"כ אצל בלעם ותלמידיו, הכבד והלב שהם הרצונות שמושכים לגשמיות ולחומר הם השולטים, והם היו במהלך של ההיפך מ"ש הגר"א מסלנט באור ישראל שעיקרו של האדם הוא להיות שולט על כולו מתוך כח השכל. וזהו שהפך הקב"ה את הכלם למלך, שאצל ישראל עבודתם היא שהם מקדימים את הדרך לקיום מצוותיהם וזהו 'תרועת מלך בו', שאין הם מקבלים עליהם את מלכות ה' אלא מתוך הקדמת קבלת תיקון מידותיהם, וזהו ה"מלכות" השלימה שרק באופן שהמח הוא המוקדם והמנהיג בעבודת האדם וממליך מוחו על הלב והכבד, אז שייך ג"כ לקבל מלכות ה' עליו, וזהו שאמר הקב"ה ותרועת מלך בו. שהדרך לקבל מלכות ה' היא בדרך מה שמקדימים ישראל לתקן את מידותיהם שהוא תיקון הנפש וכמ"ש הרמב"ם.

לא בכדי נקטה המשנה באבות את הלשון של "עין" "רוח" ו"נפש", להורות לנו את כל היסוד הנ"ל, שעניין עבודת המידות הם בגופו של האדם. והיינו, לפעול בעצמו את העין טובה, לא רק שלא לקנאות אלא להיות עין טובה, ולא רק שלא להתגאות אלא לפעול בעצמו את הרוח נמוכה, ולא רק שלא להתאוות אלא לפעול בעצמו את הנפש שפילה, ובזה הוא בונה את עצמו ומהותו בתיקון המידות. והם התנאי המוכרח בראשית כל עבודת האדם ורק בדרך זו יוכל להשלים את עבודתו ולהיות האדם המתוקן והשלם. המידות "דרך" המה, שאין בלעדיהם דרך אחרת להגיע אל השלמות. זהו שורש ההבדל בין אברהם אבינו ותלמידיו לבין בלעם הרשע ותלמידיו. וזהו כח הזכות שעמד להם לישראל למנוע את קללת בלעם ולהפכה לברכה, שאצל ישראל עבודתם התמידית היא להמליך את שכלם על כל גופם, ובזה ממליכים את הקב"ה בעולם.

נפש רחבה

נפש שפלה – מתלמידיו של אברהם אבינו

תנן באבות "כל מי שיש בו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע, מזה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא וכו', אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת".

ונפש רחבה בבלעם הרשע ילפינן לה מדכתיב (במדבר כ"ב י"ח) "ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב", וכתב רש"י "למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים". ונבאר מדה זו של נפש רחבה שמחמתה "יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת".

והנה בביאור ענין נפש שפלה כתב רבינו יונה (שערי תשובה שער א' אות ל"ד) "ענין נפש שפלה שאינו הולך אחר התאוה הגשמית גם בדברים המותרים, כמו שמצינו שאמר אברהם (בראשית י"ב י"א) "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את", שלא נסתכל בה עד היום ההוא להתבונן על תכונת יפיה". ולפי"ז נראה דגדר נפש רחבה היינו ההשתמשות בתאוה הגשמית ללא הגבלה.

הראב"ד בהקדמתו לספרו בעלי הנפש כתב "וקראתי שמו ספר 'בעלי הנפש', על שם כי הוא חוק ומשפט למושלים על נפשם ואין נפשם מושלת עליהם, רוצה אני לומר הנפש המתאוה, היא הנפש הבהמית המושלת על הכסילים והמושכת אותם לתאוות העולם והנאותיו, עד אשר ישכחו נפלאות הבורא וגודל מעשיו ויאמרו מי רואינו מי יודעינו".

ובהמשך דבריו בביאור דברי חז"ל "צדיקים ליבם ברשותם", כתב "הצדיק המושל ביראת אלוקים רוח אלוקים נוססה בו ויאחזו צדיק דרכו ויקח בידו נפש השכל להלחם עם הבהמית כגיבור הנלחם בכלי מלחמתו, ובעת עלותה ישפילנה ובעת התגברה יחלישנה, עד אשר ישב בטח ושלוח וימצא שלום לנפשו, כענין שנאמר (משלי י"ג י"ט) "תאוה נהיה תערב לנפש", נהיה, משרש נהיית ונחליתי, והוא על משקל נפש נענה תשביע, ר"ל תאוה הנשכרת אחריתה תערב לנפשו והיא נפש השכל וכו', וע"ז הדרך נקראו הצדיקים 'בעלי הנפש', כי הם בעלים בנפשותם ואדונים בתאותם, ועל כן קראתי את שם הספר הזה, ספר בעלי הנפש".

א"כ תלמידיו של אברהם אבינו שיש להם נפש שפלה, היינו שהם בעלים על הנפש הבהמית להלחם בה שלא תמשול בהם, אך מדתו של בלעם הרשע היתה נפש רחבה, שהנפש הבהמית מושלת עליהם ומושכת אותם לתאוות העולם.

וידועים דברי הרמב"ן (ויש פרשת קדושים) בביאור דברי הכתוב "קדושים תהיו" שענינו פרושים תהיו, שהתורה התירה אכילת הבשר והיין, א"כ ימצא בעל התאוה מקום להיות בסוכאי יין בזוללי בשר למו, ויהיה נבל ברשות התורה, לפיכך בא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המתרות עכ"ל. ונראה דכוונת הרמב"ן על בחינה זו, שאדם צריך להיות מושל על נפשו ולא ילך אחר הנפש המתאוה ללא הגבלה.

ההשתמשות בהנאות העולם כסיוע לעסק התורה ועבודת ה'

והנה הבורא ברא אדם את הנפש המתאוה, וכשמושל בה האדם וישתמש בה כראוי זה עצמו רצון ה', וכדכתיב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (דברים ו' ה') ואחז"ל (ברכות נד.) "בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע", וכשאדם מתשמש בתאוות העולם הזה בכדי צורכו לעבודת ה' זהו בחינה של בכל לבבך – בשני יצריך, וכבר כתב המס"י (סוף פרק א') "והנאות העולם אין ראוי שיהיו לו אלא לעזר ולסיוע בלבד, לשיהיה לו נחת רוח וישוב דעת, למען יוכל לפנות לבו אל העבודה הזאת המוטלת עליו".

בביאור דברי הכתוב (תהלים קכ"ז ב') "שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכל לחם העצבים כן יתן לי ידו שינה" כתב הט"ז (אהע"ז סימן כ"ה) "דהיינו שיש ת"ח מגדדין שינה מעיניהם ועוסקים בתורה הרבה, ויש ת"ח שישנים הרבה כדי שיהיה להם כח חזק וזריזות לב לעסוק בתורה, ובאמת יכול ללמוד בשעה אחת מה שזה מצטער ועוסק בשני שעות, וכודאי שניהם יש להם שכר בשוה, על כן אמר 'שוא לכם' דהיינו בחנם לכם שאתם מצטערים ומשכימים בבוקר, ומאחרי שבת כלילה מממעטים שנתכם, זה בחנם כי 'כן יתן ה' לי ידו שינה', דהיינו מי שישן הרבה כדי שיחזק מוחו בתורה, נותן לו הקב"ה חלקו בתורה, כמו אותו שממעט בשינה ומצטער עצמו, כי הכל הולך אחר המחשבה".

ומצינו בחז"ל את ההשתדלות בצרכי הגוף בכדי שלא יפריעו לצלילות הדעת בעסק התורה, בגמ' עירובין (סה.) "אמר רבא אי קרצתן כינה לא תנאי", ופרש"י "לא תנאי – לא הייתי שונה כמו ששנית", עוד קאמר שם אמר רב נחמן בר יצחק הלכתא בעיא צילותא [דעת צלולה – רש"י] כיומא דאיסתנא [כשמנשבת רוח צפונית יום אורה הוא ננוח לכל – רש"י].

כך היא דרכה של תורה – חיי צער תחיה

והנה אמרו חז"ל (אבות ו' ד') "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא".

וכתב הרוח היים לבאר "ר"ל האדם חושב מחשבות להתדבק בה', ויבוא היצה"ר ואומר מה תעשה לבניך הצועקים ללחם ופורש אין להם וגם אתה מה תעשה וכו', לזה אמר כך היא דרכה של תורה, אם על הדרך אתה עומד להתקרב אל ה', הלא תדע שאם תתאוה מאכלים ערבים ומגדים ותענוגי עולם כל הימים, תהיה מוטרד בהם ולא תוכל להתעלם מהם ותורתך מתי נעשית, לזאת תקבל עליך ללמוד אף שלא יהיה לך רק פת חריבה מטובלת במים ומלח ואין כסות בקרה, וז"ש 'תאכל תשתה' לשון עתיד, 'ובתורה אתה עמל' לשון הווה, ר"ל שתקבל על עצמך שתאכל פת במלח וכו' ומ"מ בתורה אתה עמל, ועכ"ז אם יעזור לך השי"ת אטו צדיקי דאכלי תרי עלמא מי סני להו (הריות י:) ותזכה לשתי שולחנות, ויוכל להיות אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב".

ומבואר בדבריו שאין כוונת התנא שאדם יצער עצמו להדיא בשביל לזכות לתורה, אלא שיקבל על עצמו שאף לא יהיה לו מה לאכול אלא פת במלח בכ"ז לא יסור משקידתו מעסק התורה, אך אם יש לו מה לאכול אדרבה אשריו בעוה"ז וטוב לו לעוה"ב.

אמנם מאידך גיסא מצינו לרבותינו שפירשו המתני' כפשוטה, וכן מבואר במעלות התורה "צריך לצער עצמו וגופו בלימוד התורה, כמו שאמרו חז"ל פת במלח תאכל וכו' וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, וכדאיתא במדרש (ילקוט שמעוני תתקמב) אמר משה לישראל, כמה צער נצטערת על התורה, וכמה עמל עמלתי בה, וכמה יגיעות יגעתי בה וכו', כשם שלמדתי אותה בצער כך אתם תהיו לומדים אותה בצער, ואמרו חז"ל (סנהדרין קיא). "ולא תמצא בארץ החיים" (איוב כ"ח י"ג) לא

תמצא במי שמחיה עצמו עליה וכו', וכתוב (קהלת ב' ט') "אף חכמתי עמדה לי" ואמרו חז"ל תורה שלמדתי באף היא עמדה לי". [וכן מסופר על גדולי עולם הגר"א רע"א ועוד שציערו עצמם]

ונראה הגדר בזה כמבואר בגמ' (תענית יא. וכך נפסק בשו"ע או"ח תקע"א א') "כל היושב בתענית וכו', ר' אלעזר אומר נקרא קדוש וכו', ומי אמר ר' אלעזר הכי והאמר ר' אלעזר וכו', לא קשיא הא דמצי לצעורי נפשיה הא דלא מצי לצעורי נפשיה". והיינו דמי שלפי כחות גופו ונפשו, מה שמצער עצמו אינו מגרע מעסק התורה ועבודת ה' דידיה, הוא נקרא קדוש, אבל מי שמחמת שמצער עצמו, מגרע מעסק התורה ועבודה ה', הוא נקרא חוטא, ואדרבה צריך להשתמש בצרכי הגוף וכהנאותיו בכדי להוסיף בעבודת ה'.

עשות משפט ואהבת חסד

ומבואר בגמ' (ע"ז כה). דספר משנה תורה נקרא ספר הישר משום דכתיב ביה ועשית הישר והטוב, (ועי' במהרש"א בח"א מש"כ לבאר בזה), וכיבור הדבר שהנהגה זו של לפני משורת הדין נקראת ועשית הישר הוא משום דישיר הוא מה שהשכל הישר מורה היותו ראוי וטוב לעשותו.

וזהו כוונת חז"ל באמרם (אבות פ"ב מ"א) "איזהו דרך ישר שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם", היינו מהי הדרך ישרה שבה תתקיים ועשית הישר והטוב, כל שהיא תפארת לעושיה, היינו שהשכל הישר מפאר ומבין מעלת הנהגה זו.

ואיתא בגמ' (ע"ז כה). שאברהם יצחק ויעקב נקראו ישרים שנאמר (במדבר כ"ג י') "תמת נפשי מות ישרים", ופרש"י שבלעם מבקש על עצמו שימות מיתה של גויעה כמו האבות, ובטעם הדבר שהאבות נקראו ישרים, יש לבאר ע"פ ה"ל ד"ישר" היא הנהגה של לפני משורת הדין שהיא תפארת בעיני בני"א ששכלם ישר, ובכחינה זאת הגיעו האבות לשלמות.

משא"כ בלעם שהיה "יודע דעת עליין", שהיה יודע לכוון השעה שבה הקב"ה כועס, והשתמש בכחינה זו לעורר דין על בני אדם, הרי זהו היפך הישרות.

בנתיבות אור להגר"י בלזר זצ"ל כתב על הגר"י סלנט זצ"ל "פעם אחת בהיותו במושב עם תלמידיו, נתגלגלו הדברים על דבר אנשים צדיקים, אשר דבריהם נשמעים בשמים, ונתקיים בהם ותגזור אומר ויקם לך, ואחד סיפר לפניו כי הוא יודע מאיש צדיק, כאשר לפעמים פגעו בו אנשים והצירו לו, הכם בשוט לשונו ופגע בהם קללתו, וכל דבריו נתקיים לא נפל צרור ארצה.

אדמו"ר זצוק"ל אמר על זה בצחות לשונו, כי האיש אשר הוא במדרגה רמה כזו אשר דבריו יוכלו לעשות רושם, הלא מאוד צריך להיות נזהר, לנצור לשונו ושפתיו להוציא מפיו שום דבר רע, כי בקל יוכל להיות אדם המזיק, כי מה הבדל אם מזיק בידים או מזיק בשוט לשונו, להכות רעהו בסתר בכח גזירת עליין".

אמרו חז"ל (ב"מ ל:) לא הרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה, ולא עשו לפני משורת הדין. והובא לבאר (בספר תולדות אדם) בשם רבי זלמלה מולוזין זצ"ל דמי שנוהג לפני משורת הדין, נוהגים עמו ג"כ כך, משא"כ הנוהג כפי שורת הדין נוהגים עמו ג"כ כפי שורת הדין, ולכך כשלא נהגו לפני משורת הדין ממילא נהגו עמו כפי שורת הדין, והרבה ירושלים משורת הדין דבשורת הדין מי יעמוד.

ועי"ז שנקיים בעצמנו עשות משפט עם אהבת חסד, ונעשה הישר והטוב שנתנהג במעשינו לפני משורת הדין, נזכה שיהגו עמנו ג"כ לפני משורת הדין, ונזכה לבנין ירושלים בכ"א.

בהפטר "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוקיך" (מיכה ו' ח), ובגמ' (מכות כג: כד). איתא "דרש רבי שמלאי שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למושה וכו', בא מיכה והעמידן על שלש, דכתיב הגיד לך אדם וכו', כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוקיך", היינו דג' דברים אלו הם מהעמודים שעליהם נשען ומיוסד כל הבנין של תורה ומצוות, (ועיין בדרשות הר"ן ריש דרוש ו', ובאגרת המוסר להגר"ס).

והנה בפשטות נראה ד"עשות משפט ואהבת חסד", האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, דבמקום המשפט הנהגת משפט, ובמקום חסד אהבת חסד, אך כמדומה ד"מה טוב ומה ה' דורש ממך", הוא דגם ה"עשות משפט" יהיה עם "אהבת חסד", והוא הנהגת לפני משורת הדין, ויבואר להלן.

איתא בגמ' (ב"מ פג). "רבה בכ"ח תברו ליה הנהו שקלואי חביתא דחמרא [ובכפשיעה – רש"י], שקל לגלימיהו, אתו אמרו לרב, אמר ליה הב להו גלימיהו, אמר ליה דינא הכי אמר ליה אין "למען תלך בדרך טובים" [לפנים משורת הדין – רש"י], יהיב להו גלימיהו, אמרו ליה עניי אנן וטרחינן כוליה יומא וכפינן ולית לן מידי, אמר ליה זיל הב אגרייהו, א"ל דינא הכי אמר ליה אין "וארחות צדיקים תשמור" [סיפיה דקרא הוא – רש"י].

והגר"א (בביאורו לספר משלי א' כ, וע"ע באדרת אליהו דברים א' י"ב) כתב בכיבור הפסוק הנ"ל "למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמור" – "טוב הוא נקרא המיטיב עם הבריות, וצדיק הוא העושה צדקות ונותן משלו לבריות כהנם אף שלא היה ראוי אף להיטיב עמהם, והוא עושה עוד צדקה עמהם, זהו הנקרא צדיק, והוא יותר מן הטובים, לכן אותן הם מועטים, כי זה יותר קשה על האדם לעשות גם צדקה עם הבריות, למי שהיה ראוי לעשות רק לפי הדין, לכן כתיב אצל הטובים "דרך" שהוא דרך רחב, אבל אצל הצדיקים "ארחות", וגם אמר "תשמור" לפי שאין דרכן של רוב בני אדם לעשות לכן זו צריך שמירה, וע"פ זה תבין מה שאמרו בגמ' ב"מ וכו', ולכא"ו אינו מוכן שמתחלה אמר לו מ"למען תלך בדרך טובים", ואצל השכר אמר לו "וארחות צדיקים תשמור", ולפי מה שפירשנו הוא שפיר דלמחול ההזק הוא "דרך טובים", המיטיב לבריות לעשות להם טובה אף שנתחייבו בדין למחול להם, אבל לתן להם עוד משלו אינו אפילו דרך הטובים, לכן אמר שזהו "וארחות צדיקים" לתת להם משלו אף שהם נתחייבו לתן לו מן הדין".

וזהו ה"עשות משפט", המשולב עם "אהבת חסד", שמוטל על האדם להתנהג לפני משורת הדין.

וענין זה של לפני משורת הדין, נצטוינו עליו בתורה כמאמר ה' (דברים ו' י"ח) "ועשית הישר והטוב בעיני ה'", וכתב רש"י "הישר והטוב – זו פשרה לפני משורת הדין".

ניתן לקבל את הגליון במייל D7692928@GMAIL.COM

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת בלק תשפ"א

אלא מלחמה, הא אנגריא להשתעבד בהם עביד בהו, ועל כן בזה היו בטוחים מואב שישראל לא יעשו בהם מלחמה, אבל אכתי חששו שיעשו עמהם אנגריא, וזהו שנקמו למשל את להיכת השור, כלומר שאע"פ שלא מכליא קרנא בלחיכתו, מ"מ הוא גורם נזק, וכמו כן אע"פ שלא יעשו עמהם מלחמה, מ"מ חששו שישתעבדו עמהם.

ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל. כ"ב, כ"ז.

יש לדקדק שבשתי ההכאות הראשונות לא הוזכר במה הכה בלעם את האתון, אלא כתוב בסתם "ויך בלעם", וכן "ויוסף להכותה", רק בהכאה השלישית הוזכר שהייתה זו הכאה במקל.

ונראה לבאר דחלוקים הם ההכאות הראשונות מההכאה השלישית, דהנה בהכאה הראשונה כתוב בפסוק "ויך בלעם את האתון להמותה הדרך", ובהכאה השנייה כתוב "ויוסף להכותה", ומה דחשיבא הוספת מכה הרי דהכאה זו כהכאה הראשונה שהיא להמותה הדרך, אולם בהכאה השלישית כתוב "ויחר אף בלעם ויך את האתון", הרי שהייתה הכאה הרוץ אף. וביאור הדבר שהכאה זו באה בתורת עונש. וכן מבואר גם להלן שכתוב שבלעם אמר "לו יש הרב בידי כי עתה הרגתיך", והריה הריגה בודאי שאינה באה אלא בתורת עונש ולא בשביל להמותה הדרך. וא"כ גם ההכאה הייתה באותו גדר של המיתה שהוא בתורת עונש.

אשר לפי"ז יש לבאר דלכן רק במכה זו ציינה התורה שהייתה זו הכאה במקל, כי בעונש יש לפרט איך ובאיזה אופן היה העונש, משא"כ בהכאות הבאות להמותה הדרך שבהם עיקר הענין הוא התוצאה שהוכתה, ובהם אין צורך לפרט באיזה כלי הייתה הכאה, שאין זה אלא היכ"ת בעלמא.

וישא משלו ויאמר מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם לכה ארה לי יעקב וכו'. (כ"ג, ז).

צריך ביאור מה רצה בלעם לומר בהקדמה זו שהגיע מארם לבקשתו של בלק, ומה ענין כל ההקדמה הזאת. ונראה לבאר בזה, דהנה בתרגום יונתן (פסוק ה') כתוב, ומבואר כן בחז"ל, דבלעם הוא לבן, והנה לבן כרת ברית עם יעקב אבינו, כמפורש בסוף פרשת ויצא, שהקימו מצבת אבן לגלעד, ואמר לבן עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה וגו', והרי כאן בא בלעם לעבור על הברית להרע לישראל.

וכבר כתבו הראשונים דלכן נענש שנלחצה רגלו אל הקיר, דהיה זה האבן שהעמיד לגלעד שנפרע ממנו, על מה שעבר על השבועה,

הנה עם יצא ממצרים וגו'. (כ"ב, ה).

הנה להלן (כ"ג, כ"ב) כתוב שבלעם אמר 'קל מוציאם ממצרים, ופירש רש"י, אתה אמרת, הנה עם יצא ממצרים, לא יצא מעצמו, אלא האלקים הוציאם. ומבואר שהיה דין ודברים בין בלק לבלעם, אם ישראל יצאו ממצרים מעצמם, או שהקב"ה הוציאם. וכפשוטו כונתם, דאם יצאו מעצמם, אז אפשר להרע להם, אבל אם הקב"ה הוציאם, אז בודאי שגם בעתיד ישמור ויגן עליהם, ולא תצלה להרע להם.

אכן נראה לומר בזה עוד, דהדין ודברים שהיה בין בלעם ובלק, אם יצאו מעצמם או שהקב"ה הוציאם, דהנה בכרית בין הבתרים נגזר על בני ישראל להיות במצרים ארבע מאות שנה, ורק אח"כ יוכו בארץ ישראל, וכמו שכתוב בפ' לך לך (ט"ז, ט"ז), ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, ורק אז, דור רביעי ישוכו הנה, ופירש רש"י שם, דלאחר שיגלו למצרים יהיו שם שלשה דורות, והרביעי ישוכו לארץ הזאת. אבל באמת לא היו ישראל במצרים אלא רד"ו שנה, וזכר פירש רש"י שם, וכן מבואר במדרשים כמה טעמים בזה, ועל כן סברו האומות שישראל יצאו ממצרים קודם זמנם, והרי כן מצינו להדיא בחז"ל שפרעה אמר למשה רבנו, שעדיין לא הגיע סוף הזמן של ד' מאות שנה שנגזר עליהם, ועל כן היו סבורים שעדיין אין ישראל יכולים לכבוש את ארץ ישראל, ואין להם תקומה, וכמו שמצינו בדברי חז"ל שבני אפרים יצאו קודם הזמן, ונהרגו.

ולפי"ז יש לפרש דהוה הדין ודברים שהיה בין בלק ובלעם, אם יצאו מעצמם או שהקב"ה הוציאם, דבלק סבר דעם יצא ממצרים מעצמו יצא, מכיון שהיה זה קודם זמנם, ועל כן אינם ראויים ליכנס לארץ, והשיב לו בלעם, 'קל מוציאם ממצרים', וכיון שהקב"ה הוציאם, אז ראויים ליכנס לארץ ישראל ולא תוכל להם.

ויאמר מואב וגו' עתה ילחכו קהל את כל סביבותינו בלחך השור את ירק השדה. (כ"ב, ד).

פירש רש"י, בלחך השור, כל מה שהשור מלחך אין בו סימן ברכה. יש לפרש בזה, דהנה אשכחן בב"ק דף ג' ע"א, דיש גוונא דשן דלא מכליא קרנא, ופירש רש"י שם, דהיינו שאע"פ סופו לחזור ולצמותה, אבל מ"מ אינו חוזר לצמותה כתיחילה.

ועל פי זה נראה לפרש דהוה שאמרו מואב על בני ישראל, שילחכו סביבותם בלחך השור, דהרי באמת מצווים ישראל באיסור ד'אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה' כדכתיב בפרשת דברים (ב', ט), אמנם בגמ' בבבא קמא דף ל"ח ע"ב איתא, שלא אסר להם

וואוילי לזה כיון רש"י (פסוק כ"ד) שכתב, דמתם גדר של אבנים הוא, וצריך ביאור מה ר"ל בה שהיה זה גדר של אבנים. ואפשר לומר דאתא לאשמעינן שהיה זה גדר של אבנים, שנעשה בו דין מגדר האבנים, שהעמיד לגלגל.

ולפי"ז יש לבאר דמה שהקדים בלעם, היה בתורת התנצלות והסבר איך הוא עובר על הברית, וע"ז אמר דאינו בא מחמת עצמו, אלא רק נענה לבקשתו של בלק, ואינו אלא שלוחו של בלק, וזהו שאמר, 'מן ארם ינחני בלק', והוא זה שבקשני 'לכה ארה לי יעקב', ולכן לא השיב זאת שעובר על הברית.

ובזה יש לבאר לישנא דקרא שאמר לכה ארה לי, דרצה לומר בזה, שהוא עובר בלק, ולא בעבורו, והיינו כמו שנתבאר שזהו שבא בלעם לומר בזה.

אמנם האמת שבלעם לא קילל רק בשליחות בלק, ובשנאתו ורשעתו הוסיף לקלל יתר ממה שבלק ביקש, וכמו שכתב רש"י בפסוק י"א שבלק אמר ארה, ובלעם אמר קבה, ובלק אמר ואגרשנו מן הארץ, ובלעם אמר וגרשתי, שבלעם היה שונאם יותר מבלק.

אשר שכר עליך את בלעם

כפ' כי תצא (כ"ג, ד') לא יבא עמוני ומואבי וגו'. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו', ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך.

יש לדקדק בלשון הכתוב דפתח בלשון רבים, אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, וסיים בלשון יחיד וכתב, ואשר שכר עליך את בלעם

בן בעור, וצ"ב מאי שנא דבטעם הראשון כתוב בלשון רבים, ובטעם של השכירות בלעם, נקט לשון יחיד.

ונראה לומר בזה, דהנה לפי המבואר בדברי רש"י שבלק היה מנסיכי מדין, א"כ אינו מורע מואב ואינו מואבי כלל, אלא מדייני, ומדייני מותר בקהל, וא"כ נמצא דבלק אינו בכלל האיסור דלא יבא עמוני ומואבי. וצ"ע דהרי בגמ' בסנהדרין דף ק"ה ע"ב מבואר דרות הייתה מורעו של בלק, דאמרינן שם שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק וכה ויצאה ממנו רות, ואע"פ כן מבואר דרות הותרה בקהל רק משום הדין דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, הרי מבואר להדיא דגם בלק זורעו, הם בכלל איסור של עמוני ומואבי, והרי הם אינם ממשפחות מואב אלא מנסיכי מדין.

ונראה דבהך קרא נתחדש איסור מיוחד על בלק, שאע"פ שאינו מורע מואב, מ"מ יהא בכלל האיסור של עמוני ומואבי, דלגבי איסור זה של לבא בקהל, יהא בכלל מואב, כיון שאיסור זה תלוי הוא במה ששכר את בלעם, ועל כן בלק שהיה עם מואב בשכירות בלעם, בכלל מואב הוא לגבי איסור זה, וזהו דין מהודש שיהא נכלל בכלל מואב לגבי איסור זה.

מעתה יש לומר דלכן שינה הכתוב וכתב 'אשר שכר' בלשון יחיד, דכונת הכתוב בזה הוא לבלק, דאע"פ דהוא אינו בכלל מואב, ולכן מצד הטעם דלא קדמו אתכם, אינו נאסר, דזהו איסור על האומה בכללה, והוא אינו בכלל האומה, וע"ז הוסיף הכתוב, דמ"מ יש עוד איסור מחמת שכירות בלעם, וזה שייך גם בבלק, ולכן נכלל הוא בכלל מואב לגבי איסור זה.

כתבם על לוח ליבך

מתוך דברים שנאמרו במעמד הכנסת ס"ת לשיבה הגדולה 'אמרי הכמה' אלעד - תמוז תשפ"א

כבוד ידידי ראשי ורבני הישיבה הגאונים שליט"א, כבוד בני הישיבה העמלים בתורה שיחיו, כבוד כל הנאספים לשמחה זו.

השמחה של הכנסת ספר תורה, זהו גם שמחת התורה, וגם כבוד התורה, ובאמת, וכי מה יש לשמוח בענייני העולם הזה, ורק בתורה יש מה לשמוח. ברמב"ם בתחילת ההקדמה לספר משנה תורה כתוב, שכל התורה שניתנה למשה בסיני, ניתנה בפירושה, שנאמר, ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה, תורה, זו תורה שבכתב, ומצוה, זו פירושה, שהיא הנקראת תורה שבעל פה. והיינו שניתנת התורה הייתה ניתנת תורה שבכתב יחד עם תורה שבעל פה, ואין תורה שבכתב לבד, אלא תורה שבכתב, יחד עם תורה שבעל פה, ותורה שבכתב ותורה שבעל פה אינם שתי דברים, אלא דבר אחד, התורה ופירושה. וכל התורה שבעל פה, נכלל בתורה שבכתב, כמבואר בגמרא מנחות דף כ"ט שרבי עקיבא היה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, ומבואר מזה, שבתורה שבכתב נכלל גם התורה שבעל פה, נמצא שבהכנסת ספר תורה שבכתב, מכניסים בזה גם תורה שבעל פה. הנה מלבד כתיבת התורה כתב על גבי ספר, יש עוד ענין של כתיבת דברי תורה, שצריך לכתוב את התורה על גבי לוח הלב, וכמו שכתוב (משלי ג') 'כתבם על לוח לבך', שזהו ענין מהודש של כתיבה, שדברי התורה יהיו על לבו בגדר של כתיבה. רבי חיים מוואלוז'ין אמר על גודל ועוצם ידיעת התורה ובקיאותו של הגר"א, ששיעור ידיעת התורה ובקיאותו הייתה כל כך גדולה, שהנה הרי כל יהודי קטן כגודל יודע לומר את 'אשרי יושבי ביתך' בעל פה, ומכל מקום לומר זאת הפוך מהסוף להתחלה, הוא אינו יודע, ואמר הגר"ח מוואלוז'ין, כי ידיעת הגר"א הייתה ידיעה כזו, שגם ידע את כל התורה באופן זה של מהסוף להתחלה. ואא"ז מרן הגר"ז זצ"ל ביאר ואמר, מה מעלה יש בזה שיודע לומר גם מהסוף להתחלה, וביאר שהענין בזה משום שנאמר כתבם על לוח לבך, היינו שהשיעור בידיעת התורה הוא שיהיה כתוב על הלב, כמו שכתוב על גבי לוח, וכשכתוב על גבי לוח אפשר לקרוא מכל הצדדים. הרי למדנו שהענין לכתוב על לוח הלב, הוא כמו כתיבה ממש.

מעתה שנתבאר שיש ענין של כתיבת דברי תורה על לוח הלב, והוא כמו כתיבה ממש, יש לומר שגם לכתיבה זו יש שייכות ודררא למצות כתיבת ספר תורה, וכמו שכתבת תורה שבעל פה, כשניתנה ליכתב, היא מכלל מצות כתיבת ספר תורה, כמו כן יש לומר שגם לכתיבה זו על לוח הלב, גם היא יש לה שייכות ודררא למצות כתיבת ספר תורה. לכן כל עמלי התורה היושבים כאן לפני ה', ולומדים כאן בישיבה, מקיימים את ההשלמה של מצות כתיבת ספר תורה. הכנסת ספר תורה, לאהל של תורה שבעל פה, זהו המקום המתאים לשלמות ענין כתיבת ספר תורה, זהו שלימות התורה, זהו כבוד התורה.

מצוה קיד

להיות מעריך אדם נותן דמים הקצובין בפרשה

שנאמר איש כי יפליא נדר

ערכין ודמים

פרשת ערך אדם כוללת שני חלקים - דמים וערכין. דמים - האומר 'דמי עלי' דינו להיות נישום כעבד ונותן את הדמים לבדק הבית. ערכין - האומר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי' נותן את מנין המעות הקצוב בפרשת ערכין שבפר' בחוקותי (ויקרא כז) לפי מה שהוא, אם זכר אם נקבה לפי גילו, נותן את הדמים.

האם ערכין הוא סימן בעלמא

ויש להבין את אופן ההקדש של ערכין, דהאומר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי' והוא מבן עשרים עד בן שישים נותן חמישים שקלי כסף לבדק הבית, בין אם שווה יותר מחמישים שקלים בין אם שווה פחות מחמישים. וא"כ כשאומר 'ערך' אינו אלא סימן שמתחייב ליתן חמישים שקלים, וצ"ב מה שייכות ערך זה לאותו אדם, ומדוע נתלה הערך באדם מסוים והלא אין זה ערכו כלל. לשם מה מאריכה הפרשה ומפרטת שהרוצה להתחייב חמישים יאמר ערך אדם שגילו מבן עשרים עלי, והרוצה להתחייב עשרים שקלים יאמר ערך אדם שגילו מבן חודש עד בן עשרים עלי.

ראיות דערכין שייכים לעורך

ובגמ' מפורש להדיא דאמירת 'ערכי עלי' אינה רק סימן לסכום מסוים, אלא היא שייכת לאותו שנדרו עבורו. דבמשנה (ערכין ז:) פליגי תנאי אם גוסס ויוצא ליהרג נידר ונערך או לא, ומבואר בגמ' טעמא דת"ק דס"ל דאינו נידר ואינו נערך, דגוסס לאו בר דמים ולכן א"א לומר 'דמיו עלי', ואינו יכול לומר 'ערכי עלי' דלאו בר העמדה והערכה הוא. ולכאן האומר 'ערכי עלי' אינו זקוק להעמדה והערכה אלא דמיו קצובים לפי גילו כמפורש בפרשה ותו לא.

זאת ועוד, דלענין יוצא ליהרג אמרו בגמ' דאינו נערך משום דכתיב "כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה" (ויקרא כז ט) ומפרש רש"י "מי שהוא ראוי ליחרם וליהרג אינו בכלל פדיון". ואי נימא דצריך ליתן סכום קבוע והאדם הנערך אינו אלא סימן לגובה הסכום, מאי נפק"מ בזה שהוא יוצא ליהרג והלא אינו נותן את ערך האדם כלל.

ערכין - נהקדש שנפדה

בדברי התוס' הרא"ש כתב את הגדרת הדבר כיצד מערכין ומשלמים. דבגמ' (חולין קלט.) נחלקו רבי יוחנן ור"ל לענין חיובי אחריות של מקדיש על הקדשו, ומבואר שם דהיכא שהקדיש דבר ופדאו ונאבדו המעות אינו חייב באחריותן דכל היכא דאיתנהו בי גזא דרחמנא איתנהו. אבל שאני דין ערכין דהאומר 'ערכי עלי' והפריש מעות ואבדו חייב באחריותן דחולין הן עד

שיבואו ליד גזבר. והקשו בתוס' מה ענין ערכין לפדיון הקדש, וכתב בתוס' הרא"ש שיש לדמותם היות והדמים באים מכח ערך הקצוב על הגוף, ומבואר בדבריו שיש שייכות בין הדמים שקבל על עצמו אל האדם הנערך ונחשב כאילו פודה אותו בתשלום הדמים.

ומפורש כן בדברי השלטי גיבורים (ע"ז יג. דף ד. מדפי הרי"ף) דכתב לענין התחייבות לצדקה בשבת, דאע"ג דאין מקדישין ואין מעריכין בשבת לא אסרו אלא כלי ידוע דמחזי כמקח וממכר, אבל התחייבות בעלמא מותר. ומוסיף לבאר לפי זה דהא דאסרו להעריך בשבת דאמירת 'ערכי עלי' אינה התחייבות בעלמא מאחר וחשוב כמקדיש כלי ידוע - "דהיינו גופו ועצמו שהוא מקדישו אלא שפודהו אח"כ מיד ההקדש בדמי ערכו ודמי למקח וממכר".

ואי אמרי' הכי מבואר דחידשה תורה דאפשר להקדיש אדם וליתן את ערכו ממש, אלא שהערך קצוב בתורה, ולכן נתמעטו הגוסס שאינו בהעמדה והערכה והיוצא ליהרג שאינו בכלל חרם. אמנם הדברים טעונים הסבר, דאימתי הוקדש האדם עצמו וכיצד ניתן לפדותו, וביותר כשאומר 'ערך פלוני עלי' דבוודאי אין כח ביד אחר להקדישו ומה חל בדבורו.

ועוד יש להקשות דבגמ' (ערכין ז.) נתרבה אופן נוסף לערכין מדכתיב "בערכך" - להביא ערך סתום, דהיכא דאמר סתם 'ערך עלי' נותן כפחות שבערכין וכן האומר 'ערך בן שלושים עלי' ולא תלה באדם מסוים נותן לפי ערך הקצוב בתורה, ולהנ"ל לא שייך להקדיש סתם אלא לפי אדם הנערך וכיצד חל ההקדש בערך סתום.

האומר 'דמי עלי'

באומר 'דמי עלי' או 'דמי פלוני עלי' מתחייב האומר ליתן את שוויו, ואף בדין זה יש לשאול אם הוא סימן בעלמא - שרוצה ליתן לבדק הבית סכום מסוים ותולה אותו בשווי האדם. אמנם מבואר להדיא בכמה מקומות שאין זה כך.

שומת החובל בחבירו ושומת האומר 'דמי עלי'

בריש פרק החובל (ב"ק פג:) אמרו דהחובל בחבירו מתחייב לשלם חמשה דברים, ושמן תשלומי נזק לפי ערך האדם כמה היה יפה וכמה הוא יפה. ופליגי רש"י והרא"ש כיצד שמין - לרש"י שמין אותו כאילו הוא עבד עברי, ולהרא"ש שמין כאילו הוא עבד כנעני שנמכר לעולם. וכתב הקצה"ח (סי' תכ סק"א) דשומת האומר 'דמי עלי' דמי לשומת נזיקין ותליא במחלוקת רש"י והרא"ש אם שמין אותו כעבד עברי או כעבד כנעני. וכן מצינו שנחלקו הראשונים

בזה - דעת רבינו חננאל (סנהדרין טו.) דהאומר 'דמי עלי' נישום כעבד כנעני, והתוס' (מגילה כג:) סברו דשמין אותו כעבד עברי, ותמה במהרש"א על התוס' וכתב דלא יתכן שיהא נישום כעבד עברי.

ולכא' אם אמירת 'דמי עלי' מחייבת ליתן את ערכו האמיתי מה שייך לשומו כעבד כלל, לא מיבעיא עבד כנעני שהרי אינו עבד כנעני אלא ישראל גמור ואיך יהיה שוויו נמדד בעבד כנעני, אך גם עבד עברי אינה שומא, דאין עבד עברי בזמן הזה.

ובאמת דשומת החובל בחבירו נמי תקשה, מה שייך לשומו עבד כנעני, דהא אינו עומד לימכר כעבד כנעני ומה שייך לשומו בכך. ואף שיטת הסוברים דנישום כעבד עברי אינה מבוארת דאין בזמן הזה עבד עברי וכיצד נשום הנזק.

השלומי נזק לפי חיסרון האבר הניזק

וביאר בחי' הגר"ח הלוי (פ"ה מהל' טוען ונטען) דבוודאי אין תשלומי נזק באדם באים במקום ההפסד והחיסרון של הניזק אלא הם תשלומי האבר הניזק. דכתבו האבן עזרא והרמב"ן דכשאמרה תורה "עין תחת עין" (שמות כא כד) נתכוונה דמחויב ליתן עין ממש וראוי ליתן עינו ממש אם לא יתן כפרו, וכמו שדרשו חכמים (בגמ' שם) מדכתיב "מכה אדם ומכה בהמה" מה מכה בהמה לתשלומין, אף מכה אדם לתשלומין". וכן מבואר בגמ' שלומדת מתשלומי כופר, דכתיב ביה "לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות" (במדבר לה לא) - "לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר, אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאין חוזרין". וז"ל הרמב"ם (פ"א מהל' חובל ומזיק ה"ג) "זה שנאמר בתורה כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו, אינו לחבול בזה כמו שחבל בחבירו, אלא שהוא ראוי לחסרו אבר או לחבול בו כמו שעשה ולפיכך משלם נזקו, והרי הוא אומר ולא תקחו כופר לנפש רוצח, לרוצח בלבד הוא שאין כופר אבל לחסרון איברים או לחבלות יש כופר".

ואהכי שומת הניזק כעבד אינה שומא של האדם אלא שומת האבר שנחסר, ובזה פליגי אם הערך האמיתי של האבר הינו לפי מכירת עבד עברי או לפי מכירת עבד כנעני.

התחייבות ערכין ודמים ליתן את שווי האדם

ומבאר בחי' הגר"ז (יש ערכין) דה"נ באומר דמי עלי, אין חיובו רק נתינת דמים שהוא שווה דלזה אין צריך דיני העמדה והערכה אלא די לברר אצל שמאי כמה שווה אדם כזה על כל תכונותיו ודי בזה. אלא נתחדש דין בתורה בהלכה זו שיש ליתן דמי פלוני כפשוטו - את שוויו.

וביאור הדבר, יש לומר דמצינו דין נוסף בערכין, דהיכא שאין לנוודר לשלם צריך להעמידו לשומא לפני הכהן ולפי הישג ידו ישלם, שנאמר "ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן, על פי אשר תשיג יד הנוודר יעריכנו הכהן" (ויקרא כז ח). ומתוך הסוגיות בערכין מתבאר דלא נתחדש בהלכה זו רק להפחית את התשלום של הנוודר, ואין בהערכת הכהן שינוי מערכו

האמיתי של הנוודר, אלא הדין של 'הישג יד' הוא שהערך של האדם נמדד לפי הערכת הכהן.

נמצינו למדים דנתחדש בפרשת ערכין שניתן להקדיש את השווי של פלוני, ושוויו נמדד לפי שווי הנמכר בשוק או לפי הערך שנקצב בתורה לפי גילו של הנערך, וניתן להעריכו גם לפי הישג ידו של הנוודר כשצריך לכך. ובאמת בלי פרשת ערכין אין שייכות בין הממון שנותן לאדם הנערך, דאין כאן מקח ולא נזק, אלא חידשה תורה שהממון הזה הוא ערכו של הנערך וניתן להקדישו לגבוה.

משל למה הדבר דומה - לפדיון פטר חמור, שאמרה תורה שיש קדושה בחמור והמצוה לפדותו בשה וליתנו לכהן, ואף דנחלקו רבי יהודה ורבי שמעון (בכורות ט:) אם פטר חמור אסור בהנאה קודם עריפה או לא, מ"מ פשיטא דהוא קדוש לענין פדיונו. וכמו כן בפדיון בכור אדם פשיטא דאין קדושה בבכור עצמו ומ"מ קדוש לפדיונו (כמו שנתבאר בשיעורים על מצוות עט-פב - פדיון אדם ופדיון בהמה). וכמו שהביא הטור (יו"ד שה וכו' בחינת מצוה שצב) מתשובת הגאונים את נוסח חתימת ברכת פדיון הבן - "בא"י מקדש בכורי ישראל לפדיונו", דהיינו שהבכורות שייכים לכהן לענין זה שהוא מקבל את פדיונם.

גדולה מזו כתבו בתוס' (ערכין כ:) דהאומר שור פלוני עלי, משלם את ערכו כיון שהקדיש את דמי השור. דאחר שנתחדש בפרשת ערכין שאפשר להקדיש דמים של אדם, א"כ לכל דבר יש את ערכו וניתן להקדישו בין אדם בין בהמה. ומובן מפני מה שייך להקדיש כל דבר אף כשאינו שייך למקדיש כיון שאינו קדוש בקדושת הגוף אלא יש ערך מסוים לכל דבר שאותו מקדישים.

זהו דין ערכין ודמין ששייכים לאדם, וזהו הפדיון האמור בדברי התוס' הרא"ש ושלטה"ג, דאחר שהקדיש צריך להמיד ולהעביר את הערך לממון ע"י פדיון. וכן מצינו בפירוש המיוחס לר"ש (תו"כ בחוקותי פי"ב) עה"פ "כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה" שפירש את דברי הגמ' שמרבה אף חייבי מיתות קלות, דהו"א דע"י שיתן את ערכו יפדהו ממיתה, דכיון שיש אפשרות ליתן את ערכו לגבוה אפשר שיועיל לו. לכך אמרה תורה דלא יפדה אלא ימות.

וכן צ"ל בדין ערך סתום - דכיון שיש אפשרות להתחייב בשווי של אדם לגבוה, אף כשאין אדם מסוים שאת ערכו נתחייב ליתן, יכול להקדיש. וכ"ה בדין הישג יד - יכול הכהן להעריך שזהו השווי של האדם לענין ערכו לגבוה.

נמצא - דין ערכין ודמים אינו התחייבות של דמים לפי שווי של אדם, אלא הוא חידוש של התורה שאפשר להקדיש ערך של אדם ושל כל דבר, ושומת ערכו כשאמר "ערכי עלי" - נותן לפי ערך הקצוב בתורה, ואם לא תשיג ידו נותן לפי הערכת הכהן. וכשאמר 'דמי עלי' - נותן לפי דמיו ונחלקו הראשונים אם נישום כעבד עברי או כעבד כנעני.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת בלק

דורש מאתנו להתבונן ולזכור את חסדיו שעשה עמנו באותה התקופה. שמענו נא את אשר ה' אומר, קום ריב את ההרים ותשמענה הגבעות קולך, כי ריב לה' עם עמו ועם ישראל יתוכח, עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בי, הקב"ה מגיע לעם ישראל ושואל אותם, עמי, שבחרתי אתכם מכל האומות, אמרו לי מה עשיתי לכם? מה עייפתי אתכם? הרי כי העליתיך מארץ מצרים ומבית עבדים פדיתך ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים, נתתי לכם שלשה רועים טובים שמסרו את נפשם בעבור כלל ישראל, וכמו שתרנום ונתת בן עוזיאל (מיכה ו') אומר שמשה רבינו היה התפקיד שלו ללמד אותנו את התורה, אהרן היה התפקיד שלו לעבוד במשכן לכפר על העם, ומרים התפקיד שלה היה להורות וללמד את הנשים.

עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה'. ומפרש רש"י: תזכור, שלא כעסתי בכל אותם הימים.

באותו זמן שבא בלעם עם העין הרעה שלו לקלל את ישראל ולעורר עליהם את מדת הדין, הקב"ה העלים את כל מידת הדין והסתיר אותה, וכמו שאמר בלעם (במדבר כג, ה) 'מה אזעום לא זעם אל'. למרות שהנהגתו של ה' יתברך שיש כעס לפניו בכל יום, כמו שנאמר (ההלים ז, יב) 'אל זועם בכל יום', והוא רגע קטן פחות מכדי אמירת 'רגע' (ברכות ז.), באותה התקופה הקב"ה שינה מהנהגתו הזו ולא כעס כלל. בלעם מחכה לאותה השניה של הזעם של ה' כדי לקלל את ישראל ולהביא עליהם כליה, אבל היא לא מגיעה, וכמו שכתב רש"י 'לא כעסתי באותם הימים', וזה לא היה יום או יומים אלא במשך תקופה ממושכת בלעם עומד ומחכה לרגע הזה שהקב"ה יכעס ואז יוכל במילה אחת לכלות את ישראל, וכמו שהביאו התוספות במסכת ברכות (ז.) שבאותה שניה יכל בלעם לומר מילה אחת 'כלם'! הביא כליה על עם ישראל רח"ל. אבל הקב"ה לא כעס, ואדרבה, הוא הפך את הקללה לברכה, ומהמילה 'כלם' עשה 'ותרועת מלך בו', מלך אותיות כלם.

והיות והיתה שם סכנה עצומה לישראל והקב"ה שינה את סדר ההנהגה שלו כדי להציל אותנו, לכן אנחנו מצווים לזכור את חסדיו ה' יתברך הללו ואת אהבתו אותנו, כמו שאומר הנביא.

לדאבוננו הרב, הרבה פעמים אנחנו הולכים וחיים בבחינה של יתום בחיי האב. היתום בחיי האב, הוא זה שחושב שהוא יתום, והוא לא יודע שיש לו אבא אוהב. גם אנחנו לפעמים לא מכירים ולא יודעים שיש לנו אבא שאוהב אותנו, יותר ממה שאנחנו אוהבים את עצמנו, וכמו שכתב רבינו החפץ חיים זצ"ל (בספרו שמירת הלשון שעד הוכירה פרק ב').

אנחנו חושבים שהאדם אוהב את עצמו יותר מכל דבר אחר, ודואג לעצמו יותר ממה שהוא דואג לכל דבר אחר. חכמי הנפש הוכיחו את זה, ממה שכשאדם יושב משועמם ויש לידו עט וגייר, הוא מתחיל לקשקש על הגייר, בפיזור הנפש. הוא לא חושב לכתוב משהו מסוים, אלא מה שיש במעמקי התודעה שלו, זה בא לידי ביטוי בקשקושים

בקללת בלעם היה נתון כלל ישראל בסכנה עצומה

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן ולעיין בפרשת השבוע, פרשת בלק. וירא בלק בן צפור את כל עשה ישראל לאמורי. ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל. ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוף השורר את ירק השדה ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא. וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה אשר על הנהר ארץ בני עמו לקרוא לו לאמר הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ והוא יושב ממולי.

בזהר בפרשה, מבואר גודל הסכנה שכלל ישראל היו נתונים בה באותה שעה. הרבה תקופות קשות עברו על עם ישראל החל מזמן פרעה והרבה סכנות היו, אך אחד הרגעים המסוכנים ביותר שהיה לכלל ישראל, שעם ישראל היה נתון בסכנה עצומה, היה המעמד הזה, כאשר בלק ובלעם באו בעצה רעה על עם ישראל.

בזהר (ח"ג דקצ"ד ע"א) אמרו רבותינו, כי חצי מהשם 'בלעם' וחצי מהשם 'בלק', יוצר את השם עמלק. הוא האויב המסוכן ביותר שעומד נגד ישראל, ולכן בלק קורא דווקא לבלעם שהוא משלים אתו את הבחינה הזו של עמלק, כדי לקלל את ישראל!

אהבת ה' יתברך לעם ישראל

ובהיות והשעה ההיא שבאו בלק ובלעם על ישראל היתה שעה של סכנה גדולה לישראל, לכן אנחנו רואים בהפטרה (מיכה פ"ו) שהקב"ה

1. באמת יש להבין מהו המושג של הקללה, ואיך הקללה פועלת. הלא לכאורה, אם מגיע לאדם עונש, אם כן גם בלא הקללה הוא יקבל את העונש, ואם לא מגיע לו עונש, מה אכפת לו שיקללו אותו? גם אם יקללו אותו מבוקר ועד ליל הרי לא מגיע לו עונש, ולמה הקללה תועיל?

וביאר בזה האור החיים הקדוש, כי הנהגתו של ה' יתברך ברוב רחמיו על הברואים, היא 'ארץ אפים'. אפילו אם אדם חטא הרשיע וקלקל הרבה, הוא לא נענש מיד אלא הקב"ה ממתיך ומחכה אולי ישוב בתשובה. כמובן שאין הכוונה שכך זה לעולם ועד, כי 'כל האומר הקב"ה וותרן ויותר מועיל' (בבא קמא ג.) אבל כך היא המידה, שמאריך אפיה, הוא ממתיך ומחכה, ובני דיליה, אחרי זמן אם האדם לא עשה תשובה הקב"ה נפרע ממנו. כאן, במידה הזו של ארץ אפים, פועלת הקללה. כאשר אדם מקלל את עצמו או את אחרים, הוא מסלק את ההנהגה הזו של 'ארץ אפים', ואז פוגע בו העונש המגיע לו לפי מעשיו.

ולכן כל אחד מאתנו צריך להתחנך היטב בשמירה על הפה כמו שצריך, שלא לבוא לידי קללה. הגאון חיד"א ז"ל בספר עבודת הקדוש (נפטרן שמיך אות קפ"ח וי"ע בספרו מדברי קדמות מערכת ל' אות י"ט) מביא מדברי הוזהר הקדוש (ח"ב דרס"ו ע"ב), שיש כת של מלאכים שנקראים 'עוררי יום'. התפקיד של המלאכים הללו הוא לשמוע את הקללות שאדם מקלל, ולענות אמן אחרי דבריו ולאחל לזה שקללו אותו שאכן יבואו עליו הקללות.

רבי חיים פלאג' מביא בספריו, על כאלו אנשים שהיו מסכנים ואומללים, שכידוע יש ילדים שנתנים לצער אותם ולהקניט אותם, אם להתביא להם כל מיני דברים וכדומה, ומעיד רבי חיים פלאג' שבעינינו ראינו באותם אנשים שקללו את הילדים האלה על מעשיהם, ואחרי זמן פנעה מידת הדין בילדים האלה והקללה חלה עליהם.

ובפרט בזמן שלנו שמידת הדין מתוחה, צריכים להזהר על זה שבעתים שלא להוציא קללה חלילה על בר ישראל, מה שיכול לעורר עוד את מידת הדין.

שלו. הלכו וחקרו ומצאו שרוב הפעמים אדם חותם שם את שמו, עוד פעם ועוד פעם. למה? – כי כך זה. האדם חושב על עצמו, מחשיב את עצמו, ומסתובב סביב עצמו.

זה אמת, שהאדם קרוב אצל עצמו ואוהב את עצמו. אבל זאת עליך לדעת, שיש אחד שאוהב אותך יותר ממה שאוהב אותך את עצמך, ומבקש את טובתך יותר ממה שאוהב מבקש את טובת עצמך, וזהו ה' יתברך. והרבה פעמים אדם יודע את זה, אבל הוא לא חי את זה. ואדם צריך להחיות את הידיעה הזאת בקרבו, לדעת ולחוש שהקב"ה אוהב אותו וחפץ בטובתו.

התבוננות בחסדי ה' ובפרט בחסד ששם חלקנו בקרב ישראל

ראיתי מכתב שכתב אחד הגדולים בדור הקודם, אל רבו המובהק. במכתב הוא מבקש ממנו בכל לב ונפש שיעשה עמו 'חסד וטובה גמורה'. איזה בקשה הוא ביקש? שיתפלל להקב"ה שיזכה אותו שיוכל להתפלל כל יום כמו שצריך. והוא הסביר במכתב את פשר הבקשה, מפני שכשאני מגיע לבית הכנסת ומתחיל בברכות השחר, כשאני אומר את הברכה של 'שלא עשני גוי' כולי מתמלא אושר ושמחה עד שקשה לי להמשיך הלאה ולהתפלל. על כן אני מבקש ממך שתתפלל עלי שאזכה להתפלל כמו שצריך.

זהו הדבר היותר מעולה והיותר גדול שיכול להיות לאדם עלי אדמות, 'שלא עשני גוי'. שהוא בקרב בניו אוהביו של מקום ויש לו זיקה קשר וחיבור תמידי עם הבורא יתברך. וכשאדם חי בהרגשה הזו, גם אם יהיה מה שיהיה ויתרחש עמו מה שיתרחש, תמיד הוא יהיה שמח ומאושר בידיעה הזו.

היה אחד שהגיע אל אחד הגדולים, והינה בפניו את כל התלאות העוברות עליו. הן כבר כתב בספר הישר המיוחס לרבינו תם (ואינו לא) (פרק ישיעי) שהעולם הזה הוא 'נוה התלאות'. העולם הזה נברא באופן שתמיד הוא יהיה חסר, וגם אחרי כל החיפוש אחר תענוגי העולם עוד לא נמצא אדם שיוכל להגיד שהוא נהנה בשלימות מהעולם הזה. אם ימצא אחד שאומר על עצמו שהוא נהנה בעולם הזה ואין לו כאן סבל ומרוצים, נוכל לברך עליו שתי ברכות, גם שהחיינו וגם משנה הבריות... אותו אחד סיפר לרב את כל היסורים שלו, הן מצד הבריאות והן מצד הפרנסה, ועוד ועוד.

אמר לו הרב, יש לי מה להשיב לך, אבל קודם כל אני רוצה לשאול אותך שאלה. האם אתה יהודי מאמין וחרד, המקיים תורה ומצוות כמו שצריך? אותו יהודי נפגע, אמר לו 'בודאי, כבוד הרב'. שאל אותו הרב, 'אתה מתפלל בכל יום?' אמר לו, 'בט, אפילו ארבע פעמים'. שאל אותו הרב, 'וברכות השחר אתה מברך? את הברכה של 'שלא עשני גוי' אתה מברך? אמר לו - כן. אמר לו הרב, 'לא יכול להיות. אם אתה מברך בבוקר 'שלא עשני גוי' היית צריך לרקוד משמחה וטוב לב, עד כדי כך שלא יהיה אכפת לך מכלום. גם אם תהיה בצד ובמצוק, גם אם תהיה מסובל ביסורים, אבל הלא 'שלא עשני גוי' יש לי קשר עם ה' יתברך, אבא אוהב ורחמן, ומה אכפת לי מכל דבר אחר.

יש את אותם אנשים שתמיד שומעים מהם קינות. כל הזמן הם מקוננים ומתלוננים. אלו אנשים שאין להם את ההרגשה הזאת והידיעה הזאת לא היה בקרבם.

היה לנו פייטן אלקי, מגדולי הקדמונים לפני כשמונה מאות שנה, רבי שלמה אבן גבירול זצ"ל. הוא חיבר פיוט יקר הערך שנקרא 'כתד מלכות', והוא נדפס במחזורים שלנו של יום הכפורים. אינני יודע למה בשנים האחרונות נמנעו בקהילות שלנו מלאמרו, אבל מי שיתבונן שם בפיוט יראה איך שהוא מתחיל להודות להקב"ה. קודם כל, הוא מודה להקב"ה על עצם זה שהוא נולד ונבא לעולם. הרי יש הרבה נשמות שנשארו בעולם הנשמות ולא ירדו לזה העולם, והרי הם כמו כל

המלאכים שיש לבלי סוף למעלה. אני לעומתם זכיתי שהקב"ה יוריד אותי לעולם המעשה הזה, כדי שעם כל קשיי הגוף ועם כל היצר הרע והתאוות אעבוד אותו ואעשה נחת רוח לפניו.

ועל ידי זה שהאדם יורד כאן לזה העולם ושובר את התאוות שלו ומקיים את רצון ה' יתברך, הרי בזה הוא זוכה לקבל את העולם הבא שלו ביגיעתו ובטרחתו, ולא יקבל את העולם הבא בבחינת 'נהמא דכסופא'. שהרי לכאורה אם הקב"ה רוצה לתת לנו שכר, למה הוא צריך לברוא את כל הבריאה ולהוריד אותנו כאן לזה העולם השפל? שיתן לנו מיד את השכר בשמים ויכניס אותנו לעולם הבא! אלא, כמו שהסביר המגיד לבית יוסף (מגיד משרים פרשת בראשית), אם הקב"ה היה מכניס את ישראל ישר לעולם הבא, היה זה בבחינת לחם חסד. לשון הירושלמי במסכת ערלה (פ"א ה"ג), 'מאן דאכיל לאו דיליה בהית לאסתכלי ביה'. מי שאוכל דבר שאינו שלו, הוא מתבייש כשמתחילים עליו. לעומתו מי שטרף והתאמץ וקנה את הלחם משלו, אין לו כל בושה בדבר. לכן הקב"ה הוריד אותנו לכאן, כדי שנטרף ונזכה בחלקנו לעולם הבא, ואז כשנקבל את העולם הבא ואת שכרנו, יהיה זה שכר מושלם, ללא בחינה זו של נהמא דכסופא.

לכן עצם זה שלא נשארו בעולם הנשמות אלא ירדנו לעולם המעשה, זהו חסד נפלא בעבורנו. וזהו הדבר הראשון שמוזכר שם הפייטן רבי שלמה אבן גבירול, שהאדם מודה להקב"ה על חסדיו שעשה אותו במהלך החיים שלו. אחרי זה הוא הולך ומסדר שבחים לבורא יתברך, על הבריאות שלו. ברוך ה' כל האיברים שלו מתוקנים ובריאים, העינים רואות והאזנים שומעות והידיים תופסות והרגלים הולכות, וכן כל שאר האיברים. חייבים להודות על זה: אם אדם מבקר בבית חולים ורואה איך שבשביל לתת לאדם לנשום צריך לסדר לו חדר מלא מכונות, הוא לומד להעריך את הנשימה שלו. אלא מאי? האדם ביום שזוכה את הדברים הללו ולא שם לב לדברים האלו שהקב"ה נתן לו לנשום בכוחות עצמו. לכן אמרו רבותינו (בראשית רבה יד, ט), 'כל הנשמה תהלל יה הללויה' - 'על כל נשימה ונשימה תן לו הלל והודיה'. אין זו מליצה לתפארת הלשון, אלא באמת הוא כך. על כל נשימה ונשימה אדם צריך להגיד 'תודה רבה' להקב"ה.

מספרים על הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, שהיה גאון הגאונים בדורו, שהיתה לו קביעות ללכת ולבקר בכל שבוע בבית החולים היהודי בעיר פוזנא, היכן ששימש ברבנות. למה הוא הלך לשם? וכי לא היה חסר לו טרדות? הן בנוסף למה שהיה רב עיר, עוד היתה לו ישיבה מפורסמת, שגם זה טורח מרובה. וחזן מזה היה מוסר שיעורים לרוב, עד שאומרים שהיה מוסר שלשים וחמש שיעורים בכל יום. לאנשים כערכנו שלשים וחמש שיעורים מספיקים לשנה, אבל הוא היה עושה את זה בכל יום... ועוד נוסף לזאת היה רבן של כל בני הגולה והשיב תשובות לכל השואלים מכל קצווי תבל. ולא בשאלות קלות, אלא בשאלות חמורות, כמו שרואים בספריו איך כותב בתשובות על שאלות קשות 'אתמול קבלתי שאלתך והנני להשיב', כך שכבר למחרת היה עורך תשובה עמוקה המעוגנת בראיות וסברות נכוחות בגאונות עצומה, כידוע.

אף על פי שהיו לו את כל העיסוקים הללו, פעם בשבוע היה מוצא את הזמן ללכת לבקר בבית החולים שם. מדוע? וכי הולכים להתענג בבית החולים? הרי מי שמגיע לבית החולים ורואה מה שרואה לבו נשבר לשברי שברים! אך באמת, זו היא בדיוק הסיבה שהוא הלך לבית

2. בלעם הרשע היה בעל תאוות שאין כדוגמתו, כמו שאמרו רבותינו. אך מה הוא ביקש? - 'תמות נפשי מות ישרים'. בלעם רצה להפוס את החבל משתי קצותיו וביקש, אני אחיה כמו גוי ואעשה את כל העולה על רוחי, אבל אמות כמו יהודי.

אבל אין דבר כזה. מי שחי כמו גוי, מת כמו גוי. רק מי שמשבר את התאוות שלו ועושה את רצון ה', זוכה שמיתתו תהיה כמות ישרים, כמיתת אבותינו הקדושים, אברהם יצחק ויעקב.

3. בצוואה שלו הוא כתב שהוא אינו מסכים שיאמרו עליו שום דבר, חוץ מדבר אחד. מה? שמגיל שש עשרה עד ליומו האחרון הוא החזיק ישיבה ולימד בה תורה והעמיד תלמידים במסירות נפש. עם כל החלאים ועם כל התלאות, תמיד החזיק את הישיבה.

מבטן שאול שוועתי – כל איש ישראל יש לו קשר עם הקב"ה

יש שאומר לעצמו, 'אני כבר בדיטוא התחנתנה, ואין לי תקנה'. 'אני אבוד'. ולא היא. כיוון שאתה יהודי, יש לך קשר תמידי עם הקב"ה. וגם אם ירדת לעמקי תהום, עדיין ידו של הקב"ה פשוטה לקבל שבים. בכל מצב.

וכך אומר יונה הנביא (יונה ב, ג), **מבטן שאול שוועתי - שמעת קולי.** גם אם אדם יורד לבטן שאול, שזו הדרגה הכי נמוכה שיכולה להיות כמו שאומר בספר הזהר הקדוש (ח"א דע"ז ע"ב וח"ב דק"נ ע"ב ואכמ"ל בזה), מכל מקום אם הוא משווע וצועק לפני קונו: 'רחום וחונן, תחוס עלי! הן סוף סוף גם אני יהודי וגם אני מבני אברהם יצחק ויעקב, אז תעזור לי! - יעזרו לו.

להבא להטרה מסייעין אותו (יומא לה). אם רק תבוא בחליכה כל דהו, תפסע פסיעה אחת, כבר הקב"ה יבוא ויסייע בידך. זהו מה שאנחנו אומרים בתהלים (קכא, ה) 'ה' צלך'. מה הכוונה ש'ה' הוא צלך? - מבאר רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל (נפש החיים שער א' פרק שביעי), כי הקב"ה הוא כמו צל. כשם שאם אדם הולך ועושה איזו תנועה קלה, מיד בצל שלו יש את ההשתקפות של אותה התנועה, כך גם ה' הוא צלך. הוא מתנהג אתך בדיוק כמו פעולותיך. אם אתה בא אליו ומתקרב אליו, גם הוא מתקרב אליך. אם אתה חושב עליו, הוא חושב עליך, ואם אתה רוצה אותו - הוא רוצה אותך.

הגמרא אומרת במסכת סוטה (יב:) שבת פרעה ירדה לטבול בנהר הגילוס, וראתה את התיבה של משה רבינו מונחת בתוך המים. כיוון שראתה בת פרעה את התיבה, הושיטה את היד שלה על מנת לתפוס את התיבה. האם היא היתה סמוכה לתיבה? - לא. היא היתה רחוקה מאד, יש אומרים שהיתה במרחק של מאתים אמות ויש אומרים שאף יותר. ואם כן הרי זה דבר מתמיה, אם את עומדת במרחק של מאה מטר ואת מושיטה את היד, את חושבת שתוכלי לתפוס את התיבה ולהגיע אליה? הרי זה לא הגיוני! ואף על פי כן כשהושיטה את היד נעשה לה נס והשתרבה ידה והתארכה עד שהגיעה אל התיבה.

אם היא לא היתה עושה את הפעולה הזאת, אם היא היתה "חכמה" ואומרת לעצמה, 'הרי אין שום סיכוי בעולם שאגיע אל התיבה, אז למה להושיט את היד, ולא היתה מושיטה את ידה, האם היא היתה מגיעה? ודאי שלא. רק מחמת שהיא לא סמכה על דעתה ולא נשענה על חכמתה, אלא עשתה כל מה שבדה לעשות והושיטה את היד, גם הקב"ה עשה את שלו והאריך לה את היד עד שהגיעה אל התיבה והצילה את משה רבינו, שנקרא על שמה, 'כי מן המים משתיהו' (שמות ב, י).

מבת פרעה עלינו ללמוד, כי אדם אסור לו לומר 'אני אבוד', אני כבר רחוק, ירדתי לשאול תחתית ואין לי תקנה. אסור להעלות דבר כזה אפילו במחשבה. אתה תעשה מה שבידך לעשות, והקב"ה יעשה את השאר, גם מה שנראה לך כבלתי אפשרי.

אפילו מכעיסין וממרין לפניו אינו זז מתוכו

ידוע שכל מילה ומילה שרש"י כותב מדוקדקת בתכלית הדקדוק. ולא רק מילה, אלא אפילו מכל אות יתירה בו אפשר ללמוד כמו שכתב הרדב"ז, וכמו שעשו רבותינו הראשונים. וגם כשרש"י שותק ולא מפרש איזה דבר, הרי זה עצמו פירושו, כי אנחנו מבינים משתיקתו שזה דבר שאנחנו יכולים להבין אותו מדעתנו.

והנה על הפסוק בפרשה (במדבר כג, כא) 'לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ה' אלהיו עמו ותדועת מלך בו', אומר רש"י 'הוא נדרש מדרש נאה, הפסוק הזה נדרש בדברי רבותינו באופן נאה. וממילים אלו של רש"י אנחנו למדים על ההתפעלות שלו מהדרשה הזו. מה הדרשה? 'לא הביט אוון ביעקב, הקב"ה לא מביט באוון שביעקב,

החולים, ואת זה בדיוק הוא חיפש. כי אדם בחיי היום יום שלו שוכח להודות לה' יתברך על כל החסדים שעשה אתו, והוא פושע בכך שלא מקיים את החיוב שלו להודות לה'. איך אדם יכול לעזור לעצמו להזכר בחוב שלו ולפרוע אותו? - כשהוא הולך לבית החולים ורואה שם את כל החולים השבורים והרצוצים. אז הוא מתעורר ומודה להקב"ה, 'רבון העולמים, תודה על כל נשימה ונשימה שאתה נותן לי'.

הקדמונים לימדו אותנו כלל אמיתי: 'אין הטובה נכרת אלא בחסרונה' (דבי משה חפץ בספרו מלאכת מחשבת פרשת ויחי, וע"ע חידושי אגדות למהר"ל בבא מציעא פו. וע"ע זוהר הקדוש ח"ג דף מז ע"ב). כשאדם משופע בטובות ויש לו את כל מה שהוא צריך, אזי 'אין בעל הגם מכיר בגסו' (גדה לא). רק כאשר חלילה נעדרת ממנו הטובה ומתבטלת, אז הוא מתחיל לצעוק ולבכות על מה שהיה לו ונעלם. רק אז הוא מעריך את מה שהיה לו. לכן, על האדם להיות פיקח ולהודות להקב"ה קודם שיטלו ממנו את הטובה.

הפלא יועץ (ערך נס) כותב, הרי אם חס ושלום אדם היה נחלה בחולי גדול ונופל למשכב, וכך במשך חודשים ארוכים הוא מוטל במיטה בחוליו, ודורש ברופאים אולי ימצאו לו מזור. וברוך ה' באמת לאחר כמה חודשים הוא התחיל להבריא, וכך בכל יום ויום שעובר הוא מרגיש טוב יותר, עד שאחרי כמה חודשים חזר לאיתנו הראשון ויכל שוב ללכת כאחד האדם. כמה הוא היה שמח! היה עורך סעודת הודיה גדולה לה' יתברך, ומזמין את כל החברים והידידים ועומד ובוכה ומודה להקב"ה על החסד הנפלא שעשה אתו, שכבר היה קרוב למיתה ולבסוף נחלץ ויצא לחיים טובים. אומר הפלא יועץ, והרי הדברים קל וחומר. ומה אחד כזה שהיה חולה ונעשה בריא צריך להודות לה' יתברך, אחד כזה שהקב"ה חס עליו ושמר עליו שלא יחלה כלל, על אחת כמה וכמה שמוטל עליו להודות.

זהו הדבר השני שמשבח רבי שלמה אבן גבירול. לא די שהקב"ה הוריד ברחמי את האדם אל עולם המעשה, אלא גם יצא מבטן אמו בריא ושלם וכל איבריו בריאים וגופו איתן. ואחרי זה מודה ומשבח שם על שגדל ונעשה איש בר דעת, וכך הולך ומודה עוד ועוד על כל דבר ודבר מאז לידתו, על שהוציא אותו מכל התלאות והגן עליו מכל היסורים וריפא אותו מכל החלאים, עד שבא להודאה הכי נעלית, הקצה העליון של ההודאות. מה היא ההודאה הזו? - שאני יהודי ויש לי חלק בתורה. על זה הוא מודה יותר מכל דבר אחר.

יש בני אדם שהיו רוצים שיהיו להם רק שבע מצוות בני נח... הם מתהלכים ונאנחים, 'הרי'ג מצוות? זה הרבה בשבילנו, והלוואי והיו פחות. אבל הרי זה הריץ הגמור! אדם יחשוב לעצמו, הלא יש בעולם כחמישה מליארד אנשים, ומהם רק כמה מיליונים בודדים יהודים. יחשוב אדם, הרי הוא יכל להוולד כגוי! והקב"ה עזר לו שיוולד יהודי, וכיהודי - באיזה מצב שיהיה יש לו קשר עם ה' יתברך. אפילו אם הגיע לדיטוא התחנתנה ובמשך כל חייו ירד וירד וירד, עדיין יש לו שייכות עם הקב"ה.⁴

4. זו היתה סיבה אחת שבגללה הלך רבי עקיבא איגר לבית החולים. והסיבה הנוספת היא שבביל לגמול חסד עם החולים. הרי שוכבים שם האנשים הכי אומללים, שכל העת מבקרים אותם רק השליחים של מלאך המוות, והנה לפתע נכנס לבקר בחדר גדול הדור רבה הנערץ של העיר, רבי עקיבא איגר. זה עצמו כבר עושה טוב לחולה ומביא לו ארוכה ורפואה יותר מכל הרפואות כולם.

5. בענין הזה צריך להוסיף, שאדם שלא עושה את רצונו ה' והולך אחרי תאוות לבו, אזי הירידה שלו יכולה להיות ירידה אינסופית.

כשהייתי בחור צעיר, כבן חמש עשרה, הייתי באיזה ישיבה, ושמעתי איך שנכנס בחור צעיר אל אחד מראשי הישיבה שם, ואמר לו בכאב ובמרירות, 'כבוד רב, תשמע'. 'אני חטאתי עויתי ופשעתי הרבה, והגעתי עד לדיטוא התחנתנה'.

הרב שמע את זה, והיך. אמר לו לבחור, 'תשמע, יש לנו קבלה מהמשגיח רבי ירוחם ממיר זצ"ל, שאמר שאם אדם חי שבעים שנה הוא יכול לרדת ולפול שבעים שנה, והואיל ואתה רק בן חמש עשרה, על כרחך שלא הגעת עדיין לדיטוא התחנתנה, והכל זה עצת היצר שרוצה לייאש אותך, ולך לך לחיים טובים ולשלום, תתחזק בתורה ויראת שמים ותתפלל לאבין אוהבך שבשמים ותתעלה למעלה למעלה'.

לחם הקלוקל, מה היו צריכים לומר להם? אתם לא רוצים – לא צריך. נקח את זה מכם, ולכו תאכלו לחם ברמן...

אבל הקב"ה לא עשה כך. 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים'. הקב"ה ממשיך להשפיע את הטובה לעם ישראל, שלא כפי ערכם ולא לפי מידתם. ורבינו מחיי מדקדק, 'הנני ממטיר לכם, אני בעצמי, ללא שליח ולא על ידי מישוהו אחר. מדוע? – כי גם כשהם מכעיסים לפניו, לא זו מחבבן.

זה במי שחוטא ומכעיס לפני הבורא, ועל אחת כמה וכמה במי שלא חוטא ולא מכעיס את הקב"ה, אלא עושה נחת רוח לפניו ומקדיש את חייו לתורה ולמצוות, לחסד ולמעשים טובים, האהבה של הקב"ה אליו היא בכפל כפלים. אם אפילו בחוטאים 'זתרועת מלך ב', הקב"ה נמצא בתוכם ואינו זו מחבבן, 'זתרועת' לשון ריעות וידידות, קל וחומר באלו שעושים את רצונו של מקום כמה הם חביבים ורצויים לפני הקב"ה.

מה הוא רחום אף אתה רחום

המקובל האלקי הרמ"ק, רבי משה קורדובירו זצ"ל, היה מגדולי רבני צפת בדורו של מרן הבית יוסף והאריז"ל. הרמ"ע מפאנו כותב בהקדמת ספרו, שהרמ"ק הניח אחריו חיבורים וספרים בכתב יד מטען כמה וכמה גמלים. אם גמל יחיד יכול לשאת עליו משא כבד של כמה טונות, שוו בנפשכם כמה ספרים זה מטען כמה גמלים. למשל יש את הספר 'אור יקר', ביאור על הזהר הקדוש בן שש עשרה כרכים עצומים. וכן יש לו עוד ספרים רבים, 'פרדס רימונים', 'אילימה', 'שיעור קומה', 'אור נערב' ועוד ועוד. ואת כל זה הוא כתב בשנים מועטות, לפי שנפטר בצעירותו כשהיה כבן ארבעים. וכשנפטר הרמ"ק, אמר האריז"ל שיש שני עמודים של אש שעולים עד לשמים, שהולכים ומקדמים לפני מיטתו. וכך אמרו בגמרא בכתובות (ע"ג): שאצל חד בדרא או תרי בדרא, יש כדבר הזה.

אחד הספרים של הרמ"ק הוא ספר תומר דבורה, שהוא בעצם רק פרק אחד מתוך שבעים פרקים שכלל החיבור הזה, ולא נדפס ונשאר לנו אלא הפרק הזה. ושם מאריך הרמ"ק בענין הזה של גודל אהבת ה' אלינו, ושם הוא מבאר שזה גם כן מחייב אותנו ללכת בדרכיו.

כך אמרו רבותינו: 'ולדבקה ב', הדבק במידותיו מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון. וכמו שכתב רבינו החפץ חיים זצ"ל בספרו אהבת חסד (ח"ב פ"ב ע"ש). ואם אנחנו רואים אהבה שכזו של הקב"ה אלינו, הרי זה מחייב אותנו ללכת בהנהגה הזו גם כן ביחס לאחרים. גם עלינו מוטל לאהוב את האחרים, ולא בגלל שאנחנו מצפים מהם לאיזו תמורה, שאם כן הרי זו אהבה התלויה בדבר, ואם יתבטל הדבר תתבטל האהבה. אדרבה, אנחנו צריכים לאהוב את המתנגדים לנו. אחד יגיד לך, 'איך אני יכול לאהוב את המתנגד שלי אם אני מצפה שיבואו עליי כל הקללות שבפרשת כי תבוא?.. אבל אנחנו צריכים ללמוד מהקב"ה, הן הוא אפילו אם מכעיסים וממרים לפניו עדיין 'לא זו מתוכן, וגם עלינו להתנהג עם אחרים באופן הזה.

מי אל כמון - מידת הסבלנות

אומר הרמ"ק (תומר דבורה פרק ראשון): האדם ראוי שידמה לקונו ואז יהיה בסוד הצורה העליונה צלם ודמות. שאילו ידומה בגופו ולא בפעולות הרי הוא מזויב את הצורה ויאמרו עליו צורה נאה ומעשים כעורים. הרי 'בצלם אלהים עשה את האדם' (בראשית ט, ו), ואם אדם רק בדמיון הצורה דומה לקונו, אבל בפעולות ובהתנהגות אין לו קשר עם הקב"ה, הרי זה 'זוב', כלשונו. במה על האדם להדמות לבוראו? אומר הרמ"ק, אנו רואים את חסדי ה' יתברך במידות הרמזות בפסוק (מ"כה ז, יח) 'מי אל כמון נושא עוון ועובר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא'.

בפסוק הזה רמזים שלוש עשרה מידות, ובאלו הדברים צריך שהאדם ידמה לקונו. למשל, 'מי אל כמון', זה מורה ומלמד אותנו על היות

שכשהם עוברים על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באומיות שלהם, בעוונות שלהם, ובעמלם שהם עוברים על דתו, עמל פירושו עבירה, אלא - ה' אלהיו עמו, אפילו מכעיסין וממרים לפניו אינו זו מתוכן. אפילו אם חס ושלום אדם מכעיס את בוראו? מי הוא זה שמכעיס את בוראו? זה לא מי שחוטא בשגגה או מי שחוטא במזיד, אלא מי שיודע את קונו ומתכוון למרוד בו. וכל מגמתו ורצונו להכעיס את הבורא רח"ל, ואף על פי כן 'אינו זו מתוכן'. אל תחשוב שהקב"ה עוזב את האדם, כי לא היא. הקב"ה תמיד בקרב ישראל, ואפילו אם הגיעו למצב ירוד ושפל שכזה.

ואמנם זה ברור ופשוט, שאל לו לאדם לומר אני אלך ואחטא ואעשה מה שאעשה, והקב"ה יאהב אותי אפילו שאכעיס לפניו. חלילה ולא תהא כזאת בישראל. אבל זאת עלינו לדעת, שגם אם אדם נכשל במה שנכשל ועשה מה שעשה, לא ינעל לעצמו את שער הרחמים ויגיד 'אני אבוד', כי יש לנו הבטחה מהקב"ה שהוא לא זו מאתנו אפילו אם מכעיסין לפניו, אלא אוהב אותנו ורוצה בטובתנו יותר ממה שאנחנו מבקשים את טובת עצמנו. [והסברנו פעם שיש לומר שרבותינו ז"ל קבעו פסוק זה "לא הביט און ביעקב" וגו' (במדבר כ"ג כ"א), בפסוקי "מלכויות" בתפילת ראש השנה, לרמזו לקב"ה אבינו אב הרחמן אוהבנו נא... וראה רש"י (שם): "לא הביט הקב"ה און שביעקב, כשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באומיות שלהם ובעמלן שהן עוברין על דתו".]

רבינו בחיי ז"ל בפירושו על התורה (בראשית ג, כא), מראה כיצד הנהגתו זו של הקב"ה היתה כן כבר מראשית הבריאה. שהרי, אדם הראשון חטא וקלקל קלקול עצום איום ונורא, שבגללו עד היום הזה, כמעט ששת אלפים שנה לאחר מכן, עדיין לא בטלה גזירת מיתתו מן האדם. למה? – כי חטאו של אדם הראשון עד היום עושה פירות ופירי פירות.

לכאורה, לאחר חטא גדול שכזה וכזה חורבן וקלקול, הקב"ה היה צריך לכעוס על אדם הראשון כעס עצום ולזרוק ולסלק אותו. אבל אנחנו לא רואים שכך היה, אלא אדרבה, כתוב שאחרי שאדם הראשון חטא, הקב"ה עשה לו ולחוזה כתנות עור והלביש אותם. ככה הנהגה עם מי שחטא זה עתה בחטא גדול כל כך? הלא אדם הראשון חטא בתוך השעה הראשונה לבריאתו (סנהדרין ל"ח ב' ע"ש), וכמה תגדל התביעה עליו שאפילו שעה אחת לא יכל לעמוד בלא חטא, ולמה לא אמר לו הקב"ה 'לך ותסתלק לך מכאן'?

אבל אנחנו רואים שהקב"ה תפר לו כתנות עור. ולא על ידי מלאך, אלא הוא בעצמו ולא אחר! ולכאורה, גם אם רוצים לתפור להם כתנות עור, אבל למה הוא בעצמו התעסק עם המלבושים של אדם וחווה? וכי מה היה חסר אם היה מצווה למיכאל המלאך לעשות את זה? וכי מי מאתנו היה מתנגד ללבוש חליפה שתפר המלאך מיכאל? אבל לא. הוא ית"ש בעצמו התעסק באדם וחווה ותפר להם את הבגדים. מדוע? – מפני מה שאומר רש"י, 'אפילו בשעה שמכעיסין וממרים לפניו, אינו זו מתוכם'.

גם בפרשה הקודמת ראינו את זה. בני ישראל אכלו מן, שהוא 'זיו השיכנה שהתגשם', כמו שכתבו הראשונים (רמב"ן שמות ט"ז ו' ועוד). כך דרשו רבותינו (יומא ע"ה): 'לחם אבירים אכל איש' (תהלים ע"ח, כה), זה המן שהוא לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו. אכילת הלחם הזה היה הופך את החומר לרוח, ומהפך את האדם מאדם למלאך. והם זכו לזה לא יום ולא יומיים אלא ארבעים שנה היה להם את זה. וגם טעם גשמי, כל טעם שבעולם שהיו רוצים לטעום בו היו טועמים, כמו שאמרו רבותינו.

אבל עם ישראל קורא למן 'לחם הקלוקל' (במדבר כא, ה). למה? – כיון שהוא לא מוציא פסולת. המאכלים שלנו הם מגושים ויש בהם פסולת, ולכן אחרי שכלי העיכול של האדם מעכלים את החלק הטוב שיש במאכל, שאר הפסולת נפלטת החוצה. אבל המן שכולו היה רוחניות, לא היתה בו פסולת. לכן הם קראו לזה 'לחם הקלוקל'. ולכאורה אם נוטנים לאדם טובה עצומה שכזו, לחם של מלאכי השרת שיש בו בכל מכל כל הן ברוחניות והן בגשמיות, והם מזלזלים בזה וקוראים לזה

הקב"ה מלך נעלב סובל עלבון אשר לא יכילנו הרעיון. השכל קשה לו לקלוט ולהכיל את הדבר הזה. מדוע? – שהרי זה דבר פשוט וברור בלי ספק כלל ועיקר, שהקב"ה משגיח על העולם בכל רגע ורגע, ובכל רגע ורגע הוא מחיה את הבריאה מחדש, וכמו שאנחנו אומרים 'לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו', לעשה לא כתיב, אלא 'לעושה'. לשון הווה. כי בכל רגע ורגע הקב"ה משפיע חיות לבריאה. וככתוב בספר נפש החיים (ש"א פ"ב ע"ש).

ואם כן שהקב"ה מחייה את הבריאה בכל רגע, נמצא שאין רגע שלא יהיה האדם ניזון ומתקיים מכה עליון השופע עליו. תמצא, תתבונן בדבר הזה ותראה דבר מבהיל, שכשהאדם חוטא כנגדו באותו רגע ממש משפיע הקב"ה שפע קיומו ותנועת איבריו, ועם היות שהאדם חוטא בכח ההוא לא מונע הקב"ה ממנו כלל, אלא סובל הקב"ה עלבון כזה להיות משפיע בו כח תנועת איבריו והוא לוקח את אותו הכח ומכעיס את הקב"ה, והקב"ה סובל. והרי זה דבר נורא ואיום, שבאותה השעה ממש שאדם חוטא, הקב"ה מחיה אותו, והוא לוקח את החיות הזו שהקב"ה משפיע עליו באותה השניה, ומשתמש בה כנגדו ובוטח בטובה שהוא מקבל מהבורא יתברך. יש לך עלבון גדול מזה? – ועל זה אומרים את השבח הזה 'מי אל כמוך'. אם היה אחד שדואג לחבירו בכל לב ונפש ונותן לו ומעניק לו מכל אשר לו, ואותו חבר היה לוקח את הטובה הזאת ומפנה אותה כנגדו, לוקח את הטובה הזאת ובה ממש היה מוזיק לו, מה היה עושה אותו אחד? ודאי, היה מפסיק לתת לו את הטובות. אבל הקב"ה לא כן הוא, אלא 'סובל העילבון מה שלא יכילנו הרעיון', הוא ממשיך ומחיה את האדם, גם בשעה שהוא חוטא כנגדו.

והרי בכוחו של הקב"ה ברגע כמימריה לייבש ידיו ורגליו של אדם, וכמו שעשה לירבעם. ירבעם היה גדול המחטיאים שעמד בישראל, והעמיד עגלים והעביר עשרה שבטים מישראל לעבודה זרה, והקב"ה שלח אליו את עידו הנביא, להודיעו מה יהיה בסופו. כשבא הנביא עידו, אמר לירבעם דע לך, שעל המזבחות האלו שהעמדת כאן בדרך ובבית אל לעגלי העבודה זרה, יקום צאצא ממך בעוד כמה דורות ועל המזבחות האלו הוא יעלה באש את העצמות שלך ושל הכהנים שלך.

כששמע ירבעם את הנבואה הזאת, חרה אפו מאוד ושלח את ידו כדי לתפוס את עידו ולהרוג אותו. והפסוק אומר (מלכים א' יג, ד) 'ותיבש ידו'. ידו התייבשה.

הנה לנו, שהקב"ה יכול ברגע אחד לייבש את ידו של האדם. וכשאדם חוטא ומכעיס את בוראו, היה לו לומר 'כיון שאתה חוטא נגדי תחטא בשלך ולא בשל'. אבל הקב"ה לא מנע טובו מן האדם אלא סובל עלבון, והשפיע הכח והיטיב לאדם טובו, והרי זה עלבון וסבלנות מה שלא ישוער.

זו היא מדתו של הקב"ה, ואם כן הרי זה מחייב גם אותנו. הרי זו מידה שהאדם צריך להתנהג בה, רצוני - הסבלנות. בהיותו נעלב אפילו למדרגה זו שמרגיזים אותו, עם כל זה לא יאסוף את טובתו מן המקבל. האדם שצריך להדבק בדרכי קונו וללכת בהנהגתו, צריך לתרגם את זה למעשה גם אצלו.

איפה הנפקא מינה הגדולה בזה? – בבית. הרבה פעמים אדם רוצה לקיים את המצוה הגדולה של 'להיות כל איש שורר בביתו', והוא רוצה לקיים את זה עם כל החומרות וכל ההידורים, כך שאם לא עושים את רצונו, אזי חלילה יכולים להיות בבית קרבות של ממש.

אבל כבר לימדו אותנו חכמי התלמוד, שיש אנשים שעונשם רע ומר, גיהנם כלה והם אינם כלים. אחד מהם הוא 'המטיל אימתו על הציבור שלא לשם שמים'. ומדברי החסיד רבינו יונה ז"ל בספרו שערי תשובה (ש"ג אות קס"ו וקס"ז) מתבאר שאל תטעה לומר שהכוונה היא דווקא במי שהוא פרנס או מנהיג קהילה ומטיל אימתו על הציבור, אלא הוא הדין בכל אחד עם הציבור שלו. האדם בתוך ביתו הוא גם כן פרנס על אנשי

ביתו, ואם הוא מטיל שם אימה שלא לשם שמים, שלא לשם חינוך ותועלת, אלא סתם לפי שהוא רגון וכעסן ואם לא נעשה רצונו מיד הוא כועס וקוצף, הרי גם הוא בגדר הזה של 'מטיל אימתו על הציבור' שגיהנם כלה והם אינם כלים.

יש בתים שכששומעים אותו עולה במדרגות, כבר עושים כולם וידי הגדול. וכשהוא נכנס לבית כולם יורדים למקלטים, בל ייראה ובל יימצא, עד יעבור זעם.. וכשהוא הולך מהבית כולם מחייכים, ברוך ה' עכשיו יש לנו מנוחה שעתיים עד שיחזור.. אסור שיהיה כדבר הזה. אדם צריך לחנך את עצמו, במידה הזו שאומר הרמ"ק, מידת הסבלנות. ותחילת הכל צריך להזהר בזה בבית. הוא ואשתו, הוא ובניו, הוא ובני ביתו.

החינוך אומר, וכי מצינו שאדם הולך ברחוב, רואה איזה יהודי ומתנפל עליו בצעקות? מה פתאום. אבל איפה הוא כן צועק? – על אשתו. אומר החינוך, אותו אחד שנמצא ברחוב שלא עשה אתך לא טובה ולא רעה, אתה לא צועק עליו, וזו שהיא אשת חיקך, שהיא מאירה לך פנים ועוזרת לך ומסייעת בעדך בכל דבר, ובלעדיה אתה לא מוצא ידים ורגלים, עליה אתה צועק? הרי איפכא מסתברא! ועליך להכיר טובה לאשתך, וכבר אמרו במדרש (הביאו רבינו בחיי שמות א' ה' ועין פסיקתא רבתי פרשה י"ג ומדרש הגדול שמות שם) ש'כל הכופר בטובתו של חברו לסוף כופר בטובתו של מקום'.

אחד אומר, 'מה אני יכול לעשות, אני כעסן'. זה תירוץ? תתחנך ותלמד את עצמך להיות סבלן. איך? – בלימוד וברצון. אם אדם ירצה לצאת ממדת הכעס, ואם ילמד בספרי מוסר על מידת הסבלנות והוותרנות, אם אדם יתבונן ויראה את גדל חסדי הבורא אתו יתאוהו גם הוא ללכת בדרכי ה' יתברך, ואם אדם ילמד על הכרת הטוב ויתבונן כמה הוא מחוייב בהכרת הטוב כלפי אשתו ואנשי ביתו, ודאי שיה' יהיה בעזרו לשרש ממנו את מידת הקפדנות והכעס'.

רבי אריה לוי זצ"ל היה ידוע בטוב הלב שלו, במידת הסבלנות שלו, ובגמילות חסדים שהיה עושה שאין לתאר ולשער. יום אחד אשתו נחלתה ברגליה, ורבי אריה לקח אותה לרופא. לא כמו שאנחנו אומרים, 'אנחנו שקדנים, זה ביטול תורה בשבילנו ללכת, תלכי לבד'... הוא התפנה מכל העיסוקים שלו והלך יחד איתה אל הרופא. חכו בתור עד שנכנסו ואז אמר רבי אריה לוי לרופא, 'אדוני הרופא, הרגל של אשתי כואבת לנו'. הוא לא אמר שהרגל שלה כואבת לה, אלא כואבת לנו. הוא לא אמר את זה לתפארת המליצה, אלא הוא באמת הרגיש את הכאבים הללו גם.

זו היא המידה הראשונה של 'מי אל כמוך'. וצריך לדעת שמי שיתחנך במידה הזו יהיו לו חיים מאושרים. יש אחד שחושב, אם אני אלך באופן הזה ואוותר כל פעם ולא אקפיד, אז ינצלו אותי. הבל הבלים. אדרבה, כמה שיותר תוותר ויותר תהיה סבלן, ככה יותר יכבדו אותך, יעריכו אותך ויהיה כל הבית על הצד היותר טוב.

נושא עוון - להשיב טובה תחת רעה

המידה השנייה היא 'נושא עוון'. מהו השבח הזה שמשבחים את הקב"ה שהוא נושא עוון? מבאר הרמ"ק בדברים יקרים מפז: 'שינוי במסכת אבות רבי יעקב אומר העובר עבירה אחת קונה לו קטגור אחד, הוא קונה קטגור, מקח רע הוא לוקח לעצמו. ואותו קטגור עומד לפני הקב"ה ואומר, רבון העולמים 'פלוני עשאי'. תוצרת מי אני? מי ברא אותי והביא אותי לעולם? – אותו אחד שחטא. בחטאו הוא ברא אותי. והנה אין בריה מתקיימת בעולם אלא בשפעו של הקב"ה. הקב"ה מחיה את כל הבריאה בכל רגע ורגע, גם את אותם קטגורים מלאכי

6. יש נעה טובה, שכל אחד יעבור בעיון על הכתובה. למה? – מפני שבשעה שהתחתן היה מרוגש ולא ידע כלום ממה שעשה. אומרים לו לחתום כאן ולחתום שם והוא לא יודע ולא שומע דבר ממה שאומרים שם. לכן כדאי שיפתח את הכתובה ויראה על מה הוא התחייב. 'אנא אוקי ו אחיין ואפלה וכו', ויקרא את זה שנים מקרא ואחד תרגום, אז יפקח את העין ויראה כמה הוא מחוייב לתת לאשתו.

החבלה. והקטגוריה האלו גם הם צריכים פרנסה, משהו להתקיים ממנו. והרי המשחית הזה עומד לפנינו. ובמה מתקיים? מי מקיים את אותו מלאך חבלה? הדין נותן, הסברא אומרת, שיאמר לו הקב"ה 'אני איני זן משחיתים', אני לא מפרנס משחיתים ומלאכי חבלה, 'לך אצל מי שעשאת ותתפרנס ממנו'. הרי החוטא ההוא הוא זה שברא אותך, לך ותתפרנס ממנו, והיה המשחית יורד מיד ונטל נשמתו.

הרי הפסוק אומר (ידמיה ב, ט) 'תסורך - רעתך'. כשאדם עושה רעה, הרעה הזו מייסרת אותו ורודפת אותו עד שנפרעת ממנו. ולכן היתה שורת הדין שאותו קטגור שגברא מחטאו של האדם, ירד מיד ויתפרנס ממנו, ויטול את נשמתו. אבל אין הקב"ה עושה כן, ממידת חסדו של ה' יתברך, שהוא נושא וסובל העוון. וכמו שהוא ישתבח שמו זן ומפרנס את כל העולם כולו, זן ומפרנס את המשחית הזה. עד מתי? - עד שיהיה אחד משלושה דברים. או שישווב החוטא בתשובה ויבטל את חובותיו ובסיגופיו. כשאדם עושה תשובה אמיתית, מתבטל העוון, כמו שמצאנו שכאשר אמר דוד 'חטאתי והודה על חטאו ושב בתשובה', מיד אמר נתן הנביא לדוד 'וסר עוונך וחטאתך תכופר', התבטל המקטרג. או יבטלו שופט צדק ביסורים ומיתה, יש את הענין הזה של 'סורין ממרקים', שעל ידי היסורים שאדם סובל, בזה יש את הפרעון של אותו קטיגור. או אם גם זה לא מועיל, ילך לגיהנם ושם יפרע חובו. והיינו שאמר קין (בראשית ד, יג) 'גדול עוונני מנשוא', ואמרו רבותינו (בראשית רבה כב, יא) 'שכך אמר קין, כל העולם כולו אתה סובל ונושא, זן ומפרנס, ועוונני כבד שאין אתה יכול לנושאו? אתה לא יכול לפרנס אותו? תן לי גם כן את ההזדמנות, עד שאני אשוב ואתקן.'

כאן למדנו עוד גדר במידת הסבלנות של הקב"ה. סבלנות גדולה ועצומה שיזון ויפרנס בריה רעה שברא החוטא עד שישווב. ומזה ילמד האדם כמה הוא צריך להיות סבלן, ויסבול עוול חבירו ורעותיו שהרע עד שיעור כזה שעדיין רעתו קיימת שחטא כנגדו והוא יסבול עד יתקן חבירו או עד שיתבטל מאליו, וכיצא. גם אחד שאני מטיב לו, והוא מחזיר לי רעה נגד הטובה, ולא די בזה אלא הרעה עדיין קיימת, עם כל זה עדיין אני צריך לדאוג לו, לטפל בו ולחשוב איך לעזור לו.

סיפרו שרבי ישראל מסלנט זצ"ל נסע פעם ברכבת בדרכו לילנא. באחת התחנות עלה בחור צעיר לקרון שבו ישב רבי ישראל, והתיישב לידו. בדרך, הוציא רבי ישראל סיגריה לעשן. ברכבות אז היו קרונות מיוחדים שבהם מותר לעשן, ורבי ישראל ישב בקרון כזה שהעישון מותר בו. למרות זאת, הבחור הצעיר שזה עתה עלה לרכבת, התחיל להתלונן, 'מה אתה מעשן כאן, אתה חונק כאן את האויר', וכך דיבר ודיבר כאתנו של בלעם. כולם מסתכלים ותמהים, אם אתה לא רוצה להיות ליד מעשנים תלך לקרון אחר, ולמה עליית לקרון שמותר לעשן בו? אבל כיון שראה רבי ישראל שאותו אחד מקפיד על זה, כיבה את הסיגריה וביקש מחילה מאותו צעיר, 'לא ידעתי שזה מפריע לך, אנא סלח לי'.

אותו צעיר לא הסתפק בזה, וכל הדרך המשיך לילל ולרטון. 'הזקנים האלו, לא נותנים לנו מנוחה', רוצים להרוג אותנו, וכיצא בזה. אחרי זה ראה הצעיר הזה שיש שם חלון פתוח, והתחיל להתלונן על זה. 'מקודם רצית להרוג אותנו בחנק, עכשיו תביא לנו דלקת ריאות?' רבי ישראל לא פתח את החלון, אבל לא אמר מילה. קם בזקנותו המופלגת וסגר את החלון, והחל מבקש מהצעיר הזה, 'סליחה מחילה וכפרה, לא ידעתי שזה יפריע לך'. אדם אחר היה לוקח את הצעיר החצוף הזה וזורק אותו מהחלון ומשאיר את החלון פתוח, אבל רבי ישראל כך עשה.

המשיכו בנסיעה ברכבת, והצעיר כל הזמן מתלונן ורוטן על הזקנים האלו שלא חסים על חיי הצעירים. נסעו ונסעו עד שהגיעו לילנא, לתחנה האחרונה. ירדו שניהם מן הרכבת, והנה כל הרציף מלא ביהודים, אלפים ורבות. מה קרה? - הן גדול הדור רבי ישראל מגיע לעיר. הצעיר הזה

7. מנהגו של רבי ישראל היה, שאם הוא יושב בחבורה אינו מעשן לפני ששואל את כולם אם הם מסכימים לו, ואם מישהו היה משיב שזה מפריע לו - לא היה מעשן.

מסתכל ורואה את כל הקהל, נגש לאחד האנשים ושאל אותו 'מה קרה כאן? אמר לו, 'זכי אתה לא יודע? הנה יורד עכשיו מן הרכבת גדול הדור, רבי ישראל מסלנט! כיוון ששמע זאת הצעיר וראה שהזקן הזה מהרכבת הוא רבי ישראל, החוויר כסיד וחישב להתעלף. זה רבי ישראל מסלנט? - ואני לא ידעתי וכל הדרך ביזיתי אותו ולגלגתי עליו.

הצעיר הזה לא ידע את נפשו. הן מכתו של המבזה תלמיד חכם אנושה (שבת ק"ט ב ע"ש), וחייב נידוי. בא אל ביתו של רבי ישראל לבקש מחילה ואמר לו, 'אדוני הרב, אנא מחל לי. לא ידעתי שאתה הוא זה, ואני מבקש סליחה על איך שהתנהגתי. מה אמר לו רבי ישראל? - התחיל לפייס את דעתו ואמר לו, חס ושלום, אתה צדקת. הרי הפריע לך עשן הסיגריה, אז טוב מאד שאמרת שזה מפריע כדי שאדע לכבות אותה. ואם הפריע לך החלון הפתוח, טוב מאד שאמרת לי שאסגור אותו.

אחרי זה הוסיף רבי ישראל ושאל אותו, אמור לי, בשביל מה הגעת כאן לילנא? אמר לו, 'באתי לכאן כדי לקבל היתר הוראה לשחיטה. הן בדרך עשה כבר נסיונות ושחט כמה... אמר לו רבי ישראל, יש לי חתן שנקרא רבי אליעזר והוא מורה צדק כאן בילנא, אקח אותך אליו לבחינה ואם תעמוד במבחן הוא יתן לך היתר הוראה. החתן של רבי ישראל היה גאון מפורסם, ואם יהיה לצעיר הזה היתר שחיטה ממנו, אזי בכל מקום בארץ ירצו אותו לשוחט.

שמע את זה הצעיר, ושמח שמחה גדולה. ובאמת רבי ישראל לקח אותו אל החתן שלו וביקש ממנו, הנה הצעיר הזה רוצה לקבל היתר הוראה לשחיטה, תבדוק אותו אם הוא יודע את ההלכות ותתן לו היתר. התחיל החתן של רבי ישראל, רבי אליעזר, לבדוק אותו, ומצא אותו שהוא כלי ריק. לא יודע מימינו ומשמאלו. הוא יודע לשחוט בני אדם, אבל לא בהמות... חזר אתו רבי אליעזר לחמיו ולחש לו, הוא לא יודע דבר. שמע רבי ישראל ועשה את עצמו כאילו לא הבין, ופנה אל הצעיר, אין ספק שאתה יודע את ההלכות, אלא שבטח אתה עייף, הרי באת מדרך רחוקה, וגם הלא בדרך אני ציערתי אותך כמה פעמים, בוא אצלי לבית, תאכל כמו שצריך ותנוח, וגם אביא לך מישהו שתוכל לחזור אתו ביחד על כל ההלכות ואז תגש שוב אל המבחן.

וכך היה. רבי ישראל הכניס אותו אל ביתו וטיפל בו ממש כאילו היה בנו יחידו. האכיל אותו והשקה אותו, והביא לו רב שילמד אותו את הלכות השחיטה. ובאמת לאחר זמן ממושך שלמד את ההלכות יכל לגשת למבחן נוסף אצל רבי אליעזר חתנו של רבי ישראל, ואכן עכשיו ידע טוב מאד את ההלכות וקיבל היתר הוראה, ושילח אותו רבי ישראל לשלום אל ביתו שיוכל להיות שוחט בישראל, ורבי ישראל זצ"ל לא הרפה ממנו עד שהושיבו בקהילה הגונה (תנועת המוסר ח"א ס"פ ל"ב).

אחרי זה שאלו את רבי ישראל, ילמדנו רבינו, מאי כולי האי?! אחד כזה שכך התנהג אתך ברכבת, שכל כך זלזל בך והתרעם נגדך, נידוי מגיע לו ואתה הולך ומטפל בו כמו בן יחיד? השיב רבי ישראל, אגיד לכם את האמת. הרי הוא בא וביקש ממני מחילה, ואני מחלתי. אבל פחדתי שמא בתוך תוכי נשארה עוד קפיда עליו, שהרי בכל אופן פגע בי ברכבת והטריח אותי. וזה כלל גדול בידינו, איך מסלקים קפידי מהלב? - כשעושים טובה לאותו אדם שציער אותי. אם אתה נוקם ונוטר, ומשיב עין תחת עין לזה שעשה לך רעה, כך לא תסיר את הקפידי. אדרבה, אם תחזיר לו טובה תחת רעה, אם אתה תתן לו חסד ותשפיע עליו נתינה עוד ועוד, כך תאהב אותו יותר ותסור הקפידי מלבבך. וזה הסיבה שאמא כל כך אוהבת את בנה, כי מכיוון שהיא נותנת לו בלי סוף, מתחזקת האהבה שלה אליו. לכן, אמר רבי ישראל, נתתי לו והכנסתי אותו אל ביתו ודאגתי לו והרביתי אהבה בליבי אליו, עד שהייתי בטוח שאין בי כל שמץ של קפידי עליו.

זהו שאומר הרמ"ק, ילמוד האדם כמה יהיה סבלן לסבול עוול חבירו עד כדי כך שיעזור לו וידאג לו אפילו בשעה שחבירו מיצר לו ועושה לו רעה. ה' יהיה בעזרונו.

נחל אליהו

הביאור בנבואות בלעם שהיא כנבואת משה באומות העולם

ויאמר אלקים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאר את העם כי ברוך הוא (כב, יב).

לא תלך - אמר לו: אם כן אקלם במקומי, אמר לו הקב"ה: לא תאר את העם, אם כן אברכם, אין צריכך לברכתך, כי ברוך הוא, אמרו לצרעה לא מדובשך ולא מעוקצך (רש"י).

בלעם רוצה ללכת לקלל את ישראל, אומר לו הקב"ה: לא תלך עמהם - הקב"ה לא מסכים עמו, ואז פתאום בלעם מתהפך: אם כן אברכם, נשאלת השאלה, מדוע אחרי שהקב"ה לא הסכים עמו לקלל את ישראל, הוא רוצה לברכך? הוא חזר בתשובה?! ומדוע באמת הקב"ה מנע אותו מתחילה לברך את כלל ישראל? ומפני מה בסוף הקב"ה כן נתן לו ללכת לברך את ישראל? מה נשתנה?

דברי המהרי"ל דיסקין בביאור שנבואת משה יותר משאר הנביאים

יש מאמר נפלא של ר' יהושע לייב דיסקין, שנדפס בסוף חידושי מהרי"ל דיסקין על התורה - מאמר לסיום התורה, את המאמר הזה זכיתי לשמוע ממורי ורבי ראש הישיבה הרב שך זצ"ל לפני ארבעים שנה, הוא היה אומר שיעור על הדר, ובשיעורים הוא לא דילג כלום, למדנו כל גמרא וכל רש"י, ולמדנו גם את האגדות בסוף פרק קמא דבבא בתרא, את כל האגדות, היו שם הרבה דברים - חידושים גדולים, ואז הוא אמר את המאמר של ר' יהושע לייב - מאמר יסודי מאוד, שכדאי לדעת את זה.

המאמר של ר' יהושע לייב כדרכו בנוי על הרבה קושיות עם יסוד אחד, נגיד בקצרה מה שנוגע לעניינינו:

הגמ' בסוף פרק קמא דבבא בתרא (יד, ב) אומרת: משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב. מה זה ספרו? חמישה חומשי תורה! ומה זה פרשת בלעם? פרשת בלק, הפרשה שלנו! נתקשו הראשונים והאחרונים הרי גם זה חלק מספרו - מחמישה חומשי תורה, ולמה זה כתוב בנפרד?

ר' יהושע לייב מאריך בעוד הרבה קושיות, נזכיר חלק מהם: כתוב בחז"ל (יבמות מט, ב) לבאר את ההבדל שבין נבואת משה לשאר הנביאים: כל הנביאים נתנבאו באספקלריא שאינה מאירה, ומשה רבינו באספקלריא המאירה. צריך להבין מה זה אספקלריא המאירה, ומה זה אספקלריא שאינה מאירה, ומה החילוק ביניהם? וכן צריך להבין מה הטעם שאמרו חז"ל שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד?

עוד דרשו חז"ל מהכתוב (דברים לד, י): ולא קם עוד נביא בישראל כמושה, ואמרו בספרי (שם, סוף פיסקא שנו): בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, ואיזה זה בלעם בן בעור. לאיזה ענין כיוונו חז"ל לומר שבאומות העולם קם כמושה? והאם בלעם באמת היה בדרגה של משה בנבואה? וקשה לשמוע דימוי טומאה לטהרה?

ר' יהושע לייב אומר יסוד גדול ביסודי התורה, אני זוכר כמו היום שהרב שך אמר את זה בהתרגשות גדולה, וזה גם נמצא באחד ההקדמות של האבי עזרי, ולפי זה הרב שך אמר חידוש גדול בעקידה, לא נכנס אליו עכשיו, הוא אומר כך:

מה ההבדל בין נבואת משה לכל הנביאים? ר' יהושע לייב קודש הקדשים מאיר את עינינו בדברים שהם מיסודי התורה: כשרואים את השמש דרך חלון, שמש, באיזה צבע יראו את השמש? לפי הצבע של השמש! אם השמש ירוקה, רואים שמש ירוקה, וכשהיא אדומה השמש תראה אדומה, ובצהובה - צהובה, השמש תמיד היא אותה שמש, אבל היא משתקפת בעיני הרואה כפי צבע הזכוכית!

כן הדבר בנבואה שהיא דבר ה', הדיבור כשהוא יוצא מפי ה' יוצא באופן שווה לכל הנביאים, אלא שכל נביא ונביא מקבל את הנבואה לפי שורש נשמתו, והיינו שבעיקרי הדברים דבר ה' שווה לכולם, אבל הסגנון הניסוח הצורה והניגון משתקף אצל כל נביא לפי שורש נשמתו, וכמו השמש שהיא אותה שמש ולכל אחד היא נראית בצבע אחר, כך כל נביא יש לו כלי קיבול אחר לקבלת הנבואה, וזו הסיבה שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד. וזו כוונת הגמ' שרואים באספקלריא שאינה מאירה, שראיית דבר ה' היא לפי שורש נשמתו ותכונת ראייתם.

יוצא מן הכלל היה משה רבינו - אבי הנביאים, שהיה צריך להעביר דבר ה' כצורתו, להעביר את התורה לכלל ישראל צריך שזה יהיה כצורתה, בלי ההשתקפות של הכלי המקבל של הנביא, לא לפי תכונות נפשו בלבד, לכן נתנבא באספקלריא המאירה - דבר ה' נראה אליו בצורתו, כמו שיצא מפי הגבורה, כדוגמת ראיית השמש דרך זכוכית ללא צבע, הכל היה שקוף בפניו!

זה ההבדל בין נבואת משה לשאר הנביאים!

אומר ר' יהושע לייב: בלעם רצה לברך את ישראל, למה הוא רצה לברך? הוא ידע שאם הנבואה תעבור דרך הכלי של בלעם, שהיה מלא עם עין רעה, רוח גבוהה, ונפש רחבה, עם כל הבלעמ'קייט שלו! כך גם יכנסו הברכות לכלל ישראל, זה יצא בסגנון שלו ויכנס שם כל הזוהמא שלו! כוח הנבואה פועל לפי הדיבור של נביא ותכונותו, לכן כשהקב"ה אמר לו: לא תאור את העם, אמר בלעם: אם כן אברכם במקומי, לפחות הברכה שלהם תהיה ברכה בנוסח בלעם, ולכן הקב"ה מנע אותו מתחילה מלברכם, לא מדובשך ולא מעוקצך!

ולמה בסוף הקב"ה נתן לו לברך? מה עם הסיכון הזה?

עצה עמוקה עשה בה הקב"ה! בברכות האלו שבלעם ברך את ישראל, נתן לו הקב"ה כוח נבואה בבחינה של משה, לא נבואה בבחינה של כל הנביאים שהם מעכלים את הנבואה בכלי קיבול שלהם, וזה יוצא לפי הכלי קיבול שלהם, אלא כנבואת משה - באספקלריא המאירה, שהוא מעביר את דבר ה' כצורתו, בלי שייכות לתכונות נפשו של בלעם! בגלל 'חיתן של ישראל', הקב"ה עשה לבלעם בברכות המיוחדות של נבואת בלעם, בחינה של אספקלריא המאירה, בשביל שלא יכנס בברכה שום דבר מהבלעמ'קייט, והנבואה תשאר כצורתה!

ועל כך נאמר: ולא קם עוד נביא בישראל כמושה, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, ואיזה זה בלעם בן בעור. רק נבואה הזאת של הברכות האלו קם באומות העולם - שהיתה לבלעם נבואה בבחינה של אספקלריא המאירה.

וזו כוונת הגמ' משה כתב ספרו ופרשת בלעם - כשמשו רבינו כתב את כל הנבואות שהיו לפניו, מה שהקב"ה אמר לאברהם, ומה שיעקב אמר, ומה שהשבים אמרו, הוא לא רק כותב את המילים, אלא כביכול זה עבר עיבוד מחדש, נכון שזו אותה נבואה אבל עד עכשיו זה היה בבחינה של אספקלריא שאינה מאירה, כפי תכונות הנפש של מי שקיבל את הנבואה, ומשה היה צריך לכתוב אותה כצורתה כמו שיצאה מפי הגבורה, ובכך זה נהפך לתורה, וקיבל ניסוח של תורה, וכך בכל התורה כולה, חוץ מפרשת בלעם - נבואת בלעם לא היתה צריכה עיבוד מחדש, בלעם גם העביר אותה כצורתה באספקלריא המאירה, את נבואת בלעם משה העתיק כצורתה, ולכן נאמר בנפרד שכתב ספרו, ששם נכתב כל התורה בראיה של משה באספקלריא המאירה, ופרשת בלעם שמשו העתיר אותה כצורתה שכבר נאמרה באספקלריא המאירה.

ועל פי דברי ר' יהושע לייב אפשר להוסיף בעזר ה' עוד כמה דברים

בפרק קמא דמסכתא מגילה (יד, ב), על המעשה הנזכר בספר מלכים ב (פרק כג), אחרי ששרף אחז את התורה ונשתכחה תורה מישראל, מצא חלקיהו הכהן הגדול את ספר התורה שהיה טמון תחת הנדבך, והביאוהו לפני המלך

יאשיהו, ויצו המלך לכו דרשו את ה' בעדי ובעד העם - שיפרשו את האמור בפרשת התוכחה, וילכו אל חולדה הנביאה אשת שלם. הקשו בגמ': ויאשיה גופיה, היכי שביק ירמיה ומשדר לגבה - הרי ירמיהו הנביא היה קיים באותה שעה? אמרי דבי רבי שילא: מפני שהנשים רחמניות הן.

יש פה שאלה עצומה, מה הכוונה נשים רחמניות הן, וכי יש פרוטקציה בנבואה? הרי נביא הכובש נבואתו חיבי מיתה - נביא צריך להגיד את הנבואה שמתגלה לו?

ועל פי דברי ר' יהושע לייב הדברים מבוארים היטב, ודאי שנביא לא יכול לשנות את נבואתו, וחולדה על אף שנשים רחמניות הם לא יכלה לעשות הנחות, אין פרוטקציות! אבל היות והנבואה יוצאת מפי הנביא כפי שהיא משתקפת בכלי קיבול שלו, וכפי תכונות נפש הנביא כך הוא סגנון הנבואה, אצל נשים שרחמניות הן, סגנון הנבואה שמתקבל, הצבע של השמשה, הוא של רחמים וכך יוצאת הנבואה מפיה, וזהו דבר ד' שנמסר לה.

דבר נוסף שאפשר לבאר על פי זה אשר בחר בנביאים טובים

בברכת הפטרה אומרים: אשר בחר בנביאים טובים, משמע שיש נביאים רעים, נביאים רעים זה בלעם! אבל מה זה נביאים טובים? מה השבח בנביאים טובים?

הביאור הוא: אם הנביא הוא לא טוב, הרוע שלו נכנס בנבואה! זה משתקף בסגנון הנבואה, כמו אצל בלעם! ועל כך מברכים: אשר בחר בנביאים טובים! כמה שהנביא יותר טוב הסגנון של הנבואה שמשתקף דרך הנביא יוצא יותר טוב!

ועל דרך זה נראה לבאר בטוב טעם, פשט בפסוק בהמשך הפרשה (במדבר כג. ה): וישם ה' דבר בפי בלעם ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר. ועמדו הראשונים בביאור הפסוק, מהי כוונת הדברים "וישם ה' דבר בפי בלעם"? ולאזהר צורך נאמרה הקדמה זו?

האור החיים הקדוש אומר בזה דבר נפלא, נעתיק את לשונו הזהב: לפי שרצה ה' לגלות עתידות ודברים נפלאים מהטובות אשר יגיעו לישראל, ורצה שיתגלו על ידי בלעם נביא האומות, לפרסם מעלת עם קדושו לפני כל האומות, ואשר תבואנה לישראל מהטובות באחרית הימים וכליון האומות על ידי ישראל לבסוף, וידעו האומות מפי נביאים הדברים ככתבם להרבה תועלות הנמשכות לישראל נגלים ונסתרים, ולפי שאדם זה הוא אדם מובהק בכיעור ותיעוב ושיקוף, לא תנוח עליו הרוח הקדושה המגדת העתידות, גם הדברים מצד עצמן דברי קודש הם ולא יחנו בגוי טמא, לזה נתחכם ה' לעשות תיקון לדבר קדושה לבל תעבור במבוי מטונף, ועשה מחיצה בין כוח המדבר והדיבור עצמו ובין פי חזיר, והוא מאמר: וישם ה' דבר אחד בפי בלעם, הציע כח אחד שיכול להתמצע בין שניהם, ובזה נעשה פי בלעם גבול בפני עצמו, והדבר מפסיק לגבול כח המדבר והדיבור, ואז "כה תדבר" רוח הקודש היא תדבר.

האור החיים הקדוש אומר: אם רוצים להעביר בושם דרך צינור ביוב, ומעוניינים שישאר בו ריח טוב, אם יפזרו בתוך הצינור בושם, מה יקרה? לא יהיה לזה השפעה כלל, הבושם יבלל עם כל הטינופת שבמקום ולא יישאר כלום מריח הבושם! אז מה עושים? יש עצה, להכניס בתוך הצינור של הביוב עוד צינור פנימי נקי, ובו יעבירו את הבושם ואז זה ישאר נקי, ותהיה לו השפעה!

בלעם, זה צינור של ביוב! יש שם עין רעה, רוח גבוהה, נפש רחבה, הקב"ה ידע שאם הברכות יעברו דרכו ידבק שם מזה, מה עשה הקב"ה? הכניס צינור פנימי וישם ה' דבר, דבר - זה מחיצה, בתוך פי בלעם, מחיצה פנימית בין דבר ה' לפי החזיר, שלא תעבור הנבואה דרך מבוי מטונף, וכך הנבואה נכנסה דרך שם ונשא נקי.

ולדרכו של האור החיים מיושבות השאלות ששאלנו בתחילת הפרשה, וכעין דברי ר' יהושע לייב: למה בלעם רצה לברך, כשלא נתנו לו לקלל ולמה הקב"ה אמר לו בתחילה לא לברך? ולמה בסוף הקב"ה נתן לו לברך?

כשבלעם רצה לברך, הוא רצה שזה יעבור דרך הביוב, דרך פי החזיר, ולכן בתחילה הקב"ה לא נתן לו לברך, ואחרי שהוא התעקש ללכת, נתחכם ה' לעשות תיקון לדבר קדושה לבל תעבור במבוי מטונף, וישם ה' דבר בפי בלעם" דבר - דבר החוץ בפי בלעם, ואז זה נשא נקי. האור החיים הקדוש לא מוסיף ליישב כך לפי דבריו, אבל זה יתכן לומר לפי הדרך של האור החיים הקדוש.

ועל פי דברי ר' יהושע לייב אפשר לבאר את לשון הפסוק "וישם ה' דבר בפי בלעם" בסגנון קצת אחר

בפרק כל שעה בפסחים, יש סוגיה האם משקין מבלע בליעי או מיפקד פקיד, היין שבתוך היענבים, השמן שבתוך הזיתים, וכל המשקים שבתוך הפירות, האם הם בלועים בפרי וזה חלק מהפרי, או שזה דבר נבדל מהפרי וכמו פקדון בתוך הפרי.

בנבואה, הנבואה של כל הנביאים זה כאילו מבלע בלע, כמו להבדיל אדם שאוכל דבר הוא לועס אותו ומוציא אותו, זה נלעס אצל האדם ויוצא ממנו, הנביא מקבל אותו לפי ערך נשמתו, קולט אותו, ואז הוא מוציא אותו - זה נקרא מבלע בלע. אבל הנבואה של בלעם היה מפקד פקיד, כמו שמכניסים לו דבר ויוצא כמו שהוא נכנס, זה לא נקלט ונעשה חלק ממך. זה היה העצה עמוקה שעשה הקב"ה שנבואתו תהיה באספקלריא המאירה שזה מפקד פקיד!

זהו לשון הכתוב "וישם ה' דבר בפי בלעם" זה לא היה נבואה שאומרים לו, והוא שומע ומעכל לפי ערך נשמתו, ומוציא את זה, אלא ה' שם את הדיבור כפקדון בפי בלעם - מיפקד פקיד, "ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר!"

ונראה בעזר ה' שהיסוד של ר' יהושע לייב מפורש בזוהר הקדוש (פרשת בשלח דף ע"א), אני לא בקי בזוהר, אבל במחזורים של פסח בסדר ליל שביעי של פסח הובא מהיעב"ץ שנכון לקרוא המאמר הזה:

"א"ר שמעון בההיא שעתא דהווי קיימין ישראל על ימא והווי אמרי שירתא אתגלי קודשא בריך - בשעה שעמדו ישראל על הים ואמרו שירה נתגלה להם הקב"ה, וכל חד וחד ידע ואסתכל מה דלא ידעו ואסתכלו שאר נביאי עלמא - וכל אחד מהם ידע והסתכל מה שלא ידעו והסתכלו שאר הנביאים, דאי לאו הכי איך אמרו כלהו מלין אחדין דלא סטו אלין מאלין ומה דאמר דא אמר דא ולא אקדים מלה דא למלה דא - וראיה לדבר, שאם אינו כן איך אמרו כולם מילים אחדות ולא סטו אלא מאלו, ומה שאמר זה אמר זה, ולא הקדים מילה זו למילה זו.

הזוהר הקדוש אומר, שכלל ישראל במעמד קריעת ים סוף ושירת הים היו בדרגה יותר גבוהה מכל הנביאים! והראיה: איך כולם התנבאו באותם מילים בדיוק, "אז ישיר" וכל הסדר, כולם יחד ובאותו זמן, במקלה?! בהכרח שמדרגת נבואתם היתה גבוהה מאד!

נשאלת השאלה: מהיכן יש ראייה שידעו והסתכלו מה שלא ידעו והסתכלו שאר הנביאים? ואף שנתנבאו כולם כאחד ולא סטו אלו מאלו, ודאי גילוי מיוחד היה בנבואה, אך מנלן שגדולה נבואתם יותר מכל הנביאים?

הפשט הוא, שכתוב פה את היסוד של ר' יהושע לייב, אני חושב שזה ממש מפורש.

ר' יהושע לייב מסביר, מה הטעם שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד? בגלל שכל נביא מקבל לפי האספקלריא של שורש נשמתו! שואל הזוהר: אם כן איך פה שיש מאות אלף התנבאו בסגנון אחד? בעל כרחך, שנבואתם על הים היתה בבחינה של אספקלריא המאירה, כי אם זה היה נבואה רגילה לא היה יכול להיות בסגנון אחד! ובעל כרחך שהם ראו מה שלא ידעו שאר הנביאים - שראו באספקלריא המאירה. זה עומק דברי הזוהר!

ואף שנאמר, שלא קם עוד נביא בישראל כמשה, ולדברי הזוהר הרי היה גם את הנבואה של השישים ריבוא בשירת הים, שזה גם היה באותו בחינה של אספקלריא המאירה. היינו דוקא בעצם הנביא שיש לו כוח נביאות כזה, אבל בזמן המסוים של השירה שנבואתם היתה מכוח נבואת משה, אף כלל ישראל כולו היו באותה דרגה.

ועל פי האמור אפשר להמתיק את לשונות התפילה, שאנו אומרים בכל יום שחרית וערבית, לפני הזכרת הכתוב מהשירה: ה' ימלוך לעולם ועד.

בשחרית פותחים ואומרים: יחד כולם הודו והמליכו ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד, ובערבית הפתיחה שונה, שאומרים: זה אלי ענו ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד.

ולמבואר בשניהם המכוון לשורש אחד. על הכתוב (שמות טו, ב): זה אלי ואנוהו, אומרים הז"ל: בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים (רש"י שם). והוא כעניין אספקלריא המאירה, וזהו המכוון בלשון התפילה, זה אלי ענו - שאמרו זה אלי ואנוהו, שנתגלה להם בכבודו, וראו על הים מה שלא ראו נביאים, דהיינו באספקלריא המאירה. ויחד כולם הודו והמליכו, המכוון לדברי הזוהר שמכך שיחד כולם הודו - שכולם נתנבאו בסגנון אחד, שמענין שהייתה נבואתם גדולה יותר מכל הנבואות. להשגה שיחד כולם הודו, הגיעו על ידי ההכרה של זה אלי ענו ואמרו, ששניהם אותו ענין של נבואה באספקלריא המאירה.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

כיצד נלמד מ"שתום העין" על שמירת העינים

בשמירת העינים, תלוי כל עולמו הרוחני של האדם, כך אומר מו"ר המשגיח דישיבת "קול תורה" הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל, בספרו "גידולי מוסר" - בין המצרים. ואף שבמבט גשמי לא ניתן לראות את הנזק שנוצר בעקבות פגם בשמירת העינים, מכל מקום עלינו לדעת שזוהי המציאות. כאשר עיני האדם סופגות מציאות של טומאת עריות, נוצרת בהן מציאות של טומאה!

על הפסוק "וישא בלעם את עיניו, וירא את ישראל שוכן לשבטיו, ותהי עליו רוח אלקים", אומר רש"י: "ותהי עליו רוח אלקים" - עלה בליבו שלא יקללם". מבאר ה"חתם סופר", שבראיית דבר סופג הרואה את תכונת הדבר. אם הוא מביט בדבר שבקדושה הוא סופג קדושה, ואם הוא נותן עיניו דבר טומאה נספגת בו טומאה. אי לכך, כאשר בלעם ראה את אהליהם של ישראל הוא הרגיש - על כל פנים לשעה קלה - קדושה פנימית. מזה הוא הבין כמה קדושה פנימית טמונה באהלים אלה, קדושה המסוגלת להעלותו כל-כך. ולכן הוא פתח מעצמו בשבח האהלים - "מה טובו אהליך יעקב".

מזה עלינו ללמוד גם את ההיפך, כמה טומאה אדם עלול לספוג בראייה אחת לא טובה! ומכאן עלינו להיות ערים לגודל הסכנה האורבת לנו בחוצות בעת יציאתנו לרחוב, ויש לקחת את הדברים לתשומת ליבנו במיוחד לקראת "בין הזמנים" הממשמש ובא. חובה גדולה מוטלת על האדם להתאמץ ככל האפשר, בשמירה על עצמו. ובנושא הזה עליו להיות בגדר של "ויגבה לבו", להיות איתן כצור במשמרתו, ולא להתפעל מהסובבים אותו.

בראיית העינים האדם סופג לתוכו, כאמור, את כל מה שהוא רואה, ונעשה קשור עמו. ב"ילקוט שמעוני" (תהלים, תת"מ) מבואר, כיצד יכל משה להתקיים ללא אכילה במשך כל ארבעים הימים שהוא היה בשמים, כאשר עלה לשם כדי לקבל את התורה. וכך הובא שם: "כיון שעלה אצלי וראה שאין אכילה אצלי, לא אכל". ויש להבין, כיצד הועילה הראייה "שאין אכילה", למנוע את הצורך באכילה? לאור דברינו יש לומר, ראייה אמיתית מדבקת את האדם למה שהוא רואה! ועל ידי זה הוא הופך להיות מעין מציאותו של הדבר הנראה. מכאן נלמד גם לצד הרע, אם רואה האדם דבר טומאה, הוא הופך להיות לחלק מהטומאה. א"כ, איך יתכן שיתקשר אחר כך

עם תורה? כיצד הוא רוצה להשיג איזו שהיא שייכות לקדושה?

יש מפרשים את הפסוק (תהלים קיט) "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך", שאין הכוונה לגל מלשון גילוי, אלא על דרך שנאמר (שם) "גל מעלי חרפה ובוז". דהיינו, "גלגל מעלי", כמו גל של אבנים שמגלגלים אבן אחת על השניה. כך אומר דוד "גל עיני" - גלגל מעלי והסר מעיני את הדברים המזיקים, ורק אז אוכל להגיע ל"ואביטה נפלאות מתורתך". כי כל זמן שהקב"ה לא יסלק את אותם דברים המזיקים, הכל ישאר סתום וחתום.

מהפרשיות שאנו קוראים בשבתות הקיץ, עלינו להתעורר ולהכיר בחשיבות המיוחדת שיש לעיני האדם, ומהמציאות הגדולה שראיית העינים יוצרת וסופגת. משה רבינו עושה עסק גדול מראיית הארץ, הוא מבקש (דברים ג) "אעברנה ואראה את הארץ". כמו כן הקב"ה אומר (שם א) "אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה". עיקר ההדגשה כאן הוא על מניעת ראיית הארץ. ולא על מניעת הכניסה אליה.

הנסיון בשמירת העינים הוא אמנם נסיון קשה, אך אין ברירה אחרת אלא להיזהר ולהשתדל לעמוד בו ככל האפשר. ואם נכשל אדם בכל זאת, הדבר ייחשב לו לגדר של אונס. על האדם לעשות חשבון לנפשו, מה גדולה הטובה שהוא מייטיב עם עצמו ועם כלל ישראל, בזה שבימי נסיון אלה הוא גודר את עצמו, ועד כמה כל יחיד הנזהר ומתרחק מראיות אסורות, מטהר במידת מה את העולם מטומאה.

העצה המעשית כיצד להתמודד עם שמירת העינים היא, להעסיק את המחשבה בזמן ההליכה ברחוב, ולהתרכז באיזו שהיא מחשבה של תורה. התועלת בכך היא לא רק מצד ה"עשה טוב" של תורה, אלא בעיקר מצד ה"סור מרע". כי כאשר המחשבה עסוקה והאדם פחות שם לב לסביבתו, או-אז הראש וממילא גם העינים אינם שקועים במה שקורה ברחוב.

למדנו עצה זו ממה שכתב אחד הקדמונים, על עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים בקודש הקודשים. בשהותו הקצרה בקודש פנימה, הוטלה עליו עבודה גדולה עד מאד, עד שחז"ל אומרים שהיתה זו מהעבודות הקשות שבמקדש. מכאן ניתן ללמוד לעניננו, לגבי ראיית טומאה. העצה כיצד לא להיכשל בראייה אסורה, היא להטריד עצמו להיות שקוע במחשבה, וממילא לא יתפנה לזון את עיניו.

ושוב, עלינו לזכור כי חובתו של אדם, היא לשמור את עצמו עד כמה שאפשר. ואם מזדמנת לו ראייה אסורה באונס, אין לעשות מכך עסק.

יעזרנו ה' להישמר ולהזין את נפשותינו בשפע של קדושה וטהרה, ואם הגבר שתום העין זכה לרוח אלקים בראותו את ישראל שוכן לשבטיו, ק"ו בן בנו של ק"ו אנו בני שבטי י-ה.

עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדרוב שליט"א

ביסוד חובת קריאת התורה ביום - אבל בשוגג אי עולה התורה -
קריאה מעין המאריך ב"ז בתמוז

לגמרי התענית בחולה, ומה"ט לא מצינו דין שיעורים בצום, נמצא דאינו מחויב כלל בצום. ומוכרח כן מכח קושית הט"ז דהקשה דהיאך שרי לילדת כל ל' יום לאכול בט"ב הרי ט"ב נאסר מדברי קבלה וליכא היתר לחשאב"ס. וע"כ כמש"כ שם דכל הדברי קבלה תלוי ב"רצו" וכיון שהוכפלו בו צרות חשיב כרצו כמש"כ הראשונים ריש מגילה ובערוך לנר ר"ה. וכל הרצו, היה לענין בריאים ולא חולים נמצא דלא חייל כל עיקר הצום מדברי קבלה לגבי חולים. ואשר לפ"ז כל דברי המהרי"ק הם לענין חולה דלא גזרו ב"י כלל עיקר הצום, ושפיר כתב בזה דחשיב אינו מחויב אף לענין חובת קריאת התורה, דהרי חיובו היא מכח חובת הצום.

יסוד שו"ת ארץ צבי דבכל צום יש עשה ול"ת

והנראה לדון באופן ב', דהנה בשו"ת ארץ צבי סי' ע"ט כתב, דבכל תענית איכא "עשה" ו"לאו". ו"ל בזה או כמש"כ בסי' צ"ח דמדברי קבלה איתא להעשה לצום, והל"ת מד"ס. או כמש"כ החת"ס בגליון שו"ע תקס"ח, דנאמר במגילת אסתר "צומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו" וכתב שם דמהא דנאמר עוד "אל תאכלו" מלבד ה"צומו" זהו המקור לשיעור כזית ושת"י רביעית דנשנה איסור אכילה ושת"י דומי לאכילת דכה"ת, ולא רק חובת צום. עכ"ד. וא"כ שמענין "מצות" צומו עלי, ו"לאו" דאל תאכלו, וכל שאוכל בצום, לענין המ"ע לצום, פקע מיניה, דתו אינו מקיים החפצא דמ"ע לצום ביום זה, ומ"מ נאסר באכילה כדקי"ל דהאוכל בשוגג אסור לו לאכול כמש"כ תרומת הדשן, והיינו טעמא דאף אי נפקע המ"ע, מ"מ נאסר באכילה מכח הל"ת דנאסר כל מעשה אכילה ביום זה. ובשו"ת ארץ צבי שם ביאר הא דלענין תענית בכורות ע"י הסיום בבוקר, שוב הבכורות אינם מתענין, היינו טעמא דבתענית בכורות ליכא כי אם מ"ע לצום, יעו"ש.

ומעתה, כל חילו דהחת"ס דאכתי מחויב בעיקר הצום אף דאכל, הוא מהא דקי"ל דמי שאכל אסור לו להמשיך באכילה. ולפמ"ש"כ כל דאכל פקע מיני' לגמרי "המ"ע דצום", ומ"מ אכתי נאסר באכילה, היינו מכח "הל"ת", דנאסר כל מעשה אכילה ואכילה ביום זה. ובהא י"ל כיון דפקע המ"ע דצום, שוב מקרי אינו מחויב בהך מ"ע דצום, ומה"ט אינו מחויב במ"ע דקריאת התורה דתלוי במ"ע דצום, דהנך חיובי דמ"ע דהצום נינהו.

יסוד הגרע"א דחובת קרה"ת אינו תלי' ב'מחויב' בצום אלא ב'מתענה'

והאופן הג', דחיובא דקריאת התורה בצום אינו תלוי במחויב בעיקר הצום, כי אם דחלות חיובא דקריאת התורה

קריאת התורה בצום משום חובת היום או בכלל ניהוגי תענית

נחלקו קמאי ביסוד חיוב קריאת התורה בד' תעניות, האם הוא כחיוב קריאת התורה בשבת ויו"ט ומועדים מדין עצם היום ד'יום תענית', כשאר המועדות דחל חובת היום לקריאה בתורה, או דזהו מדין ניהוגי תענית והיינו כמו שמניהוגי התענית להיות מתחננין וזועקין ומתודים לה' כמו"כ תקנו שיהיו קורין בתורה וזה ע"מ לעורר הלבבות, וכשאר תעניות על הצרות דמפורש בקרא בנחמיה פ"ט דהכליל הכתוב בהדי וידי ותפילה בצום אף קריאת התורה.

דעת הב"י סי' תקס"ו דחובת הקריאה בתענית היא מצד ניהוגי התענית, ואילו החת"ס טען דיסוד חיובו מחמת חובת המועד דהצום ככל קריאה במועד, וחלוק מקריאת התורה דתענית הבאה על הצרות דענינו מניהוגי התענית, וכדיבואר.

יסוד המהרי"ק אינו מתענה אינו עולה לתורה והשגת החת"ס

המהרי"ק שורש ט' פסק, דכהן שאינו מתענה אינו עולה לתורה לקריאת ויחל. ופסק כן המחבר סי' תקס"ו סעיף ו', והרמ"א בס' קל"ה סעיף ב'. ויש מהאחרונים דכתבו דהוא ברכה לבטלה וכדאייתי המ"ב. ובשו"ת שבות יעקב ח"א סי' מ' הביא מהלכות קטנות דחשיב אינו מחויב בדבר ומה"ט אינו מוציא אחרים, ועד"ז בשערי תשובה בה' מגילה ובאר היטב סי' תקס"ו, ודנו

לפ"ז לענין קריאת התורה בפורים דבן י"ד לא יעלה לתורה בפורים דמוקפין מה"ט דחשיב דאינו מחויב בדבר, וכן בן א"י שלא יעלה בקריאת התורה ביו"ט שני של גלויות.

והחת"ס אור"ח תשובה קנ"ז תמה ע"ז, דהרי קריאת התורה בד' תעניות זהו מ'חובת היום' וכשאר קריאה במועדות, ואף אם כל הציבור אינם מתענים מ"מ הרי הקריאה מחויבת מכח המועד של היום מצד עצמו.

ועוד הקשה אף להבנת הב"י דחובת הקריאה אף בד' צומות מכח ניהוגי התענית, וכי אף אי אכיל אכתי מחויב בצום ולא פקע מיני' התענית ואי בעי לשת"י ולא לאכילה לא הותר לו לאכול, וכן הרי אסור לו לאכול יותר ממה שצריך, וא"כ שפיר חשיב 'מחויב בדבר', וצ"ע.

יסוד הרמב"ן דחולה לא גזרו ב'י רבנן

ואשר יראה בישוב דעת המהרי"ק, בג' אנפי, ואיכא בזה כמה נפק"מ להלכה. חדא, מש"כ בסי' קי"ב, דלשון הרמב"ן טור ושו"ע ד'במקום חולי לא גזרו ב'י רבנן, והיינו דלא חל

א) ונראה דהחת"ס לשיטתו אזיל במבואר שם בתשובה קנ"ז דשתיה ואכילה בתענית תרי שמות אסור המה, ואף אי הותר לו אכילה, אכתי אסור בשתיה, ואף דפשוט ביה"כ ובכה"ת ליכא נפק"מ אי יאכל או ישתה כל שאינו מוסיף בשיעור, מ"מ ד' צומות שאני, ואינו מהדין שתיה בכלל אכילה דכה"ת, וכמש"כ כאן בגליון דנשנה "אל תאכלו" ו"אל תשתו", וזהו דכתב אף דיש לו מתיר על ה"לא יאכלו", אכתי אין לו מתיר על ה"לא ישתו".

אכל בשוגג אי עולה לתורה

ועוד נפק"מ רבתא, היכא דאינו חולה, ואכל בשוגג, דלהאופן הראשון אף להמהרי"ק יתחייב בקריאת התורה, דאינו בכלל "במקום חולי לא גזרו בי רבנן". אמנם למש"כ באופן ב', דפקע המ"ע דצום, או לפמש"כ בשיטת הגרע"א דתלוי במתענה, כיון דאינו מתענה אינו מחויב בקריאת התורה.

קרה"ת מחודשת בי"ז בתמוז מעין המאורע ולא רק מנייהוגי תענית

האור זרוע סי' שצ"ב וכ"כ בשיבולי הלקט סי' רס"ג כתבו ויש מקומות שנוהגין בי"ז בתמוז לקרות הפרשה על הסדר ויחל משה וכל הענין בלי דילוג כלל לפי שבו בפרק נעשה העגל ונשתברו הלוחות והוא מעין המאורע על כן נהגו שלא לדלג בקריאת התורה בו ביום'.

ומבואר, דאף בכל תענית קוראים ויחל בדלוג רק מה ששייך לענין התשובה וכפרה דנתבאר מהמהרי"ק דחובת הקריאה מנייהוגי התענית והיינו כמו שמנייהוגי התענית להיות מתחננין וזועקין ומתודים לה' כמו"כ תקנו שיהיו קורין בתורה וזהו ע"מ לעורר הלבבות, אמנם יתר על כן בי"ז בתמוז דקריאת התורה הוא אף מענינו של יום וזה חטא העגל ושבירת הלוחות,

ומעתה נראה לדון די"ל שאין זה רק לענין מה לקרוא והיינו שלא בדילוג, כי אם אף מחייב חדתא מענינו של יום והיינו דבי"ז בתמוז י"ל דלכו"ע הקריאה היא מחובת היום מעין המאורע ולא רק מנייהוגי התענית.

והנפק"מ דבי"ז בתמוז י"ל דאף לדעת המהרי"ק דמי שאינו מתענה אינו עולה לתורה, כ"ז בשאר תעניות דהחויב דקרה"ת מכח ניהוגי התענית ולכן תלי' במי שמתענה, אכן בי"ז בתמוז י"ל דיש מחייב לעצמו אף מצד ענינו של יום ונכלל בחיוב המועדות וכדעת החת"ס בכל תענית כאן כו"ע יודו להחת"ס.

אמנם ודאי סתימת הפוסקים בזה דאין חילוק בתעניות וכולם בכלל דברי המהרי"ק דהאינו מתענה אינו עולה, ומ"מ י"ל משום דאנו קורין בלא דילוג אף בשאר תעניות וא"כ אין מקור לחלק בגדר החיוב בין שאר תעניות לי"ז בטבת, אולם נראה יותר דאין כונת האור זרוע ושיבולי הלקט דבי"ז בתמוז יש מחייב חדש דקרה"ת מצד ענינו של יום מלבד ניהוגי התענית, כי אם רק בסדר הקריאה המחויבת מכח התענית היינו מה לקרוא, בזה שאני י"ז בתמוז דקוראים בלא דילוג, וכן נוטים הדברים שם באור זרוע יעו"ש היטב.

תלוי בהני ד"מתענים", וכל דאינו מתענה לא חייבוהו בחובת קריאת התורה. ואופן זה נראה מדברי הגרע"א תשובה כ"ד, דיצא לדון בחשיב"ס ביוה"כ דהוכרח לאכול, ודן אי נאמר דינו דהמהרי"ק לענין קריאת התורה דמנחה ביוה"כ, ותלה נידון זה, בעיקר חובת קריאת התורה דמנחה ביוה"כ, האם החיוב קריאה מחמת קדושת היום, או מדיני הצום, וא"כ שיאטי' לדברי המהרי"ק.

והנה הגרע"א, איירי לענין יוה"כ דהוא דאורייתא, ולא שייך בזה "לא גזרו בי רבנן" כטעם הראשון דביארנו בשיטת המהרי"ק, אדרבה הרי דינו לאכול לשיעורים כדפסק השו"ע. וכן טעם השני שכתבנו, בפשוטו לא שייך בזה משום דאכתי מחויב בעיקר הצום. ונראה מזה בשיטת הגרע"א וכן נראה מלשונו, דביאור דברי המהרי"ק הוא משום דחיוב קריאת התורה נתקנה למי ש"מתענה", ולמי שלא מתענה לא נתחייב בחיוב בקריאת התורה.

ונראה דאף לפמש"כ באופן השלישי דחיוב קריאת התורה תלוי במי שמתענה. מ"מ היכא דהוא חולה, ובו לא גזרו רבנן, א"כ אף באופן דלא יאכל או יאכל לשיעורים, מ"מ לא אהני ולא מידי, דכיון דאינו מחויב כלל בצום אף דאינו אוכל, אינו חשיב מתענה עי"ז, ונראה שזהו כונת הגרי"ז דאמר לאחד דהיה לו היתר דחולה שאב"ס בצום, דאף אי לא יאכל, לא חשיב דצם, כי אם דאינו אוכל ביום זה. וא"כ לענין חיוב קריאת התורה דתלוי ב"מתענה", לזה בעינן גברא המחויב בצום כדי לאשווי לאי אכילתו בשם 'מתענה'.

חולה האוכל פחות מכשיעור אי עולה לתורה

וזהו דלא כמש"כ המרחשת ח"א סי' י"ד אות ד' לענין ט"ב, דחשב"ס יאכל פחות פחות מכשיעור ויוכל לעלות לתורה. ולפמש"כ לא מיבעי להאופן הראשון דכל דברי המהרי"ק מכח מאי דבחולה לא גזרו בי רבנן ולכן אינו מחויב בצום, ומה"ט ליתא בחיוב קריאת התורה, דלפ"ז דינו דהמהרי"ק אינו תלוי באכל ולא אכל, כי אם ב"המחויב" בצום. וא"כ לא אהני מידי במאי דאכל פחות מכשיעור דמ"מ אינו מחויב כלל בעיקר הצום מחמת דהוא חולה. אלא אף לפמש"כ בשיטת הגרע"א, דבעינן שם מתענה, היינו היכא דמחויב בעיקר הצום, בזה, בהעדר אכילתו הוא מקרי "מתענה", וכמש"ב.

אמנם פשוט דברי הרמ"א סי' תקנ"ד ס"ו בדין חיה וחולה דבמקום חולי לא גזרו, הוסיף הרמ"א זמיהו, נוהגין להתענות כל זמן שאין להם צער גדול וכו' והמקל לא הפסיד'. וקשה מה ענין להחמיר אי פטורות מדינא הרי לא קעביד מידי, ומזה נשמע דאף הנך דבכלל מקום חולי לא גזרו, מ"מ קיום תענית יש להם, וזהו ענין החומרא, ודלא כהגרי"ז.

(ב) ולפמש"כ בדין עינויים ביוה"כ בסי' י"ד יתכן דהמ"ע דועינתם פקע משום דתלוי "מערב עד ערב", ומ"מ נאסר בדין "והנפש אשר לא תעונה" וא"כ שיאטי' לכל הצומות דפקע המ"ע ונאסר מכח הל"ת.

יעלת הון

בלק תשפ"א

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

הברכה של הרשעים זה קללה אצל הצדיקים

"ויאמר אלקים אל בלעם וגו' לא תאר את העם כי ברוך הוא" (כ"ב יב). ופרש"י וז"ל: א"ל אם כן אקללם במקומי, א"ל לא תאור את העם, א"ל אם כן אברכם, א"ל אינם צריכים לברכתך כי ברוך הוא וכו' (תנחומא ו). וצ"ב למה אמר בלעם אם כן אברכם, הרי בלעם היה שונאם יותר מבלק. וכמו שפרש"י בפסוק ו"א בשם המדרש תנחומא?

ונראה להגמרא בסנהדרין (קה:) אומרת, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, טובה קללה שקילל אחיה השילוני את ישראל יותר מברכה שברכם בלעם הרשע, אחיה השילוני קילל את ישראל בקנה שנאמר (מ"א יד, טו) 'והכה ה' את ישראל כאשר ינוד הקנה במים' מה קנה זה עומד במקום מים וגיעו מחליף ושורשיו מרובים, ואפילו כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו אלא הוא הולך ובא עמהן כיון שדממו הרוחות עמד קנה במקומו. אבל בלעם הרשע ברכן בארז, מה ארז זה אינו עומד במקום מים, ושורשיו מועטין ואין גזעו מחליף, אפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו, כיון שנשבה בו רוח דרומית (קשה) מיד עוקרתו והופכתו על פניו וכו' עיי"ש. והתנא במסכת אבות (פרק ה' משנה י"ט) אומר: כל מי שיש בו שלשה דברים הללו הוא מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים הוא מתלמידיו של בלעם הרשע וכו' תלמידיו של בלעם הרשע, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה וכו'. והפירוש של תלמידיו של בלעם הרשע, שהוא מלמד שטוב להנות מהעוה"ז. ואצלו להיות כארז, שמרמז על גאווה זהו ברכה, והוא ברך את ישראל להיות כארז, וזה שאמר אם כן אברכם היינו מה שאני קורא לזה ברכה, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, וגם הוא יודע שהסוף של הדברים האלו הם אבדון. ולכן מתוך ששנא את ישראל רצה לברכם באלו הדברים שבסוף הם אבדון, והקב"ה א"ל אינם צריכים לברכתך, שאצלם הברכה זה להיות מתלמידיו של אברהם אבינו עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה.

על ידי התקיעות בראש השנה 'לא הביט און ביעקב'

"לא הביט און ביעקב, ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו" (במדבר כ"ג כ"א).

ופרש"י וז"ל: אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה, לא הביט הקדוש ברוך הוא און שביעקב, שכשהן עוברים על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות (לשון און) שלהם ובעמלן שהן עוברים על דתו (תנחומא יד). ותרועת מלך בו, לשון חיבה ורעות וכו' עכ"ל. והאבן עזרא כותב וז"ל: ותרועת מלך בו, במחנה ישראל, וזה ותקעתם תרועה (במדבר י' ה) עכ"ל.

ונראה לבאר שהטעם שלא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, כי תמיד ה' אלקיו עמו, הם דבוקים שה' הוא אלקיו, וכן הם אוהבים ומחבבים את הקב"ה שהוא מלכם, הם מריעים למלך הקב"ה. וכתב רבינו סעדיה גאון וז"ל: מה שצונו הבורא יתב' לתקוע בשופר בר"ה יש בזה יו"ד ענינים. הענין הראשון, מפני שהיום תחילת הבראה שבו ברא הקב"ה העולם ומלך עליו, וכן עושים המלכים בתחלת מלכותם שתוקעין לפניהם בחצוצרות ובקרנות להודיע ולהשמיע בכל מקום תחילת מלכותו, וכן אנו ממליכין עלינו את הבורא יתב' ביום זה. וכן אמר דוד 'בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' עכ"ל.

שהקב"ה ברחמיו רצה לכפר חטאינו ביום הדין ר"ה, ולכן צוה עלינו לתקוע בשופר ולהמליך אותו עלינו בשמחה ובחיבה. ועי"ז יתקיים בנו המקרא 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל כי ה' אלקיו עמו' שמקבלים עול מלכותו. ותרועת מלך בו, כפרש"י לשון חבה ורעות, ובאבן עזרא שמריעין לפניו.

בכל יום הקב"ה מוציא כל יחיד ממצרים

"קל מוציאם ממצרים" וגו' (כ"ג כ"ב)

וכתב האור החיים הקדו' וז"ל: אמר מוציאם ולא הוציאם, הגם שרבותינו ז"ל אמרו (ברכות לה.) דאפיק משמע, והוכיחו מכאן אעפ"כ יותר משמע לשון עבר אם היה אומר הוציאם. ונראה על דרך אומרם ז"ל (פסחים קטז:) בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא מצרים, על כן אמרו יודעי פנימיות התורה כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה ונוספים בעם בני ישראל, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים, והוא אומר קל מוציאם, כי לא יציאה ראשונה לבד אלא כל שנה ושנה מוציאם כנזכר עכ"ל.

וצ"ב דכתוב לקמן (כ"ד ח) "קל מוציא ממצרים" וגו', ולכאורה למה התוה"ק כותבת פעם שניה, ולמה בלשון יחיד מוציא במקום מוציאם? ובעל הטורים כתב וז"ל: אמר זה ב' פעמים (הכא ולעיל כ"ג כ"ב) לומר כשם שהוציאם ממצרים כן יוציאם לעתיד לבוא מבין האומות. עכ"ל.

ונראה דלפי דברי האור החיים הקדוש שפירש, כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה ונוספים בעם בני ישראל, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים וכו'. לכן כאן כותבת התוה"ק מוציא, שלכל יחיד יחיד הקב"ה מוציא כל יום ויום ממצרים, וזהו זכירת יציאת מצרים בכל יום בבוקר ובערב, שכל יום הקב"ה מוציא כל יחיד ממצרים, שמכח השורש של פסח של יציאת מצרים, זה גורם שכל אחד יזכור את יציאת מצרים כל יום כל חייו. ונראה שזה כוונת האור החיים הקדוש בביאור הפסוק שכתב (כ"ד ח) וז"ל: קל מוציא ממצרים, פירוש על דרך אומרם ז"ל כי בצאת ישראל ממצרים בררו כל ניצוצי הקדושה שהיו בקליפת מצרים, וכבר הקדמנו שתוקף הקדושה הוא כשמבררת ענפיה וכו', ולזה גם כן רמז במאמר 'אכל גוים צריו' שהאכילה היא להוציא ניצוץ הקדושה שבו, ותהיה נכללת בנפש ישראל, בסוד צדיק אוכל לשובע נפשו (משלי י"ג כה) עכ"ל. ונראה דכוונתו כמו שפירשנו שהתוה"ק כותבת 'קל מוציא ממצרים' ש-קל מוציא לכל יחיד בכל יום ממצרים, ולכן כתב שהאכילה היא להוציא ניצוץ הקדושה שבו ותהיה נכללת בנפש ישראל וכו', היינו בכל יחיד בנפשו. ובפסוק 'קל מוציאם' (כ"ג כב) כתב ונוספים בעם ישראל, היינו שבכל ליל פסח נוספים כוחות הקדושה בעם ישראל, ובכל יום על ידי האכילה בקדושה כתב ותהיה נכללת בנפש ישראל, בסוד צדיק אוכל לשובע נפשו, וכוונתו שבנפשו נוסף קדושה, לכל יחיד ויחיד.

וכע"ז שמעתי מהגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, על הפסוק "שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני וגו' למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך" (דברים ט"ז ג) ופרש"י וז"ל: ע"י אכילת הפסח והמצה את יום צאתך עכ"ל. והיינו שע"י אכילת הפסח והמצה יזכה לזכור יום צאתך ממצרים כל ימי חיך.

וזה חיזוק לכל אחד שידע שכל יום ויום כשמזכיר יציאת מצרים, הקב"ה מוציא כל יום ויום ממצרים, וכן לאכול בקדושה, לשם שמים, שאז ניצוץ הקדושה נכללת בנפש ישראל.

מה טובו אהליך נשאר לעולם בכלל לישראל ע"י השלום

"מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" (במדבר כד ה).

הגמרא בסנהדרין (קה ע"ב) אומרת: אמר רבי יוחנן מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, ביקש לומר שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר מה טובו אהליך יעקב וכו'. אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה (רש"י: כל הברכות של בלעם חזרו לקללה כמו שהיה כוונתו מתחילה) חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות (רש"י: שלא יפסקו מ'ישראל לעולם) שנאמר 'ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוקיך' קללה

ולא קללות [רש"י: אחת מן הקללות הפך לברכה שלא חזרה לעולם ולא כל הקללות לברכות שחזרו].

וצ"ב למה רק הברכה של בתי כנסיות ובתי מדרשות נהפכה לברכה שלא יפסקו מישראל לעולם ולא שאר הברכות?

ונראה דכיון שבתי כנסיות ובתי מדרשות זהו היסוד של קיום כלל ישראל לכן זאת הברכה קיימת לעולם.

עוד נראה שבלעם הרשע היה לו כח מצד הטומאה, שאפילו במחשבתו לקלל כבר חל במקצת הקללות שכולן חזרו לקללה, אולם כשבדך 'מה טובו אהליך' וגו' פרש"י על שראה פתחיהן שאינן מכוונין זה מול זה, ולפי זה ע"פ 'שוכן לשבטיו' (כד ב) כתב וז"ל: ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין, ראה שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו (ב"ב ס). 'ותיה עליו רוח אלוקים' עלה בלבו שלא יקללם עכ"ל. נמצא שאע"פ שבתחילה רצה לומר שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות וכמו שמבואר בגמרא, אבל בשעת מעשה כשבדך 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל' עלה בלבו שלא יקללם וכיון שלא היה לו אפילו מחשבה של קללה, לכן הברכה הזאת נשארת בכלל ישראל.

עוד נראה דרש"י פירש: מה טובו אהליך יעקב, על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה עכ"ל. נמצא שהפשט בפסוק טובו אהליך, שהם נוהרין שלא להזיק זה לזה בהזיק ראייה, שלא להסתכל באהל חבירו, והברכה היא גם על 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל' על בתי כנסיות ובתי מדרשות. וכיון שהברכה כוללת גם ברכה על בתי כנסיות ובתי מדרשות, וגם כפשוטו שהם חיים בשלום יחד וכל אחד לא מזיק לחבירו, לכן זה הברכה נשארת לעולם, שכשיש אהבה ושלום בין כלל ישראל, זה הברכה נשארת, כמו שאמרו חז"ל במסכת עוקצין (ג, ב) לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנא' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. ומזה נלמד שכל בתי כנסיות ובתי מדרשות שיש שם אהבה ושלום שורה שם הברכה לעולם.

האם הולכים בתפילה אחר ההתחלה

"מה אקב לא קבה קל" וגו' (פסוק כ"ג ח')

מפרש"י וז"ל: לא זעם ה', אני אין כוחי אלא שאני יודע לכוין השעה שהקב"ה כועס בה, והוא לא כעס כל הימים הללו שבאתי אליך, וזהו שנאמר (מכ"ה ו') עמי זכר נא מה יעץ וגו' ומה ענה אותו בלעם וגו' למען דעת צדקות ה' (סנהדרין קה).

א- הגמרא בברכות (דף ז' ע"א) אומרת: אמר רבי אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע, שאלמלי כעסתי, לא נשתתיר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, והיינו דאמר ליה בלעם לבלק 'מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה' מלמד שכל אותן הימים לא זעם, וכמה זעמו רגע, וכמה רגע, אמר רבי אבין ואיתימא רבי אבינא רגע כמימריה.

וכתבו התוספות בד"ה שאילמלי כעסתי וכו' וא"ת מה היה יכול לומר בשעת רגע? וי"ל כלם, אי נמי מאחר שהיה מתחיל קללתו באותה שעה היה מזיק אפילו לאחר כן עכ"ל.

ולקמן בפסוק 'ויאמר אליו בלק לך נא אתי אל מקום אחר וגו' אפס קצהו תראה וכולו לא תראה וקבנו לי משם' (כ"ג, ג) כתב הספורנו וז"ל: לא תתן עיניך בכולם, שלא תשיג המכוון כלל, כאמרו 'כי אעשה כלה בכל הגוים וגו' ואותך לא אעשה כלה' (ירמיה מ"ז כ"ח) עכ"ל. ולכן אמר לו שיראה רק מקצת מבני ישראל ויקלל רק מה שיראה. ולפי תירוץ הראשון בתוספות שהיה אומר המילה כלם וכיון שהיה אומר רק המילה הזאת, לכן רק על מה שראה חל הקללה, ולכן אמר שיראה רק קצתם. ובתחילה לקח אותו למקום שיראה את כולם, כדי שיחול על כולם, ולאחר כך אמר שיקחהו למקום שיראה רק קצתם, שלכל הפחות יחול על קצתם.

ב- כשמתחיל שמ"ע עם הצבור מקרי כל תפילתו תפילתו צבור ומתירוץ השני של התוספות שכתבו שמאחר שהיה מתחיל קללתו באותה שעה היה מזיק אפילו לאחר כן. יש ראייה לדברי היסוד ושורש העבודה שכתב (שער י"א פרק ב) וז"ל: אך את זה ראוי להזהר מאד להתחיל תפילת העמידה עם הצבור וכו', ואף אם יאריך בתפילת העמידה כמה שעות אחר שסיימו הצבור תפילתם, מקרי נמי מתפלל עם הצבור עכ"ל. והראיה כמו כן שאם היה בלעם מתחיל באותה שעה לקלל היתם קללתו ומתקיימת אפילו שסיים אחר כך, כ"ש מידה טובה מרובה היא מתחיל עם הצבור שאז הוא עת רצון, אפילו שמאריך כמה שעות אחר שסיימו הצבור מקרי תפילת צבור. וכן משמע מהחזו"א בסוף הלכ' מגילה (סימן ק"ה בסופו)

ג- אם מתחיל תפילת י"ח בזמן ונמשך תפילתו אחר הזמן האם מקרי תפילה בזמנה

בערוך השולחן בסימן ק"י ס"ה כתב וז"ל: ודע שהמג"א בסק"א בשם כנה"ג אומר דכשהשעה עוברת יתפלל הבינו, ומזה נראה דס"ל דאם התחיל בתפילה קודם גמר הזמן של תפילה, ונמשכה עד אחר הזמן לא מקרי שהתפלל בזמנו דהא ודאי כונתו שעתה עדיין לא עבר הזמן דאל"כ מאי נפק"מ, ולכן ס"ל שיתפלל הבינו ויסיים בתוך הזמן, אבל אם יאמר כל הי"ח ברכות יסיים אחר הזמן. ולענ"ד נראה מתוספות ברכות (ז' ע"א) דהולכין אחר ההתחלה ואם התחיל בזמן תפילה מקרי תפילה בזמנה אע"פ שמסיימה לאחר הזמן עכ"ל.

וכן כתב הערוך השולחן בסימן קכ"ד ס"ו וז"ל: וכתב רבינו הרמ"א (בסעיף ב') וכן אם הוא שעת הדחק ומתירא שיעבור זמן תפילה, יוכל להתפלל מיד בקול רם והצבור מתפללים עמו מלה במלה בלחש עד לאחר הקל הקדוש, וטוב שיהיה אחד שיענה אמן אחר ברכת הש"ץ עכ"ל. והמג"א (בסק"ד) פירש דזה שכתב שיעבור זמן תפילה כוונתו שלא יוכלו לגמור כל הי"ח ברכות תוך זמן תפילה וכו', ולפי"ז נראה דס"ל דגם הגמר צריך בתוך הזמן, ודלא כמו שכתבתי לעיל (בסימן ק"י סעיף ה') אבל באמת יותר נראה דכוונתו של הרמ"א שהש"ץ לא יוכל להתחיל תוך הזמן, אבל על הגמר אין לחוש כמו שכתבתי שם. עכ"ל. והנה הערוך השולחן כתב דגם על זמן תפילה הולכים אחר ההתחלה, ואף שהגמר של י"ח ברכות יהיה אחר זמן תפילה מקרי תפילה בזמנה.

והמשנה ברורה (סימן קכ"ד ס"ק ז) כתב וז"ל: שיעבור, פירוש שלא יוכל לגמור הש"ץ כל י"ח ברכות תוך זמן תפילה, בין בשחרית שיכלה הזמן דארבע שעות, דשוב אין לו שכר תפילה בזמנה, וכנ"ל בסימן פ"ט, ובין במנחה דיעבור זמנה לגמרי, כן משמע מפרי מגדים וכו'. עכ"ל דהמשנ"ב הכריע דצריך לסיים אף הש"ץ כל הי"ח ברכות לפני סוף זמן תפילה וכמו שמשמע מהמג"א, וכן פסק המ"ב בסימן רל"ג ס"ק יד. עיי"ש.

ד- **וצ"ב** לשיטת המג"א והפמ"ג והמשנ"ב כדהוכיח הערוך השולחן דחזינן מדברי התוס' שהולכים אחר ההתחלה, ואף שבתוס' כתבו ב' תירוצים, מ"מ לתירוץ השני הולכים אחר ההתחלה? ונראה דתוס' כתבו רק לענין שכיין שההתחלה היה באותה שעה היה מזיק גם לאחר כן, וכן מה שכתבנו לעיל באות ב' בשם היסוד ושורש העבודה שאם התחיל תפילת י"ח עם הצבור אף שמסיים כמה שעות אחר הצבור מקרי תפילת צבור, כי הולכים אחר ההתחלה שהיו עת רצון, אולם לענין שכתבנו זמן תפילת שחרית או מנחה, כיון שחז"ל תיקנו תפלות כנגד הקרבנות כמו שמבואר במס' ברכות (כ"ו ע"ב), וכשעבר זמנו בטל קרבנו, ולכן צריך כל תפילת י"ח ואף חזרת הש"ץ תוך הזמן של תפילה, וכמו שכתב המג"א והפמ"ג והמ"ב.

ה- **אמנם בספר שולחן הטהור** (סימן רל"ב סעיף א') כתב וז"ל: מן האר"י הזהיר מאד, אף שיזדמן אונס להתפלל מנחה אחר שקיעה, יזהר להתפלל הקהל בלחש, והש"ץ יחזור כל התפלה בקול רם, כי הכל הולך אחר ההתחלה עכ"ל. והנה המקור לדברי האר"י הוא שער הכוונות (דף כ"ב ע"א). אבל סיוע דבריו של השולחן הטהור כי הכל הולך אחר ההתחלה, זה תוספת שהוסיף בהבנת האר"י ז"ל. ונראה דאף שכל חזרת הש"ץ יהיה אחר השקיעה, כוונתו הכל הולך אחר ההתחלה כיון שהצבור התחילו להתפלל תפילת י"ח לפני השקיעה, וחזרת הש"ץ קשור לתפילת הלחש של הצבור לכן גם הש"ץ יכול לחזור בקול רם תפילת שמונה עשרה על סמך תפילת הלחש של הצבור כי הכל הולך אחר ההתחלה.

ו- **הנה הבאר היטב** (סימן רל"ב סק"א) כתב על דברי הרמ"א שכתב וי"א שיתפלל השליח צבור עם הקהל בקול רם וכו'. וז"ל: והאר"י ז"ל לא הניח לאומרה בקול רם, אלא בלחש ואח"כ בקול רם אפילו אחר שקיעת החמה אפילו בערב שבת עכ"ל. **וכן כתב השערי תשובה** (בסק"ב) וז"ל: וכתבו בשם האר"י ז"ל שהיה נזהר שלא להתפלל מנחה אלא עם שקיעת החמה, ואפילו היה ערב שבת עכ"ל לא הניח לאומרה בקול רם אלא היה אומר בלחש ואח"כ בקול רם עכ"ל. והנה ההסבר בדברי הבאר היטב והשע"ת שהביאו בשם האר"י ז"ל נראה כמו שכתבנו באות ה', דחזרת הש"ץ קשור לתפילה בלחש, וכיון שהתפילה בלחש היה לפני השקיעה אפשר שחזרת הש"ץ תהיה אפילו כולה לאחר השקיעה וכמו שכתב בספר שולחן הטהור. **וכן כתב באשל אברהם** (בוטשאטטר) בסימן ק"ד, שאם ההתחלה התפלה היתה בזמן אף שסיום התפלה היה אחר הזמן בדיעבד יכול גם לומר קדיש תתקבל אפילו בלילה עיי"ש. וכן בספר אפיקי מגינים בסימן פ"ט בביאורו סוסוק"ו האריך בזה דלא כמג"א.

ז- והנה אף שהבאנו את כל הדעות בענין, ודאי שצריך להתנהג כמו שהכריע המ"ב כמג"א והפמ"ג שצריך גם חזרת הש"ץ כולו להיות לפני השקיעה. אולם לגבי תפילה בצבור בזה יש להתנהג כמו שכתב היסוד ושורש העבודה וכדמשמע מהחזו"א שאם תחילת התפלה של י"ח היה ביחד עם הצבור אפילו שיאריך כמה שעות אחר שסיימו הצבור מקרי תפילה בצבור.

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 203 | יומא ע' עד ע"ו | בלק ה'תשפ"א

יתגבר כארי לעבודת הבורא

אחת המעלות שבלעם מציין שיש לעם ישראל הוא "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא" ופירש רש"י כשהם עומדים משנתם שחרית הם מתגברים בלביא וכארי לחטוף את המצוות. והיינו שזו מעלה מיוחדת שבשעת הקימה האדם לא יתעכב מלקום ויקום לאיטו, אלא יעשה זאת בזריזות. ודבר זה נפסק להלכה בשו"ע מיד בתחילת או"ח וברמ"א שם.

והנה באמת כל מעשי האדם צריכים להיות בזריזות, וכמ"ש במסילת ישרים בביאור מידת הזריזות "ותראה כי טבע האדם כבד מאד, כי עפריות החמוריות גם, על כן לא יחפוץ האדם בטורח ומלאכה. ומי שרוצה לזכות לעבודת הבורא יתברך, צריך שיתגבר נגד טבעו עצמו ויתגבר ויזדרז, שאם הוא מניח עצמו ביד כבודתו, ודאי הוא שלא יצליח".

וכתב המ"ב שיתבונן האדם אילו היה נצרך לעמוד לשרת לפני מלך בשר ודם כמה היה זהיר וזריז לעמוד בהשכמה להכין עצמו לעבודתו, כ"ש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. וכתב בקיצור שולחן ערוך "והמרגיל את עצמו בדרך הזה ארבע או חמש פעמים, לא יכבד עליו אחר כך, והבא ליטור מסייעין לו".

ומצאנו למדים כמה עצות חשובות לזריזות בשעת הקימה בבוקר. א' לזכור שזה מעלה מיוחדת של כלל ישראל. ב' לזכור שזה הלכה שנפסקה בשו"ע (החזון איש מבאר שקשה לשבור מידה בלי כח מכריח חיצוני, כי המידה עצמה משכנעת אותו שלא לעשות זאת, ואומר החזון איש שדקדוק הלכה הוא כח חיצוני מכריח, וע"י קיום ההלכה כנגד הטבע יקנה האדם קנין במידות הטובות). ג' לזכור שיש בזה עבודת ד' מיוחדת להראות שהוא עומד לשרת לפני הקב"ה. ד' לזכור שהקושי הוא כמה ימים בלבד.

והנה טבע האדם שבשעת הקימה יש לו עייפות וכבדות, ולפעמים נראה לו כי אם ימתין עוד כמה רגעים יהיה לו יותר קל לקום, וגם במשך היום הוא יהיה פחות עייף. אך באמת אם הדבר נכון הרי היה יכול ללכת לישון כמה רגעים קודם, ואם יחשוב האדם לפני הליכתו לישון, כאשר אין טבע העייפות והכבדות מושל בו כמה נצרך לו ומתי כדאי לו לקום, יראה שבאמת אין נצרכת לו המתנה זו, (ומאידך לתכנן מתי צריך ללכת לישון זה צריך להיות בשעת הקימה בבוקר...). עוד יתבונן האדם שבסופו של דבר הרי הוא יצטרך לקום, וגם אז יהיה לו קשה, וא"כ מה ריווח לדחות את הקושי לאח"כ, ובמיוחד שהוא מפסיד בזה את מה שכתב הקיצור שולחן ערוך שהקושי הוא רק ארבע או חמש פעמים, ונמצא שאדרבה עי"ז כל יום יהיה לו קשה לקום, במקום קושי של כמה ימים בלבד.

גם בלימוד התורה נצרך האדם לזריזות, הן זריזות המחשבה, כי הכבדות משפיעה גם על המחשבה לחשוב באיטיות ולא להעמיק ולהקיף את הדברים כראוי, והן זריזות המעשים להתחיל ללמוד מיד כשיכול, לפתוח ספר לעיין בו כשצריך, לבאר בפיו דבר הצריך ביאור, וכו'. וכמה זריזות יש לאלו המקפידים בקביעות על לימוד הדף היומי, בהספק בסיכום ובידיעות ברורות, וגם בזה המתרגל לזה אין הדבר קשה עליו.

העורך

טבילה שלישית והעבודות הנעשות בבגדי זהב

בכל יום היו מקריבים בבית המקדש תמיד של שחר ותמיד של בין הערבים, ולענין יוה"כ כתיב בפרשת אחרי מות שבתורת כהנים "בזאת יבוא אהרן אל הקודש, בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה, וכו', ומאת עדת בני ישראל יקה שני שעירי עיזים לחטאת ואיל אחד לעולה". ובפרשת פנחס שבחומש הפקודים כתיב "והקרבתם עולה לד' ריח ניחוח פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה וכו', שעיר עיזים אחד חטאת מלבד חטאת הכיפורים". הגמרא מבארת מתי היו מקריבים קרבנות אלו בסדר עבודת יוה"כ.

עהכ"ג היה מקדש ידיו ורגליו ואח"כ פושט את בגדי הלבן, (ואם הכה"ג קרא קריאת התורה בבגדי בוץ, נמצא שהיה פושטם לאחר קריאת התורה), ואח"כ היה יורד וטובל, עולה ומסתפג, ומביאים לו בגדי זהב והוא לובשם ומקדש ידיו ורגליו, ועושה את העבודות דלהלן.

זמן הקרבת אילו ואיל העם וז' כבשים ואימורי חטאת-

במתני' איתא שהיה טובל טבילה שלישית ולובש בגדי זהב ועושה את אילו ואיל העם, וז' כבשים תמימים בני שנה שאמורים בחומש הפקודים. ובתנא דבי שמואל תנא שלר"א אילו ואיל העם ואימורי חטאת היו קרבים בטבילה שלישית, ופר העולה וז' כבשים ושעיר הנעשה בחוץ היו קרבים עם תמיד של בין הערבים, דתחילה היה עושה את אלו המבוארים בתורת כהנים, ואח"כ את אלו המבוארים בחומש הפקודים שהוא אחרי תורת כהנים.

לר"ע (כמבואר בתוספתא) ז' כבשים היו קרבים עם תמיד של שחר וכן פר העולה, דכתיב במוספי כל הרגלים "מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד" אלמא מוספין נעשים עם עולת הבוקר, ויה"כ נלמד מהרגלים, (ור"א לומד מזה שעל מה שזה מכפר זה מכפר והיינו דבר שיש בו ידיעה מסוימת), ואח"כ היה עושה את העבודה המיוחדת ליוה"כ, ובטבילה שלישית שעיר הנעשה בחוץ דכתיב "שעיר עיזים אחד חטאת מלבד חטאת הכיפורים" מכאן שחטאת הפנימית קודמת לשעיר זה, ואח"כ מקריב את אילו ואיל העם, ואח"כ אימורי חטאת, ואח"כ הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן כמו שכתוב בפרשה, ואח"כ בטבילה המישית היה מקריב את התמיד של בין הערבים. ע"כ לשיטת רש"י. אבל שיטת התוס' (ד"ה ואחר כך) שלר"ע אימורי חטאת נקטרים עם תמיד של בין הערבים בטבילה המישית.

עדות נוספות בדעת ר"ע - ר"י אמר בשם ר"ע שכבש אחד מז' הכבשים היה קרב עם תמיד של שחר, וז' כבשים עם תמיד של בין הערביים, וראבר"ש אומר משמו ו' עם תמיד של שחר וא' עם תמיד של בין הערביים. וטעמייהו דכתיב "מלבד עולת הבוקר תעשו את אלה" ומאידך כתיב "ויצא ועשה את עולתו", ולכן יש לחלקם לכאן ולכאן, ר"י סבר שמקריבים אחד עם עולת הבוקר ולא יותר שמא יחלש הכה"ג ולא יוכל לעשות את עבודת היום שהיא עיקר הכפרה, וראבר"ש סובר שכיון שהתחיל יעשה שש, שמא יפשע ולא יקריב אח"כ, דלגבי עבודת היום הוא זריז ומחליף כח.

כמה אילים היו מקריבים ביוה"כ - מתני' כרבי הסובר שהיו מקריבים ביוה"כ איל אחד, והאיל האמור בתורת כהנים הוא אותו איל האמור בחומש הפקודים, דכתיב "איל אחד". אבל לראבר"ש אין זה אותו איל, אלא היו מקריבים איל נוסף למוספים, ו"איל אחד" היינו שביא ממיוחד שבעדרו, (ולרבי לומדים דין זה מ"מבחר נדריכם", ולראבר"ש זה קאי בנדבה וצריך פסוק מיוחד שגם בקרבנות חובה צריך להביא ממיוחד שבעדרו, ד"ל שדווקא נדבה צריכה להיות מובחרת כדי שתתקבל לרצון, וי"ל שדווקא חובה צריכה להיות מובחרת כדי שיצא ידי חובתו יפה).

ניתן להשיג את גליונות תמצית ואת מבחני "לדעת" על הדף היומי או על חפץ חיים ואהבת חסד, וכן את גליונות תמצית מ"ב או קנין חכמה, במייל A0527692282@gmail.com.

לפרטים 052-7692282. לפרטים על נקודות ההפצה ניתן להתקשר 0737-289669.

עלויות ההדפסה רבות, ניתן לתרום ב"נדריים פלוס" בקופת "תמצית משנה ברורה".

לרכישת סיכומי "תמצית הש"ס" ו"תמצית משנה ברורה" ניתן להתקשר ל-052-7692282.

להזמנת סט 4 חלקים "תמצית הש"ס" על כל הש"ס במחיר 100 ₪ כולל משלוח ניתן להתקשר ל-053-7125663.

טבילה רביעית והוצאת כף ומחתה בבגדי לַבֵּן-

ע"א. קידש ידיו ורגליו ופשט ירד וטבל עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי לבן ולבש וקידש ידיו ורגליו, ונכנס להוציא את הכף ואת המחתה.

סדר המקרא- הגמ' מבארת שהפסוק של הוצאת הכף והמחתה "ובא אהרן אל אהל מועד" שנאמר אחרי עבודות פנים לא נאמר בתורה על הסדר (משא"כ שאר הפרשה), דאי על הסדר ליכא אלא ג' טבילות ווי קידושים, וגמירי שהיו ה' טבילות ווי קידושים, אלא היה מפסיק ביניהם בטבילה שלישית ולובש בגדי זהב ועושה את אילו ואיל העם. ולרבא ילפינן מדכתיב "ופשט את בגדי הבד אשר לבש" והיינו שלבשם פעם אחרת מלבד אותה פעם.

וההפסק היה באילו ואיל העם (ולא בשעיר הנעשה בחוץ) דכתיב "ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם" מיציאה ראשונה היה עושה את אילו ואיל העם.

שריפת הפר והשעיר היתה לפני הקטרת אימורי חטאת, אע"פ שבתורה הם כתובים קודם. שכמו ש"ההמשלח" היינו מעיקרא, אף "והשורף" משמע מעיקרא. ואין לומר ששניהם משמע השתא, או משום ד"והמשלח" מעיקרא משמע, או מדכתיב "יעמד חי" ילפינן שיהיה חי עד שעת כפרה, והיינו רק עד מתן דמים.

טבילה חמישית והעבודות הנעשות בבגדי זהב- קידש ידיו ורגליו ופשט וירד וטבל עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו, ונכנס להקטיר קטורת של בין הערבים, ולהיטיב את הנרות (והיינו בימי שמעון הצדיק ששתי הנרות המזרחיים היו דולקים עד הערב והיה צריך לכבותם ולהיטיבם ואח"כ להדליק את הנרות, אבל בזמנים אחרים היו עושים את ההטבה בבוקר ורק ההדלקת הנרות היתה בין הרבים. תוד"ה ולהטיב).

סיום העבודות- קידש ידיו ורגליו ופשט, הביאו לו בגדי עצמו ולבש, ומלווים אותו עד ביתו, ויו"ט היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום בלי פגע. ומעשה שליוו כל העם את הכה"ג, וכשראו את שמעיה ואבטליון הלכו ללוותם, ואמר להם הכה"ג בלשון גנאי יבואו בני העמים לשלום מפני שהיו מצאצאי סנהריב, ענו לו שמעיה ואבטליון שהם עושים מעשי אהרן שהיה רודף שלום והוא אינו עושה, דכתיב "לא תנונו איש את עמיתו" והיינו שאם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשי אבותיך.

אם משלח השעיר היה פוגש את הכה"ג בשוק היה אומר לו אישי כה"ג עשינו שליחותך כדי לכבדו, ואם בביתו היה אומר מחיה חיים עשינו שליחותו. (החכמים בפומבדיתא כשהיו נפרדים היו אומרים מחיה חיים יתן לך חיים ארוכים וטובים ומתוקנים).

אתהלך לפני ד' בארצות החיים- מקום שווקים.

שנות חיים- אלו שנותיו של אדם המתהפכות עליו מרעה לטובה כגון עני שנעשה עשיר לעת זקנותו, שנראה לו כאילו עכשיו הוא מתחיל לחיות.

אליכם אישים אקרא- אלו תלמידי חכמים שדומים לנשים ענוותנים ותשושי כח, ועושים גבורה כאנשים. עוד לומדים מפסוק זה שהרוצה לנסך יין ע"ג המזבח, ימלא גרונו של ת"ח יין.

אם רואה אדם שתורה פוסקת מזרעו ישא בת"ח.

ע"א: בגדי כהן הדיוט כתונת מכנסים מצנפת ואבנט מוסיף עליו כה"ג חושן אפוד מעיל וציץ.

דיני בגדי כהונה והפרוכת והארון

הגמרא מבארת מכמה חוטים היו עשויים בגדי הכהונה והפרוכת, ועוד מדיני בגדי כהונה והארון ובדיו.

מספר החוטים בבגדי כהונה ובפרוכת-

דברים שנאמר בהם שש חוטים היה כפול שש והיינו שכל מין שבהם היו החוט שלו כפול שש, דכתיב ה' פסוקים ד' פעמים שש ובד הוא שש הרי חמשה, אחד לגופי' לומר שהם עשויים מפשתן (דכתיב "ואת מכנסי הבד שש משזור" דבר העולה בד בבד, ואילו צמר מתפצל אבל פשתן רק אם דופקים עליו הוא מתפצל. וי"א מדכתיב ביחזקאל "פארי פשתים יהיו

על ראשם" ובתורה כתוב "ואת פארי המוגבעות שש, ולפני שבא יחזקאל זה היה הלכה למושה מסיני, כהא דכתיב ביחזקאל "כל בן נכר (-שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים והוא-) ערל לב, וערל בשר (-שמתו אחיו מחמת מילה), לא יבוא אל מקדשי", אחד לומר שהחוט יהיה כפול שש, אחד לומר שהחוטים יהיו שזורים, אחד לומר שגם שאר בגדים שלא נאמר בהם שש יהיה חוטם כפול שש, ואחד לומר שזה לעיכובא. דעת רבינו אפרים (תוד"ה ואימא) שמה שאנו קוראים קנבוס זה פשתן, (דאל"כ למה הגמרא לא שואלת שאולי קנבוס הוא הדבר העולה בד בבד) ואסור לתפור ממנו בגדי צמר. ורבינו חיים כהן חולק.

מקום שנאמר בו משזור היה כפול שמונה והיינו הרימונים דילפינן משזור משזור מהפרוכת, (ולא לומדים מחושן ואפוד העשויים מכ"ח חוטים, דבחושן כתיב "תעשנו" לזה ולא לאחר, או משום דכתיב ברמונים "ועשית" שיהיו כל העשיות שוות, וכ"ח חוטים א"א לחלקם לשלשה חלקים שוים). וי"א שלומדים משזור משזור מהאבנט.

ע"ב. המעיל היה מ"ב חוטים, דכתיב "כליל (-גדיל) תכלת" ואין גדיל פחות משנים, וילפינן תכלת תכלת מהפרוכת היינו ששה ששה, ולא ילפינן ושוליו ורמוזיו כדילפינן לעיל ששאר בגדים שלא נאמר בהם שש חוטיהם היו שזורים מששה חוטים.

הפרוכת היתה מכ"ד חוטים, מפני שהיתה מד' מינים תכלת ארגמן ותולעת שני ושש, וכל אחד היה כפול שש, הרי כאן כ"ד.

החושן והאפוד היו מכ"ח חוטים כ"ד חוטים כנ"ל, ובכל אחד נוסף עוד חוט של זהב הרי כאן כ"ח.

המקרא בגדי כהונה לוקה, דכתיב "לא יקרע", והמזיח חושן מעל האפוד לוקה, דכתיב "ולא יזח", והמסיר בדי ארון לוקה, דכתיב "לא יסורו". ואין לומר שהכונה שיעשם באופן שהדבר לא יקרה מעצמו, מדלא כתיב "שלא יקרע" "שלא יזח" "שלא יסורו". (בדי הארון היו זזים לכאן ולכאן, דכתיב "והובא את בדיו בטבעות", ואין נשמטים לצאת, דכתיב "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו", והיה ראשם עבה ומכניס ראשם בדוחק). וכתבו התוס' (ד"ה כתיב) דהא דכתיב "ושמו בדיו" דמשמע שבנסיעת המסעות היו מכניסים את הבדים, רבינו יעקב מאורליי"ג שפרש שהכונה ששמו את הבדים על כתפי הנושאים את הארון. והתוס' כתבו שיותר נראה לפרש שהכונה שהיו מושכים את הבדים לצד חוץ כדי שיהיו נראים בפרוכת כשני דדי אשה. וכתבו דלולי דמיסתפינא י"ל שהיו בארון ח' טבעות, בד' מהם היו קבועים הבדים תמיד, ובד' מהם היו שמים בדים בשעת המסעות כדי לשאת את הארון.

עצי שיטים עומדים- שעומדים העליון למעלה והתחתון למטה כדרך גדילתם. דבר אחר שמעמידים את ציפויים ע"י מסמרות, (ומי"מ עיקר הארון היה העץ, והציפוי בטל לעץ, ויש עליו תורת כלי, אף דבכל דזכתא העץ בטל למתכת לענין טבילה ולא דבר משום שהולכים ארי המעמיד. תוד"ה שמעמידין). לשון אחר שלא התלעו וממילא לא נפל ציפויים. דבר אחר שיעמדו לעד ולעולמי עולמים אף שנגנוזו.

ע"ב: ואת בגדי השרד לשרת בקודש- שאלמלא בגדי כהונה שעל ידם מקריבים קרבנות המכפרים על ישראל לא נשאר משונאיהם של ישראל שריד ופליט. וי"א שגורדים אותם כברייתם (-חלולים כדרך לבישתם) מכליהם, ולא כשאר יריעה שצריך שוב לחותכה למידת הלבוש ולתפור במחט, ומשרדים (- משיירים) מהם מקצת שאינו ארוג אלא הוא נארג בפני עצמו, ומחברם ע"י מעשה מחט, והיינו שבית יד שלהם נארגת בפני עצמה ונדבקת עם במחט ומגעת עד פיסת היד, אבל את הבגדי כהונה עצמם אין עושים אותם מעשה מחט אלא מעשה אורג.

הארון- ג' ארונות עשה בצלאל, אמצעי של עץ שגובהו ט' טפחים שחיפו אותו בזהב מלמעלה, פנימי של זהב גובהו ח', וחיצוני של זהב גובהו י' ומשהו. ולמ"ד שעביו של שולי הזהב טפח כמו בשולי העץ היה גובהו י"א ומשהו, והמשהו היה בשביל הזר.

ג' זרים היו בכלי הקודש, של מזבח של ארון ושל שלחן, של מזבח סימן לכתר כהונה זכה אהרן ונטלו, של שלחן סימן לכתר מלכות (שהשלחן הוא סימן עושר, שלחן מלכים) זכה דוד ונטלו, של ארון עדיין הוא מונח וכל הרוצה יבוא ויקח, ואינו פחות מהאחרים, דכתיב "בי מלכים ימלכו". כתיב "זר"

וקרינן זיר, לומר שאם זכה ללמוד לשמה ולקיימה נעשית לו זיר, ואם לא זכה הרי היא זרה (-משתכחת) הימנו.

תלמיד חכם בני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו.

הכרח היראה ללימוד התורה - כל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו אינו תלמיד חכם, ונקרא נתעב. אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה, ואין בהן יראת שמים, ואמר רבי ינאי שהרי הם עושים שער לחצר למרות שאין להם חצר, שהתורה אינה אלא שער להכנס בה ליראת שמים, לכן צריך שהיראת שמים תיקדם לתורה. ור"ב ביקש מתלמידיו שלא יירשו פעמיים גיהנום להיות יגיעים ועמלים בתורה בעוה"ז ולא יקיימוהו וירשו גיהנום במוותם ואף בחייהם לא נהנו מעולמם. הלומד תורה, זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מיתה, זכה משמחתו, לא זכה צורפתו ביסורים ובגיהנום, זכה צורפתו לחיים לא זכה צורפתו למיתה. "יראת ד' טהורה עומדת לעד", זה הלומד תורה בטהרה, והיינו הנושא אשה וניצל מהרהור עבירה ואחר כך לומד תורה. "עדות ד' נאמנה" נאמנה היא להעיד בלומדיה מי קיים ומי לא קיים.

מעשה רוקם ומעשה חושב - שרוקמים במקום שחושבים שמתקן הצורה ע"י צבע ואח"כ רוקם במוח. וי"א רוקם מעשה מחט לפיכך פרצוף אחד, חושב מעשה אורג שהיו ליריעה ב' קירות ועל כן היו בה ב' פרצופות שאינם דמות זו לזו, פעמים שמצד אחד דמות ארי ומהצד השני דמות נשר.

דיני כהנים גדולים ושאלה באורים ותומים

ע"ג. נשאלים באורים ותומים כשהכה"ג לבוש בשמונה בגדים.

משוח מלחמה כהא דכתיב "ונגש הכהן ודיבר אל העם", אין בנו משמש תחתיו והיינו שאין בנו קודם לכל אדם, ואינו משמש לא בח' בגדים משום איבה דכה"ג אבל מדאורייתא הוא ראוי לכך, ולא בד' בגדים דמעלין בקודש, וי"א שמשמש בח' בגדים ונשאל בהם ע"י המלך אם לצאת למלחמה.

דברים שבין כה"ג לכהן הדיוט - כה"ג מביא פר הבא על כל המצוות אם חטא בהעלם דבר ועשה דבר שחייבים על דונו כרת ועל שגגתו חטאת (ואילו הדיוט מביא כשבה או שעירה כשאר יחיד שבישראל), ופר יוה"כ, ועשירית האיפה שבכל יום, לא פורע ראשו לגדל שיער מחמת אבילות, ולא פורם אלא מלמטה בשיפולי בגדיו וההדיוט למעלה, ואינו מטמא לקרוביו (אבל הדיוט נטמא לקרובים האמורים בפרשה), ומוזזהר על הבתולה בעשה, ומוזזהר על האלמנה בלאו, ומחזיר את הרוצח במיתתו, ומקריב אונן וכו"מ אינו אוכל ואינו חולק כשהוא אונן, נוטל חלק בראש ומקריב חלק בראש, ומשמש בח' בגדים, ופטור על טומאת מקדש וקדשיו, וכל עבודות יוה"כ אינם כשרות אלא בו. וכל דינים אלו נוהגים אף במרובה בגדים (-כהנים גדולים ששימשו מיום שנגזר שמן המשחה), חוץ מפר הבא על כל המצוות. וכולם נוהגים במשוח שעבר (כגון אם אירע פסול בכה"ג ומינו אחר תחתיו, ולאחר זמן חזר הראשון לעבודתו ועבר זה כמשיחותו), חוץ מפר יוה"כ ועשירית האיפה שאין להקריב שתיים אלא אחת, וכולם אין נוהגות במשוח מלחמה, אלא שלא פורע ולא פורם ואינו מיטמא לקרוביו ומצווה על הבתולה ומוזזהר על האלמנה, ומחלוקת רבי יהודה ורבנן אם מחזיר את הרוצח, (והא דתני שההורג כה"ג או כה"ג שהרג אינו יוצא משם לעולם, ואינו יוצא במיתת משוח מלחמה אף לרבנן, או במיתת משוח מלחמה לרבי יהודה, י"ל שעיקר הדבר תלוי בכה"ג, ולכן רק אם לא היה כה"ג בזמן הרציחה יוצא ע"י אלו, או שבכל אופן יוצא ע"י אלו, ואיירי התם כשאין שם משוח שעבר ומשוח מלחמה. תוד"ה וכולן).

כיצד שואלים באורים ותומים - השואל פניו כלפי הנשאל - הכהן, והנשאל פניו כלפי שכניה - האורים ותומים והשם המפורש שבתוך החושן. השואל אומר ארדוף אחרי הגדוד הזה, והנשאל אומר כה אמר ד' עלה והצלח, ולרבי יהודה א"צ לומר כה אמר ד' אלא רק עלה והצלח.

ע"ג: אין שואלים בקול רם, ולא מהרהר בליבו, אלא כמ"ש לגבי חנה "וחנה היא מדברת על ליבה". אין שואלים שני דברים כאחד אלא לאחר שהשיבו לו על הראשון שואל על השני, ואם שאל על שנים אין מחזירים תשובה אלא על הראשון, (ולדוד ענו על השני מפני ששאל שלא כסדר), ואם הוצרך הדבר לשנים - שאין שהות להמתין, עונים לו על שניהם, ואע"פ שגזירת נביא חוזרת כגון של יונה בן אמית, גזירת אורים ותומים אינה חוזרת, ונקרא שמם אורים לפי שמאירים את דבריהם, ותומים לפי

שמשלימים את דבריהם כדמרינן אין גזירתן חוזרת, (ובפילגש בגבעה לא נענו בשני הפעמים הראשונים שינצחו, אלא רק בפעם השלישית).

לרבי יוחנן היו האותיות בולטות אבל לא זזות ממקומם, והכה"ג היה מצרפם, ולריש לקיש היו מצטרפות, והא דתניא שאין שואלים באו"ת אלא לכהן המדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו, היינו מפני שזכותו היה מסייע שהאותיות היו בולטות או מצטרפות רק אם הוא היה כשר וראוי שכינה לשרות עליו. ואות צ' היתה כתובה שם כיון שהיה כתוב בהם אברהם יצחק ויעקב, וט' היתה כתובה כיון שהיה כתוב בהם שבטי ישורון.

אין שואלים אלא למלך, למשוח מלחמה, לאב"ד ולמי שהציבור צריך בו.

יום הכיפורים:

מצות עינוי ביוה"כ

סדר המסכת - בהתחלה מנבארים דיני שבעת ימים קודם יוה"כ, ואח"כ סדר ליל יום הכיפורים, ואח"כ סדר עבודת היום, ובפרק זה מנבארים דיני יוה"כ לענין איסור והתר. תוד"ה יום.

כתיב "אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכיפורים הוא מקרא קודש יהיה לכם ועיניכם את נפשתיכם", ולמדו חז"ל מן הפסוקים שעינוי היינו להמנע מאכילה שתיה רחיצה נעילת הסנדל ותשמיש המיטה, ופרטי דינים אלו ומקורם יבואר להלן.

יוה"כ אסור באכילה שתיה רחיצה סיכה נעילת הסנדל ותשמיש המיטה, ואין כרת אלא על אכילה ושתיה, (ושאר עינויים ילפינן מהא דכתיב ה' פעמים בתורה לשון עינוי, ושתיה בכלל אכילה. ע"ו).

לר"א מלך וכלה מותרים לרחוץ פניהם, לפי שהמלך דרכו ושבתו להיות נאה דכתיב "מלך ביופיו תחזינה עינך", וכלה צריכה נוי עד שתתחבב על בעלה, ול' יום היא קרויה כלה, ויולדת מותרת בנעילת הסנדל מפני שהצינה קשה לה, וחכמים אוסרים.

שיעור אכילה לעונש כרת הוא כמותבת הגסה עם גרעינתה, ושיעור שתיה לעונש כרת הוא מלוא לוגמיו, וכל האוכלים מצטרפים לשיעור כגרוגרת וכל המשקים מצטרפים לשיעור מלוא לגמיו, אמנם אכילה ושתיה אין מצטרפים.

האוכל ושותה כשיעור ענוש כרת, והאוכל ושותה פחות מכשיעור, לר"ז ח' חצי שיעור (כלומר פחות מכשיעור) אסור מן התורה, דכיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל, וכתבו התוס' (ד"ה כיון) שכוונת ר"ז"ה שאיסור חצי שיעור נלמד מהפסוק "כל חלב", אלא שלולא הסברא דחזי לאיצטרופי לא היינו לומדים זאת מהפסוק (אלא היינו מרבים רק חלב כו'). ולר"ל חצי שיעור מותר מן התורה, דלא חשיב אכילה, ואסור מדרבנן.

ע"ד. האם שבועה חלה על דבר האסור - האומר שבועה שלא אוכל היום ואכל מאכלות אסורות, חייב קרבן שבועה (ור"ש פוטר דס"ל ששיעור כזית לא נאמר אלא לחיוב קרבן, אבל מלקות חייבים בכל שהוא). הגמרא מבארת שמדובר שכלל דברים המותרים עם המאכלות אסורות דמיגו שהשבועה חלה על הדברים המותרים היא חלה גם על הדברים האסורים, (ור"ש לית ליה איסור כולל ולא אמרינן מיגו), דאל"כ לא חיילא שבועה כיון שכבר מושבע ועומד מהר סיני. ולר"ל איירי שמפרש שאסור גם חצי שיעור ואליבא דרבנן, או כר"ע שסתם שבועה היא על כל שהוא ואכל חצי שיעור, (דאיתא בשבועות שהנשבע שלא יאכל ואכל כל שהוא, ר"ע מחייב וחכמים פוטרם, וא"כ לרבנן איירי במפרש ולר"ע אפילו בסתם), ואע"פ שאסור מדרבנן חלה השבועה, ומה שמצינו שאין נוהגת שבועה באינם ראויים לעדות כמלך דתנן לא מעיד ולא מעידין אותו, או כמשחק בקוביא - ערבון, דהוי גזלן מדרבנן ופסול לעדות, דלא הוי גזלן דאורייתא אלא שגזל מידו, כמו "ויגזול את התנית מיד המצורי", ואע"פ שפסולים מדרבנן, התם אחרי שנפסלו לעדות לא קרי ביה "אם לא יגיד" כיון שאינו בר הגדה, ובעינן מי שעדותו יכולה להועיל לבעל דין.

חלב כוי וחצי שיעור אסור ואין בו כרת, דאיתרבי מכל חלב, לר"ל קרא אסמכתא ואף כוי אינו מקרא דאין הפסוק מרבה ספק, דכלפי שמאי גליא. רש"י. (וכתבו התוס' (ד"ה כוי ספיקא) שלא הכריעו חכמים מהו כוי לפי

הסימנים בקרנים המבוארים בחולין נ"ט. מפני שלא היה ברור לחכמים האם הסימן שחיה קרניה פגומות והפגמים סמוכים זה לזה מתקיים בכיו או לא. עוד כתבו התוס' (ד"ה איצטריך) שדווקא בדבר שלכולם יש את אותו הדין, כמו בכיו שאם אחד הוא חיה כולם חיות, לא איצטריך קרא לרבות ספק, אבל בדבר שלא כולם אותו דבר, כגון ספק אם השיער הלבן קדם לבשר או הפוך, איצטריך קרא לרבות ספק, וכן בספק עשירי ספק תשיעי, וכן בטומטום, (אבל אנדרווגינוס כולם דינים שוה)). ולר"ח י"ל דכוי בריה בפני עצמה ואינו ספק חיה ספק בהמה (תוד"ה כוי בריה), וע"כ אינו אסמכתא ושניהם מדאורייתא אסורים.

ע"ד: מה הכונה עיניו - העיניו שאסרה תורה הוא אכילה ושתיה. ואין הכונה ישיב בחמה ובצינה ויצטער, דכתיב התם "תענו את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו" מה מלאכה שב ואל תעשה אף עיניו שב ואל תעשה, ואין לומר שהכונה שאם יושב בחמה או בצינה יהיה אסור לו ללכת משם, דכמו שבמלאכה כל מלאכה אסורה, אף בעיניו האיסור הוא תמיד. ובברייתא אחרת לומדים שהכונה לעיניו מאכילה ושתיה, שכמו שמלאכה היא דבר שחייבים עליו במקום אחר, ה"ה עיניו, והיינו אכילה שחייבים עליה בפגיגול ונתר, ומדכתיב "תענו" ו"ועיניתם" לומדים שהעיניו כוללת גם אכילת טבל (למרות שאין בו חיוב כרת אלא מיתה) ונבילה (למרות שאין בה חיוב מיתה) וחולין (למרות שאין לאו באכילתם) ותרומה (למרות שיש מצוה באכילתה) וקדשים (למרות שיש איסור להותיר מהם). ואם תאמר שכוונת התורה לעיניו כמו בעריות, י"ל שלומדים מדכתיב "והאבדתי את הנפש" שהכונה לעיניו שיש בו אבידת נפש בתוך הגוף. ולתנא דבי רבי ישמעאל לומדים מ"ויענך וירעיבך" שהכונה לעיניו של רעבון, ואין לומדים מ"אם תענה את בנותי" דקאי אתשמיש, דהתם זה עיניו של יחיד ומן ויה"כ זה עיניו של כל ישראל, ואין לומדים מ"וירא את עיניו" והיינו פרישות דרך ארץ, דהתם זה עיניו בידי אדם, וכאן זה עיניו בידי שמים.

המאכילך מן למען ענותך - לפי שאין לו פת בסלו, וי"א לפי שמראה העין מועיל לשביעה מהאכילה, מכאן רמז לסומים שאוכלים ואינם שבעים, ומכאן לומדים שמי שיש לו סעודה יאכלנה ביום.

טוב מראה עיניים באשה יותר מגופו של מעשה.

ע"ה. היין מביא לזנות, וי"א שמביא לידי גזל.

דאגה בלב איש ישחנה - י"א ישחנה מדעתו, וי"א שישחנה לאחרים שמא ישיאוהו עצה.

נחש עפר לחמו - י"א שבכל דבר טועם טעם עפר, וי"א שאין דעתו מיושבת עליו עד שיאכל גם עפר.

מידת הקב"ה שאע"פ שקילל דואג למי שקללו, נחש שבכל מקום יש לו מזונות, כנען אוכל משל אדונו, אשה הכל רצים אחריה, אדמה הכל ניזונים ממנה.

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנים - י"א דגים שאכלו חנים שהיה הקב"ה מזמין להם בכדיהם, אבל בעריות לא היו פרוצים, וי"א שדגה היינו עריות (לישנא מעליא) שהיו מותרות להם. בוכה למשפחותיו- לכו"ע היינו על עריות שנאסרו להם.

ביאור כמה פסוקים ועינינים בירידת המן והשלי

את הקישואים וכו' - י"א שכל הטעמים טעמו במן חוץ מאלו, וי"א שבכל המינים טעמו וממשו, ובאלו רק טעמו ולא ממשו מפני שהם קשים למעורבות ומניקות.

כזרע גד - עגול כגד, וי"א דומה להגדה שמושכת לבו של אדם, וי"א שמגיד לישראל אי בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון, דכתיב "וימודו בעומר" שכולם מצאו עומר לגולגולת, וממילא היו בודקים מי מביניהם ליקט עוד עומר לגולגולת, ומגיד לישראל מה בחורים ובסדקים שאם היה ויכוח על עבד האם הוא גנוב או לא, או על אשה אם סרחה, היו רואים היכן ירד המן, אם בבית האדון הראשון או השני, ובאשה אם בבית בעלה או בית אביה.

לבן - כמרגלית, ולפי שמלבין עוונותיהם של ישראל שמתוך שהיו דואגים שמא לא ירד למחר היו משעבדים את ליבם למקום.

צדיקים ירד המן בפתח בתיהם ורשעים במרחק.

לצדיקים לחם, לבינוניים עוגות, והרשעים טחנו בריחים.

המן ירד עם תכשיטי נשים - בשמים להתקשט בהם, ועם ציקי קדרה - תבלין לתבשיל ערב ומבושם, ועם אבנים טובות ומרגליות ומהם הביאו נדבה.

והנשיאים הביאו את אבני השוהם - נשיאים ממש - עיניים.

והיה טעמו כטעם לשד השמן - שהיו מוצאים בו כמה טעמים כמו שתינוק מוצא בשד מיני טעמים שהם אוכלת. וי"מ שכמו שהשד מתהפך לכמה גוונים כך המן היה מתהפך לכמה טעמים.

בשר ששאלו שלא כהוגן שהרי היה להם מקנה רב ירד להם שלא כהוגן בערב שא"א להכינו עד זמן הסעודה, משא"כ לחם ששאלו כהוגן דא"א להיות בלא לחם ירד בבוקר, ולימדה תורה דרך ארץ שיאכל בשר בלילה, ומ"מ יאכלה כעין יממא - לאור האבוקה.

ע"ה: בתחילה היו ישראל דומים לתרנגולים שמנקרים באשפה עד שקבע להם משה זמן סעודה בבוקר ובערב.

בינוניים מתו מהבשר מיד, ורשעים היו מצטערים והולכים עד חודש ימים, ונתחייבו שונאיהם של ישראל שחיטה.

השלו היה טעון שחיטה, וירד שטוח על הארץ.

נצטווה משה על הושט והקנה, רוב אחד בעוף ורוב שניים בבהמה.

טעם המן לנערים לחם לזקנים שמן לתינוקות דבש.

צדיקים היו אוכלים את השליו בשלוה, ורשעים דומה להם לקוצים.

ד' מיני שליו היו.

המן היה עליו טל מלמעלה וטל מלמטה, כאילו הוא מונח בקופסה.

מחוספס - שנימוח על כף היד, וי"א שנבלע באברים, והא דכתיב "ויתד תהיה לך וכו'" , היינו מדברים שתגרי אומות העולם מכרו להם, וי"א שאף הם נבלעו באברים שהיה המן מפגם, אלא שאחרי שסרחו והתלוננו "ונפשנו קצה בלחם הקלוקל" הטריחם הקב"ה ללכת ג' פרסאות להיפנות, והיו נפנים לאחוריהם כי ידעו שאין הענן חוזר ולא לשאר הצדדים שמא ילכו לשם העננים, ואותם שלפנים צריכים ללכת לסוף המחנה מאחור, וחששו ישראל שהמן יתפח במעיהם.

ע"ו: יהושע ירד לו מן כנגד כל ישראל כשעלה עם משה לתחומי הר סיני והמתין לו שם ארבעים יום.

לא ירד המן פעם בשנה אלא כל יום, כדי שיכוונו ליבם אביהם שבשמים, משל למלך וכו', וי"א מפני שהיה נאכל חם, וי"א מפני משאוי הדרך.

המן גבוה ס' אמה, (ר"א המודעי, ולמד מהמבול שהיה ט"ו אמה מעל ההרים, ובבבקה היה יותר, ומידה טובה מרובה), והיה מתגבר ועולה עד שהיו רואים אותו כל מלכי מזרח ומערב, ולפי זה כוס של דוד לעת"ל יהיה של רכ"א לוג.

שתיה בכלל אכילה דכתיב "ונתת הכסף בכל אשר תאוו נפשך וכו' וביין ובשיכר וכו' ואכלת". הגמרא שואלת אולי הכונה שיאכל אותם ע"י אניגרון, ושיכר שהוא דבר המשכר היינו דבילה קליעית, כדמצינו שהאוכל דבילה קליעית או שותה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב משום "שיכר אל תשת", אלא לומדים שיכר מניין. ובכריתות מבואר שרבי יהודה לא לומד ג"ז ש, ולדבריו צ"ל שמסברא שתיה בכלל אכילה, כדאמרי אינשי תא ונטעום מידי והולכים לאכול ולשתות. אי נמי רק לחייב בביאת מקדש רבי יהודה לא לומד מהגז"ש, אבל לגבי מעשר שני ר"י לומד מהגז"ש. תוד"ה גמר.

ע"ו: תירוש היינו יין, (ונקרא יין מפני שהוא מביא ניאוף, שזה גורם לפורענות, וזה מביא יללה לעולם ויין הוא לשון תאניה ויללה, ונקרא תירוש מפני שכל המתגרה בו נעשה רש. והא דכתיב "תירש" לומר שאם זכה לשתות לפי מידה נעשה ראש שזה מפקח ליבו בחכמה, ואם לא זכה נעשה רש. זכה משמחו לא זכה מששמו), ומ"מ הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה - פירות חדשים תפוחים וענבים, ומותר ביין בן ארבעים, משום שבגדרים הולכים אחרי לשון בני אדם ואין דרך בני אדם לקרוא ליין תירוש.

מניעת סיכה ורחיצה נחשבים עיניו כדמצינו שאמר דניאל "לחם חמודות (-) אפילו זה העשוי מחיטים נאות ונקיות) לא אכלתי, ובשר ויין לא בא אל פי, וסוך לא סכתי", וכתיב "ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את ליבך להבין ולהתענות לפני אלוהיך נשמעו דבריך ואני באתי בדבריך". ואין ללמוד רחיצה מ"ותבוא כמים בקרבנו וכשמן בעצמותיו" ומים הם מבחוץ כמו שמן, דפסוק זה נדרש להיפך, לומר שסיכה בשתיה ביה"כ ללמוד שמן ממים ולא מים משמן. וכתבו התוס' (ד"ה דתנן) שבשבת פ"ו איתא שהלימוד שסיכה כשתיה אין זה ראייה לדבר אלא זכר לדבר. ובגדה ל"ב יליף שהסך כשתיה מ"ולא יחללו את קדשי בני ישראל", ואב"א מדכתיב "ותבוא כמים בקרבנו וכשמן בעצמותיו", ואף שעדיף ללמוד מהתורה, כונת האב"א שגם אם לא היה פסוק לאסור סיכה מדאורייתא היה ראוי לאסור מדרבנן, אי נמי קרא ד"ולא יחללו" זה אסמכתא בעלמא. ודעת ר"ת שרק אכילה ושתיה אסורים מדאורייתא, ושאר עינינים אסורים מדרבנן, ולכן מי שהיה מלוכלך בטיט וצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש, ומי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש, ומותר לאדם לסוך בחלב, דלא אשכחן שאסור סיכה כשתיה אלא ביה"כ ובתרומה ובאיסורי הנאה, אבל בחלב שהוא מותר בהנאה מותר, ובתרומה אסור משום האסמכתא ד"ולא יחללו", וביה"כ אסור משום תענוג, אבל משום רפואה או היכא שידיו מלוכלכות וכל היכא שאינו בשביל תענוג מותר.

פרשת בלק ~ יומא ע'-ע"ו ~ מבחן מס' 77

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום חמישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע, ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

1. כמה אילים היו מקריבים ביוה"כ?
א. אחד.
ב. שנים.
ג. מחלוקת.

2. איזה דבר מביאה הגמרא שהוא כמו ניסוך היין על גבי המזבח?
א. תפילה.
ב. הממלא גרונו של תלמידי חכמים יין.
ג. הנושא בת תלמיד חכם.

3. האם בדי הארון היו קבועים בו?
א. קבועים ולא זזים.
ב. זזים ואינם יוצאים.
ג. זזים ויוצאים.

4. למה המשיל רבי ינאי (יומא ע"ב): את הלומד תורה ללא יראת שמים?
א. למי שעושה שער לחצר ואין לו חצר.
ב. למי שיש לו חצר ואין לו מפתחות להכנס אילה.
ג. למי שיש לו חצר שאינה שמורה שהכל נאבד בה.

5. מי מקריב פרי יום הכיפורים ועשירית האיפה?
א. רק כהן משיח.
ב. כהן משיח או מרובה בגדים.
ג. כהן משיח או מרובה בגדים ומשוח שעבר ומשוח מלחמה.

6. מי יכול לשאול באורים ותומים?
א. רק מלך.
ב. מלך או סנהדרין.
ג. מלך או סנהדרין או לצורך ציבור.

7. מה הכונה במה שנאמר על המן "למען ענותך"?
א. שלא ידעו מה יהיה מחר. שאינו רואה את המין שטועם אלא מן.
ב. שהרשעים ירד המן רחוק מבתיהם, והיו צריכים לטווחו בריחיים.
ג. שלא טעמו בו טעם קישואים וכדומה. ושעל ידו ידעו האם העבד גנוב או לא.

8. מה ירד לישראל ביחד עם המן?
א. תכשיטי נשים והיינו בשמים.
ב. אבנים טובות ומרגליות.
ג. שתי התשובות נכונות.

9. מי שהשתכר מדבילה קליעת או משתית דבש וחלב ונכנס למקדש, האם חייב מלקות?
א. חייב.
ב. פטור.
ג. רק השותה דבש וחלב חייב, אבל האוכל דבילה קליעת פטור.

10. הנודר הנאה מתירוש, במה הוא נאסר?
א. בשתית יין.
ב. בכל מיני מתיקה.
ג. שתי התשובות נכונות.

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. מתי ביום הכיפורים היה הכהן גדול עושה את אילו ואיל העם?
א. בטבילה שניה בבגדי לבן.
ב. בטבילה שלישית בבגדי זהב.
ג. בטבילה חמישית בבגדי זהב.

2. מכמה חוטים היו עשויים המעיל והפרוכת והחושן והאפוד?
א. המעיל שש, הפרוכת י"ב, החושן והאפוד מכ"ד.
ב. המעיל י"ב, הפרוכת כ"ד, החושן והאפוד מ"ח.
ג. המעיל י"ב, הפרוכת כ"ד, החושן והאפוד כ"ח.

3. הנשבע שלא יאכל היום מאכלות אסורות ואכל, האם חייב קרבן שבועה?
א. פטור, ואם כלל בשבועתו דברים המותרים מחלוקת.
ב. מחלוקת, ואם כלל בשבועתו דברים המותרים חייב לכוי"ט.
ג. בכל גוונא יש מחייבים ויש פוטרים.

4. האם השלו היה צריך שחיטה?
א. צריך שחיטת רוב שני סימנים.
ב. צריך שחיטת רוב סימן אחד.
ג. אינו צריך שחיטה כיון שירד בדרך נס.

רשות - האם צריך פסוק לומר מה הדין כשיש ספק (תוס')?
א. רק בספק פרטי על כל אחד, ולא בספק כללי.
ב. רק בספק כללי ולא בספק פרטי על כל אחד.
ג. בכל גוונא אין צריך פסוק.

ההגלה השבוע על

שובר ע"ס 600 ₪

הגלה נוספת על מדור לדעת חכמה:

ע"ס 150 ₪

תמצית משנה ברורה

סיכום דברי המשנה ברורה ומסקנות הבה"ל והשעה"צ

גלין 76 | סימן תר"ב - סוף סימן תרי"ח | סיון - תמוז התשפ"א

מיועד לחזרה בלבד ואין לסמוך להלכה

סימן תר"ב

סדר עשרת ימי תשובה

כתב הרמב"ם (החשוב ב' 1) אף על פי שהתשובה והצדקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים יפה יותר ומתקבלת היא מיד שאומר "דרשו ד' בהמצאו". עכ"ל. עוד מביאר הרמב"ם (שם ג' ד') שצריך כל אדם לראות את עצמו ואת העולם כאלו חצוי זכאי וחצוי חייב, והכוננו והכרת העולם לקץ זכות או חובה תלויה במעשה שלו, וכיון שהשופר בא לעורר לתשובה הגנו כל בית ישראל להכריז בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במוצת מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה, והגנו כולם לקום בליילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי התחנונים ומיבין עד שיאור היום.

מתענים בג' תשרי תענית ציבור, ודיניה נתבאר בסיומן תק"ג, עיין שם.

מרבית בתפילות ותחנונים בכל הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, מלבד בשבת, וכן אומרים אבינו מלכנו בכל יום ערב ובוקר (אפילו אם יש ברית מילה שאין אומרים בה תחנון ויהי רצון, אבל אומרים אל ארץ אפים ולמנצח), מלבד בשבת ובערב שבת במנחה, ואומרים בכל יום (כבר מיום א' ודלילות) ג' פעמים וידוי לפני עלות השחר, מלבד בערב יו"ה"כ שאומרים רק פעם אחת (מפני שיאמרו וידוי במנחה ומעריב, והוא ג' יו"ט), וכשיש ברית במילה אומרים בסליחות בעש"ת "וזכור ברית", אחרי "הארץ אזכור".

אין מחרימין בעש"ת, כדי שלא לעורר את כוחות הדין, ואפשר שגם אם חייב לקבל עליו חרם ע"י היפוך שבועה וכדומה אין מקבל את החרם עד אחרי יו"ה"כ, א"כ הוא רוצה.

אין משיבטין בעש"ת, מפני שחוששים מעונש השבועה, ועכ"פ מצוה לשפוט להוציא גזילה מתחת יד הגזלן, וכשיש דין למטה אין דין למעלה.

קידוש לבנה - לדעת הרמ"א אין מקדשין את הלבנה עד אחרי יו"ה"כ, מפני שיותר טוב לקדשנה כשהוא מבושם ובשמחה, ובמוצאי יו"ה"כ בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך, אבל כמה אחרונים הסכימו שיותר טוב לקיים המצוה לפני יו"ה"כ, כדי שמצוה זו תכריענה לכף זכות, וביואר הגר"א כתב שער עיקר.

בשבת שובה אומרים צדקתך צדק וכו'. נוהגים שנער אינו קורא את הפטרת שבת שובה.

סימן תר"ג

הירות מיוחדת ותשובה בעש"ת

פת עכו"ם - גם מי שאינו נזהר מפת של עכו"ם, יזהר בעש"ת אפילו מפת פלטר של עכו"ם, ואם אינו יכול לאפות בעצמו ישכיר את התנור שאופים בו הנכרים ע"י שישאל ישלך לתוכו קיסם, ואפילו לנפח בה ע"י מפוח או בפיו מהני. ומ"מ מי שהולך בדרך ואין פת של ישראל לפניו עדי יותר מדי' מילין ולאחריו יותר ממנו הוא רוצה לאכול, מותר לו לאכול פת פלטר של עכו"ם אף בעש"ת, דאין עש"ת חמור יותר ממי שקיבל על עצמו להקפיד על כך כל השנה, ובשם הנחלת שבעה כתבו שבשנת רעבון מותר לאכול בעש"ת גלוסקאות של נחום עכ"ם גם למי שגזר בה, אם מושלים אותם בבית הישראל. ויזהר שלא לברך וליטול חלה מעינה שהיתה של נכרים בהיותה עינה, ורק אם הנכרי מוכר לישראל קמח היא חייבת בחלה.

תשובה - יש לכל אדם לחפש ולפשפש במעשיו בעש"ת ולחזור בתשובה על עוונותיו (והח"א כלל קמ"ג מרחיב בזה, ודבריו קילורין לעניינם), וספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה ודאית, כיון שהאדם יותר מתחרט על עבירה ודאית, ולכן אשם תלוי צריך להיות יקר יותר מחטאת, וכתב הרא"ש שיקרא בימים אלו באיגרת התשובה על רבינו יונה. והאר"י ז"ל כתב שיש חיוב ללמוד בספרי מוסר כל השנה (ונראה שגם הרא"ש מודה לזה, וכוננו סימן שספר זה מיוחד יותר לעין תשובה וזה הרא"ש לקרא בימים אלו), וכ"כ הגר"א במשלי בכמה מקומות, ועכ"פ בימים אלו יעשה כל אדם כדעת הזהר שיחזור בתשובה לפני השנה ויתאונן על חטאיו ויפשפש במעשיו. וכתב בעירות דבש שני הימים שבין ר"ה ליה"כ הם כנגד ז' ימי השבוע, ובכל יום יעשה תשובה על מה שחטא כל ימיו באותו יום.

תשובה מעבירות שונות - השוכר את חבירו ללכת בדרך מסוימת וחבירו נהרג בה, נכון שיקבל על עצמו תשובה. והמ"ב ציין כמה אחרונים שדנו לענין תשובה על הריגה בברמא, ולמי שאכל מאכלות אסורות באונס, ובבעול נדה, ובמי שנתפס עם הנכרית. ועיין בר"ך שמוביא כ"ד דברים המעכבים את התשובה.

סימן תר"ד

דיני ערב יום הכיפורים

מצוה לאכול בערב יו"ה"כ והוא קצת כמו יו"ט, עוד מצינו כמה דברים שיש לאדם להקין עצמו ליו"ה"כ, כגון ע"י עשית כפרות (תרי"ה), בקשת מחילה על עבירות שבין אדם לחבירו וטובלה וקבלת מלקות (תרי"ו), וכן מתוודים בערב יו"ה"כ (תרי"ז), וכן יבואר מתי צריך להפסיק לאכול בערב יו"ה"כ (תרי"ח), ושומרת להטמין המין לצורך מוצאי יו"ה"כ (תרי"ט), וחילוקי המנהגים בענין הדלקת נרות ליו"ה"כ.

מצוה מן התורה לאכול בערב יו"ה"כ ולהרבות בסעודה, והאוכל בערב יו"ה"כ יש לו שכר כאלו התענה (דבעלמא שכר התענית גדול יותר, דלפסא צערא אגרא), ויש לאדם למעט מלימודו בערב יו"ה"כ כדי לאכול ולשתות.

תענית - אסור להתענות בערב יו"ה"כ אפילו תענית חלום, ואם הוא מתירא לנפשו ורוצה להתענות יתענה עד הסעודה המופסקת, דמון הדין מוספיק שיאכל פעם אחת, ואם אינו מתענה כלל בערב יו"ה"כ טוב שיתענה איהו יום אחרי יו"ה"כ, ואם חל ערב יו"ה"כ באחד בשבת ובשבת התענה תענית חלום שצריך למיטב תענית לתעניתיה אחר השבת, יתענה אחרי שיעבור המועד, ולפי תס"ו יו"ה"כ כיפר גם על זה וא"צ להתענות, ומי שהתענית קשה לו יכול לסמוך על זה.

מי שנדר שלא לאכול בשר חוץ מביים טוב, מותר לו לאכול בערב יו"ה"כ, שגם הוא נחשב יו"ט בשלשון בני אדם, ואפילו בשחרית מותר, כיון שהמנהג לאכול בשר גם בשחרית ואדעתא דמנהגא נדר, אבל בליה אסור, ומי שלא נדר בהדיא אלא שנוהג לאכול בשר רק בימים שאין אומרים בהם תחנון, מותר לאכול גם בליה, אבל לא לפני הלילה אפילו אם התפלל כבר ערבית, ובמקומות שמרבים בסליחות באשמורת, איך אינם מחשיבים אותו ליו"ט, ואסור לאכול בשר בליה.

תפילות וסליחות - אין נפילת אפים בערב יו"ה"כ, מפני שנוהגים לעשות קצת כמו יו"ט, ואין אומרים למנצח מפני שכתוב בו ביום צרה, ולא מזמור לתודה מפני שבזמן הבית היה אסור להקריב בערב יו"ה"כ שום קרבן הנאכל, שהרי הוא ממעט את זמן אכילתו, ומטעם זה לא יאמר קרבנות, ורק פרשת עולה מותר. ויש מנהגים חלוקים אם להרבות בסליחות באשמורת, ויעשה כפי המנהג. ויש מחלוקת אם אומרים אבינו מלכנו, וכתב הרמ"א שמנהג עירו לאומרו רק אם יו"ה"כ חל בשבת, וגם אז רק בשחרית.

סימן תר"ה

מנהג עשית כפרות

בסימן זה יבואר מנהג הכפרות שנהגו ישראל לעשות בערב יו"ה"כ, לדעת השו"ע יש למעט מנהג זה משום דרכי האמורי, ולדעת הרמ"א אין לשנות מנהג זה, והרמ"א והמ"ב מאריכים בפרטי הענין אך לעשותו, וכיצד להזהר בחשיטת הכפרות שלא יבואר ח"ל לאיסור בנילה.

כפרות - לשיטת השו"ע יש למנוע את המנהג לשחוט תרנגול ולומר עליו פסוקים, משום חשש דרכי האמורי. והרמ"א כתב שאין לשנות המנהג לעשות כפרות, ויחשוב שכל מה שעושים לעוף כדוגמת די מיתות ביד' (הזריקה אחר השחיטה היא כעין סקלה, ותפסת השוחט בציור השחיטה והחריכה באש הם ענין שריפה תרנו והקנ) היה ראוי לבואו עליו וע"י תשובתו הקב"ה מסלק הגזירה מעליו ונתקיים דוגמתו בעוף הזה (זהו טעם הקרבן הבא על השוגג).

חדש מבית מבחני "לדעת" וארגון "נוצרי לשון"
מבחני חפץ חיים ואהבת חסד שבועיים עם הגרלות
לפי סדר הלימוד שהתחיל ב"ח" סיון
לפרטים ולעשית המבחן 0737-289669

ניתן לשמוע את נקודות ההפצה בטלפון 0737-289669
שלוחה 4. כמו כן ניתן להתעדכן על תאריך הגעת
הגליונות לנקודות ההפצה בטלפון הנ"ל.
ניתן להשיג את גליונות תמצית ואת מבחני "לדעת" על
הדף היומי, וכן את גליונות תמצית משנה ברורה או קנין
הכמו, במייל A0527692282@gmail.com.
ניתן לרכוש את 4 חלקי תמצית הש"ס על כל הש"ס
בטלפון 0537125663. לפרטים 052-7692282.

פינת הריבית

בפרשיות תקופה זו מתפעמים אנו מתולונות רבות שעלו בדור דעה, והנה הצד השווה שבתוכן התלונות - כמובן לפי דקות רום מודגתם - הוא טענה שמציאות היותם עם ה' גורמת להצרת צעדיהם, ואשר התורה מגבילה את החיים ח"ו: 'בוכה למשפחותיו' - איסור קרובות. אכלו לחם אבירים' וטענו - 'זכרנו את הדגה' וכו', ביחס לא"י - 'למה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב'. מונהגים ע"י הענו מכל האדם - 'כל העדה כולם קדושים ומדוע תתנשא' וכו'.

אולם התורה הקדושה היא תורת חיים 'לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה' (דברים ו כד), ועם שהיא מזהירה על סור מרע בהחלט, הרי שמונה היא דרך חיים גם בעוה"ל, וביותר דכל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה (חולין קט). וכך מסופר על מן הגאון ר"מ פינשטיין זצ"ל שבמענה לשאלה על דבר הצלחתו הכבירה בהוראה השיב כי מעודו - כאשר ההוראה היתה לאיסור - השתדל למצוא לשואל את דרך ההיתר ע"פ התורה, וכדכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא יח).

ומינה אית לן למילף שגם ברצוננו להיות מהדרין מן המהדרין - לצאת ידי כל הדעות והחששות - צריך לשים לב לקיים הכל בשמחת חיים ובשום שכל שלא לאסור מה שהתירה תורה, וכדחויין בענייננו ששקלו חכמים בפלס שלא לאסור אפי' לכתחילה רבית שאינה באה מלוא למלוא כנסת ביו"ד קס יג (אמנם ע"י חינוך מצ' שמג).

הנה בפעמים הקודמות עסקנו בגמ"ח עזר נישואין שהחברות בו היא ע"י הפקדת כספים על מנת שבני המפקדים יקבלו הלוואה, וכספי ההפקדה או חלקם חוזרים למפקד.

ובהקשר לכך הוזכרה הבעיה שהגמ"ח הוי כאומר הלוני ואלוה את בנך, כיון שהגמ"ח רשאי להוציאם ביתיים, והוצב לבעיה זו פתרון שהגמ"ח לא יתחייב להשיב את הפקדון, אלא רק יודיע שכך כוונתו לפעול אך ללא התחייבות. אלא שניתן שם שוברו של פתרון זה בצידו, דאם אין הדבר ברור למפקדים שהגמ"ח רשאי להמנע בשרירות מלהשיב הרי שחייב להשיב, והדרין לכך דהוי הלוני ואלוה את בנך.

וכפתרון מרווח לכך הוצע שכספי ההפקדה ייוותרו שייכים למפקד, וההלוואות שהגמ"ח יציע בהן יהיו בשם ובשליחות המפקדים, כך שאין כאן שם הלוואה, ומימילא מותר לכתחילה להלוות לבני המפקדים.

אולם צוין על כך שע"פ חוקי הערכאות הכספים המופקדים מוגדרים הלוואה, ושיש פוסקים החוששים שיש להתחשב בזה בהסכמי הפקדות רשומות, עכ"פ כיום - שהפיקוח על התנהלות כספים מתהדק, ויש סברא לומר שהצדדים הסכימו על דעת החוק.

המשך בעמוד הבא

מח אשור בכבוד הרבים
מח אשור בכבוד הרבים
חושבים עתיד כהלכה
בערוסם ובכרכתם של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

פִּינת הַרִיבִית | נֶעֱרַךְ ע"י גמ"ח אושר בכבוד

ועל שאין לגמ"ח רשות שימוש בכספי הפקדה, והנאה מתיווך וטיפול בהלוואה בשם המפקידים (שמחמת כן אבות הלווים תורמים לגמ"ח) היא לא מכך שהכספים שהושים ברשות הגמ"ח אלא מכך שהכספים יוצאים מהגמ"ח, מ"מ יש לגמ"ח הנאה מקיום הכספים אצלו משום שעל ידי כך ניתנת לו זכות החלטה למי לסדר הלוואה, ומסתמא יש בזה טובת הנאה, ויתכן שמשום כך חשיבא הלוואה.

וכאן נבא בע"ה לעצה הפותרת את החששות הנ"ל: הפתרון הטוב ביותר הוא לפתוח חשבון נאמנות שבכה"ג גם ע"פ חוקי הערכאות הכספיים נחשבים ככספי הפקדה, אולם טכנית זה מורכב מאוד. אמנם ישנה אפשרות להקים שני גופים [לכתחילה עדיף שלכל גוף יהיו גזברים שונים], גוף אחד יקבל את ההפקדות מההוורים, וגוף ב' ילוה לבניו. שומות גוף א' היא לנהל את כספי המפקידים בלבד ללא שום תרומות והון עצמי, ומכיוון שכל המטרה היא לנהל כספי המפקידים בלבד יש להחשיבו ע"פ ההלכה כמו חשבון נאמנות, כיוון שגוף א' אינו ישות ממונית עצמית אלא היא בעצם קופת המפקידים עצמם, וממילא אין שייך עליה כלל שם לוזה, שהרי אין אדם לווה מעצמו.

ואם נרצה שיהיה בגוף א' הון עצמי עדיין יש להחזיר באופן שישוכם עם המפקידים כי גוף א' יעביר את ההפקדות לגוף ב' לצורך הלוואות ייעודיות שישוכמו מראש. כלומר לפני כל העברת הפקדה יודיע גוף ב' לצורך איזה לווה הוא מבקש את ההעברה, ויהיה רשאי להלוותה רק ללוה המוכסם.

באופן זה נמצא שאין לגוף א' שום הנאה מהימצאות הכספים אצלו, משום שאינו מחליט אלא נענה לבקשת גוף ב', וכן לגוף ב' אין זכות החלטה על הכסף המועבר אלא למי הלווה, שהרי ענין על ידו הוחלט על ידו טרם קבלתו את הכסף, ואינו רשאי לשנות את החלטה, ומאחר שהימצאות הכספים אצלו אינה מקנה לו שום זכות או הנאה, ואינו מהווה אלא כגשר טכני - עבור המפקידים והלווים - לביצוע ההלוואה, ממילא אין כאן כל דין הלוואה של המפקידים אל הגמ"ח, ומותר לתחילה להלוות לבניהם.

נתיב אושר בכבוד
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
ביעודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

נוהגים לקחת תרנגול לזכר ותרנגולת לנקיבה, ולמעוברת תרנגול ותרנגולת (דאם הולד נקיבה די בתרנגולת אחת לשתיהן, ואפילו שני בני אדם יכולים לקחת תרנגול אחד אם אין דם משתה), ויש שלוקחים למעוברת שתי תרנגולות ותרנגול אחד. ובחורים בתרנגולים לבנים על דרך שנאמר "אם יהיו טהאים כשנים כשכל ילבינו", אך אין לחזר דווקא אחרי לבנים ולשלם עליהם ביוקר, שזה מדרכי האמוני וחק עכו"ם, אלא אם ידמנו לו לבן יקנה אותו ולא יאמר כלום.

אם אין לו תרנגול יקח אווז או שאר בעלי חיים שאינם ראויים למזבח, וי"א אפילו דגים.

יסובב על ראשו את הכפרות ויאמר זה חליפתו זה תמורתו זה כפרתי, ר"ת חת"ך שזה שם מלאך הממונה על החיים.

זהירות בשחיטת הכפרות - טוב לשחוט את הכפרות באשמורת אחרי השחיטה, וצריך להכין אבוקה דאין שוחטין בלילה אלא לאור האבוקה, ויש מקומות ששוחטים אחרי שחרית, ואם יש צפיפות והשוחטים עיפיים ואינם מרגישים בסכין מפני רוב העבודה טוב יותר לשחוט את הכפרות יום או יומיים לפני יוה"כ, כיון שכל עשייתו הוא זמן לכפרות, או שיסובבו על ראשיהם מעות, ויחשב להם לצדקה שקרא ייכשלו באיסור נבילה ח"ו. ומי שיכול ורצה מצוה מן המצוות יקרא לשוחט לביתו באשמורת, והמנהג בכמה מקומות שהשוחט עובר מבית לבית מחצות עד הבוקר, נכון שיש לפני כן כדי שלא יתעלה, וכינוי כמה סנינים בדוקים, ויחזרו ויבדקו את הסכין בשעת שחיטתו, וכיון שמצוי ששוחטים הרבה עופות בבית אחד, ואין מספיק זמן לבדוק י"ב שחיות כמנות הלב, הקרוב שכל ידקדק בבדיקה, לכן עכ"פ צריך שישחוט העופות של אותו בע"ה יבדקו את הסכין לפני שילך השליח עם העופות, ואסור לאכול לפני הבידוק, ואם נמצא הסכין פגום נטרפו כל העופות של בע"ה זה. וכתב הרמ"א שיש לשחוט את הכפרות מיד אחרי השחזורם עליו וסמך ידיו עליהם כדוגמת הקרבן, ויש שכתבו להמנהג מזה כדי שלא

יהיה נראה כמקדיש קדשים ושוחטם בחוץ, ואחרים כתבו שאין לחוש לזה כיון שהתרנגול אינו ראוי למזבח.

זורקים את בני המעיים על הגגות או בחצר מקום שהעופות יכולים לקחת את הכפרות לעניים.

נהגו לתת את הכפרות לעניים כמו שכתוב "וחטאתך בצדקה פרוק וכו' ", ועדיף לפדותם בממון לפי שווים ולתת את הממון לעניים, אם היכולת בידו, כדי שלא יתביישו שיאמרו שנתנו להם את עונותיו, ולא יפדה ממעות מעשר, ואם יודע שהעני לא יתבייש בכך יכול לתת, לפעמים הוא נהנה יותר שאינו צריך לטרות. ויש מקומות שנהגו ללכת לקברות ולהרבות בצדקה, והכל מנהג יפה, ויכול לתת ממעות פדיון הכפרות, ואין להרבות שם בתחינות מלבד מה שמיוסד מהקדמונים, שהרי אין אומרים ביום זה תחנון.

סימו תר"ו

פיוס חבירו וערב יוה"כ

יום הכיפורים הוא זמן טובה וסליחה ומחילה. לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתוודות ביום הכיפורים. (רמב"ם). אמנם חטא שבין אדם לחבירו, אין יום הכיפורים מפיר ענין שרעה את חבירו, ולכן על האדם לרצות את חבירו לפני יוה"כ אם הוא כנגדו, וכלה"ן.

עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מפיר עד שיפייס את חבירו, ואפילו אם לא הקניטו אלא בדברים צריך לפייסו, דגם בזה עבר על איסור אונאת דברים, ואף שכל השנה חייבים בזה, מ"מ מי שאין לו פנאי ממתין ליום אחר (אמנם בלא היתקן לעשה כולו ואנאה כל שעה מחויב בזה ואסור לו להמתין). ועברב יוה"כ אין להמתין ליום אחר, כדי שיהיה ביוה"כ מכל עונותיו. ונכון שילך בעצמו לפייס את חבירו, ואם קשה עליו הדבר או שע"י שליח קרוב יותר שחבירו יתפייס, יכול לפייס ע"י שליח.

אם חבירו אינו מתפייס בפעם הראשונה ילך פעם שניה ושלישית, ובכל פעם יקח איתו ג' אנשים ויפייסו במין ריבוי אחר, ומהרמב"ם משמע שבתחילה ילך לבדו לבקש מחילה. ואח"כ ילך ג' עם ג' בני אדם, וכן משמע בירושלמי. ובשעת בקשת המחילה צריך לפרט מה שחטא, וא"כ יודע שחבירו יתבייש מזה, ואם אינו מתפייס בג' פעמים ע"י רבו, ויבא האנשים וכו', אינו זקוק לו, (ואם רצה לפייסו יותר רשאי אם אין שם בזיון התורה), וכתב הרמ"א שיאמר אח"כ לפני עשרה שביקש מחילה, כדי לפרסם הדבר שמצידו לא יבצר. ואם הוא רבו צריך ללכת כמה פעמים עד שיתפייס, אפילו אינו רבו מובהק אלא ששמע ממנו דברי תורה.

המבוקש מחילה מרבים יחד, אינו יוצא אם יודע שעשה דבר לאיזה יחיד בפרט.

המוחל לא יהיה אכזרי מלמחול, ויחל אפילו אם חטא כנגדו מבידו ומבשרו, דכל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, ואם הוא לא ימחל גם לא ימחלו לו, ואם אינו מוחל לטובת המבוקש שיכנע ליבו ולא יהיה רגיל בכך, או שמתירא שיגיע לו עמבוס נזק אם ימחל, רשאי, אך צריך להסיר מליבו את השנאה כיון שביקש ממנו מחילה, ואם הציץ עליו שם רע א"צ למחול לו, כיון שיש כאלו ששמעו על החשד ולא שמעו על הפיוס, ומ"מ מדרך ענוה למחול גם בזה.

אם מת מי שחטא כנגדו מביא י' בני אדם ומעמידם על קברו, והוא יהיה יתקן, ואומר חטאתי אלאקי ישראל ופלגתי זה שחטאתי לו, ויפיר את החטא, והם ישיבו לו מחול לך מחול לך ג' פעמים, (ודין זה הוא אפילו במוציא שם רע, דאמרין שאם היה חי היה מחול לו), ואם המקום רחוק יותר מג' פרסאות ישלח שליח והשליח יקח י' אנשים וילך לקברו ויקבש מחילה בשמו, ואם חירפו לאחר מיתה א"צ ללכת לקברו אלא יבקש ממנו מחילה במקום שביישו. ונהגו לבקש מחילה בערב יוה"כ.

מתי צריך לבקש מחילה מאבותיו - מי שקרא לאחד ממנו, ו"א שצריך ללכת גם לקברי אבותיו ולבקש מחילה, אבל רבים חולקים וסבורים שיכול לומר שלא חשב שיהיה דבר נוגע גם לאבותיו, וא"כ קרא ממנו בן ממונ, ועיין בחו"מ סימן ת"כ מה הדין אם קראו רשע בן רשע או גנב בן גנב.

תקנת קדמונינו וחרם שלא להוציא שם רע על המתים, ואם עבר על כך צריך לעשות תשובה.

תיקון ענייני ממונות - מי שיש בידו גזל ואנאה וכל דבר הנוגע לממון שיתקן זאת לפני יוה"כ, דגזל מטרטר בראש, ואם יש לחבירו ממון בידו ויודיעו שחשבו אינו יודע מזה כלל, ועכ"פ יסדר הענין לפני רב ומו"ק, וישאל את השאלה בשלימות ובאמת, ולא יסמך על עצמו, כי ליצר הרע יש הרבה התירומים.

טבילה ומלקות בערב יוה"כ - נוהגים לטבול בערב יוה"כ אפילו מי שאינו יחיד כל השנה בטבילה, ואפילו נערים ובתולות שהם בני מצוות טובלים, וכן נהגו ללקות בערב יוה"כ, ואפשר לטבול וללקות מתי שירצה רק שיהיה קודם הילה, וטוב לטבול לפני מנחה כדי להתוודות אחרי הטבילה, וכן נוהגים, ומקצת נוהגים לטבול אחרי סעודה המצויה כדי לטבול סמוך ליוה"כ. ולא יבצר על הטבילה. ומספיק לטבול פעם אחת בלא וידוי משום קרי, ואתם חסידים ואנשי עושה הנהיגים חמיר לטבול לקרין תקנת עזרא. צריכים להתיר להטיל ביום קודם יודעת לטבול, ועכ"פ חולה וזקן בודאי צריכים להתיר בזה, שאם לא יתיר בזה הם יטמאו יהיו מטאים כשטיילו מים אח"כ, וגם הטלח ט' קבין מועילה אם הוא מצטער בטבילה (ועיין בסיומן פ"ח פרטי דיני הטלח ט' קבין), ואף אם טבל בערב ר"ה ולא ראה עוד קרי צריך לחזור ולטבול. וי"א שטעם הלידה משום תשובה, ולפי זה יש לטבול ג"פ, ולכ"כ הרוקח, וכתב ח"ט"ו שנתנו רבים להתוודות במקוה, וכתב הפ"י שאין להזכיר השם בגלוי ראש ויום זכים ולבין רואה את העוה, וכ"ש ברוחא ערות חבירו, ויאמר אשמתי בלא

הזכרת ד', וכתב השע"ש שצ"ח שלמעשה לא יזוהו בזה, טוב שלא להתוודות כלל אלא במנחה. וכתב המ"א שאשה ששימשה בתוך ג' ימים לטבילה צריכה לכבד ביתה בחמין לפני טבילה, וא"כ זה סמוך לטבילה או לוסתה שאז רגילות להתעבר ויש לחוש להשחתת זרע, ורעק"א מפקפק בזה ומצדד שלעולם לא תכבד.

מי שמת לו מת בין ר"ה ליוה"כ ואפילו בערב יוה"כ ממש, מותר לו לרחוץ ולטבול בערב יוה"כ שעה או שתיים קודם לחשיכה אפילו בחמין, דיוה"כ בידו לו כרגל מנביל מצוה שבעה, ואמ"פ שכל השלושים נהגו שלא להרחץ, במבול מצוה בערב, וי"א מותר גם לרחוץ כדי שלא תהיה חציצה בטבילה.

סימו תר"ז

יודוי

כל מצוות שבתורה בין עשה בין לא תעשה, אם עבר על אחת מן בין בודין בין בשגגה, כשעושה תשובה ויש בו מוטא חייב להתוודות לפי הקל בזה הוא וכו'. והכל חייבים להתוודות לפני ד' ביום הכיפורים. (רמב"ם הלכות תשובה). וקבעו חכמים להתוודות ט' יודוים ביוה"כ, ויודוי אחד בערב יוה"כ, וכלה"ן.

יודוי בערב יוה"כ - צריך להתוודות במנחה לפני אכילת סעודה המפסקת, שמא יאירע לו לקלול בסעודה ולא יוכל להתוודות אח"כ, וי"א שצריך להתוודות גם אחרי האכילה לפני חשיכה, ונכון להחמיר כדעה זו, וכן נהגו בזמננו שאומרים אז תפילה זכה.

מתי אומרים יודוי - יחיד אומר את היודוי (גם ביוה"כ) אחרי שגמר תפילתו לפני אלוקי נצור, והש"ץ אומר ביום כיפור בתוך התפילה וכוללו בתוך הברכה האמצעית, אבל במנחה של ערב יוה"כ אין אומרים יודוי בחזרת הש"ץ, ולא אבינו מלכנו.

פיוס חטא - כשמתודה בקול רם א"צ לפרט את החטא ודי לומר חטאתי, ואם רצה לפרט, אם החטא מפורסם לרבים הרשות בידו, מכנה פוסקים משמע שאפילו בעבירות שבין אדם למקום יכול לפרטם, ובגמ"א מביא ששבין אדם למקום אסור, ובבין אדם לחבירו מותר לומר. וי"א החטא אינו מפורסם לרבים אסור לפרט את החטא (ואף שמפורסם בעל חטא, שאני התם שכולם אומרים אותו נוסח), אבל לחש נכון לפרט את החטא אפילו בחטא מפורסם, כדי שיתבייש יותר, ודעת הרמב"ם שבבין אדם לחבירו מותר לאומרו בקול רם אף באיני מפורסם, ונכון לעשות כך.

צריך להתוודות מעומד שזה יותר דרך הכנעה ומתודה בלב שלם, ויעמוד עד אחרי על חטאים שאנו חייבים עליהם ד' מיתות ביד, ואף שיוצא ידי חובה באמירת טהאנו, מ"מ גם מה שמוסיף הוא בכלל היודוי, וטוב לתחילה שישחה כמו במודים, ואם קשה עליו הדבר די שיוקף מעט את ראשו, ובפרט ביודוי הגנב שחזר ואומר עם הש"ץ, ולא ישען על דבר באופן שאם ינטל אותו דבר הוא יפול, ואם סמך צ"ע אם יחזור ויתודה.

אם התודה בעצמו בלחש, לדעת הש"ע א"צ לחזור ולהתוודות, אבל יעמוד בזמן שהש"ץ מתודה וישמע את הש"ץ כמו בשאר חזרת הש"ץ. ודעת הרמ"א שצריך לחזור ולהתוודות עם הש"ץ, וכן המנהג בזמננו.

עיקר היודוי הוא אמירת אבל אנתנו חטאנו. וצריך לומר גם עוינו פשענו כדי להתוודות גם על מידות ומיד, וי"א שגם אשמוע על יצר הרע לעוקר יודוי. ונהגו לומר גם שארי דברים, כגון מה נאמר לפניך וכו', ואתה יודע רזי עולם, ועל חטא.

בעל חטא צריך לומר בסתר ובגלוי, בשגגה ובזדון, כדי להקדים את הקל לחמור, ובמטה אפרים מסיק שאין לשנות מהנוסח הכתוב בסידורים.

אין לדבר בשעת היודוי אפילו באמירת על חטא, ואם שומע קדיש או קדישה יענה אפילו באמצע אמירת אשמונ.

כשמזכיר החטא יכה על ליבו, כאומר אתה גרמת לי שאחטא.

האם יחזור ויתודה בערב יוה"כ - עבירות שהתודה עליהם ביוה"כ שעבר ולא חזר ועבר עליהם, מ"מ יכול לחזור ולהתוודות עליהם, ובגמ"א איתא שהחזרו ומתוודתו היה זה משובח. וכן בבין אדם לחבירו כגון בגניבה וגזילה וכדומה אף שהחזיר את הגזילה וחבירו מחל לו, חזרו ומתוודתו לעולם, כיון שחטא גם בין אדם למקום, אבל אם הקניט את חבירו בדברים או עני המהפך כחררה, וי"א שאשר שביקש מחילה התודה ביו"כ ראשון א"צ לחזור ולהתוודות ביוה"כ אחר, ואפשר שגם ביו"כ זה א"צ להתוודות.

אינו חותם בברכת ברוך אתה ד' הקל הסלחן אפילו כשמתודה בתפילה, ואחרי אלוקי עדי שלא נוצרתי שהוא ג"כ כעין יודוי יאמר אלוקי נצור. ואתם האומרים יהיו לרצון מיד אחרי התפילה לפני אמירת התחנונים, ויאמרו לפני אלוקי ואלוקי אבותינו תבוא לפניך וכו'.

קבלת מלקות - אחרי מנחה כל הקהל לוקים לי"ט מלקות, כדי שיתנו לב לשוב מעבירות שבידו, ונהגו שהלוקה אומר יודוים ג"פ אשמתי בגדתי בזמן המלקות, והמלקה אומר והוא רחום יכפר עוון ג"פ, ונהגו להלקות ברצועה כל דהו, ולוקים רק מכות קלות, דאינו אלא זכרון למלקות, ויקח רצועה של עגל, והנלקה לא יעמוד ולא ישב אלא יהיה מוטע פניו לצפון ואחריו לדרום, וי"א דה"ה איכא והקפידא היא שלא יהיה אחריו למזרח או למערב שהשכינה שם, אבל ח"ט"ו כתב שצריך שפניו יהיו דווקא לצפון, וכן נוהגים.

יוה"כ אינו מכפר אלא לשים המאמינים בכפרתו.

ניתן לשמוע שיחות מת"ח אחד, בעברית או באידיש, פרשיות השבוע ומועדים, ראש חודש, ימי בין המצרים, מגילת איכה, סיכומים 7 דפי גמרא בשעה, וכו'.

בטלפון: 03-6171132

סימון תר"ח

אכילה בערב יום הכיפורים ודיני תוכחה

צריך להספיק מחול על הקודש ביה"כ בין לעינון אוסור מלאכה בין לעינון אוסור אכילה ושתייה. וכיטויו זה יבואו ענין התוספת. והאם צריך להחשיב ידיו מי שאכלו שתייה בזמן התוספת וכן שאר דיני תוכחה על ביעוריה. והאם מי שסיים אכילתו מוקדם מותר לו לאכול עד זמן התוספת.

הוספת יום הכיפורים – אוכלים ומטפסים מוקדם בין השמשות, מפני שמצות עשה להוסיף מחול על הקודש (אך אין בזה כרת, וגם ביציאת יוה"כ צריך להוסיף), ואין שיעור התוספת זו. והנה שיעור בין השמשות שיעורו כדי מלחך אלק ותמיש אמוה, שהו לפני צאת שעה, ויוסיף מעט לפני זמן זה. להוסיף השויע"ע בין השמשות הוא אפ"כ צרי אצת הכוכבים, כשיטת ר"ת, להדיחה שיעור התוספת עם בין השמשות הוא כמעט חצי שעה לפני צאת הכוכבים, ויהיו כשיטתו בסיומן רס"א שהרבה האשונים (הגרמ"א נוסכים לשיטתם) חולקים וסוברים שבין השמשות מתחיל חצי אחרי תחילת השקיעה, והיינו משעה שהחמה נכסת מעיניה, ומתחיל להוסיף מחול על הקודש לפני השקיעה, ועיין בסיומן רס"א ס"ג כ"ג שהמממיר לפירוש חצי שעה או לפחות שליש שעה לפני השקיעה אשר לו.

דיני תוכחה – נשים האוכלות ושותות עד שחשיכה ואינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקודש אין מוחיח בידן כדי שלא יבואו לעשות בודזן, ואם הן אכלות בכין המפורש יש למחות כהן בכל גווא, ובמחורש בתורה דמיא שזה ספק כרת, וכן בכל איסור שאינו מפורש בתורה, אפי' אם האיסור דאורייתא ובורו שלא יקבלו ממנו, וכן אם אחוז מנחת ונדע להקל כפרה"א ואינו מפורש בתורה לאיסור, ואמורים מוטב שיהיו שגויגן ואין יהיו מודיין, אמנם כתב התשכ"ן שזה דווקא כשרכה שונגים בזה, אבל כדבר קודם מיעט שנגזרו בהן מנחה להחיות אף אם יבואו מבורין, להודיע לאחרי שכל שלשלו. ועד דנתב שמונה הוראות שהורו את עמם הנה זהו, ואמר "ואתה את שמי תהלין", ואם יש אכילה וקבלת מנחה צריך למחות אפילו ברבני דרבנן, ובכל זה אין חילוק בין רבים ליחיד, אבל דבר המפורש בתורה, וכן כדבר שאינו מפורש אבל הם יודעים שהדבר אסור, צריך למחות אפילו אם לא יקבלו ממנו (אך רק שאינו נשען אם לא מותר, ויהיו צרי חייב למחות. בה"ל, 1 ב"ד או מי שיש בידו לעושי עונשנים אותם עד שיפישו, אך כשיש חשש סכנה א"צ למחות, ואם יודע שאין דבריו נשמעים לא יזכיהם ברבים אלא פעם אחת אולי ישמעו עליו כדאי שיהיה לחייב פתחון פה, ומכאן ואילך כשם שמצוה לומר דבר המצוה כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, אבל ביחוד חייב להוכיחו ולהרבות בתורה. עד שיהיה הדבר קרוב שיכנו או יקללנו, בעבירה שבסתר וכיחזנו בסתר, ובעבירה שבגלוי וכיחזנו מיד כדי שלא יתחלל עם שמים, ויה"א שדי שהחוטא ינוזף בו, ומכאן ואילך אסור להוכיחו דכתב "אל תוכח לץ פן ישנאך", ויש לספור על זה. ובספר חסידים כתב שאין להוכיח ביה"ח אלא איש את אחיו שליבו בו, אבל אם הוא איש אחר שאינו וכיחזנו ישנאו ויזיקו בו אין להוכיחו, וא"א שיהיה חייב למחות. בה"ל, 1 ב"ד או מי שיש חוטאים אין חוב להוכיחם, כיון שיעוד שלא יקבלו, ויה"א שאף שאינו נתפס בחטאם מ"מ חייב להוכיחם, וכן שפרקי על לגמרי, כיון מחללי שבת כפרה"א או אכילי נבילות להכניס, יצא מכלל "ועיניך אין חוב להוכיחם, וע"פ ח"ד הדין באוכל נבילות ליתאבו ומחלל שבת שלא כפרה"א לעולם יד"א ב"קמסו רב כשמקבלת מותרת, וכל זה וכו' א"א יודו עם שמים מוטב שיהיו שותים

אכילה אחרי סעודה המוסקת – לדעת השו"ע נותר לאכול בעוד היום גדול אחרי סעודה המוסקת, כל זמן שלא יקבל עליו תענית. ויה"א שהמנהג שאסור לאכול אחרי סעים אכילות, דזה שמטפיק חייב כאילו קיבל התענית בפה, ולכן נכון שלפני ברכת המזון יאמר בפירוש שאינו מקבל תענית, ועכ"פ ישתוב זאת בלבד.

קבלת תענית כמעולה מפגל המנחה ולמעלה, אבל לפני כן לא מנהי אף אם קיבל ביעוריה את התענית, אבל אם קיבל על עצמו סתם שלא לאכול עוד, והיה שלא יאכל מקבל התענית עליו. וזה אנוני שיש אצל המנחה. אלא אמר כתבמא שמקבל עליו שלא יאכל עוד, וכן מנהי אפילו בשאר ימות המנוחה מוצתו ואילך וצריך להשלים נדון, כמבואר בסיומן תקס"ב, אכן כהו אינו אסור אלא באכילה ולא בחריצה ומלאכה, וקבלה בלב אינה קבלה כמבואר בסיומן תקנ"ג עי"ש דינים נוספים.

אלא לאכול בערב יוה"כ אלא מואכלים הקלים להתעכל, כדי שלא יהיה שבע ומתנחה כשיתפלה, ואין אוכלים דברים הממנומים על הגוף כבשמים וכרכום ויין טוב כמנהג המוסקת, כדי שלא יבוא לידי קרי ולא יוכל לטובל, ודברים המרביים על כונו מאכלי חלב המעים הרואי שלא לאכול כל היום, אך העולם נוהגים לאוכלם במשכיל, כשיעודה המוסקת נהגו לאוכלם כל שהיו עיקר הסעודה, ויאכלו דווקא בשר עוף, ובמ"א נשמע שבזמננו המנהג לאכול עוף בשחרית. וחלב המעורב במשכיל או תה עם חלב, אפשר שהחלב בטל ברוב לעיניו. ויש להזהר גם משום וביטול, שהם מרביים זרע. ולא יאכל שזומשמיץ מפני שמעלה גרה, ואם אכל הרבה לא ישים אצבעו בפיו להקיא ביה"כ, שמוא יבלע קצת מוקקיא. ולא ישתדך כשיעודה המוסקת, ולא יאכל אכילה גסה, וכל שמקבלת שחרית של להאזר יוה"כ.

סימון תר"ט

הטמנת מוצאי יוה"כ – לדעת השו"ע מותר להטמין מידן בערב יוה"כ עבור מוצאי יוה"כ, ולדעת המחלוקת אין להטמין קודם צאת אינו נכון לעשות כך, ולאחר צות אפשר דאסורא מיני אינא, ובזה"ה כתב שכל זה במסמין לצורך אכילה ממוצאי יוה"כ, אבל כשמטמין של יציאת יוה"כ, כיון במדות שעושים פאודיעל ועושים הרבה בפעם אחת שעצריים זמן רב מותר, כיון שהטמין בערב יוה"כ אפילו אחר צות, ואפילו אם רוצה לאכול מזה מוצאי יוה"כ מותר, אמנם לטעמא דהב"ח זה אופן זה אין נכון לעשות אלא לפני הצות, ובכל גוואנא אם עבר והטמין א"א להתמין ממוצאי יוה"כ בכדי שיעשה.

סימון תר"י

הדתקת נרות ליום הכיפורים

בכל שבת ויום צום עושין להדליק נרות לכבוד ולענוה עינם. ובזה"ה נ"ב יש לכבדו בכסות נקיה ובהדלקת נרות, וכן נהגו לעשות בבת הבנתה, אבל בבית יש מקומות שנהגו להנעט מכך, ובסימן זה יבוארו חילוקי מנהגים ביח, והיוכן מדליקים לפניה, ועמה יעשה ויחייב שחל כשבת.

מקום שנהגו להדליק – בבלל יוה"כ, מדליקים אף בחדר מדרשו, ויה"א שבמקום כזה יברך על ההדלקה אשר קדשנו וכו', כיון שהוא חייב להדליק כמו שבט משום שלום ביתו, וכתב הרמ"א שיש המנהג מנדויות אלו, וקובע שנהגו שלא להדליק אף בבית אין מדליקין, (וענין המקומות מותרות לבטל תשמישו, ונהגו כך אפי' בנדה משום הרחוק). ומבואר בירושלמי שהמנהג היה שחוב יוחר, וי"מ שיער דחשו אף לנהוג בה להדליק, ואם יש לו נר דולק בבית חייב להדליק בחדר ששוכב בו, אף במקום שנהגו שלא להדליק, והמ"א מיישב למה לא נוהגים כך, וכתב דמ"מ ראוי להחמיר, ואם אשתו נדה יש להקל, ומ"מ במקום שנהגים להדליק בחדר צריך להדליק גם בחדר זה.

שבת ו"ט שחל בשבת חייבים מולם להדליק נר, ומברכים עליו להדליק נר של שבת וי"ט שחל הכיפורים, ויה"א שכל לברך, ומברכות שאין מנחת קטוב לזה כובאו יותר טוב יהיה"ה שלא לברך.

באלו מקומות כולם נוהגים להדליק – בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות אפילו על גבי החוליים מדליקים בכל מקום, ולכו"ע אין לברך על הדלקת זו, וע"ע למעלה ולכן שמדליקים ע"ה החוליים. ונוהגים בכל מקום להרבות נרות ולהציע בגדים נאים בבית הכנסת, דכתיב "לקדוש ד' מנובד" ואמרו חז"ל שהטפסוק מנדב על יוה"כ, וכיון ש"אוא' לכבדו באכילה ושתייה יש לכבדו בכסות נקיה ובנרות. ויש לעשות פתילות עבות דף להרבות אורם. אין מקובלים שעוה ממונהר לעינים שנדב לבית הכנסת, וע"ע בד"ן זה בסיומן קנ"ד, ואם יש חשש איבה וכ"ש מנשר מקבלים, וצ"ע.

נוהגים להדליק נר לכל אחד גדול או קטן (ועכשיו נוהגים להדליק רק הנשואים), וכן להדליק נר נשמה לאביו ואמו ושנתו כדי לכפר עליהם, וכן נכון לעשות. (מ"א). ואין להדליק נר לאטמ. ומשמע דסי גבד אחד לאביו ואמו. ואם כבו נרות אלו אין לומר לכבדו שיחודו ודליקסם, ואפילו לרמוז אסור, ומצוה עושה שמנשאר אל הנר מוכבה, ויודלקנו כמבואצי יוה"כ ויחזנו לדלוק עד שיגמר, ויקבל עליו שכל ימיו לא יכבה של הנר במוצאי יוה"כ לא הוא ולא אחר. ונהגו לקחת נכרי לשמור את תורתו שלא יבואו ח"ו לידי דליקה, אך יש למחות בו האומרים לו לכתוב את להדליק אפילו אם מנחה לו משרב יוט' ולענון קבלת השעה הטובה, אלא אמר מערב ירחיק השעות ושיהיה דליקה אין להחיות בה). ואף אם מדליק מעצמו צריך למחות בידו כיון שהוא עושה שבטיל ישראל, ובנסתה אפרים מתיר בו, ואפשר דאדיר כשאנו נהנה ממנו אנו, וצ"ע. ומתאר העולם מקפדיים אם כבו נהם, וראוי למסוריו לשמש ולא לעקוב אחרי הנר, ומה שנשאר ישאר לבית הכנסת, ובאמת א"צ לחשוש אם נכבה הנר, כיון שמצוי שהוא נכבה מותר או מזהוים.

י"א שיש לפורס פורח על השלמות ביהו"כ כמו בשבת.

יש שנהגו **ללבוש בגדי פשתן לבנים נקיים** ביהו"כ דוגמת מלאכי השרת, וכן נוהגים ללבוש את הקיטל שהוא לבן ונקי, וגם הוא בגד של מתיים ועי"ז יהיה ליבו נכנע ונשגב, ויש אבל תור"י א"כ חודש לאביו ולאמו או תור' לו להשאך קרובים יוכל ללבושו, ויש מקומות שנהגים שאכל אינו לובשו, ואין להכנס לבית הכסא עם קיטל שהוא מיוחד לתפילה, אבל להשתין בו מים מותר. ונוהגים שגם עובדי מולשת בגדים לבנים ונקיים, אבל לא יקטשו עצמין בתכשיטים כמו בשבת ויו"ט, מפני איתות חרין, ואין נהוגות ללבוש קיטל.

הקדמה לסימנים הבאים - תנ"כ 'אך כעשירי לחדש השביעי הזה יום המפורס הזה מקרא קודש יהיה לכם, ויערבתם את נפשתיכם והקרבנתם אשה לך, וכל מלאכה לא תעשו בעיני עיני הוה, חי' ויערבתם את לבבך עליוכם לפני ד' אלוקיכם'. ומבואר בסיקסו לא כמה מנינים היו, א"א איסור עשית מלאכה, ל' מנחת עינו, ל' היות יום ה' יום מפרה, והבאים הם: (תר"א) – ויבאר מ"מ איסור עשית מלאכה ודיני' ה' העניינים שמתענים בהם בתור"ה תר"ח (תרי"ח) – ויבאר מ"מ הפירות היום קודש זה.

סימון תר"א

איסורי יום הכיפורים

יום הכיפורים לילו כימונו לכל דבר, והוא אסור במלאכה ואכילה ושתייה ורחיצה וסיכה ועצילת הסנדל ותשמיש המיטה, ואין חיוב כרת אלא על מלאכה ואכילה ושתייה, ושאר הדברים הנ"ל "א שמהם אסורים מדאורייתא, ויה"א שהם אסורים מדרבנן, וי"מ לענין ספק, ולענין רחיצה נחלקו ר' אבא בר קרדבאי כל גופו או רבוהי או ארוימא, או שנים מיעט אסור מדאורייתא.

עונש על מלאכה ביהו"כ – מלאכה שחייבים עליה בשבת חייבים עליה ביהו"כ, ונעשית בשבת זדונו שבקילה וביובה"כ בכרת, כל האידנא שאינו נוהג דיני נפשות יש נ"מ לענין חובל בחבירו, כשבשבת פטור ממשלמיין משום קים ליה דברבה מניה ואפילו בשגגה, ובזה"כ חייב, וכל דבר ששבתו פטור אבל אסור ה"ה ביהו"כ. וכל דבר שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביהו"כ. ויש דין עניבו ואסור הנצחה ביהו"כ, וכן יש אסור ממנו, ועכשירים יצאת ותחיתן סבת, כ"ה שהיה ארתי ליקום שאינם מתענים.

התינו לקבט (י"מ לתקן או לחתוך את העלים מנהקלחים התלושים, וחתך זה א"ה בירב שאינו נאכל כמות שהוא חי, ויש שאף שהוא מוקפה תמיו, ודלא תמ"א, וי"מ שהמנוח להרחיף את חיה) **ולפצוע גאוזים** (אם תהליצית את המנחה מתוך הקליפה, והיינו מנוח מנחה ובעל מנחה ולמעלה) **ואכל קודם לכן** נראה כהתקן לצורך היום), ואף שהוא אסור מנחה שבטיל חול התינו כדי שלא יצטרך לתקן הכל בערב ותהא נפש ענומה עליו, ואם יש לו רק מעט אוף אוזימס א"א לזה מן מרובה, יש לו לאחר הדבר עד ספור להשיכה כדי שיהיה ספור לפעמית מרוב. ואם היה ח"ל בשבת לא התינו כך, שלא יעשה כך בשאר שבתות השנה לצורך הלילה. והאידנא שהתחילו לעשות זרימס אפילו במסור קודם המנחה, נהגו לאסור דברים אלו אף אחרי המנחה, ואולי בירושלמי בשימור לומר לנכח לצורך אחר העניית, והפוסקים לא העתיקוה, ואפשר ששמעם סיוון שאסור קנינת ירק גם זה אסור.

הצלה את הדליקה – אם נפלה דליקה ביום הכיפורים מותר להציל מוון סעודה אחת, כיון שיוכל לאכול ממוצאי יוה"כ ולא יצטרך להטמין להתענות, ושאר דיני דליקה ביהו"כ דינם כפי שנתבאר בסיומן של"ח לענין שבת.

נהגו שהתיעקות משחקים באגונים על השלחן, ואין למחות בידם אפילו קודם המנחה, אבל על הקשר אסור, דאתא לאשוויי גומות.

סימון תר"ב

איסורי אכילה ושתייה ושיעורים

אף שאסור מן התורה לאכול ולשתות ביהו"כ אפילו כל שהוה, מ"מ חייב כרת וחסאת הרק אלא בשבת ושתייה בשיעור מסוים, וי"מ כזה להחלה שאם הוא יכול יש להאכילו סיות סיות מושבע, ובסימן זה יבואר מהו שיעור אכילה ושתייה לחיוב כרת או חסאת.

שיעור איסור אכילה וחייב כרת או חסאת – אסור מדאורייתא לאכול ביהו"כ אפילו כל שהוא, אבל כרת או חסאת אינו חייב עד שיאכל כמותבת הגסה עם הרעיון (ואם אכל את המכתבת עממת ללא הרעיון פטור, ואם עממת פחות הרעיון פטור כיון שאינו ראוי לאדם, ומכונענים רבים המאכלים ארזים חיים), שזה נחשב כמות מביצה בינות (לדגול מרובה משחקים בלי קליפה, והבנון ציון חולק עליו), ושיעור זה הוא בכל אדם בין ננס בין עוג מלך הבשן, וי"מ בזה למבואר בסיומן תרי"ח שחוללה מאכלים אותה פחות משחקיים.

צירוף כמה מאכלים – כל האוכלים מצטרפים לשיעור זה, אפילו מלח שע"ג בשר וצ"ע שע"ג ירק, ודבר הבא להכשיו את האוכל נחשב כאוכל, וכן בשרה פתו בין או מים הם מצטרפים לפת, אבל אכילה ושתייה אינם מצטרפים.

צירוף כמה אכילות – אבל זהו אכילת או שפירר הנאכל ואכלו במשך הרבה זמן, אם אכל כשול פטור כדי צירוף אכילת פרס מתחילת האכילה הראשונה עד צירוף האכילה האחרונה משחקים, ואם שהה יותר מנ"ד אכילת, (והביצים) מצטרפים, ושיעור אכילת פרס א"א שהוא ג' ביצים, וי"מ א"א), והביצים הם שחקות והיינו מביילי וביחול ולא במצנזים), ולהכליל שכל תורה חולטים אחרי הממור, ובשל דבריהם חולטים אחרי המיקל.

אכל אוכלים שאינם ראויים לאכילה לאדם (אע"פ שהם ראויים להכמה) כגון שהם מרים או נבאשים פטור, אבל אסור מדרבנן ומינו אפילו סבת מרובה, ואפילו בחצי שיעור משום יש להזהר לתכלית, אבל אם אכל דברים אסורים וחסאתה חייב גם משום וי"כ. ואם אכל בחי' זו לכאורה פטוש שחייב, וצ"ע.

אכל אכילה גסה כגון שאכל מיד אחרי אכילת ערב יוה"כ והוא קץ במזונו שאוכל עכשיו, פטור אבל אסור, אבל אם אכל שוב ואינו מתאבל לאכול, אך שאינו קץ במאכל ויש לו טעם באכילתו, חייב. וכתב הרמ"א שאם המאכלים מבושמים או מתובלים ואכלם אחרי אכילת ערב יוה"כ חייב, דרווחא לבסומי שכיחא, והב"ח כתב שגם בזה אם אכל עד שקץ במזונו פטור, ובאמת הכל לפי הענין, ולפסנתא אינו קץ במתובלים חייב, ואם הוא קץ אף בזה פטור.

אסור לטעום ולשתות ביהו"כ, אפילו פחות מלחיות, ואפילו אם יודע שיכול להזהר שלא יבלע כלום, ואפילו עצי בשמים שהם עץ בעלמא אסור, כדשולעומס מרגיש טעם.

מותר להרחיף עד להשלים מן נאה ברכות, (וכל זמן שלא הסיח דעתו אסור לחזור ולברך, משום דהוי ברכה שאינה צריכה), והמרויחים מי בושם ואינם מברכים עושים איסור, וע"ד מצוי בזה עוששים קשר במחמתה ושופכים עליה מי בושם, שזה אסור משום קישר ומשום מליד.

אכל עצי קנים (ויש חוסיים עלי גפנים) או עלי תאנים ועלי שאר אילנות פטור, כיון שאינם ראויים לאכילה, אבל על עלי יקות אם הם ראויים לאכילה קודם בישולם חייב, ולולי גפנים, אם יבלבו לפני יוה"כ פטור, וע"ך נחלחם, ואם יבלבו (באריך שיאנו) מנה"ה עד יוה"כ חייב, כיון שהם עדיין חלבים ורכים ואינם לאכילה.

הכוסס פפלי או זנגבילא ובולע, אם הם ויבשים פטור כיון שאין דרך לאכולם, ואם הם רטובים חייב. וכל פטור דאיתמר הכא פטור אבל אסור.

שיעור שתייה הוא מולא ולחמיין כמות, והיינו בכדי שיסלק את המשקה לצד אחד ויורא כאילו ב' מלוגים מלאים, כיון שהשיעור הוא על המשקה לא מה שהוא, ובאדם בינוני השיעור הוא פחות מרביעית (משמע דהיינו קרוב לרביעית, וכ"כ הפרי"ה שהוא ששהו פיות מרביעית, אמנם בסיומן רע"א כתב השו"ע שזה רוב רביעית). וכל המושק מצטרפים לכשיעור.

שנתה משקין שאינם ראויים ללחמיין כגון ציר (מה-ש שותת מן הדג כששורים אותו במלח) או מוריים (-שזמן היוצא מן הדגים) וחומין חי המבוקש לשיטולים, אותו על הרצץ פטור אפילו שחבר הרבה יותר מנכשעורו, ויה"א שאם שנתה הרבה חייב מפני שזה שותב רענונו, ולכ"ע איסור יש אפילו במעט, ואם שנתה חומין מנוז חייב, מפני שהוא ראוי לשתיה.

צירוף כמה שתיית – שתה מעט וחור ושתיה, אם יש מתחילת השתייה הראשונה כליל השתייה עממת עד סוף השתייה האחרונה כדי שתיית רביעית זה מצטרף לשיעור, ואם לאו אינם מצטרפים. ויה"א ששיעור צירוף השתיית הוא כדי אכילת פרס כמו באכילה, ומשמע מהשו"ע שהעיקר כדעה ראשונה, אבל הפרי"ח והגר"א כתבו שהעיקר כדעה אחרונה.

ניגעה באוכלין – מותר לאגט או לשתות ביהו"כ באוכלין או במשקין ולתת לקטנית, ואין חוששים שיבא אצלם או לשתות, ואפילו אם התעורק ימיו וכלתם בעצמו אין להחמיר בזה.

סימון תר"ג

איסור הרחיצה ביום הכיפורים

רחיצה היא אחד מלממשת הדברים האסורים ביהו"כ משום חייב עינו, ונחלקו הראשונים אם האסור הוא מדיאורייתא או מדרבנן, אמנם כיון שהאסור הוא סתמת עינו, תיכא שרחיצייה אינה רחיצה של תענוה אלא לענין ודכותה הדתי מותר, ובהלכה, ובסימנים הבאים יבוארו דיני העינוי מסיבה ועצילת הסנדל והשמיני המביא.

איסור הרחיצה – אסור לרחוץ ביום הכיפורים בין בחמין בין בצונן, ואפילו להחישו אצבעו כמיני אדס, אסור, ואם היה מולוכל בטיט או שנתף דם מוחטמן, מותר לרחוץ את המקום המולוכל ולא יותר, ואם גופו מולוכל בכמה מקומות היה מותר להרחוץ כל מקום בפני עצמו, מותר להכניס כל גופו לפני מבת אמת כדי להסיר הלכלוך מועלו, ומותר לרחוץ מנחת טיוף כיון שאינו להנאה אלא להעביר את הלכלוך, ואם חזיע הרבה ורוצה לרחוץ כדי להעביר את חזיעה, ששמע מרגישו"ע שמתחת כיון שאינו רחיצה של תענוה, ומ"מ לא שאינו אסיטניס או"א לרחיצה זו, כל כנון להחמיר מפני שהב"ח והס"א הפרי"ח במיימים ביה. ומ"א שצ"ב כיון דרוחי ורגליו מותרות מותר לרחוץם, ומי שהוא אסיטניס ואין דעתו מיושבת עליו עד שיקח פניו במים, לדעת השו"ע מותר, והרמ"א כתב שנהגו להחמיר בזה, ואפילו בחריצה העיניים שהיא קצת רפואה נהגו להחמיר, ואם פניו מולוכלת קצת או שיש לפלוף על עינו, יכול ללחלה אצבעו במים ולרחוץ במקום הלכלוך או כדי להעביר את הפלוף, אבל יזהר לרחוץ רק את המקום המולוכל, ומשום רפואה גמורה מותר לרחוץ במקום שאין בו משום איסור הרחיצה בשבת.

נטילת ידים – נוטל אדם ידיו שחרית כדרכו בכל השנה ג' פעמים, ויברך על נטילת ידים, ויזהר שלא יטול אלא עד סוף קשרי אצבעותיו, ולא ירחץ פניו, אבל לצורך התפילה אסור ליטול ידיו, ולענין נטילת ידים אחרי שהטיל מים או עשה שצרכו, אם לא שפסף בידיו ולא קינח נחלוף הפוסקים אם מותר ליטול ידיו או שאסור, ולכן נכון לתחילה לשפסף ולקנח שבזה למ"ע מותר ליטול ידיו, אבל זה דוקא בליל יו"כ אחרי התפילה אבל ביום א"צ, שהריאם היאו לצורך להסתפל מותר ליטול ידיו אף אם לא שפסף ולא קינח, וכן אם נגע אפילו באצבע ידיו במקומות המוכסים ששם הוא מקום זיעה, צריך ליטול ידיו, ומ"מ לא יטול אלא עד סוף קשרי אצבעותיו אפילו אם שפסף או קינח, ואם נגע בטיט או ברפש א"צ לרחוץ אפילו לתפילה אלא את המקום המולוכל, וכתי העולה לדוכן נוטל ידיו עד הפרק אפילו אם הם טהורות, כיון שאינו נמוין לתענוה. והב"דן זה האם היוצא מכות הכסא קבוע אלא עשה הם צריכה מותר ליטול ידיו, ואם ליבו תתה עליו בכלל שאינו נוטל, מותר לו ליטול ידיו שיכול להתפלל בצידי שופטת.

אסור לרחוץ פיו ביהו"כ שמוא יבלע מעט מים, כמבואר בסיומן תקס"ז.

מגדל בתוך מים – ההולך דבר מנחה כגון להקבל פני אבינו או רבו או מי שגדלו ממנו בהכמה (אבל בשוין, או רת ההולך לתלמידו, אסור) או לצרכי מנוחה, והוא צריך לעבור בתוך מים, ומה לעבור בתוך המים עד מוצאו, ומה להליכת בין בחזרה, וההולך לטמור פירותיו מותר לעבור במים רק בהליכה משום הפסד ממתן, ולא בחזרה, ואם יש לו דרך ללכת ביבשה אלא שהיא ארוכה יותר, דמעת הרמ"א יוכל לעבור במים ירק בשבת אסור, והאחרונים הכימונו שצריך ללכת בארוכה אלא לעבור במים. והעובד במים באופנים המתורים שנתן להזהר שלא יוציא ידיו מתחת השלחן כדי להגביה שבת לקבוע על זדונו ושאו אינו נראה כמלבושו, והופת בשל"ת מקובלת שכל חייב חטאת. ויה"א שהטעם שהצריכו לעשות שינוי שלא להוציא ידו מרתה הולקו (אפילו מעט כדוך שעושים כל עבר המעט בחול) כיון שחוטא אינו חול אלא כולו לחטות ביהו"כ, ולא יהיו המים דופים, וברדפוס' אף בחיול אסור מן המים הכנסה אפילו אין המים מוגיעים אלא מעט למעלה מן המתנים. ואם הוא רוצה לעבור במים לדבר מצוה ע"י סיפה קטנה, או יש שאסור בזה, ואפילו אם אין הנכרי עושה

מלאכה בזה **בעבור** הישראל ג"כ אין להקל, וכ"ש שאסור לשלוח בנים, והפס"ד כתב ש"ל שאסור לנחם כספניה קטנה לנער מן עשרה.

להצטנן דבר **לח וכדומה** - אסור להצטנן בטיט לח אפילו ע"י שיושב עליו ואינו נוגע בידיו, אם הוא אפילו ע"מ להטפוח. וכן אסור להצטנן בכלים שיש בהם נים, בין של חרס בין של מתכת, אפילו אם אינם מלאים שאין לחוש שיתזון עליו נים, אבל אם הם ריקים מותר, וכן מותר להצטנן ע"י פירות או תינוק, ואסור לשרות מפה מנבעוד יום ולעשותה כמין כלים נמוגים ולהצטנן בה ביו"ח, דחיישין שנוא לא תינגב יפה ויבוא לידי סחיטה, אבל מותר לקנח במפה בערב י"ז ולבחרת כשריאה יעני' לחה מעט להעבירה על עינו, דבזה לא חיישין לסחיטה.

חולה ורוחץ כדרכו א"פ שאין בו סכנה.

כלה כל ל' יום אחר נישואיה מותרת לרוחץ פניה כדי שלא תתנגה על בעלה, ובזה החיי אדם שבזמנו שנומצאים בבית הכנסת כל היום לא שמוע שנוגהים לתת.

מי שראה צורך בזמן הזה ביום הכיפורים, אם הוא לח יקנחו במפה רדיו, ואם הוא יבש או שנתלכלך מזה בשרו כבמה מקומות, ורוחץ את המקומות המלוכלכים בלבד, ל' ולא בבגד כ"י שלא יבוא לידי סחיטה, ואסור לטבול או לשטוף עליו ט' קבין אע"פ שבשאר ימות השנה הוא רגיל לעשות כך לתפילה, כיון שמדינא א"צ בזמן הזה טבילה לבעל קרי לא לדברי תורה ולא לתפילה. וכן אשה אסורה בזמן הזה לטבול ביוה"כ, אפילו אם זהו זמן טבילתה, ואפילו שלא לשתימש, ויחלה לרוחץ בערב יוה"כ, והתקיים מנעם אם כמנציא וה"כ מנשים שצריך חפיפה סמוך לטבילה. ואשה הלובשת לבנים מותר לה לרוחץ מעט בין ורמותיה, ותרחץ ביד ולא בבגד כדי שלא תבוא לידי סחיטה.

סימן תר"ד

סיכה - אסור לסוך ביוה"כ ביו"ח מנוצת גופו, ואף סיכה להעביר צוהמא ואינו תלענת אסורה, אבל לחולה מותר לסוך, וכן מי שיש הטטין בראשו מותר לסוך במקום שנוגהים בחול לסוך אפילו בבריא, דאו לאו הכי אסור אף בכל שבת ויו"ט משום רופאה.

נעילת הסנדל

אסור לנעול סנדל או מנעל של עור (סנדל עשוי מעור קשה ומנעל מעור רך) אפילו כדי ללכת בבית מנומיה למיטה, וצריך להלחץ כמכודו יום משום שצריך להוסיף על יוה"כ מעט צורך בהן בשמחות, והיה ברוביהן טובה ושימיה, ואסור לנעול מנעל אפילו רק ברגל אחת. ואפילו בק הקיטע (בית קרוב להנסיג ראש שוקו של מי שנקטעה ש"ק וכדומה), ואפילו של עץ ומחופה פשוט. אסור. אבל של גמי או של קשה של בגד חלול הוא יושני מנעם כבודת מנעל אבל אין בו עור לא למעלה ולא למטה. או של שאר נעיים, ונראה לצאת בתלבושת ה"רדיו", מפני שזה לא בקרא מנעל אלא מלבוש ואותו יוה"כ, שכיון שאינו יכול לנעול מנעל של עור, נקראה לא דרך מלבוש לאותו יום, אבל בשאר שבתות מנעל אסור, ודעת הב"ח בשי' לוחש לפוסקים האחרים אולי להרד או לגמי או לחתו שאינה מנוכבת. ועל כן גם באפליאות יש להחמיר, ומשעמם עם שדווקא אם זה עשוי כבודת מנעל, אמנם כתב הרמ"א שיש נוחתים להקל כדעת הר"ק, ודעת הג"ח לכו"פ מותר לצאת עם אפליאות של בגד הרדיו, והיה לבדיהם, אלא שביום הכיפורים חוכך השיעור להחמיר כיון שאין מרובם כהם עשוי כלל, ואם הם רכים ממכתב שאין להחמיר), ואם הם מרוחפים עור אסור, ויש מוחזירים במנעל של עץ אפילו אינו מחופה עור, וכן יש מחמירים בזה לצאת במנעל עשוי מלדב"ה והוא כעין מנעל שלנו והוא מגוי על הרגל ואינו מרשיא כלל שהוא ירח' ולאו בכלל עינוי הוא, ולפי זה ה"ה בעדללים יש להחמיר, ובמחלת ת"ס מציע סליך ברחוב עם לבדים רכים כאופן שירישי את הקטעה שתחת לגרליו וירישי שהוא יחף, והנה אף שאין למחות ביד מנוקלים אחרי שחשקו ועוב האחרונים מקילים בה, כ"מ לא יש שיכול נכון להחמיר ללכת עם אפליאות של בגד, ואם צריך לצאת החוצה עדיף שלבש מנעל לבדים או ערדללים מאשר שלבש מנעלים של עור האסורים מדינא.

מותר **לעמוד** על **כרים** ו**מסכות** של עור, והממחיר תבוא עליו ברכה, ויו"א שאין כאן בית מדרוש לכל, ובשעת תפילת י"ח אסור לעמוד על כרים וכסותת אפילו אינם של עור ואפי' אינם גבוהים ג' ספחים, מפני שנראה כגמטאה, אמנם איש מצונן יכול לעמוד על מעט עשבים להפסיק בין רגליו לקרקע, דבזה לשי' אגור כלל.

מי מותר בנעילת הסנדל - יולדת כל ל' יום מהלידה, וכן חולה אע"פ שאין בו סכנה, וכן מי שיש מכה ברגליו, מותרים בנעילת הסנדל, כיון שהניגה קבו להם. כן מותר לכל אדם לנעול סנדל כדי שלא ישכנו עקרב וכדומה אם נמצים עם שקרבים או אדרים חשוכים, אע"פ שאינו חולץ קרב מנוזה אלא לצרכי עצמו, ואם ירדו גשמיים ורוצה ללכת מתיזה יולדת הכנסת או מביית הצנתי לביתו, אם הוא אסטינס (מצונן). כ"כ הגמ"א, וז"ל:
ביום כ"ב בשם הרשב"א הנפתי ויחלה לחוקק לביאוריה, ואולי כ"כ נכח הלחש דאורי' שאם לא ינעיל יבשער, הוא חזו כלכל אסטינס. ומשעמם עם וכן כנסה חרש וכו' אולי לנעול מלו"ס (סנדל בלא קטק) אפילו בלא ירו' (גשמים).
ואם אסור חרש וחו יכול להזיק במלבושיו, מותר בנעילת הסנדל, אבל מי שאינו אסטינס אסור, ובפרט אם יש לו אפליאות, אמנם אם יש עור וטיט כל אדם נחשב כאסטינס. והחולק לביית הכנסה שהוא מנוקף, מותר בנעילת הסנדל כדי שרגליו לא יתלכלכו מהטינוף, אמנם שאלת להסירם מיד ביציאתו, וכן אסטינס צריך להסירם מיד בהגיעו למקום שאין לו צער בהסרתם (ולא יבית כ"א ע"י בגד אם יש בהם שלא ע"י בגד צריך לטיטל ידיו, ולא ישורים בבית הכנסת אלא ישלחם לביתו או יניגט, מפני שזה לזולל להשארים שם ביום קדוש זה שחיובים לכבדו בכסות נקיה ובכל דבר שטח), ואפילו במקום שמותר לנעול יראה להחליף של יום ומי שבמנאל הוא מושאל בימיו, ועדיף לנעוץ סנדל בלי עקב, ודוקא באיפסוס, אבל בלאו הכי אסור עמו בזה. ומו שצריך ללכת לומר מנוזה אותו מפוק אולי ל' מנעלים, הבב"א אסר על הנוטה מיד, ולי' שיש מותר מסיים ל'כ"ב, והוא כ"כ שחילק לשר' לחתי' ב"ה מנעלי מנעלי א"ת דב"ה פ"ס שפואו יכול ללכת י"ז הרקל לא מנעלים, ומדי אפרים משמע שה"י מדבר אפילו אם התכלל המנוח אם לא ילש מנעלים, וע"ע מנעלים.

ההולך בין הנכרים אסור בנעילת הסנדל אף שיש לחוש שילעגו עליו, כיון שיי"א שזה אסור מדאורייתא.

סימן תרט"ו

יוה"כ אסור שתשניש המיטה, וגם לא ירבה עימה בדברים, וכן בכל הדברים שבתבאה ביו"ד סימן קצ"ה, ואסור ליגע באשטו כאילו היה נדב בין בלילת בין ביום, וכן אסור לישון עם אשתו מנומיה אפילו הוא בבגדו והיא בבגדה.

הרואה קרי ביליו יוה"כ ידאג כל השנה, ואם עלתה לו שנה מוטב לו שהוא בן עולם הבא וישאל בימיו, ועדיף לנעוץ סנדל בלי עקב, ודוקא באיפסוס, אבל בלאו הכי אסור עמו בזה. ומו שצריך ללכת לומר מנוזה אותו מפוק אולי ל' מנעלים, הבב"א אסר על הנוטה מיד, ולי' שיש מותר מסיים ל'כ"ב, והוא כ"כ שחילק לשר' לחתי' ב"ה מנעלי מנעלי א"ת דב"ה פ"ס שפואו יכול ללכת י"ז הרקל לא מנעלים, ומדי אפרים משמע שה"י מדבר אפילו אם התכלל המנוח אם לא ילש מנעלים, וע"ע מנעלים.

לעוסק עם כחסד ולוהם על הבריות, ועיקר לימוד התורה יהיה ע"מ לקיים, ואם אינו יודע ללמוד יתחזק בניית הצדקה וחסד ורחיח.

סימן תרט"ז

חמשה עינויים בקטנים

אינא נמורא (יומא ע"ז) תינוקות מותרים כבולגם אין מנעילת הסנדל, מאו שעמא הנך דלא רכותיהו יתרי מן רבנן הנך דרכותיהו לא גזרו רבנן. עוד אמר חכם שמתחנים את התינוקות להתנעת שנה או שתניחם לפני חם גדולים, ולהלן יבואר פרטי דיונים אלו.

התינוקות מותרים ברציחה וסיכה ואכילה ושתייה, אבל אסורים בנעילת הסנדל מפני שאין זה עינוי עבורם, ועין בסימן קמ"ג אם צריך לחמור בקטן הנעול מעצמו, ומותר לגדול להאכילו ולהשקותו ולהרוצנו בצונן ולסוכו, אבל לא ירוצנו מעליו והחמנו מבעדו יום, שה"י זה אסור גם בשבת, ומותר לומר לכבדו לסוכו וכן לרוצנו אפילו בחמין שהחמנו היום, אבל אסור לומר לכבדו שיהמם את המים. וכל זה בזמנם שהיו עושים כך כדי להועיל לגדול הקטן, אבל עכשיו שאין מנהגים להרוצו ולסוך את הקטן בכל יום, ואין מניעתם נחשבת לו לענין כלל, אין לרוחץ ולסוכו ביוה"כ אפילו ע"י נכרי.

מתי הקטנים מותרים להחליים והתנעות-

קטן פחות מנ"ט אין מנעים אותו ביוה"כ אפילו לשעות, כדי שלא יבוא לידי סכנה, ואם רוצה להחמיר על עצמו מותרים בי"ד.

קטן או קטנה שנשלמו להם ט' שנים מנכים אותם לשעות, והיונו שאין מנחים אותם לאכול בזמן שחרם רגילים אלא שעה אח"כ, ולפי כל הבן מוסיפים לענות אותו יותר שעות. ומנוצת חינוך אינה אלא באב ולא באדם אחר, ולכמה פוסקים גם אם החי אייבב בחינן (ואם לא למנוזה עלמא), ויו"א שגם האם חייבת בחינוך. וכתב הרמ"א שגם האחרים אסור לספות לו אוכל בידים בשעה זו, כמו שאר דבר איסור שאסור להאכילו, ובשער תינון ממפקק על דברי הפ"א.

קטן או קטנה בשנת י"ב לדעת השו"ע הם מתעניי ומשלימים מדברי סופרים כדי לחנכם במצוות, ואפילו אינם בריאים, אבל אם שחרם חולים ויכולים לבוא לידי סכנה. ותבא ה"רמ"א ש"א שאינם צריכים להשלים, ויש לסמוך על דבריהם בנער כוש שאינו חזק להלכתו, (אמנם שם צריך להענות כנ"ל), אבל בנער בריא אין לסמוך להקל, ובמשפחת מנחם עוריה מציד להורות לעיקר דעת הר"א, ובזמן הזה אין מדקדקים התענות שום תינוק בשנת י"ב משום שירדה חולשה לעולם ובסתמא אינו נחשב בריא לענין י"א אע"פ ידוע שהוא בריא וחזק לסבל, ומדברי הר"א משמע שגם בשנת י"א אין מנהגים להתענות עד גמלתם שנה זו, וכל מקום שמתנכים אותו באכילה ושתייה, מתנכים אותו גם שלא לרוחץ ולסוך כל היום.

בת י"ב שנה ויום אחד ובן י"ג שנה ויום אחד, אם הביאו ב' שערות מתעניי ומשלימים מדאורייתא, ואם ידוע שלא הביאו ב' שערות, והיוני שנשלמו ואינם בריה"כ גזא ובדקו אותו כל היום לא מנאו סימניו, עדיין קטנים הם ויש משלימים אם מדברי סופרים, אבל אם נשלמו ה"ג שנה קודם יוה"כ, או שנשלמו ביוה"כ אבל לא בדקוהו כל היום, אף אם הוא או נכרשו צריך להשלים, דחיישין שהוא נשרו השערות, אמנם בשאר תעניות שזה ספיקא דרבנן א"צ להתענות אא"כ הביא ב' שערות.

סימן תרט"ז

למו מותר לאכול ביוה"כ

פיקוח נפש דוחה את כל התורה חוץ לז' בערות, ולכן אם יש אפילו טפח פיקוח נפש יש לאכול ביוה"כ, ובפניו או יבואר מתי האכילה נחשבת לפיקוח נפש כבעוברת וזולת וזכא"ס שריותה מאכל ונשנתו יום.

עוברות ומניקות מתענות ומשלימות ביוה"כ, ועוברת שהריחה מאכל שזה מסכן אותה ואת העובר אם לא יתנו לה מהג המנוחה, ואמורה צריכה אני, ואם ספק שנתנים אף בלא אמרה צריכה אני, לחושים לה באונת שחיים

יוה"כ (וכתב המהרי"ם בפסיקתו"ס לה אם תתיישב דעתה מתיזה מותרה שיראש שפניו צמיח), אם תקטררה דעתה בכרחה, ואם לא תרוחב קיסם כבמה שיפות רוטב ונותנים לתו כפיה, ואם לא נתיישב דעתה ונותנים לה רוטב פחות פחות מנשעורו, ואם גם כזה לא נתיישב דעתה ונותנים לה המהמאל עצמו פחות פחות מנשעורו עד שתיישב דעתה, וא"צ אומר הרופאים לה, ודוקא במעוברת כדוקדקם בכל זה, מפני שלפעמים מתיישבת דעתה בעך, אבל חולה אפילו שמותר להאכיל פחות פחות מנשעורו, מאכלים אותה, ושיאמר יד או כפי שיאומר הרופא, אך בכל זה מאכלים אותו פחות פחות מנשעורו כפי שייתבאר בסימן תר"ח, ואין נ"מ כמעוברת בין תחילת עיבורה לסוף עיבורה, ומלשון רש"י משמע שחולק מותרה, ואפשר שיש צורך ל' מיום של תעורה, ונע"ע ומקשה שילדת חולה ומסוכן ואינו רוצה ליעוק אלא מפנה את הוא ואת תנעתה יש סכנה לילה, אנה מתעה אפילו ביוה"כ.

אדם שהריח מאכל ונשתנו פניו יש סכנה אם לא יתנו לו מהמאכל ולכן נותנים לו לאכול מנוט, ומאכלים אותו הקל הקל כמו שנתבאר במעוברת, ובשניהם אין להם לאכול אחרי שהתיישב דעתם. וכל המורח ירח מאכל יזהר מאד לפלוט את הרוק שיבוא בפיו, מפני שאם יבעלעו יבוא לידי סכנה. מנוט שהריח מאכל רלע נשתנו פניו והוא אומר שליבו חלש והוא צריך לאכול מנוט, ואם מאכלים אותו, כ"כ הרמ"א והא"ח, ושיתקוע יעקב מנומנם בזה, ודעת החת"ס שאנו אין מאכלים אותו, אבל מותר לו לקחת מעצמו (ויחיה) באיסורים אחרים) כיון שהוא מרגיש בעצמו שיכול לבוא לידי סכנה, ואם הוא חולה אפילו אם לא רחיק הרח מאכל מאכלים אותו כפי הנסך לו אם הוא אומר שצריך, או נדלקקו סימן תר"ח.

יולדת משעה שהחזה חבלי לידה (כמבואר בסימן ק"א לענין חיולת שבת) והתה מע"ז ל' ימים לא יאכל כלל, ואפילו אם היא אומרת שחילתה צריכה לאכול מאכלים אותה ואומרים לה לאכול, אך באופן זה יש להאכילה פחות פחות מנשעורו, ויש מחמירים שגם בלא אמרה שאינה צריכה צריך להאכילה פחות פחות מנשעורו, ואין מוניח את הימים מנעת לעת, אלא כל שנכנס היום הרביעי ללידתה נחשב שעברו ג' ימים אע"פ שלא עברו ג' ימים מנעת לעת, וכן לענין י"ז ימים, וכמה פוסקים סוכרים שמונים יום אונת לעת וששי להקל למעשה יומ"ט נראה שמתענות פחות פחות מנשעורו, וכן בישועות יעקב כתב שהמיקל לא הפסיד, ונמנע מצאיחא שאמילי שכתב מנעמים וזכ"ס אלו מנע לעת. והרש"ם וע"ד שבעה מאכלים אותה פחות פחות מנשעורו אפילו אם בחרתה או הרופאים לא אומרים כלום, והיא אינה אומרת כלום או שאינה יודעת את היום צריכה, ואם בחרתה או הרופאים אומרים שאינה צריכה, בתמנאו אין מאכלים אותה, ואם היא אומרת שריה צריכה מאכלים אותה פחות פחות מנשעורו. לאחר ז' ימים הרי היא ככל אדם, ודינה כחולה שאין בו סכנה, ואם אמרה צריכה אני לאכול מנומיה צער לידי סכנה מאכלים אותה,

דודאי אין סכנה מוחמת לידה אחר ז' ימים, אבל אם אמרה שהיא צריכה מוחמת שכבד עליה החולי, מאכלים אותה ככל חולה שאומר צריך אני כמבואר בסימן תר"ח.

סימן תרי"ח

מתי מותר לחולה לאכול ביוה"כ

פיקוח נפש ואפילו טפח פיקוח נפש דוחים את כל התורה, ולכן חלה שיש אפילו רק טפח שמו ע"י שלא יאכל יבדו עליו החולי ווסתנו עליו לאכול ביוה"כ, ובפניו או יבואר מה ה"ן כשיש יוסתן ה"ן הפואים אם יש שה סכנה, ומתי מתחייבים ברעת החולה עצמו, וכדלתיק.

חולה שהוא צריך לאכול ביוה"כ מאכלים אותו לפי התנאים דלתיק:

אם רופא בקי באותו מקום אומר שאם לא יאכל אפשר שיכבד עליו החולי ווסתנו, ואפילו אם הרופא אינו אומר להדיא שהוא יסתכן בזה אלא שאומר שהצד שכבד עליו החולי, ואפילו אם עכשיו אין בו סכנה אבל משערים שאם לא יאכל המחלה עלולה להעברו חולי להיות שיבוא לידי סכנה, מאכלים אותו, שמוא יסתכן, וא"צ שהרופא יאמר שמוא ימות, ואפילו אם החולה אומר שאינו צריך, שמועיים לרופא, אפילו אם החולה הוא רופא מנומחה. וכתב השו"ע שאפילו בקי נכרי נאמן, ואינו הדבר תפלו עליו ראות עני המורה, דמצינן ופסיקא נכריא אם שאינם שומרי תורה ומצוות שעל כל חולי לק אומרים שזה סכנה אם יתעה. ובסימן שכת"כ שאינם השו"ע דעת י"א שא"צ בקי אלא כל אדם שאומר שהוא מבין בחולי זה הרי הוא בחוקת בקי קצת לענין שפ"ס ומסיים הרמ"א שיש ש"א שזה דוקא ברופא ישראל אבל נכרי אינו נאמן עד שיהיה בקי, וה"ה הכא. ודע דיולדת לכו"פ מאמינים לנשים, **לאכול** ו**לדבר** בקיאי בהו.

אם החולה אומר שהוא צריך לאכול ואם לא יאכל שמוא יכבד עליו החולי, והודיעוהו שהיום יוה"כ, מאכלים אותו אפילו אם מואה רופאים ואומרים שאינו צריך, ואפילו אם הרופאים אומרים שהמאכל יזיקהו, ואף שדעת הג"ח שהדיו חלו"ה הוא רק אם החולה אמר בעצמו שהוא צריך לאכול, אבל אם רק שפאצ"הו אמר שהוא צריך מותר רק אם רופא אחד אומר בכרחו, ואו מותר אפילו נגזד מנה, מ"מ הרבה אחרונים שחילקו עליו. חולה שהיה לאכול ורוצה להחמיר, עליו להאמר אומר "אך את דמכם לנפשתיכם אדשור", ובמקום שמהאכלים אותו א"צ מותר על כך.

רופא אחד אומר צריך ואחר אומר שאינו צריך, והחולה שותק או שאומר שאינו יודע, מאכלים אותו אף אם הרופא הרואה הוא נכרי, אם הוא בקי, אבל כשגויים בקי אינו נאמן להכריח את הישראל אפילו אם הישראל אינו כן כמותו. ואם שני רופאים אומרים שצריך, מאכלים אותו אפילו אם מואה רופאים וגם החולה אומרים שאינו צריך. ודעת הרמ"א שאע"פ שאלו שאומרים שאינו צריך יותר בקיאים ומופלגים בהענות, ואם הם נכרה יותר בניין מאלו האחרים שהוא צריך לאכול, מאכלים אותו, כיון שגם האחרים הם בקיאים בהכנה זו, ודעת הרמ"א והא"ח שאם הם שרים בנימין חולכים אחרי הבקאים ומופלגים בהכנה זו יותר, ואינם אם אלו שאומרים שהוא צריך מרובים חולכים אחרים אפילו אם אינם חכמים ובקיאים כל כך.

אם רופא אחד והחולה אומרים שהוא צריך מאכלים אותו אפילו אם מואה רופאים בקיאים ומופלגים יותר מרופא אלו אומרים שאינו צריך, מפני שהחולה מסכימו על ידע ועל מרת נפשו, ואין חוששים שהחולה אומר שמוא צריך בגלל הרופא.

אם החולה רופא אחד ואומרים שאינו צריך ורופא אחר אומר שצריך, או שהחולה אינו אומר כלום ורופא אחד אומר שצריך ושניים אומרים שאינו צריך, אין מאכלים אותו, אמנם אם הרופא שאומר שהוא מופלג בהכנהו יותר מאחרים מאכלים אותו.

אם הרופא אומר שהוא מוספק מאכלים אותו אף אם רופא אחר או החולה אומרים שאינו צריך, וכמטה מ"מ שיש פיקוח אומרים שאינו צריך. אין פיקוח של אחד מואה מ"מ שנים, ומצדד עד אף שנים ממפקים נגזד עינים שאומרים שאין צריך אין בכרחהו כלום. אם הרופא המוספק אינו מכיר את החולה שמוא שיש בו אדם, אמנם אם נחלש הרבה עד שנראה לרוב בני האדם שהניגים שם שהוא מסוכן אם לא יאכל, מאכלים אותו אף בלא רופאים, דספק נפשות הוא. ואם החולה הוא רופא ואומר איני יודע, לדעת הג"ח מאכלים אותו אף אם רופא אחד אומר שאינו צריך, והא"ח מפקפק על זה, ונראה שזה תלוי במנחת המנחה, שא"א זו מרחה של חום שאין דעתו צלולה כ"כ בדאי' יש מקום לדברי הא"ח. ואם הרופא אומר שאינו צריך והחולה אומר איני יודע, אין מאכלים אותו, מפני שכל החולים אינם בקיאים בחולי שלהם.

אין מאכלים את החולה - חולה ומעוברת באופן שמותר להם לאכול מאכלים אותם בכל פעם פחות מנשעורו, והיונו שמאכלים אותו כשני שלישי ביהיה צבונתי או מעט יותר (כ"כ שלא יהיה קרוב לביצה), ואחר אכילתו שיהיה צד אכילת ד' ביצים (או ג' ביצים אם קשה לו, ששיעור זה נחשב הפסק למכה מוספק), ובידוק בשעתו לפני יוה"כ מנזה לקוח לו לאכול ד' ביצים, והחת"ס כתב ש"ס דקות הוא שיעור כדי אכילת פרס), ובבתייה יבדקו בחולה עצמו (לפני יוה"כ) כמה נכנס בפיו באופן שהוא מנסל את המנשקה לצי' אחד ונראה מאלו לגמיו, ושקוהו פחות מאותו שיעור, וישנה שיהיה לשתייה כדי אכילת ד' ביצים (או ג' ביצים וכנ"ל), או לפחות כדי שיעור שתייה רביעית ונע"ע סימן ט"ב תר"ח.

אם אמדו את החולה שאין מוספיק לו לאכול או לשתות פחות פחות מנשעורו, או שיש ספק בדבר, מאכלים ומשקים אותו מיד כל צרכו. ואם החולה אומר שהושי שיהיה לך סכנה אם לא תאכל מנשעורו בבת אחת, אכול בבת אחת, ואם לאו תאכל מעט פחות מנשעורו. וערך לשער ככל אכילתה אין יד לו פחות מנשעורו, וקשה מאד לעישר כן וערך לה וריות וכבאות.

צריך המורה הוראה להיות בקי בדינים הנ"ל מערב יוה"כ, כיון שיתכן שבהמתנה מעונטת יש סכנת נפשות, ואם המורה רץ לעיין בידיו ויש שם פחות בקי שיעוד להשיב מיד, אין חולקים סם כבוד חלו, וע"ע בדינים אלו בסימנים שש"ח וש"ל, דאין בין שבת ליוה"כ אלא שזה זדנו סביקלה וזה זדנו כברת.

מי שאחזו בולמוס (-חולי שבא מחמתו רעבון) והוא מסוכן למוות ע"ז, וסימניו שעניני חרות ואינו יכול לראות, מאכלים אותו עד שישאר עינוי (ועיקר הסימן בזה הוא שהוא יודע להבחין בין טעם בתבשיל יפה לטעם בתבשיל רע), ואו"ל לצמצם ולרע לו פחות פחות מנשעורו מפני שיכול לבא ע"ז לסכנה. ואם אין שם מאכל לתרו מאלו פחות מנשעורו אסור, אלא יש ב' מיני איסורים מאכלים אותו האיסור הקל תחילה. ואם צריך כשר ויש שם בהמה שצריך לשוחטה ונבילה, מאכלים אותו נבילה, כיון שהוא צריך לאכול לאלתר.

חולה שאכל ביוה"כ ונתיישב דעתו בענין שיכול לברך, וכן יולדת או נערים שאוכלים ביוה"כ, צריכים לומר יעלה ויבוא בברכת המזון בבוהג ויושלים, ואם יוה"כ חל בשבת יאמרו גם רעה והלכיננו. וי"א שגם יעלה ויבוא לא יאמרו, ועכ"פ קידוש בדאי' אין לעשותה. וכל אם שכת מנעל יעלה ויבוא או רצה וסיים ברכת בונה ירושלים לא יחזור, דיש בזה חשש ברכה לבטלה.

"לדעת"

לדבר כמו שמותר.

073-7289669

שבוע 7 ~ מבחן מס' 7

לימוד יומי: ו' תמוז - י"ב תמוז

"חפץ חיים"

מ: תחילת כלל ג'
עד: כלל ד' סוף סעיף ו'.
"אהבת חסד"
מ: פרק ט' "אין זאת"
עד: פרק י"ב "וכל זה".

מבחן שבועי – בספר אהבת חסד *

1. האם אדם פטור ממצות גמילות חסדים כשיש ארים שיכולים לעשות זאת?
א. לא.
ב. כן.
ג. תלוי אם האחרים עושים זאת בנפש חפיצה או לא.
2. האם אדם מחויב להלוות לאדם שבעבר לא החזיר לו הלוואה?
א. אם הסיבה היא מפני שהוא אלים ואינו רוצה לשלם פטור, ואם הסיבה כי לא היה לו לשלם ילוה לו עם משכון.
ב. לאותו אדם פטור בכל גוונא, אבל לאחרים חייב.
ג. אף לאותו אדם חייב בכל גוונא, כיון שמצוות הלוואה היא חיוב גמור.
3. מי נחשב צר עין שהפליגו חז"ל בגנותו?
א. אדם החושב רק על טובת עצמו ולא על טובת אחרים.
ב. מי שאינו מסוגל להוציא מכספו עבורו או עבור אחרים.
ג. מי שעינו צרה בכך שאחרים יהנו מממונו, אפי' אם כלפי עצמו אין עינו צרה.
4. מה עיקר הטעם שדוד המלך דן למיתה את גוזל כבשת הרש?
א. על גזילת הכבשה.
ב. על כך שלא חמל על העני.
ג. שתי התשובות נכונות.
5. מהי הסיבה הגדולה בכל הסיבות שמונעות את האדם מעבודת ה'?
א. עצלות.
ב. צרות עין.
ג. חוסר התבוננות.
6. לענין מה נאמר "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא"
א. לענין שלא יתרפה במצוות מחמת עצלות, ע"י התבוננות שהתורה היא חיי עולם.
ב. שלא ימנה ממצוה מחמת טירחה או הפסד.
ג. שתי התשובות נכונות.
7. לגבי מה מזכיר הח"ח שצריך האדם להזהר שלא יחסר לו מעלה זו אפי' יום אחד?
א. לימוד תורה וגמילות חסדים.
ב. גמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו.
ג. לימוד תורה תפילה זריזות.

מבחן שבועי – בספר חפץ חיים

1. במה חמור יותר המספר לשון הרע בפני מי שמספר עליו?
א. במה שמלביש עצמו במידת העזות והחוצפה.
ב. שגורם למריבה והלבנת פנים.
ג. שתי התשובות נכונות.
2. באיזה אופן מותר לספר בפני מי שמספר עליו?
א. בסיפור שיכול להישמע גם שלא לגנות.
ב. אף בדבר גנות אם הוא יודע שלא יהיה לו מזה שום נזק.
ג. אם הוא יודע שהשומעים לא יספרו זאת לאחרים.
3. האם מותר לספר לשון הרע כאשר אין כוונתו לגנותו?
א. אסור מן התורה.
ב. אסור מדרבנן.
ג. מותר.
4. באיזה אופן צריך לדון לכף זכות אדם בינוני?
א. רק בדבר הנוטה לזכות.
ב. גם בספק שקול, אבל בדבר הנוטה לכף חובה יכול לכתחילה לדונו לחובה.
ג. גם בספק שקול, ובדבר הנוטה לכף חובה נכון מאד שיהיה אצלו בגדר ספק.
5. מה נכלל בכלל לשון הרע?
א. רק דבר שאסור מדאורייתא.
ב. אפי' דבר שאמרו חכמים שאין לעשותו לכתחילה.
ג. רק דבר שאסור באיסור גמור, אפי' מדרבנן.
6. אדם בינוני שעשה עבירה בכוונה וידע שזה אסור, מה יעשה מי שראהו?
א. אסור לספר, אבל אין צריך להוכיחו כיון שעשה בכונה.
ב. אסור לספר וצריך להוכיחו.
ג. מותר לספר לאחרים כיון שעשה בכונה.
7. אדם לץ שאינו מקבל תוכחה, מה יעשה מי שראהו עובר איסור בכונה?
א. מצוה להוכיחו לשם שמים ולא מתוך שנאה.
ב. מותר לגלות לרבו אם הוא מאמינו כמו שני עדים.
ג. לא יעשה כלום, ועליו נאמר "הלעיטהו לרשע וימות".

שאלה- [לעיונא בעלמא]:

מהו יסוד האיסור של לשון הרע, האם מצד השחתת המידות של המספר, או בגלל הנזק שעלול להיגרם למדובר? (עיין כלל ד' במ"ח סק"ז).

תמצית מוסר

סיכום קצר וברור של דברי רבותינו בעלי המוסר

גליון 47 | מסילת ישרים | שם עולם

מסילת ישרים

מפסידי הזהירות והדרך להתרחק מהם-

א' הטרדה העולמית (חוסר זמן): אף שהאדם מוכרח לעסוק במו"מ, כבר אמרו חז"ל "הוי מועט בעסק ועסוק בתורה", והתורה היא מוכרחת כדי להגיע לזהירות, כמו שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה בתליון" וזו הרפואה היחידה ליצר הרע, ומי שינסה להנצל מהיצר הרע בלא תורה, יחטא ולא ירגיש, והחומר יגבר עליו עד שלא יתעורר כלל לבקש האמת. ומלבד לתורה צריך לפנות זמן גם לחשבון הנפש. וכל זמן מפני ינצל לתיקון נפשו.

ב' השחוק והלצון (חוסר רצינות): זה דבר שהוא סתירה גמורה לזהירות שענינה התבוננות ושימת לב, ומי שלקוי בזה קשה לו מאוד להנצל מזה, כי דבר זה מאבד את לב האדם עד שאין הדעה שולטת בו (וכמו שמצינו ששחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערוה, והיינו שלאט לאט מקררים אצלו את היראת שמים עד שיוגיע לעוון עצמו), והלצון מסיר את עיני המחשבה, ובשחוק אחד יכול האדם להפיל הרבה התעוררות שלא תעשה בליבו רושם כלל, ומי שאינו מתעורר ע"י התבוננות ולימוד מחמת הלצון, אין ברירה אלא לייסרו, מפני שאת היסורים אינו יכול לדחות בליצנות, ועד כדי כך חמור הענין, שאמרו חז"ל קשה ליצנות שתחילתה יסורים וסופה כליה.

ג' חברת הטיפשים והחוטאים (השפעה סביבתית): והיינו שלפעמים אף אחרי שהאדם התעורר הוא מתרפה כדי שלא יתחוק ממנו או כדי להיות מעורב עם הבריות, והאמת שאף שאמרו חז"ל לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות היינו העושים מעשי אדם, אבל אלו השקועים בהבלי הזמן יתרחק מהם, ואם ילעגו עליו לא ישים ליבו לכך ילעג עליהם כמו שהיה לועג אם היו לועגים לו על שרוצה להרויח רווח נמוך.

מידת הזריזות

הצורך במידת הזריזות לקיום המצוות- הנה הזריזות היא הדרך לעשיית המצוות כראוי, כי היצר הרע משתדל למנוע את האדם מעשיית המצוות, ואם לא יתחזק חיזוק גדול להזדרז ולדרוך אחרי המצוות, בודאי ימנע מעשיית מצוות רבות, כי האדם בטבעו הוא עצל וכדי לעשות מצוות עליו להתגבר נגד טבעו. וחז"ל המשילו רעת העצל לשדה שבעליה מתעצל בתיקונה, וכונתם שהעצל נמשך מרעה אל רעה, בתחילה מחסר מלימודו, וממילא יחסר לו בהבנה, ועי"ז יבאר דברים שאינם נכונים, ועי"ז יגיע לחטאים. וכן רואים במציאות איך גם בדברים שחובתם ברורה לאדם הוא נמנע מלעשותם מחמת העצלות, ומתרחק את עצמו בתירוצים שאינם נכונים שסיבתם היא העצלות ולא שיקול דעת, ולא שומע לקול המוכיחים וחושב שרק הוא חכם, ועל כן כל קולא צריכה בדיקה אם אינה נובעת מהיצר.

מעלת מידת הזריזות- הזריזות היא מעלה טובה אשר המלאכים נשתחו בה, וכן מצינו שכל מעשי הצדיקים הם במהירות, וכן מצינו שהזריזות היא שלימות גדולה, והקונה קנין בה יזכה למעלה זו לעתיד לבוא.

חלקי הזריזות- יש ב' חלקים לזריזות, א' קודם תחילת עשיית המצוות להזדרז לעשותם, מפני שאם ימתין יתחדשו עיכובים שימנעו אותו מעשיית המצווה, ב' בזמן עשיית המצווה שימרה לגומרה פן לא יזכה לגומרה.

הזריזות מביאה התלהטות הפנימית וכן להיפך- אדם אשר תלהט נפשו בעבודת בוראו ממילא יעשה המצוות בזריזות, כי הזריזות היא תוצאה התלהטות פנימית, ומאידך ע"י הזריזות החיצונית יקנה בנפשו התלהטות פנימית, שהרי עיקר מה שרצוי בעבודת ד' זה חפץ הלב ותשוקת הנשמה, ועי"ז מעשים בזריזות יקנה קנין בזה.

קנין הזריזות- הדברים שהוזכרו בקנין הזהירות הם מביאים גם לקנין הזריזות. ודבר נוסף שמביא לזריזות הוא ההתבוננות בגודל חסדי הבורא יתברך לאדם מלידתו עד יומו האחרון, וכל אדם בכל מצב יש לו על מה להזדוץ, ויתבונן שכל הטובות שיש לו הם ממנו יתברך, וירצה להכיר טובה, ועי"ז לא יתעצל ויתרפה מעבודת ד', אלא יודה לשמו ויקיים מצוותיו.

מפסידי הזריזות ודרך ההרחקה מהם- א' בקשת המנוחה שנאת הטורח ואהבת העיונים מפסידי את הזריזות וגורמים לקושי גדול בעבודת ד', וכאשר האדם הורגל בזה זה נעשה לו טבע שני וקשה לו להתגבר על זה, ועל האדם לזכור שהוא לא הגיע לעוה"ז כדי לנוח, אלא לעמל וטורח, והמרגיל עצמו להתרחק ממנוחה ועיונים ולעשות עבודת ד' עיקר ולהסתפק בעניני העולם במה שיש, תהיה עבודת ד' קלה עליו. ב' פחד מכל מיני מאורעות מפסידי את הזריזות, וחז"ל יחסו את סיבת הפחד לחטא, והאמת כי אין לפחד ולשמור עצמו אלא בדבר דשכיח הזיקא שאו מוטל עליו השתמש בשכלו לשמור עצמו, ואם אינו שומר עצמו הרי הוא חוטא. אבל בדבר שאין שכיח הזיקא ותוספת שמירה יתירה זה מביא לביטול התורה והעבודה, ולא היראה גורמת לעצלות אלא העצלות גורמת ליראה.

מקום הזריזות הוא אחרי הזהירות, שמי שהולך אחרי הרגלי וטבעיו ואינו מתבונן על מעשיו, קשה שיזדרז ויתלהט במעשי המצוות.

בפרקים הקודמים נתבאר שמטרת בריאת העולם והאדם היא לצורך קיום המצוות בעולם הזה, ולהתגבר על הנסיונות המונעים אותו מקיום המצוות, ובשכר זה האדם יתענג על ד' בעולם הבא. עוד נתבאר שעיקר חובת האדם היא לעבוד את ד' בטורת הלב, ודבר זה אינו טבעי באדם אלא צריך להשקיע בזה הרבה, והדרך להגיע לזה ביאור חז"ל תורה מביאה לידי זהירות וכי' עד שמגיע למדרגת הקדושה. והנה זהירות זריזות ונקיטת שלשתם הם הדרך להיות צדיק, והיינו שישים ליבו לזהרה מעבירות, ויזדרז בעשיית המצוות, ויחזון עצמו להיות נקי מדברים שיש בהם הוראת היתר.

בהמשך הספר יבואר מהי הדרך להיות חסיד, והיינו להיות בדרגה גבוהה יותר בעבודת ד', ע"י פרישה מענייני העולם שאינם מוכרחים, וכונה במעשיו ומצוותיו לשם שמים, ואפס' לראות על המצוות דברים שרצון הבורא בהם, ויעשה דברים אלו מתוך יראת החוממות ואהבת ד', ויכוין במעשיו לכבוד שמים ולזכות את דורו, ולא יחשיב את עצמו כלל, וירא תמיד שמו הוא מחסר בשלימות הראויה לעבודת ד', ויהיה דבוק בבורא כל העת.

מידת הזהירות

ענין הזהירות הוא שהאדם יבחן תמיד את מעשיו ודרכיו אם הם טובים או לא, ולא ילך לפי הרגלו בלי התבוננות, שהרי אין יתכן שהאדם ירצה להעלים עיניו מהעצלתו, ובלא התבוננות הסכנה להכשל גדולה, ואפילו בעלי החיים טבעם לשמור את עצמם. ועצת היצר הרע להכביד את העבודה כדי שלא יהיה לאדם זמן לשים לב על מעשיו, כדי שלא יתחרט ויעזוב את החטא. ואמנם באמת אין ביד האדם להזהר כראוי אלמלא הקב"ה עוזרו, אבל אם האדם לא עושה מה שהוא יכול, הקב"ה לא יעזור לו.

דרך התבוננות האדם על מעשיו ודרכיו- בתחילה יתבונן האדם מהו הטוב ומהו הרע, ואח"כ יתבונן על כל מעשיו אם הם טובים או רעים, וגם במעשים הטובים יבדוק אם אין בהם חלק רע, ולא יעשה שום מעשה מבלי לשקול קודם אם הוא טוב או לא, ויקבע זמן קבוע בכל יום לחשבון זה.

דברי חז"ל על הצורך בהתבוננות- אמרו חז"ל "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון בואו וחשב חשבוננו של עולם וכו'", והטעם שהמושלים הם שיאמרו כך היא מפני שהיצר מסתיר מהאדם שלא יראה את חטאיו, שהעולם הזה הוא כמו חושך, שהוא "חושך הלילה לעין השכל", וגורם שהאדם לא יראה את הרע וגורם אפס' לראות את הטוב כאלו הוא רע, ועל כן רק מי שניצח כבר את יצרו ורואה את האמת יכול ליעץ לאחרים מהי הדרך הנכונה, והעצה שהן נותנים לנו היא "בואו חשבון".

דרך קניית הזהירות-

התורה מביאה לידי זהירות, אמנם בפרטות קנין הזהירות ע"י ההתבוננות על חומר העבודה ועומק הדין, וזאת ע"י עיון במעשים הכתובים בספרי הקודש, ולימוד מאמרי חז"ל המעוררים על כך. והדרך הזו מתחלקת לג' דרגות:

שלמי הדעת יתעוררו לזהירות ע"י ההבנה שאין דבר רע יותר מחסרון בשלימות, ושהמעשים הטובים הם המביאים לשלימות, ודבר זה ישפיע עליהם להזהר כראוי, והמדרגה הגבוהה בזה היא יראת חטא. והיינו יראה שלא יהיה איזה חטא שיעכב את השלימות, שעל זה אמרו חז"ל מלמד שכל אחד נכוח מחופתו של חבירו, והיינו ע"י ראותו חסר ממדרגה שחבירו השיג.

הפחותים מאלה יתעוררו ע"י ההשוואה לשאיפת האדם לכבוד, שאם האדם יחשוב למה עליו לעמול די לו שלא יהיה רשע ולא יכנס לגיהנום, יתבונן לעצמו שכמו שבעולם הזה קשה מאוד לאדם לראות את חבירו יותר ממש, אע"פ שזהו עולם השקר, כ"ש בעוה"ב. שהרי ברור שהדרגות שם הם לפי המעשים, ושם המבדל בין האנשים יהיה דבר נצחי ואמיתי, ושם כבר לא יוכל האדם לתקן כמו שאמר שלמה "כל אשר תמצא לעשות בכוחך עשה, כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה".

וההמונן יתעוררו ע"י ההתבוננות בשכר ועונש איך הם מודקקים אפי' על דברים קטנים, ואמרו חז"ל שאפי' שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידים לו לאדם בשעת הדין, וכן מצינו שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, (אברהם כיון שאמר "במה אדע" נענש ב"כ ירה זרעך", ועל שכרת ברית עם אבימלך, נתעכבה שמחת בניו ז' דורות. יעקב לפי שחרה אפו ברחל, נענש שבניו יעמדו בפני בניו, ולפי שנתן את דינה בתובה, נישאת בדרך איסור. יוסף נתוסספו לו ב' שנים, בגלל שאמר "כי אם זכרתני", ולפי שחנט אביו בלא רשותו של מוקם, וי"א לפי ששתק כשאמרו "עבדך אבינו", מת לפניו אחיו. דוד נכשל בדבר עוזה לפי שקרא לד"ת זמירות. מיכל לא היה לה בנים מפני שהוכיחה את דוד. חזקיהו היו בניו סריסים בהיכל מלך בבל, לפי שהראה לשירי מלך בבל את בית נפתח). ואמנם אין השכר ועונש באותו שיעור על הדברים הקטנים כמו על הגדולים, אלא ששמים לב לכל דבר אפי' קטן, כי המשפט הוא בתכלית הדקדוק. ומה שמצינו שהקב"ה מנתחב במידת הרחמים, אין הכונה שהקב"ה מותר על העונש, שהרי כל האומר הקב"ה ותן יתרו מעוהו, אלא שלפי מידת הדין היה העונש מיד ובחזון אף ולא תועיל תשובה, ומידת הרחמים היא הפך ג' דברים אלו, וזהו חסד אך אינו מכחיש הדין לגמרי, אבל יתור גמור לא שייך.

חדש מבית מבחני "לדעת" וארגון "ניצורי לשון" מבחני חפץ חיים ואהבת חסד שבועיים עם הגרלות לפי סדר הלימוד היומי

לפרטים ולעשיית המבחן 0737-289669

חלק ב' בספר שם עולם נקרא שער ההתחזקות, ומטרתו הוא כמ"ש בשער הספר לחזק ידיים רפות ולאמץ ברכים כושלות, ולבאר כמה עניינים שנוחו לדעת אותם למעשה לעצמו ולאחרים. בשער זה מעורר התפעל חיים על גודל החיזוק התמידי הנצרך ללימוד התורה וקיום מצוותיה, בניגוד בתקופה זו שיש הרבה צרות וכן נחמה בעלי דעות כוזבות, וכן יבוארו כמה דברים נחוצים בימוד התורה ועבודת ד', ובסוף הספר מובאר הח"ח השצרות שיש בזמננו הם הנהגה לביאת המשיח, ומחזק את האמונה והצפייה לביאת המשיח.

חיזוק בעבודת ד' כנגד נסיונות השעה - אמרו חז"ל ד' דברים צריכים חיזוק תמיד, תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ, וברש"י כתב שצריך להתחזק בהם בכל כוחו. ואם צריך כזה חיזוק בזמננו, כ"ש בזמננו שנתרבו הדאגות והמזוקקות, ונתרבו הזדים בעלי דעות כוזבות, ודאי מצוה להתחזק הרבה כדי שלא יתמוטט לגמרי. ומצוה שיראי ד' יאספו, ויחזקו את שם ה' ויעקרו רעהו, ולא יחושו למיעוטים כי ד' עמם, וכל דבריהם נכתבים בספר הזכונות לפני ד'. ועיקר החיזוק צריך להיות במעשה, ולא מספיק חיזוק במחשבה, והיינו שיתחזק להשמר בכל נפשו מדברים שהם נגד התורה, ויהיה חזק כחומה ששום דבר לא יכול להזיזה ממקומה, שהרי צריך לתת כל נכסיו שלא לעבור על לא דאורייתא, וימנע את בני ביתו מדרכים חדשים נגד הדת ולא יתחשב בדבריהם, כי אפי' לאבי אסור לשמוע כשאומר לו לעבור על איזה מצוה, אפי' מצוה קלה של דברי סופרים, וכ"ש שלא לשמוע לאשתו ובניו, ושבט לוי זכו שהקב"ה הבדילם לנצח במקום הלא כשרות, בעבור "האומר לאביו לאאמר לאי ראתיו וכו' כי שמרו אמתו ובריתו יצאורו" ויזכור האדם כי ענייני העולם הזה אינם אלא לזמן קצר מאד עד שימות, ואילו התורה והמצוות קיימים לעד ולנצח נצחים, ואם ישמור על התורה יהיה מואשר לנצח נצחים. כל זה יהי יתבונן האדם בימי חייו, ואז אשריו וטוב לו. (חלק ב' שער ההתחזקות פרק א').

חיזוק מיוחד לתופשי התורה להתחזק בעבודת ד' - הנה כעת בסוף הגלות יש מלחמה נוראה בין הקדושה לטומאה, והטומאה מפילה חיצים נוראים, וכל אחד נפגע בצורה אחרת, ולא נשאר כמעט שלימים כי אם השריזים שהם הבעלי תורה, והם מעמידים את מלכות ד' בעולם, ומרזיזים את השאר שיעבדו באמונה. והנה אמרו חז"ל אלף נכנסים למקרא, ומהם מאה יוצאים למשנה, ומהם למגורא, ואחד להוראה, ומי שהוא בעל משנה הוא ממדרגת שרי עשרות, ובעל מגורא ממדרגת שרי מאות, ובעל הוראה ממדרגת שרי האלף. וכמו שבמלחמה התביעה על כל מי שהוא יותר קרוב למלך היא יותר גדולה, מלכונת דרביקעו ענין מלכונת דארעא, ולכן כל מי שהוא יותר ממדרגה חובת גדולה יותר, ואם יתחזק ח"ו התביעה עליו תהיה הרבה יותר גדולה, ומי שיסבול דאגות ויסורים עבור כבוד ד', יהיה לעתיד מאוהב ד', ויאר ד' פניו כאור השמש, ויהיה ממקורבי ד' לעת"ל, וזהו שאמרו "עת לעשות לד' הפרו תורתך", כי בעת שהפרו את התורה בלא טעם, (כמו שהכס שמפר נדר בלשון הפרה אינו מופר, כי רק לבעל יש כח להפר נדרים מסיימים, והחכם מתיר רק ע"י פתח וחרטה), זהו עת לעשות לד', ומצוה רבה להתחזק לכבוד ד' ולכבוד עבודתו באמונה, ויהיה כדאי לד' כל הבריאה בשביל אלו המתחזקים. (פ"ב).

גודל הזריזות הנצרכת למצוות התורה, כנגד ערומת היצר הרע - הנה סחורה שרשומה אצל עשיר גדול שכדאי לעשותה, ודאי היא סחורה המביאה רווח עצום, וא"כ מה שרשום בתורה הקדושה, שהיא שורש כל הבריאה, והקב"ה משתעשע בה כל יום, ושם כתוב שיהיה מזה רווח גדול, ודאי שהרווח בזה הוא עצום, וכמו שהיועז כמה גדול הרווח בסחורה, עושה כל מעשיו בזריזות, ואינו מרגיש יגע בעשייתה, כך היה עלינו לעשות המצוות בזריזות ובשמחה, ואת העבירות לעשות לפחות בעצלותם, אולם היצר הרע מתגבר עלינו בכל יום, ומנסה למנוע את עשיית המצוות, ואם לא מצליח מקטין בעיני האדם את המצוה, ומפיל עליו עצלות ותדרמה כדי שלא יעשנה בשמחה, וכן לדבר בעבירה מראה שאינו כ"כ עבירה כמו שהוא חושב, או שמפתה את האדם שאינו עבירה כלל, ושולח כדל שולחיו דהיינו כח החמדוה התאווה והכעז וכו', ומזהירו למנוע הענין בזריזות יתירה, וכן מגדיל בעיני האדם את העוולות של אחריים מאד מאד כדי שידבר לשון הרע, ומאידך מגדיל בעיני עצמו את מעולותיו ומקטין את עוונותיו כדי שיתגאה, ובאמת היה צריך להיות בהיפך, שישפוט את חבירו לכף זכות, ואת עצמו יבחון אם המצוה נעשתה לכל פרטיה כראוי, ואם נעשתה בכונה נכונה, וגם צריך האדם להתבונן שכל מצוותיו אינם חשובות כנגד מה שהוא חייב כנגד הטובות שעשה עימו הבורא, ויזכור את עוונותיו, וכבר כתבו מוני המצוות שיש מאד להזהר שלא יהיה צדיק בעיני עצמו. ולפעמים היצר הרע מגדיל את העוונות בעיני האדם כדי שיתאושש מלחזור בתשובה, למרות שבאמת אם האדם חוזר בתשובה הקב"ה חוזר ומקרבו כאילו לא חטא, ולא יזכר לו מאומה מעוונותיו הראשונים. וכל רמאות היצר שייכת כאשר האדם רחוק מן התורה, כי התורה מאירת עיניים, ולכן יראה האדם להתחזק בלימוד התורה, וע"י אורה הבהיר ידע את אשר לפניו ולא יוכל היצר לרמותו, ואז אשריו וטוב לו. (פרק ג').

חיזוק שיכין האדם את עצמו כראוי בעוה"ז בתורה ומצוות, לקבל את הטוב שהקב"ה הצפין לעוה"ב - הנה הדרך הוא שכלל שהדבר חשוב יותר האדם מכין את עצמו לזה יותר, ואנו רואים שצריך האדם שבעים שנה ויותר להכין עצמו לעולם הבא, ולמה צריך כ"כ הרבה הנהגה, והביאור בזה הוא שיש כ"כ הרבה היכלות בעולם העליון, כי כל מצוה יש לה עולם בפני עצמו, ומשם מקבל האדם את שכרו, ולכן צריך כ"כ הרבה הנהגה. ועל האדם להתבונן כי כמו שמי שאין לו מספיק שם בדירה לפרוזדור או לטרקלין, ודאי יעדיף את הטרקלין ומה שישאר יהיה לפרוזדור, וזו הפרוזדור יהיה חוזר ומקרבו אליו אלא דרך לעבור בו, וכן אנו בהיתנות בעוה"ז עיקר מחשבותינו צריך שיהיה על התורה והתפילה, כי לא לעולם נהיה בפרוזדור, ולא לא נכין לעצמנו טרקלין הלא נהיה מוכרחים להיות חוץ למחנה שכינה מקום הקליפות והחיצוניים, ולהט הרוב המתהפכת שומרת שכל מי שאין לו זכות לא יכנס בשום אופן, ואף אחד לא יכול להכניס חבירו ואפי' בנו בתחומו, (וברא מוכה אבא הוא מצד שבא מנכחו וגם הדריכו לילך בדרך ישראל), ואף שלבסוף כל אחד מתמקד מעוונותיו וזוכה לעוה"ב, מ"מ בינתיים יסבול עונש כבד מאד יותר מכל יסורי תבל, וגם העוה"ב שיקבל אח"כ לא יהיה אלא לפי מה שבנה במעשיו ולא יותר, ודאי יתבייש ויצטער מאד על עצמו שכיראה את חבירו בהיכל המודר יותר, ועל כן החכם עניו בראשו לא לעסוק הרבה בענייני העוה"ז, ועיקר עסקו ומחשבתו יהיה להשיג תורה ומצוות, ואז יאר ד' בהדרו עליו לנצח. (פרק ד').

גודל הזריזות הנצרכת לתורה, שבזה האדם קונה לעצמו חיי נצח, ובה הקב"ה משרה שכנינו על האדם - נצטוונו בתורה על זכירת יציאת מצרים בכל יום, ושבת ופסח וכל המועדים נזכר בהם זכר ליציאת מצרים, והטעם שנצטוונו כ"כ על ענין זה הוא כי ביציאת

מצרים נתבררו עניינים גדולים, שנתחזקה האמונה בד', ובאו לידי יראה ממונו, ונתגלתה השגחת ד' בארץ, וע"י זכירת יציאת מצרים נתחזק גם אנו בכל זה. אמנם באמת אף שטמרות אלו הם תכלית גדול ונורא מאד אשר כדאי היציאה אפי' רק בשביל זה, אולם אנו מוצאים בתורה שיש מטרה נעלה יותר, שבשבילה היה עיקר יציאת מצרים, והיא קבלת התורה, וכמו שמוזכר בתורה בכמה מקומות שזה מטרת היציאה, והביאור בזה הוא כי קנין חיי הנצח הוא רק ע"י התדבקות בתורת ד', כי מהתורה נמשך אור על האדם, ומאור זה האדם חי לעתיד לבוא חיי נצח, ולכן הקב"ה מקפיד כ"כ על הפרוש מן התורה, כי בזה הוא פורש ממש מן החיים. ועוד יש ענין נשגב בתורה, שהיא האמצעי בין הקב"ה לאדם שעל ידה הקב"ה משרה אור שכנינו על נפש האדם, שכמו שהגוף הוא החיבור בין הדם שהוא גשמי לנפש הרוחנית, כך הרי אפי' הנפש היותר קדושה אינה אלא כחומר לגבי הקב"ה, והחיבור הוא ע"י התורה, ומהו נלמד גודל הזריזות הנצרכת לתורה, כי בזה קונה האדם לנפשו ממש ענין קדושת ס"ת. (פרק ה').

הזריזות המיוחדת שצריך להזדוץ לתורה שיש בה מיוחדות ישרות וזדעזע יתירה - הנה יש בני אדם שחננו ד' במדות ישרות וזדעזע יתירה, אשר ע"י"הם הם יכולים להשיג חלק גדול בתורה, ולזכות לאהבה ויראת ד', ולעשות חסד באופן נעלה, ובדאי יקבלו בהר סיני חלק גדול יותר בתורה כפי ערך דעתם הרחבה, ושורש נשמתם היא ממוקם גבוה יותר, ואדם כזה צריך להזהר שלא לשקוע בעסקים אלא בכדי חיותו, כי לעת"ל כשישב בין האדירים שהשיגו בעוה"ז כפי הראוי להם בשורש נשמתם, אשר פניהם מאירים כשמש באור תורתם, ויש במחיצתם רבבות מלאכים שנבראו מהתורה שלמדו בעוה"ז, כמה בושה תאחזו אם נמשך אחר יצרו לשקוע בעסקים ובהבלי העוה"ז. (פרק ו').

במה יקבע האדם עיקר לימודו - הנה בכל דבר שאדם לומד הוא מקיים מצות ת"ת, ואפי' בדבר שאינו נוגע למעשה, אמנם קודם הכל האדם מחויב ללמוד ההלכות הנוהגים למעשה, וכדכתיב "וזהרם את כל מצות ד' ועשיתם אותם" ומינצא בזה הרבה פסוקים, וכתב הש"ך שבעלי בתים הולמדים רק ג' או ד' שעות ביום, לא ילמדו רק בש"ס, אלא ילמדו הלכות כדי שידעו איך להתנהג למעשה, שהרי תכלית הלימוד הוא לבוא לידי מעשה, ובלא הידיעות יכול האדם להכשל בביטול כמה מצוות התורה, (מגן בק"ש שצריך לקרותה בזמנה ולדקדק באותיותיה ולקבל עול מלכות שמים ועול מצוות, ותפילין צריך להניחם במקום שמוחו של תינוק רופס שסוף התפילין היו במקום צמיחת השערות, ושל יד זנוקא על הקיבורת, ושיהיו מרובעים, ושיהיו הרצועות שחורות, ולהשיג בזה במיוחד במקום הקשר שמצוי שזה מתלבן, ושיהיו הרצועות כתובות כדון, ושידע הסופר הלכות כתיבה וחק תוכות, ובציצית שתהיה תלויה בתוך ג' אצבעות לכף, ושיעור אורך ורוחב הטלית, והלכות גודל חיים, ובברכת המזון שיהי דאורייתא לכוון לצאת יד"ח, ולתת הודיה לד' על הארץ והמזון והברית והתורה, ופסטי הלכות ברכות הנהנין שאם לא ילמד מצוי שיחסר ברכה, והנהגה בלי ברכה כאלו מעל, והמברך ברכה שאינה צריכה עובר על לא תשא, ובפרט הלכות שבת החמורות אם לא ידע ההלכות מצוי שיכשל בכמה איסורים דאורייתא, וכן צריך לדעת הלכות מליחה וריבית ונדה ותולעים, שאם לא ילמד מצוי שיכשל בהם), ובפרט בזמננו שמיצא ללכת למקומות שאין יודעים חומר המצוות, שצריך כל אדם לידע ולהודיע לכל את המצוות האיסוריים עצומם, וגודל חיובם ושכר המקיימים ועונש העובר עליהם, ומוטל על כל אב ללמד לבנו גודל חיים קיום המצוות ופסטי המצוות והאיסורים, והמוכחים יזהירו על עיקר הדת וחומרם האיסורים, ובכל חבורת לומדים ילמדום כל העניינים הנ"ל, ובפרט ענין שמירת שבת ומאכלות אסורות. (פרק ז').

הזהירות המיוחדת מעבירות שידוע איסורם, שבהם העונש גדול ביותר - איתא באבות "אל תהי רשע בפני עצמך", וביאורו בפשוטו היינו שגם במסותרים לא יהיה רשע, ועוד יש לפרש כוונה עמוקה בזה, להזהיר לאדם שע"כ"פ במה שהוא יודע בעצמו שזה עבירה לא יהיה רשע, כי בזה עונו חמור מאד מאד, ומידת "ארוך אפים" אינה מועילה לרשעים אלא בעבירות שאין האדם מכיר בהם כ"כ, כמבואר בתנא דבי אליהו, שאף שכל שעבר על מצות ד' לא ינקה מדיון של מעלה, מ"מ כשיודע האיסור ועובר עליו ועושה עין של מעלה כאלו אינה רואה, עונשו חמור יותר, (וכמו לענין מידות ומשקלות, וק"ש בתנא דבי רבי יוחנן, שצריך להזהר בהם במיוחד בדבר שידוע איסורו), ויתבונן האדם שיבוא יום שנשמתו תוכרח לחזור למקורה לעולם הבריאה, ותעבור דרך עולם היצירה שיש שם כמה אלפי רבואות מחנות שרפים ואופנים שכל אחד יכול לשרוף את כל העולם בהבל פיו, ויצעק אז לד' שיצילנו, וכמו יבוש ממעשיו הרעים. כל זאת יתבונן האדם בעודו בחיים, וישוב אל ד' וטוב לו. (פרק ח').

גמול מעשי האדם בין לטוב בין למוטב מוכן לו כבר בחייו - הנה כאשר האדם חוטא תיכף נבראת רוח טומאה הנקיפה אותו ומוכנה להפרע ממנו, והאדם אינו מרגיש בזה בחייו אלא רק לאחר מותו, וזה הכונה "ראה אנוכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה", כי האדם בקיימו את מצוות התורה נמשכת עליו הברכה, והקללה פעמים ניכרת לכל בעוה"ז, ופעמים אינה ניכרת אלא בצאת נפשו מגופו. (פרק ט').

שישים האדם עיקר עסקו בעוה"ז בתורה ומצוות - הנה סוחר שנסע למרחקים ונתעשר, אם יביא משם בשר שמן ודגים טובים, אף ששם הם חשובים מאד, בבואו לעירו יסריחו ויהיה בחוסר כל ובבזיון, ואם ימצא איתו אפי' מעט אבנים יקרות ירוח ממנה הרבה, אך יצטער שלא הביא הרבה אבנים יקרות. וכן האדם עיקר ביאתו לעוה"ז היא עבור תורה ומע"ט, ואם יתעסק בעיקר בענייני הגוף והדירה, אף שכשיבוא לעוה"ב יהיה לו גם מעט מצוות, מ"מ יצטער מאד על שהיה יכול לעשות הרבה יותר מצוות, ועל כן החכם עניו בראשו בעודו בזה העולם, ואז אשריו וטוב לו. (פרק ט').

שיותי ד' לגדי תמיד, כי מימיניו בל אמוט - ביאור הפסוק הוא שכמו שהימין היא העיקר, כך עיקר בריאת האדם היא לעבודת ד', ואף שהאדם נברא מן האדמה עפר ואפר, מ"מ הוא כאחד מצבא המרום לרוכס והלחל שמו יתברך, וכאשר האדם עושה מצוה, מלבד שיתבונן לעשותה בשלימות בכל הפרטים, יתבונן ג"כ שהוא עומד לפני ד' לעשות רצונו, כי מלוא כל הארץ כבודו, והאדם עומד לפניו לעשות רצונו, ואפי' בעוסקו בצרכי גופו כאכילה שתיה ומסחר צריך להתבונן שאין בזה איסור, וגם לדעת שגם זה הוא רצון ד' להחיות את נפשו, ויעשה הדברים לצורך עבודת ד'. (פרק י').

ניתן להשיג את גלינות תמצית ואת מבחני "לדעת" על הדף היומי, וכן את גלינות תמצית משנה ברורה או קנין הכמה, במייל A0527692282@gmail.com.
לפרטים 052-7692282. לפרטים על נקודות ההפצה ניתן להתקשר 0737-289669.

המבט הנכון על דירה, דולרים, כסף וזהב

א. הנה המהרש"א חידש, שמאד קל להתקבל לשיבת בלעם, דבגמ' בברכות (ו.ב) אמרו: "דירה נאה, אשה נאה וכלים נאים מרחיבים דעתו של אדם", ופי' שם מהרש"א, דהיינו כמו שאמרו באבות שתלמידי בלעם יש להם עין רעה רוח גבוהה ונפש רחבה, וכך ע"י שרודף אחרי דירה נאה אשה נאה וכלים נאים, מתרחבת נפשו, ונעשה עי"ז מתלמידיו של בלעם הרשע רח"ל. ובכלל כלים נאים, מי שנהנה ללבוש בגדים יפים, וגם זה לא ראוי לבני אברהם.

ברם דברי המהרש"א קשים לכאן, שהרי הגמ' (פסחים קיד) מביאה, שר' יהודה אמר שעדיף אפי' למעט ממאכלו בשביל להרחיב את דירתו, אא"כ נחלק שדירה 'רחבה' כן טובה, אבל דירה 'נאה' מקלקלת. אבל יותר קשה שהגמ' בשבת אומרת שהזהיר במזוזה זוכה לדירה 'נאה', ואיך יתנו לו משמים דבר שאינו הגון כשכר למצות מזוזה...?

ובאמת שלולי דבריו הקדו', היה מקום לדון דחילוק גדול יש בין 'נפש' רחבה לבין 'דעת' רחבה, דהנפש היא החלק הנמוך והשפל שבאדם, ונקראת הנפש הבהמית, שכל התאוות השפילות שבכבד נובעות מהנפש, וכלשון התורה 'נפש כי תחטא', ולכן מי שמרחיב את נפשו גורם לעצמו רדיפה אחרי תאוות העוה"ז וזהו רעה גדולה, משא"כ ה'דעת' הוא החלק הגבוה שבאדם, ואדרבה כמה שירחיב את דעתו יותר יהיו לו השגות גדולות, וכדאמרו חז"ל שמעתיא בעי צילותא, א"כ הרחבת הדעת מוסיפה בתורה. וכפי המובא במהרי"ל (בלקוטים בסוף הספר), שר"ת כשהיה צריך לעיין בהלכה חמורה היה מערים לפניו תל של זהובים כדי שיהיה לו רוחב לב בתורה, הרי שע"י ריבוי הגשמיים אדם יכול לקבל מעלה בתורה.

ב. ונראה דבוודאי כל דברי המהרש"א אמת, דהנה כתיב "גם בלא דעת נפש לא טוב" (משלי יט.ב), ופירש שם רבינו יונה דקאי על מי שמושל בתאוותו ותיקן כבר את כוח המתאוה, ובכל זאת עליו לבדוק אולי הוא מקצר דעתו בעבודת ה' הראויה לה. ומתבאר שהנפש שהוא בחינת התאוות שבאדם, מצריך את חיבור הדעת לזה.

ומעתה כך יש להבין את דברי המהרש"א, שמי שנוטל דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים לעבודת ה', ובשביל להרבות שקיעות בתורה כמו שעשה ר"ת, באמת שפיר קעביד, וזהו נמי השכר שניתן למי שזהיר במזוזה, אבל אם נוטלם בפנ"ע בשביל להנות מן החיים, אזי הרחבת

הדעת הזאת הופכת לו לרועץ כדאשכחן בבלעם שהיה יודע דעת עליון, ובפעול לא הועילה לגביו דעת זו, אלא אדרבה להגדילה ולהרחיבה יותר ויותר אל נפשו הרעה.

וזהי ההגדרה הנכונה של הגשמיים ביחס לרוחניות, שמבין שהוא נמצא בפרוודור בעלמא שהוא רק ההכנה לטרקלין. וניקח משל מכמה משולחים שנכנסו לארמון של גביר אדיר, והמתינו שם בפרוודור בשביל להיכנס לעשיר לקבל ממנו סכום גדול, והנה בשעת עומדם במסדרון פותח משולח אחד את תיקו ומוציא משם מזרון מתקפל, ארוחה, וספר קריאה, ויושב שם לקרוא את הספר ולסעוד את ליבו, בוודאי חבריו יצחקו עליו שאינו יודע היכן הוא נמצא. וכך באמת הנאות העוה"ז אמורים לשמש רק כהכנה בעלמא לעוה"ב והמבין הענין לאשורו אינו נוטל מהעוה"ז מה שלא נצרך לו לעוה"ב.

ובספר זכרון שאול (סי' א) יש מכתב ששלח רבי שאול ברזם זצ"ל למרן החזו"א זי"ע, ובו הוא שואל אותו מה בדיוק הגדרים למידת ההסתפקות, ומה הגדר בהרחבת הדעת המושגת מדירה נאה עד כמה מותר לו ליטול משום כך הנאות העוה"ז, והשיב לו שם שכל מה שנצרך לבריאותו מותר, עיי"ש. אמנם בכל דור הענין משתנה בהתאם לצרכי הדור המסויימים, וכל ערום יעשה בדעת.

ג. עוד נפק"מ במבט זה, שקל לו להיות וותרן בממונו, להיפך מדבריו של בלעם: "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב..." שמוזה למדו חז"ל שהיה עין רעה. ושמעתי סיפור מחזק על אחד מעשירי הציבור החרדי בימינו, בעל צדקה אדיר, שבצעירותו היה מלמד בת"ת, ורכש דירה פשוטה באמריקה, מיורשי יהודי זקן, ומכרו לו את הדירה על כל תכולתה, וכשהתחיל לפנות את החפצים מצא מעטפה עם \$50,000 ששוויותם היתה כמו מיליון ₪ היום, והלך למרן האגרות משה ואמר לו שלפי ההלכה בודאי הסכום הזה שלו, אבל שיעשה מה שהוא חושב... וכעבור שבוע פגש אותו רבי משה פיינשטיין באיזה חתונה, ובריר אצלו מה עשה בסוף, אמר לו אותו יהודי, החזרתי להם את המעטפה...!! רבי משה כ"כ התרגש, ובירך אותו שיראה ברכה עצומה בכל עסק שיעשה, וכך נהפך לגביר אדיר.

וזה בדיוק ההיפך מבלעם שחמד בית מלא כסף וזהב, רק שבלעם אמר "תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו", אך כבר אמר הח"ח כנגדו, לא חכמה לחיות כמו בלעם ולמות כמו יהודי, אלא החכמה לחיות כמו יהודי כל החיים, וכאשר מכיר בזכות לחיות כיהודי, רק מרויח.

לא להתעייף מלצפות

א. ישנם שתי גישות בקרב הציבור, בסוגיית משיח. יש אשר אינם אוהבים לשוחח על המשיח ועל סימני השעה, לדעתם אנחנו כאן במצב נתון, ואי אפשר כל הזמן לחיות עם אכזבות, כמפורסם הכלל: כשאין ציפיות אין אכזבות, א"כ מה לנו לחשב את הקץ שוב ושוב, ולהתאכזב פעם אחרי פעם, הנה היו שחשבו שהקורונה תביא לנו משיח, ובפרט באותו ליל סדר תחת סגר, ואסון מירון והמלחמה והממשלה, והרי כבר בשואה חשבו שזה הסוף ועדיין אנו כאן, א"כ הבה נחיה את ההווה, וכשיבא המשיח נדבר...

אבל יש אנשים שלא מתעייפים, למצוא פעם אחר פעם רמזים, ונאחזים כדגים במצולה בכל בדל רמז גאולה או סימן קץ, גימטריא ראשי תיבות, דברי חז"ל בגמרות ובמדרשות, וכל הזמן מנסים לחשוב שהנה הוא הגיע...

ב. ובאמת שבוֹיכוח הזה כבר נתווכחו בלעם ומשה, כמו שפירש בדעת זקנים מבעלי התוספות (כד"ו) בביאור הפסוק "אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב". וז"ל: אני שר (לשון ראייה וצפיה למרחוק) ומעיין הדבר ולא יהיה בקרוב ודבר רחוק הוא, אך משה לא אמר כן אלא "כי קרוב יום אידם" של אומות העולם "וחש עתידות למו". משל למלך המהלך בדרך, ועמו אוהבו ושונאו, צמא המלך למים, האויב אמר לו רחוקים אנו למים, כדי לצערנו, האוהב אמר, אדוני המלך רָכַב כי קרוב לנו המים, כדי להשיב נפשו עליו. כך בלעם האויב אמר כי הישועה רחוקה, אבל האוהב אמר "שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות", עכ"ל.

והמשל שהביא הדעת זקנים משנה את כל התמונה, כי לולי המשל לא היינו יכולים ללמוד מבלעם ומשה שהיו נביאים, שהרי בכוח נבואתם יכלו לצפות ולדעת מה יהיה בעתיד, וא"כ א"י אלא ויכוח נבואי, שאינו קשור לאותו ויכוח מציאותי שהזכרנו בתחילת המאמר, אבל מהמשל אנחנו למדים, שבאמת הקץ סתום, ולגבי הקץ גם בלעם ואפי' משה, אין בכוחם לצפות ולדעתו מתי הוא אֵיך וכיצד, אלא שמתוך השוני בנקודת מבטם וגישתם אל כלל ישראל נשתנה מבטם על נושא הקץ, כמו במשל המלך שצמא למים, שהרי בין האוהב ובין השונא אינם יודעים איפה בדיוק המים, אלא שהאויב מוצא הזדמנות להציק למלך בעת צוקתו וצרתו, ואילו האוהב מעודד אותו ומראה לו פני תקוה, ומשדלו להאמין שטובתו כאן.

וכבר למדנו במסכת אבות שישנם יהודים שלצערנו הם מוגדרים מתלמידי בלעם הרשע שיש להם עין רעה, רוח גבוהה ונפש רחבה, וא"כ גם בנושא הקץ צריך להיות מתלמידי אברהם אבינו ראש המאמינים, שהאמין בה'

ויחשבה לו לצדקה, ולא חלילה להיות מתלמידי בלעם שמחמת עינם הרעה רואים תמיד את רק את הבעיות, ומחמת רוחם הגבוהה אינם מאמינים שיש דברים מעבר למה שהם רואים עכשיו, ומחמת נפשם הרחבה שקועים הם בתאוות העולם הזה, ואינם מוכנים לחיות מתוך צפיה במשיח שדורשת תשובה חיבור לבורא ותיקון המעשים.

ונכון שיש אכזבות, ונכון שהקב"ה מנסה אותנו שוב ושוב לראות האם אנחנו מצפים ומקווים למשיח, אבל אי"ז אמור להיזי אותנו מחובתינו לקוות ולצפות למשיח בכל יום שיבא, ורב שכרינו ע"ז. והמצב התקין הוא כשיש תקווה, משל לב' אסירים שיושבים ומרצים עונשם, אחד בן טובים שנתפס על עוון קל, והשני רוצח שפל שהגדיש סאתו, והנה כל פעם שנשמע שקשוק המפתחות קופץ הראשון וקורא בחדווה, הנה באו לשחררני...! אבל השני אומר אין סיכוי, רק באו להכניס את הארוחה! כי הראשון יודע שאי"ז מקומו וכל רגע מקווה שישוב למקומו, אבל השני כבר נתייאש, והפנים שחיי עומדים להסתיים שם.

כך יודע משה רבינו שאין מקומינו בגלות אלא בארץ ישראל ובבית המקדש, ומה שכעת אנו צמאים ולא יודעים היכן המים, בא אוהבו של מלך משה רבינו ואומר אל דאגה "קרוב יום אידם, וחש עתידות למו", והיום יבא משיח אם בקולו תשמעו, אבל בלעם מסתכל על עוונם של ישראל, וכל חפצו ותשוקתו להחטיאם עוד יותר, לכן כל גישתו לגאולה ולקץ, שאינה עתידה להיות לעת עתה.

ג. ומסופר על מרן החפץ חיים זי"ע, שבכל תחילת שנה בדרשת ליל רה"ש היה דורש, שלפי כל הסימנים מחז"ל תהיה השנה הזאת שנת הגאולה, ולא התעייף בכל שנה למצוא רמזים והוכחות מחז"ל שהנה עתה היא הגאולה, עד ששנה אחת אחר שפירט הח"ח את סימניו, תמה נגדו הגאון רבי משה לנדנסקי זצוק"ל: והרי בכל שנה אתם אומרים סימנים, ולא ראינו שנתקיימו. ומספרים שהח"ח הרהר קמעה ואז אמר: נכון עד עתה הסימנים לא נתקיימו אבל השנה בעזרת ה' הסימנים כן יתקיימו ויבא משיח...

אף אנו נצעד בדרכו, ונמשיך למצוא סימנים ורמזים לעת בא גואל, כי זהו ליבם הפועם של כלל ישראל בכל הדורות, שתמיד עמדו במקוים ומייחלים שהנה זה עומד אחר כתלינו, ותיכף פתאום יבא אל היכלו האדון אשר אנחנו מבקשים, וכפי הביקוש והדרישה כך יחושו פעמינו.

וזה עתה הגיע אל שערי ארץ הקודש, הווריאנט ההודי המכונה "דלתא", ומי שירצה ישמע בכינוי הנגיף את צירי הדלת של הגאולה, וידענו מכבר שהננו על מפתן הגאולה, אבל כעת אולי מרמזים לנו, שכבר נפתח דלת היכל משיח שכה הננו מקווים ומייחלים, שיופיע בהדרו תיכף במהרה.

לא להתעייף מלהתפלל

מגבוה, ופקודה מלמעלה, על מנת שיתעוררו כלל ישראל להתפלל להקב"ה מעומק הלב ולשוב בתשובה שלימה.

ובאמת זהו נמי שם "ישראל" שהוא ע"ש מיושר-אל שיהיה האדם בלי שום עיקולי ופשוטי, כלשונו הידועה של הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל, "כל מי שהבינו מדעו... והלך ישר כמו שעשאו אלקים", באופן שתפקידו של ישמעאל-אל לדאוג לישר-אל, שעל ידי פעולתיו בארץ באחרית הימים יהיו כלל ישראל מיושרים עם ה' יתברך.

ג. והרי דברי חז"ל אלו מפחידים, כי מי יודע מה יכולים בני ישמעאל לעולל לנו רח"ל, והרמב"ם באגרת תימן כתב אודות בני ישמעאל: "...ואתם אחינו, ידוע לכם שהקב"ה הפילנו במהמרות עונותינו בתוך אומה זו, שהיא אומת ישמעאל, שרעתם חזקה עלינו, והם מתחכמים להרע ולמאוס אותנו כמו שגזר עלינו יתב' "ואויבינו פלילים", ושלא תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת ממנה ולא אומה שהרעה בתכלית הרעה לדלדל אותנו ולהקטין אותנו ולמאוס אותנו כמוהם, שאפי' דוד המלך ע"ה כשראה ברוח הקודש כל הצרות העתידות לישראל התחיל לצעוק ולקונן בלשון האומה מרעת בני ישמעאל ואמר (תהלים קכה) אויה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קדר.

ומעתה נוכל לקבל ביתר קלות את ההשתלטות הזאת, שחוף ממה שכבר ידענו של"ב מלכים ושירים ביד ה' (דו"ק שתיבת ל"ב, ר"ת שמות ראשיות) ולא יוכלו להרע ח"ו מאומה לנו, יותר מאשר ראוי לנו לפי מעשינו, ואשר ממילא ברור שהכל תלוי אך ורק בזכויותינו ובריבוי מעשינו הטובים כדברי מרן רה"י הגר"ג שליט"א, עוד זאת נוכל לראות את המתקת שליטתו של ישמעאל באופן הזוהר קל הזה דחמירא סנתא מאיסורא, ואשר ממילא נבין שגם כאן תכלית הכל בשביל שנתפלל לה' מעומקא דליבא עד שישמע-אל ויעננו, וזוכה עי"ז להצדיק שם ישר-אל דילן.

ד. ובסוף הפרק שם (בפרקי דר"א ל) מונה רבי ישמעאל שם חמשה עשר דברים שעתידיים בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים - "...ויבנו את הערים החריבות, ויפנו הדרכים, ויטעו גנות ופרדסים (מידוע שהבנאים וסוללי כבישים וטרקטורים, רובם ככולם מבני ישמעאל), ויגדרו חומות בית המקדש ויבנו בנין בהיכל (כיפת הסלע) ושני אהים יעמדו עליהם נשיאים בסוף, ובימיהם יעמוד צמח בן דוד..." עכ"ל. הנה גם הסימן האחרון, ששני אחים יעמדו עליהם נשיאים בסוף... יכול ג"כ להתפרש על הנקרא ברית אחים יהודים בוגדניים, שעמדו לשלטון ע"י קולות ישמעאל, ומרגש שזה הסימן האחרון ברשימת הדברים שבני ישמעאל עתידיים לעשות בארץ, ולא נותר לנו אלא לקוות שתיתכף לעינינו יעמוד צמח בן דוד... ממש בקרוב!

א. כבר מילתינו אמורה על גניבת השלטון ע"י חבורת שקרנים, שלכן אינן נכנסים בגדר ממשלה כי אי"ז משקף את בחירת רוב העם, אמנם באמת יתכן הגדרה גרועה מכך, שאף נוכל לראות בשתלטנות זו, מעין "מלכות בני ישמעאל", וזאת על שום היותה בנויה על קולות עשרות אלפי ערביים, ויתקיים בזה דברי חז"ל אודות שליטת בני ישמעאל קודם שיבא משיח, ועל ידם המתיק לנו הי"ת את הדין, שלא יהא זה באופן של שליטת ערבים פורעים, אלא בצורה שמצרפים אותם לממשלה, וקולם מנסר בה ברמה, וכפי שאמרו צדיקים, שיכול להיות משמעות קלה יותר לשלבים השונים בגלויות, בהתגלגל מידת הרחמים.

ובפרשתן נתנבא בלעם על אחרית הימים, והתייחס לכל מיני עממין מה יארע עמהם באחריתם, ועל אודות בני ישמעאל דיבר ברמזיה, כמש"כ רבינו בחיי על הפסוק "אוי מי יחיה משומו אל" ע"פ פרקי דר"א (פרק ל) דקאי על ישמעאל, שהרי בני קין מזרעו של ישמעאל הם, ומה שאמר "כי אם יהיה לבער קין", כלומר כי אם יהיה קין לבער אש. (וכן פי' הרד"ל שיהיה קין לאש בוערה לבער ולכבוש, ומשמע שזה דרכם הנלוזה של בני ישמעאל להבעיר אש בערי הארץ וביערות, כפי שראינו לצערינו במשך מבצע "שומר החומות" כעת).

ומה שנקרא זרע ישמעאל קין, על שם שישבו באחוזת קין, וכן הוא אומר (שופטים ד, יא) "וחבר הקיני נפרד מקיין", והלא כל בני קין נכרתו במי המבול, אלא על שם שישבו באחוזת קין נקראו בני קין, (והיינו ארץ נוד קדמת עדן, דמזרח הוא קדם, ולכן ישיבתם בכל ארצות המזרח) וישיבתן מלכות אשור (גם בזה פי' הרד"ל דזהו ארץ בבל על אדמת עיראק ובגדד שכבשוה בני ישמעאל) אמר בלעם: מכל שבעים לשון שברא הקב"ה בעולמו, לא שם שמו אלא לישראל ולישמעאל, שנאמר "וקראת שמו ישמעאל", וכיון שהשוה הקב"ה שמו של ישמעאל לשמו של ישראל "אוי מי יחיה משמו אל" אוי מי יחיה בימיו. עכ"ל פרקי דר"א מרבינו בחיי.

ב. ודברי פרקי דר"א טעונים ביאור, כי מה גדר השיתוף הלזה, שלשניהם הקב"ה קבע את שמם, והמהר"ז פירש דהעיקר הוא מה ששם אל בשמו דזכות שם אל עומד לו. והא גופא טעמא בעי, מדוע הקב"ה הניח שמו בישמעאל.

ואשר נראה דהפרקי דר"א בעצמו להלן (פרק לב) ביאר את עניינו של ישמעאל, שכתב: למה נקרא שמו ישמעאל שעתידי הקב"ה לשמוע בקול נאקת העם, ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים, לפיכך נקרא שמו ישמעאל שנאמר "ישמע אל ויענם", עכ"ל. וממילא יובן שהסיבה שהקב"ה קרא את שמו באופן הזה, לרמוז לכלל ישראל שכאשר בני ישמעאל מתפרעים, זה הוראה

לא להתעייף מלפעול

מצטערת ועורגת להקב"ה והוא עונה אותה ומזמין לה נחש ומכישוה בבית הרחם ומיד בית הרחם נפתח, ע"כ.

ואמר הרב מפוניבוז' צ"ל כי החורבן האיום והנורא שירד על בית ישראל (בשואה האיומה) היה בכחינת הכשת הנחש מאוימת ונוראה, אשר פתחה את הרחם הצר של כנס"י למען לידתו של דור הגאולה, כי דורו של שמד הוא הוא אשר צריך להיות דור הגאולה, דורו של משיח. אולם בנו הדבר תלוי אם יזכה דורנו לכך להיות דורו של משיח, דור הגאולה הנצחית. אמנם הכשת הנחש פתחה את הרחם, אך דורנו צריך להכשיר את עצמו להיות ראוי לכך להיות דור הגאולה, שיהא אותו זעזוע נורא של החורבן גורם להכשירו להיות ראויים לגאולת הנצח של ישראל.

זו היתה השקפתו צ"ל המקיפה על החורבן, וכך ראה את פני הדברים. ומחשבה זו לא היתה אצלו מחשבה גרידא אלא שכל כולו היה חדור בהשקפה זו, וזה היה הכח המניע לכל מעשיו ופעליו הנשגבים, שמלבד חשיבותו של כל מפעל בפנ"ע, עמדה לפניו מטרה אחת כללית לכנות ולהקים תורה והרבצתה בכלל ישראל, להלהיב ולהצית אש קודש של אהבת תורה ודביקות התורה בישראל, וע"י כח התורה יוכשר הדור להיות ראוי לגאולת הנצח של כלל ישראל. ולפיכך ראה הרב צ"ל ברעיון ישיבת "ירחי כלה" אחד מן הדברים העומדים ברומו של עולם, משום שמטרת הישיבה לא מצטמצמת אך בשני השבועות אשר הישיבה קיימת בפועל, אלא שכ"א מאותם מאות בני ישיבת ירחי כלה באשר הוא שם יחיה כל השנה מאותן שבועיים. כל חדרי לבו יתמלאו השתוקקות עצומה להיות בן ישיבה ולהתדבק בתורה. שתהא התורה שירת חייו, ונפשו תימלא צימאון עז, מתי אבוא אל בית ה' לחזות בנועם ה' ללון בעומקה של הלכה.

ג. עלינו להתבונן בקרב הנלווים אלינו, מה נוכל לתקן ולפעול אצלם על מנת לקרב את הגאולה, ואין יהודי שלא בא במגע עם קהלים שונים ומגוונים, ויכול לפעול אצל כל אחד עוד איזה תוספת וחיוזוק באידישקייט, שכל זה נחשב זכות נוראה ועצומה לכלל ישראל בפרט בעת הזאת, שלעומת מה שהרע מנסה להתגבר כנגדינו בעיצה רעה איך למוטט מוסדי עולם, עלינו לעמוד כנגדם ביתר שאת, ולחזק בדקי ביתינו, בקהילה ובמשפחה ובכל צרכי ורובדי היהדות, בלי לתת שום מנוחה לעצמינו בנוגע לזה.

ובפרט עתה שאנו בערב שמיטה, אם נחשב את השנה הישישית לפי חלוקת השעות של יום השישי, נמצא שאנו נמצאים כבר סמוך ונראה לשבת הארץ, כמו ברבע אחרון של היום, בשעה שהאוכל על הפלטה והזריזים מקדימים לקבל תוספת שבת, וכך נזכה לקבל תוספת קדושה עלינו משנת שמיטה, שתגלגל לכולנו ישועות מעל דרך הטבע.

א. פגשתי השבוע ת"ח ישיש, הוא אמר לי ספונטנית, צריך לקוות שהשבוע יבא המשיח, בהתחלה הסתכלתי עליו ולא הבנתי, מה יש השבוע דווקא, מה כ"כ דחוף? אז הוא הסביר לי מיד: שבוע הבא מתחיל שלשת השבועות של האבילות, והרי אחרי שניפול למצב של חורבן זה כבר קשה, אבל עכשיו שאנחנו עדיין עם הכתרים של "נעשה ונשמע" שקיבלנו בהר סיני, עדיין אנחנו עם הפרישקייט של פסח ושבועות, אז יותר קל להביא אותה השבוע...!!

חשבת הרבה על פער הדורות, כמה שברור לו חילוקי הימים בלוח השנה, כמה שהוא חי את השינויים במצב הרוחני של כלל ישראל כמציאות גמורה, ופתאום עלה בדעתי משל יפה להמחיש את דבריו. הנה החודש הזה, בג' תמוז, צלחה מזימת שקרנים שפלים להשתלט על מוסדות השלטון בארץ הקודש, והנה התחושה שליוותה כל יהודי בימים שלפני כן, שמא ואולי נצליח להעביר את רוע הגזירה, והרבה יהודים הרבו בתפילות ובסליחות דערב ר"ח ובתפילות יו"כ קטן "להעביר ממשלת זדון מן הארץ", וכל אחד קיווה בליבו עד הרגע האחרון שלא יצליחו, ועתה אחרי שהצליחו כבר מבינים שזה אחרת. א"כ בדיוק אותו דבר במציאות הכללית של גלות ישראל אפשר לחיות את זה, שלא ראי מצבינו בארבעים הימים המסוגלים שלאחר מתן תורה, שהננו עם כתרי נעשה ונשמע, כראי מצבינו בג' השבועות החורבן, בין י"ז בתמוז שבו חטאו הערב רב בעגל, לבין ת"ב שבו עוון המרגלים.

וצריכים לעשות שטייגען בנושא זה של צפיה לגאולה, בפרט עתה בשלשת השבועות הבאים לקראתינו, אשר יה"ר שיהפכו מעיקרם לששון ולשמחה לנו ולכל ישראל, וכמו שכל דבר ברוחניות, תפלה וצדקה, וכ"ש כל מעלות הלימוד כמו כתיבה וחרות, או העמקה ועיון, לא יגיע לזה אף פעם בלי שטייגען ולימוד מעלותיהן, וההתרגלות בהן בפועל ממש, ק"ו בסוגיה מרוממת זו של הצפיה לגאולה, שתלויה הרבה ברמה הרוחנית האישית של המצפה, כי ככל שנשקעים בחומר ובארציות שפלה, מתרחקים מזה.

ב. ובשיעורי רבי שמואל על סנהדרין (צ.ב) במימרא דאמר רב: אין בן דוד בא עד שתתפשט המלכות על ישראל תשעה חדשים, שנאמר "לכן יתנם עד עת יולדה ילדה וגו'. ובפירש"י ד"ה עד שתפשוט וכו' עד עת יולדה ילדה, היינו ט' חדשים כדמתרגמינן "בכן יתמסרון כעידן דילדתא למילד", ע"כ. כותב ששמע מהגאב"ד דפוניבוז' צ"ל שהביא באחת מדרשותיו דברי רש"י בתהלים (מב, ב) "כאיל תערוג על אפיקי מים" וגו', הנקיבה כשהיא כורעת לילד והיא צועקת הקב"ה מרחם עליה. ובמדרש (ילקוט תהלים רמז תשמ"א), איילת זו כשיושבת על המשבר

דבר העורך

שיעורי הלכה: במסגרת סדרת הגיליונות בנושא הלכות ציצית, התקיימו לציבור שוחרי ההלכה שיעורי הדרכה מיוחדים עם המחשבות בפועל של שלבי העשייה, בפני מאות לומדים.

בתמונה למעלה, יום ה' פרשת קורח: שיעור בנושא 'הידורים בעשיית הציצית', בליווי מצגת מרתקת, מפי הרה"ג ר' **צבי קרשינסקי שליט"א** ממפעל 'ציציות וולס קרשינסקי למהדרין'.

בתמונה למטה, יום ה' פרשת חוקת: שיעור בנושא 'ייצור ציצית למהדרין' מפי הרה"ג ר' **מתתיהו מרדכי טננבוים שליט"א** מארה"ב מחבר ספר 'הדר הציצית' מבעלי מפעל 'משכן התכלת' ורשת 'כתר יודאיקה' בארה"ב. 3 מהמשתתפים זכו בהגרלה בטליתות מהודרות.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'ציצית נוטף על הקרן'

על פנפי בגדיהם

תכנית: במסגרת סדרת הגיליונות בנושא מצות ציצית החביבה, הגיליון הראשון (מספר 313), עסק בשיעור בגד טלית קטן באורך וברוחב, וחישוב מקום הנקב והחתך. הגיליון השני (מספר 314), עסק בדין 'לשמה' בעשיית הציצית, מאיזה שלב מעקב עשייה 'לשמה'. הגיליון השלישי (מספר 315), עסק בפרטי הדינים של קשירת חוטי הציצית.

הגיליון הנוכחי (מספר 316) עוסק איך מקיימים את הדין של קשירה 'על הכנף', ו'נוטף על הקרן', כמה ס"מ מהקצה צריך למקם את החור, לשיעור רבי חיים נאה והחזו"א? לאיזה כיוון צריך להזיז את הקשר של הציצית בטלית קטן וטלית גדול? מה טעם האיסור באלכסון? ביאור ההבדל בין מנהג הליטאים בנקב אחד, למנהג החסידים בשני נקבים?

הגיליונות שלפנינו יעסקו בעז"ה בנושאים הבאים, מה הדין בציציות שנקשרו על ידי אשה חרש שוטה וקטן וגוי, ברכת 'על מצות ציצית', 'להתעטף בציצית', שיעור טלית קטן לברכה לקטנים, ועוד.

1. קשירה על הכנף

לא למעלה ולא למטה: מבואר **בגמ'** (מנחות דף מא: מב. וברש"י שם), אמר רב פפא הלכתא, צריך להטיל את חוטי הציצית, ארבעה חוטים כפולים, במרחק של פחות משלוש אצבעות (גודלים) משפת הבגד. אמר רב גידל אמר רב, 'ציצית צריכה שתהא נוטפת על הקרן', כלומר שיגביה את החוטים מעל השפה, שהתלויה נוגעת ומכה על הקרן, **שנאמר** (במדבר פרק טו פסוק לח) **על פנפי בגדיהם**.

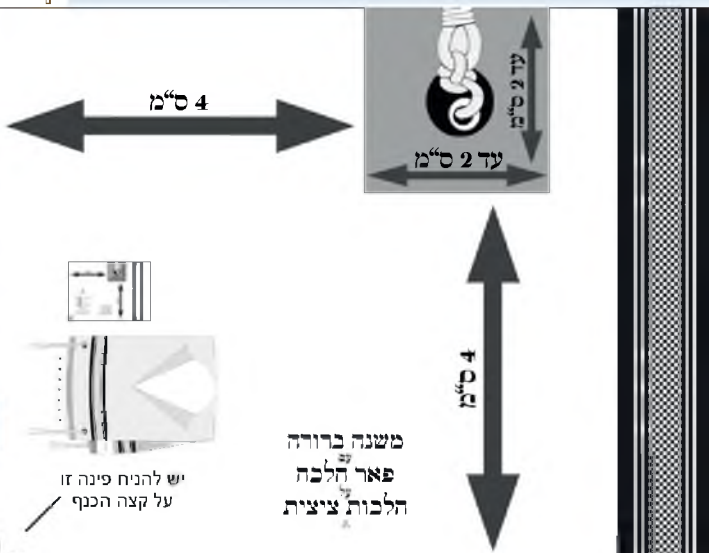
אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן, צריך להרחיק משפת הבגד מרחק של קשר גודל. והחידוש בדבריהם כפי שביאר שם רש"י, שאסור לקרב את הקשר לשפת הבגד פחות מקשר גודל, ולא ירחיק משפת הבגד יותר משלש אצבעות. וצריך את שני המימרות, לפי שרב פפא קובע שיעור מקסימום. ורבי יעקב קובע שיעור מינימום.

לזיכוי הרבים

מצו"ב העתק כרטיס, למדידת נקב השחלת חוטי הציצית, על פי שיעור רבי חיים נאה לכתחילה = מרחק משתי קצוות הבגד 4 ס"מ, גודל המקום שאפשר לעשות בו נקב 2*2 ס"מ.

באדיבות הג"ר דוד הירש שליט"א
מחבר ספר משנ"ב עם 'פאר הלכה'

ומעיד, שבדק עם הכרטיס בחנויות תשמשי קדושה בריכוזים החרדיים, ומצא טליתות בחשש פסול. הבהרה: בעקבות השינויים בגודל מהדורות ההדפסה, המדידה שמופיעה כאן בגיליון אינה מדויקת, ומיועדת להמחשה בלבד. אפשר למדוד עם כרטיס מקורי, סרגל ס"מ רגיל, אורך גפרור.

מנהג חב"ד על פי השו"ע הרב שיהיה 'נוסף על הקרן' בלי להקטין את שיעור הבגד, עושים בטלית קטן שני חורים בכנף הטלית באלכסון. בטלית גדול עושים בקצה הבגד חור קטן נוסף, דרכו מעבירים רק את השמש, כך הציצית תמיד נוסף על הקרן.

בתשובות והנהגות (כרך א סימן לא) האריך בדין שיעור הנקב, ומסיק שכל הנקב יהיה תוך 5 ס"מ, ויצמצם מאד שסוף הנקב יהיה בתוך חמש ממש. לפי הוראת **בד"ץ העדה החרדית ובד"ץ שארית ישראל** יש לעשות את הנקב לאחר 4.5 ס"מ, ומנהג **בריסק** מקדמת דנא להניח גפרור על הבגד ואורך גפרור הוא 4.5 ס"מ, ובמקום שמסתיים הגפרור עושים את הנקב. ולנוהגים לעשות שני חורים הוראת **בד"ץ העד"ת**, לעשות את החור הראשון לאחר 4.2 ס"מ, והשני 5.9 ס"מ.

משכן התכלת: לדעת **הג"ר שמואל יוסף שטיצברג שליט"א** במכתב מתאריך ח' תמוז תשפ"א [מסקנת ליבון הדברים בשיעור של הרב מתתיהו מרדכי טננבוים שליט"א מטעם מכון 'הילכתא' ללומדי ישיבת מיר], השיעור הטוב ביותר לצאת בו ידי כל השיטות, הן לגבי שיעורי המידות של הגר"ח נאה והחזון איש, והן לגבי השיעור שכתב האר"י הק' שיהיה תוך ג' אצבעות, הוא בערך 4.5 ס"מ. [וזו מתאים עם מה שהעידו מקורבי החזון איש, שהיה נוהג למדוד 4.5 ס"מ, ושם היה עושה את הנקב בטלית קטן שלו. וכן מוכח במקורי הדברים בדברי הפוסקים]. ולכן נראה למעשה, שגם אם עושה את הנקב ממש בס"מ החמישי, נמי שפיר דמי. מכל מקום לכתחילה יש לעשות את הנקב בין 4.5 ס"מ עד סיום הס"מ החמישי. ויש להקפיד שלא לעשות את הנקב יותר מחמש ס"מ.

וכ"ש לגבי טלית קטן, לאותם הנוהגים לעשות בו שני נקבים, שאם יתחילו את הנקב הראשון רק אחרי סיום 5 ס"מ, הרי אחרי הנקב הראשון צריך לעשות מעט רווח של בגד בין הנקבים, שאם לא כן הבגד עלול להיקרע במשך הזמן, ונמצא שחלק מהנקב השני כבר יהיה אחרי הס"מ השישי, וזה כבר יותר משיעור שלוש אגודלים, ופסול לדעת חלק מהפוסקים. ולכן צריך שלא יצא הנקב השני של הטלית קטן יותר מ-6 ס"מ, אלא יהיה כולו בתוך הס"מ השישי. ולכתחילה אם אפשר, טוב ששני הנקבים יהיו בין הס"מ הרביעי לחמישי.

וסיים, ברוך ד' במפעל 'משכן התכלת', ועוד מפעלים למהדרין, מקפידים על דיוק המדידה. אבל למרבה הצער, יש מפעלים שתולים במרחק יותר מ-5 ס"מ, וכביכול באים להחמיר את שיעור החז"א, ומפסידים את עיקר השיעור של הגר"ח נאה שלדעתו מעכב גם בדיעבד, ומפסידים את שיטת האריז"ל.

3. כמה חורים לעשות בבגד?

שני נקבים: לשיטת **בעל העיטור** (שער א חלק ג) צריך לעשות בטלית שני חורים כמו ציר"י להשחלת חוטי הציצית, ואם עושה רק חור אחד, הציצית פסולה, שהרי מבואר **בגמ'** שאם קשר את החוטים על הקרן פסולה, וטעם הפסול מבואר **בספרי** שאם היא על הקרן יש כאן שמונה חוטי ציצית, וצריך שיהיה רק ארבע חוטים כפולים. והכוונה שאם קושר את הציציות בחור אחד, נחשב כאילו יש כאן שמונה ציציות, כי לכל צד שהופכים את הטלית אפשר להשתמש בציצית וכאילו יש כאן שמונה חוטים, ולכן צריך לעשות שני נקבים, שכך החוטים יוצאים רק לצד אחד וניכר שהם ארבע ולא שמונה.

הבית יוסף (סימן יא) מביא את דברי בעל העיטור וחולק עליו, ש'מעולם לא ראינו מי שחשש לזה כלל', ומבואר **בירושלמי** (יבמות פרק ז הלכה ז) במקום שהלכה רופפת בידך, צא וראה מה הציבור נוהג. וכן מבואר **בגמ'** (ברכות דף מה). 'פוק חזי מאי עמא דבר'. והבא להחמיר על עצמו בכיוצא בזה, מיחזי כיוהרא, ואינו מן המחמירים אלא מן המתמימים.

והנה **הב"ח** (סימן יא) מוכיח, שכונות בעל העיטור שהטלית עם חור אחד פסולה לכתחילה, אבל אינה פסולה לגמרי. ולכן מסקנת **הב"ח** וכעין זה כותב **השערי תשובה** (סימן יא ס"ק יא), שמצוה מן המובחר לעשות שני חורים כדברי בעל העיטור, אך לעשות כך בגלוי, נחשב יוהרא ומן המתמימים כמבואר בבית יוסף, לכן בטלית גדול יעשה חור אחד כמנהג המקובל, אבל בטלית קטן שמכוסה תחת בגדיו, יעשה שני חורים כדעת בעל העיטור.

בשערי תשובה (ס"ק יא) ובמשנ"ב (ס"ק לט) בשם הכוונות,

וביאר **הבית יוסף** (סימן יא) על פי דקדוק לשון רש"י, שהקצה של סוף שולי הבגד, במרחק של פחות מקשר גודל נקרא 'קרן', ומשיעור הזה עד מרחק שלש אצבעות נקרא 'כנף', יותר משלש אצבעות נקרא 'בגד'. וציותה התורה וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם, וכן וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, שיטיל את הציצית בכנף עצמו, לא בבגד מעל הכנף, ולא למטה הנקרא קרן.

הילכתא: תמצית דברי **השו"ע** (סימן יא סעיפים ט-י), והמשנ"ב (ס"ק מא-מו, ביאור הלכה שם), יעשה נקב באורך הטלית, לא למעלה משלוש אצבעות (גודלים), מפני שאינו נקרא כנף, ולא למטה משיעור של 'קשר אגודל הראשון' - עד סוף הציפורן מקום השוה בבשר, שאינו 'על הכנף', אלא 'תחת הכנף'. יש אומרים שבתוך רוחב הבגד אין לו שיעור, וי"א שדין רוחב הבגד כדין האורך, ונראין דבריהם.

ומוסיף **הרמ"א** שמוודדים את המרחק מהשוליים בקו ישר לאורך ולרוחב מהשפה, ולא באלכסון מן הקרן. וכתב **המשנ"ב** (ס"ק מד בשם אליה רבה ושאר אחרונים), שמקום הציצית שהוא קשר גודל מעכב מדאורייתא (שהרי הוא דרשה מהפוסקים), ומקום הנקב יהיה גם כן למעלה משיעור זה, ואולי מעכב גם בדיעבד.

לדעת **הבית יוסף** מותר להרחיק אחרי האורך של שלוש אצבעות (אגודלים), ולעשות שם את הנקב, והרבה פוסקים חולקים וסוברים שביותר משלוש אצבעות, כבר נקרא בגד ולא כנף, ולכן מכריע המשנ"ב שצריך להקפיד להתחיל את הנקב בתוך שלוש אצבעות. ופירש **בדעת נוטה** (ציצית שסא), בכוונת **המשנ"ב** (ס"ק מא) **והחז"א** (סימן ג ס"ק יב), שאם הנקב מתחיל תוך ג' אצבעות לכאורה מהני, אף שהנקב מסתיים למעלה מג' אצבעות וחלק מהחוטים הם למעלה מג'.

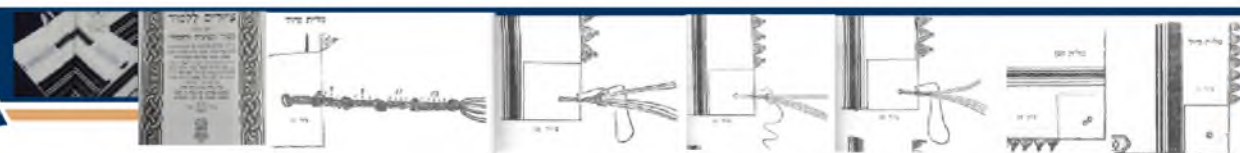
על פי **כוונת האריז"ל** כתבו **בארצות החיים** (סימן יא ס"ק נ), ובשערי תשובה (סימן יא ס"ק יב), וכן הסיק **הביאור הלכה** (ד"ה הינו), שלכתחילה יש להרחיק משפת הבגד רק שיעור ג' אצבעות, שהם אמה קמיצה וזרת הסמוכות זו לזו, אבל אם שואל טלית מחברו והנקב בתוך שלוש אגודלים יכול לברך. ובמידות זמננו, לשיעור הגר"ח נאה שיעורו כ-5 ס"מ (שיעורי תורה סימן ג הערה פ עמוד רע), לשיעור החז"א 5 ס"מ (משמעות בשיעורין של תורה שיעור המצוות אות ג), או מעט ממש יותר מ-5 ס"מ (תשובות והנהגות כרך א סימן לא עמוד כו).

התמעט השיעור: נפסק **בשו"ע** (סימן יא סעיף י) אם היה הנקב רחוק מהכנף מלא קשר גודל, ונתקו מחוטי הערב עד שלא נשאר בו שיעור, כשר, כיון שהיה בו כשיעור בשעה שהטיל בו ציצית (כמו נרדומין). ומוסיף **הרמ"א** שנוהגים לתפור מסביב לנקב, כדי שלא יפרם שם הבגד, ויהיה פחות מכשיעור. ומבאר **המשנ"ב** (ס"ק נא) בשם **הבית יוסף** שאמנם בדיעבד כשר, אך בכל זאת עדיף לתפור את השוליים, שלא יבואו הרואים לומר שהוא פסול, דכולי עלמא לאו דינא גמירי.

2. השיעור בס"מ

מדות זמננו: לפי שיעור **הגר"ח נאה** (שיעורי תורה סימן ג ס"ק לה עמוד רסח) פחות מרוחב 3 ס"מ ודאי פסול. מ-3 עד 3.5 ס"מ קרוב לוודאי שהוא פסול. לכתחילה יזהר מאוד להרחיק את הנקב 4 ס"מ משפת הבגד, ויעשה הנקב בתוך הס"מ החמישי, כי יותר מ-5 ס"מ הוא כבר יותר מג' אצבעות - אמה קמיצה וזרת. ולנוהגים כשני חורים יעשה את החור הראשון במרחק 4 ס"מ מקצה הבגד, והחור השני עד מרחק של 6 ס"מ מקצה הבגד.

לפי שיעור **החז"א** (שיעורין של תורה שיעורי המצוות אות ג, אגרות חז"א חלק א אגרת י, ארחות רבינו א ציצית יז, דעת נוטה ציצית אות שס ואילך) 4 ס"מ הוא קשר גודל מרווח. [וכנראה שגם כ-3.5 ס"מ הוא קשר גודל של אדם בינוני]. שלוש אצבעות הוא יותר מ-7 ס"מ. ולכן רשאי לעשות את הנקב בס"מ הרביעי חמישי ושישי, וראוי להחמיר לא לעשות את הנקב בס"מ השישי, ולצאת ידי כל הדעות יעשה הנקב בסוף הס"מ החמישי, דהיינו לאחר 4.5 ס"מ.

הקשרים ולא לצד האורך של הטלית שיש בו את העטרה, כדי שיהיה 'נוטף על הקרן'. טלית סטנדרטית אורכה לצד העטרה 1.75 מטר, ובצד של הקשרים 1.58 מטר.

בביאור הלכה (ד"ה לאורך) הביא קושיית האחרונים, שהרי בשני הציציות העליונים אם יעשה אותם לאורך הטלית לא יהיו נוטפות על הקרן, שיהיו תלויים כלפי קרקע. ולכן הסכימו שיותר טוב שאת שני הגדילים העליונים, יעשו ברוחב הטלית ולא באורכו. וכתב החזו"א (סימן ג ס"ק יב ד"ה שם סעיף ט"ו), שאינו כן אצלנו, כיון שהטליתות ארוכות ומתקפלות על הכתפים באופן שנוטפות על הקרן גם כשתלויין באורך, ולכן גם את העליונים יש לקשור כמו בתחתונים. וכן נהג הג"ר **יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל** (ארחות רבינו חלק א עמוד כט), כדעת החזו"א. וכן נהג הגרי"ש **אלישיב זצ"ל** שהיה מטיל גם את שני ציציות הקדמיות לרוחב הטלית, כי היה מתעטף כמנהג המקובל שמקפלים את רוחב הטלית על הכתף. וביאר **בדעת נוטה** (ציצית אות תי והערה 480) שאין מחלוקת בין המשנ"ב לחזו"א, והכל תלוי בצורת העיטוף, שאם מתעטף באופן שמקיף עם הטלית את גופו, ומביא את רוחב הטלית מאחוריו לפניו דרך הצדדים ומניחם על גבי ידיו, צריך לעשות כמו שכתב בביאור הלכה, לתלות את שני הציציות העליונים לצד רוחב הטלית המהלך על פני גובה קומתו (לא בצד של הקשרים) כדי שיהיה 'נוטף על הקרן', אבל כשמתעטף באופן שמקפל את רוחב הטלית על גבי כתיפו כמנהג המקובל, צריך לעשות כמו החזו"א ולתלות גם את הקשרים העליונים לאורך הטלית המהלך על פני גובה קומתו ויהיה 'נוטף על הקרן'.

יסוד החילוק מפורש בלשונו הזהב של **השו"ע הרב** (סימן יא סעיף לד), בשני ציציות העליונים, לפעמים צריך שיהיה הגדיל תלוי לאורך הבגד ולפעמים לרחבו, והכל לפי עטיפתו.

ולכן בטלית קטן, שאם יתלה כלפי האורך יהיו הציציות כלפי מטה, מבואר **בשלחן שלמה** (סימן יא סעיף ז), ו**בידות המשנה** (ידו המלאה קל), שצריך לתלות את הציציות על רוחב הטלית קטן.

ומבואר **בשערי תשובה** (ס"ק כו) בשם **גן המלך** (סעיף טו), שיש מדקדקים בשבת, אם זו ממקומו שלא להחזירו שיהיה נוטף על הקרן, כי נחשב כמתקן, ומסיק שלא צריך לחשוש לכך, כי אינו תיקון בגופו של בגד, והרי זה כמי שמשלשל את בגדיו לפניו או לאחריהו. מאידך כתב **בדעת נוטה** (תט) שאין ראוי לתקן בשבת את מיקום הקשר של הציצית.

שהאר"י ז"ל נהג לעשות שני נקבים בציצית, מאידך **ברכ"י יוסף** מובא עדות **מהר"ש** בנו של **רבי חיים ויטאל** שאביו לא נהג לעשות שני חורים. ומסיק המשנ"ב אחר שהביא את הנ"ל, שהמנהג בפולין לעשות שני חורים. אבל במדינות הגר ואשכנז המנהג לעשות חור אחד, ונהרא נהרא ופשטיה.

בביאור הלכה (ד"ה יעשה) הביא בשם **הפרי מגדים**, לעשות את שני הנקבים זה לצד זה ולא באלכסון. ומבואר **בשו"ת הלכות** (אות סט) שמוודים את השלוש אצבעות מהנקב הראשון בבגד, שהוא הקשר הפנימי. ושני הנקבים יהיו באופן שהציצית תהיה תלויה בצדדים של הבגד, אחת לימין ואחת לשמאל לפניו ולאחוריו, ולא שיהיו תלויים כלפי מטה.

מבואר **בחזו"ן איש** (או"ח סימן ג ס"ק יב) שיעשה את הקשר סמוך לנקב החיצון, וירחיק קצת בין נקב לנקב כדי שיהיו ניכרים, והנקבים יהיו ישרים, ובזה יקיים את ההלכה של 'נוטף על הקרן', ובדיעבד הכל כשר. עוד כתב החזו"א שאת הנקב השני מותר לעשות פחות מקשר גודל. ומבואר **בדעת נוטה** (שסד) שאם לבש את הטלית באופן שהציציות כלפי פנים, אינו מעכב בדיעבד, ולא נפסל משום 'תחת הכנף'.

4. נוטף על הקרן

נפסק **בשו"ע** (סעיף טו), יש אומרים שצריך לדקדק שיתלה הציציות לאורך הטלית, כי צריך שתהיה נוטפת על הקרן (פירוש תלוי על הקרן), ואם היה ברחבו לא היה נוטף, שהרי כלפי קרקע היה תלוי. וכתב **הבית יוסף** שלמדו כן מלשון **הגמ'** (מנחות דף מב.) שתהא נוטפת על הכנף, ופירשו שיהיה תלוי על הקרן.

ומבואר **במשנ"ב** (ס"ק נב עג) שרוחב הבגד נקרא מה שמלושב בו האדם, קומתו מראשו לרגליו, ואורך הבגד קרוי מה שמתעטף בו, כי דרך העיטוף הוא באורך. ויש להקפיד על כך בשעת התליה, וגם אם אח"כ נשמטו לצד מטה יחזירם, והוא דין לכתחילה אבל בדיעבד אינו מעכב. ויזהר מאוד שלא יהיו הציציות תלויים באלכסון על קרן זווית, שהוא מנהג הקראים, ואם תלויים מצוה להחזירם למקומן.

הסבר: כלומר, אורך ורוחב הוא הפוך ממה שנראה לפום ריהטא, הצד שיש בו את העטרה הוא האורך של הטלית, והאדם לובשו לרוחב גופו מצד לצד, הצד שיש בו הקשרים פרענזלי"ך הוא רוחב הטלית והאדם לובשו לאורך גופו מראשו לרגליו, וצריך לתלות את קשרי הציציות לצד הרוחב של הטלית שיש בו את

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **נקב הציצית**: יש להרחיק את הנקב מקצה הבגד לאורך ולרוחב שיעור שיש באצבע מ'קשר אגודל עד סוף הציפורן', ולא ירחיק יותר מג' אגודלים, ועל פי הכוונות לא ירחיק יותר משיעור ג' אצבעות אמה קמיצה וזרת. המדידה ביושר ולא באלכסון. הרחיק או קירב מהשיעור הטלית פסולה, המנהג לחזק את קצוות החור שלא ינתקו החוטים ויתקרב לשפת הבגד. אם קשר כדין ונפסקו החוטים אף שאין בו כשיעור המרוחק הנצרך כשר.
- ב. **שיעור רבי חיים נאה**: לשיעור הגר"ח נאה פחות מרוחב 3 ס"מ פסול, מ-3 עד 3.5 ס"מ קרוב לוודאי פסול. לכתחילה ירחיק הנקב 4 ס"מ, ויהיה בתוך הס"מ החמישי, יותר מ-5 ס"מ הוא כבר יותר משיעור ג' אצבעות. ולנוהגים לעשות שני חורים, חור הראשון במרחק 4 ס"מ, והחור השני בתוך 6 ס"מ.
- ג. **שיעור חזו"ן איש**: לשיעור החזו"א 4 ס"מ הוא קשר גודל מרווח. [וכנראה שגם 3.5 ס"מ הוא קשר גודל]. שלוש אצבעות הוא יותר מ-7 ס"מ. ויעשה הנקב בס"מ הרביעי חמישי ושישי, ולכתחילה לא יעשה הנקב בס"מ השישי, ולצאת ידי כל הדעות יעשה הנקב בסוף הס"מ החמישי, דהיינו לאחר 4.5 ס"מ.
- ד. **ההוראה לכתחילה**: יעשה את הנקב לאחר 4.5 ס"מ כמידת אורך גפרור, עד סיום הס"מ החמישי, ולא יותר מחמש. ויש מדקדקים לצמצם שיטתיים הנקב עד תחילת 5 ס"מ. לנוהגים לעשות שני חורים יעשה את החור הראשון במרחק 4.2 ס"מ, והחור השני במרחק 5.9 ס"מ ולא יצא יותר מ-6 ס"מ. ולכתחילה אם אפשר טוב ששני הנקבים יהיו בין הס"מ הרביעי לחמישי.
- ה. **שני חורים**: לדעת בעל העיטור חובה לעשות שני חורים. להכרעת הב"ח בטלית גדול יעשה חור אחד משום דמיחזי כיוהרא, ובטלית קטן שמכוסה תחת בגדיו יעשה שני חורים. וכתב המשנ"ב שמנהג פולין לעשות שני חורים, ומנהג אשכנז חור אחד, ונהרא נהרא ופשטיה. יש אומרים ששני הנקבים צריכים להיות בתוך השיעור הנ"ל, ויש מקילים לעשות את החור הפנימי בתוך קשר אגודל.
- ו. **נוטף על הקרן**: צריך שקשר הציצית יהיה נוטף ומכה על הקרן, וצריך לקשור וכן להחזירו למקומו אם השתנה, שיהיה מוטל לצד אורך הטלית ולא לרוחבו, באופן שיהיה הפוך מכיוון הקרקע. ויזהר מאוד שלא יהיה תלוי באלכסון שהוא מנהג הקראים. יש שכתבו ששני הקשרים העליונים יעשה לצד רוחב הטלית ולא לאורכו, ויש שכתבו שאין הבדל בין הקשרים העליונים לתחתונים, ותלוי בצורת הלבשה.

בית הוראה הילכתא

סוכריות לגו CANDY-BRIX

הערת אחי הג"ר ראובן נתן נטע לוי שליט"א מחבר ספר 'נטע רענן'.
שאלה: לאחרונה משווק על ידי חברת Grossline סוכריות שעשויות בצורת לבנים: CANDY-BRIX לגו אכיל, בהשגחת רבני העיר בני ברק הג"ר חיים יצחק אייזיק לנדא שליט"א והג"ר שבח צבי רוזנבלט שליט"א.

על האריזה מופיע באנגלית 'תבנה משהו מתוק', 'תלקק ותחבר', בכדי לחבר חזק ולבנות אחת מהצורות שמופיעות על האריזה (אדם, עץ, כלב, בית), או צורה אחרת, יש ללקק ולהרטיב מעט את הסוכריות, וכך מתחברים בחוזק. ללא רטיבות לא מתחברים ודומה ל'קפלה'. והשאלה האם יש בחיבור בשבת חשש 'בונה' ו'מכה בפטיש'.

תשובה: נדון זה תלוי בשאלה מקדימה, האם מותר לשחק ב'לגו' וב'קפלה' בשבת. והנה בגיליון עומק הפשט (מספר 292) הובאו שיטות פוסקי זמננו שליט"א האם יש איסור 'בונה' בהכנת סושי בשבת, ולכל הדעות אין איסור 'מכה בפטיש' בהכנת סושי בשבת, ויתכן שדין הלגו כדין הסושי.

בונה: כתב הרמב"ם (הלכות שבת פרק ז), הובא במגן אברהם (סימן שיט ס"ק יח), ובמשנ"ב (סימן שי"ט ס"ק סג), העושה גבינה בשבת, חייב משום 'בונה', שכל המקבץ חלק אל חלק, ודיבק הכל עד שיעשה גוף אחד, דומה לבנין. וכתב המגן אברהם (סימן שמ ס"ק יז), שאיסור 'בונה' באוכלים הוא רק כאשר מתכוין לייפותו ולהשוותו כמו בגבינה. ולכן המדבק עיגולי דבילה, אסור רק משום 'מעמר' ואין איסור משום 'בונה', שאין כוונתו ליפותו ולהשוותו. ויש לדון בממתק לגו האם דומה למגבן או לא.

נשמח לקבל את חוות דעת קוראי הגיליון, אפשר להעביר תגובות באמצעות מערכת 'הילכתא'.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: מה הדין בציציות שנקשרו על ידי אשה, חרש שוטה וקטן, גוי?

האם אשה כשרה לקשירת ציצית, ומה הדין בקטן שק לעצמו והגדיל, לחבירו קטן, קשר לאחר קטן או גדול? ו הדין במומר המטיל ציצית?

מקורות: שו"ע (סימן יד סעיף א), **משנ"ב** וביאור ה (שם, סימן יא ס"ק ז); **משנה הלכות** (חלק ג סימן רכט), **חוט שני** (הלכות ציצית עמוד קא); **אבן ישראל** (חלק ט עמוד מט); **תהלה לדוד** (סימן יד ס"ק ג).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששואל תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפני התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגא אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלן מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפע'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 14 בסך 100 שקל מזומן האברך החשוב הר"ר יהודה פרישמן שליט"א כולל 'אבן שהם' ירושלים

המדור לזכות ולרפואת

הג"ר שמחה דוד בן מינא שליט"א

לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל אמן

נושא הגיליון הבא:

קשירת ציצית על ידי אשה, חש"ו, גוי

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הונצח לעילוי נשמת הגה"ק רבי יקותיאל יהודה הברשטאם מצאנז-קלויזנבורג זיע"א בעל השפע חיים ודברי יציב נלב"ע ט' תמוז תשנ"ד ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחצות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בידורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

Rabbi Shmuel Shtitzberg
Rabbi and Moreh Tzedek
Sfat Emet st. 35
Beit Shemesh - Israel

שמואל יוסף שטיצברג
רב זמו"צ בבית שמש
נוח"ס שערי הברכה
רח' שפת אמת 35 בית שמש

ב"ה

ח' תמוז תשפ"א

**לכבוד ידידי הדגול, הרב החסיד מזכה הרבים
הרבני הנגיד רבי מרדכי טננבוים שליט"א**

הנה לפני כמה שנים כתבתי לברר את המקום הראוי לעשיית הנקבים שתולים בהם את חוטי הציצית. ועכשיו שנשנתה פרשה זו, לאחר שהתלבנו הדברים היטב, בשיעור שמסר מע"כ לפני חבורת הלומדים של ישיבת מיר, שעל ידי ארגון "הילכתא" בעיה"ק ירושלים. ושם ראינו שיש מבוכה גדולה בנידון זה, ולצערנו הרבה אנשים אינם יודעים שמקום הנקבים מעכב אפילו בדיעבד. לכן ראיתי להעלות על הכתב את הדברים שהתבררו אחרי העיון במקור ההלכה.

בשו"ע (סי' י"א ס"ט) כתב, שהנקב שעושים בכנף הטלית צריך להיות בשולי הבגד, בין המרחק של 'קשר אגודל', ובין המרחק של 'שלוש אצבעות' משפת הבגד. וכתבו הפוסקים, ששיעור 'שלוש אצבעות', היינו שלש 'אגודלים' של אדם בינוני, ומוודדים זאת בפרק העליון של האגודל באמצע המקום הרחב.

אמנם דעת האר"י הקדוש, שלכתחילה יותר טוב למדוד את שיעור 'שלוש אצבעות' בשיעור יותר קצר, והוא על ידי שיניח האצבעות של 'אמה, קמיצה, זרת' הסמוכים זה לזה. וכמו שהובא בשערי תשובה (סקי"ב) ובמשנה ברורה (סקמ"ב) ובביאור הלכה (ד"ה היינו). ובמור וקציעה (סי' י"א) ביאר את המעלה באופן המדידה הזו, שכיון שכל אחת משלושת אצבעות אלו לבדה היא פחותה ברוחבה מרוחב האגודל, א"כ כשמודדים בהם, זה בוודאי בתוך רוחב ג' אגודלים. וגם א"א לטעות שזה פחות מקשר אגודל, כיון שבוודאי יש בהם יותר מקשר אגודל. ולכן ראוי יותר לעשות את המדידה הזו, שבמדידה אחת יוצאים ידי ספק, ואין צריך לטרוח במדידות מחולפות.

והנה הגר"ח נאה כתב בס' שיעורי תורה (סי' ג' סעי' כ"ז-כ"ח) ששיעור הזרת הוא 13.3 מ"מ, [וזה תואם עם שיטת הגר"ח נאה, ששיעור טפח הוא 8 ס"מ, ולפי המבואר במס' מנחות (דף מ"א:) שטפח הוא שש זרתות. נמצא ששיעור כל זרת הוא 1.33 ס"מ]. ולגבי שיעור ה'אמה' הסמוכה לאצבע, כתב שהיא בערך 15-16 מ"מ, עכ"ד. ולפי דבריו ה'קמיצה', שעוביה הוא ממוצע בין האמה לזרת, מידתה היא בערך 14 מ"מ. ~ ולאור זאת יש להקשות על מש"כ הגר"ח נאה (שם עמ' ע"ר) וזה לשונו: ע"פ המבואר שהאצבע הסמוך לגודל הוא 16 מ"מ, א"כ יש לחשוב האמה והקמיצה שהם יותר גדולים בערך 36 מ"מ, והזרת היא 13.3 מ"מ, וביחד הם בערך 5 ס"מ, ולפי המדידה שעשיתי הוא ג"כ כערך זה, עכ"ל. וצעי"ג שלפי החשבון הנ"ל, אפילו אם נאמר שגם האמה וגם הקמיצה כל אחד מהם הוא 16 מ"מ, הרי יש בסך הכל רק 45.3 מ"מ, ולא יותר, ותמוה כיצד הגיע לחשבון של 5 ס"מ. ובפרט שלפי המציאות, הקמיצה היא תמיד פחות רחבה מהאמה, ונמצא שצריך לשער בהרבה פחות מ- 45 מ"מ. ~ וכל זה הוא לפי מה שכתב הגר"ח נאה. אבל לפי מה שאני מדדתי בכמה אנשים, ראיתי שאמה קמיצה וזרת הם מעט יותר מחמש ס"מ. וראיתי שכ"כ הגרי"א זילבר בס' בירור הלכה (מהדו"ק עמ' נ"ב), שלפי המדידות שעשה, הוא כ- 5.15 ס"מ. ולפי"ז יתכן שמה שכתב הגר"ח נאה לקבוע את השיעור בחמש ס"מ, הוא לפי המדידה שעשה במציאות, אך צי"ע על מה שתלה את הדברים בחשבון המידות לפי שיטתו.

ועיין עוד בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' ל"א) שכתב, שלפי המקובל בשם הנודע ביהודה והחזון איש, ששיעור אגודל הוא לכל הפחות 2.4 ס"מ, א"כ שיעור ב' אגודלים הוא לכל הפחות 4.8 ס"מ,

וכל שכן לשיטת רעק"א והחתם סופר, ששיעור אגודל הוא לכל הפחות 2.5 ס"מ ועוד, אי"כ שיעור זה הוא לכל הפחות 5 ס"מ, ואין לעשות את הנקב לכתחילה בפחות מכך, עיי"ש. אך יש להשיב על זה, שהרי כתב החזו"א (סי' ג' סק"ב) שלפי האמת 'קשר אגודלי אינו ב' אצבעות. אלא די בשיעור זרת וקמיצה' בכדי לשער קשר אגודל, עיי"ש. ואי"כ א"צ להחמיר יותר ממה שכתב החזו"א בעצמו.

ולפי הנ"ל נראה, שהשיעור הקרוב ביותר לצאת בו ידי כל השיטות, הן לגבי שיעורי המידות של הגר"ח נאה והחזון איש, והם לגבי השיעור שכתב האר"י הק', הוא בערך 4.5 ס"מ. [ובפרט לפי הידוע, שהשיעור המקורי של מידות הטפח הוא יותר קטן ממה שכתב הגר"ח נאה. וכמו שאמר הגר"ש"ז אורבך בסוף ימיו, והביאו בס' מידות ושיעורי תורה (פ"ה הע' 81). ואי"כ בוודאי שאין להרחיק הרבה יותר מהשיעור, כיון שלמעלה מג' אצבעות הציצית פסולה אפילו בדיעבד, ולכן צריך לחשוש בזה לכל האופנים].

וכן כתב הקהילות יעקב בס' שיעורין של תורה (קו' שיעורי המצוות אות ג'), שהחזון איש היה נוהג למדוד ארבע וחצי ס"מ, ושם היה עושה את הנקב בטלית קטן שלו. [והיינו שלא עשה את החשבון לפי שיטתו בשיעור שני אגודלין. ואף שהקה"י כתב שלכתחילה ראוי לעשות את הנקב בסיוס הס"מ החמישי, עיין בס' בירורי הלכה (מהדו' תנינא עמ' ס"ז), שהקה"י אמר לו, שאין כוונתו אלא רק לענין הנהגה לצאת כל הדעות, אבל אין כוונתו לפסוק כן, עיי"ש. ועיין גם בס' דעת נוטה (עמ' קפ"ט, ושם בהע' 431) שכתב הגר"ח קנייבסקי, שהחזו"א סבר להלכה שאפשר לעשות את הנקב החל מ-4 ס"מ עד 5 ס"מ, משום שלפי המדידה התברר, שבארבע ס"מ יש קשר גודל ברווח. אבל למעשה נהג לעשות את הנקב החל מארבע וחצי ס"מ, והיינו בסיוס הס"מ החמישי, עיי"ש. ולעני"ד נראה, שהחזו"א רצה להרוויח בזה את דברי האר"י, ולכן עשה את הנקב דווקא בשיעור של 4.5 ס"מ, ודו"ק].

ולכן נראה למעשה - שאף שאם עושה את הנקב ממש בס"מ החמישי, נמי שפיר דמי. **מכל מקום לכתחילה יש לעשות את הנקב בין ארבע וחצי ס"מ ובין סיוס הס"מ החמישי. אבל מכל מקום יש להקפיד שלא לעשות את הנקב ביותר מחמש ס"מ.** וכמו שכתב באגרות החזון איש (ח"א אות י'), שיש לעשות את הנקב בין הס"מ הרביעי לחמישי.

וכל האמור הוא לגבי טלית גדול. וכ"ש לגבי טלית קטן, שהרבה נוהגים לעשות בו שני נקבים. ואם יתחילו את הנקב הראשון רק אחרי סיוס 5 ס"מ, הרי אחרי הנקב הראשון צריך לעשות מעט רווח של בגד בין הנקבים, שאם לא כן הבגד עלול להיקרע במשך הזמן. ונמצא שחלק מהנקב השני כבר יהיה אחרי הס"מ השישי, וזה כבר יותר משיעור ג' אגודלים. ואף שלפי שיעור החזו"א מידת האגודל היא 2.4 ס"מ, מ"מ לדעת הגר"ח נאה שיעור האגודל הוא 2 ס"מ. וברוב העולם מקובל כשיטתו, וגם החזו"א לא חלק על דבריו לקולא אלא לחומרא, וכמו שכתב בעצמו בקונטרס שיעורי תורה (סי' ל"ט סקט"ו). והרי דעת הרבה פוסקים ששני הנקבים צריכים להיות בתוך שיעור ג' אצבעות, כמ"ש בחזון איש (סי' ג' סק"ב ד"ה כי עוד), וכן צידד באשל אברהם (להרה"ק מבוטשאטש, סי' י"א על המג"א סק"יד). **ולכן יש לראות שלא יצא הנקב השני של הטלית קטן יותר משש ס"מ, אלא יהיה כולו בתוך הס"מ השישי. ולכתחילה אם אפשר, טוב ששני הנקבים יהיו בין הס"מ הרביעי לחמישי.** ולאור זאת, יש לשבח את היוזמה של מפעל 'משכן התכלת', שעשו בחכמה לעשות את שני הנקבים של הטלית קטן סמוכים ממש זה לזה, ועושים חיזוק ביניהם ע"י תפירה עבה, שעל ידי כך אפשר לעשות את הנקבים במקום הראוי לפי כל השיטות והדעות.

החותם בברכה שימשיך לזכות את הרבים במצוה זו שהיא שקולה כנגד כל המצוות, ויראה ברכת בעמלו מתוך שמחה וסיעתא דשמיא, אכ"י.

ובאתי על החתום

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 157

פרשת בלק

תשפ"א

בירך על מאכל בסוף ליל התענית ונסתפק שמא הגיע עלוה"ש ♦ הרב אליסף פרלמן
להוציא מדין ערבות למי שחייב לקיים את המצוה מספק ♦ הרב אברהם זנגר

הרב אליסף פרלמן

בירך על המאכל בסוף ליל התענית ונסתפק שמא עלה עמוד השחר

[א] כתב השערי תשובה סי' תקס"ח סק"א וז"ל וכתב בברכי יוסף בשם נחפה בכסף דמי שהיה שרוי בתענית ולקח איזה מאכל ובירך עליו ונזכר מהתענית יאכל פחות מכזית מפני הברכה והתענית עולה לו, ובאדמת קודש גמגם בזה, ואין דבריו נראה, וכן מהר"ש גרמיזאן כתב שיש לעשות כן ע"ש וכו'. וכתב על זה השערי תשובה בסוגריים וז"ל וצ"ע בד' צומות שנראה דאסורים יש לו לומר מיד שנזכר בשכ"מ עכ"ל המבואר בדבריו דלענין תענית של ד' צומות צידד לומר דבזה לכו"ע אסור לו לאכול אפי' מעט, ועל כן ברכתו הוי לבטלה ויאמר מיד בשכמ"ו. וכן מטו משמיה דמרן הגרי"ש זצ"ל שנקט כן הלכה למעשה.

[והחילוק בין ד' צומות ובין צום שמקבל על עצמו, בפשטות הביאור הוא דבצום שקיבל על עצמו לא שייך ענין של 'חצי שיעור' אלא אכילה דאסור על עצמו היא בשיעור אכילה, ולא פחות, אבל בד' צומות אע"ג דגם יש לו שיעור כמבואר שם בשו"ע סי' תקס"ח לגבי תענית יחיד, ועיי"ש בפוסקים לגבי תענית ציבור אי הוי כזית או ככותבת, ונפק"מ לענין דלא איבד תעניתו לענין 'עננו' וקריאה בתורה ולישא כפיו' כשאכל פחות מכשיעור, אבל יש לאסור גם בחצי שיעור, ועל כן אסור אפי' מעט.]

וראיתי להג"ר עקיבא מדלוב שליט"א (אוסף גליונות בלק תש"פ) שכתב להקשות מב' מקומות, דהנה בדין מי שבירך המוציא במוצ"ש ונזכר שלא הבדיל כתב הרמ"א סי' רע"א ס"ה שיאכל קצת מן הפת כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, ועיי"ש במג"א סקי"ב דהביא מתשו"י מהר"ם בשם ריצב"א דלא יאכל אלא יבדיל ואח"כ יברך שנית, אכן המשנ"ב הכריע להלכה כדברי הרמ"א דיאכל קצת ואח"כ יבדיל, ומבואר מזה דחומר האיסור של ברכה לבטלה הוא טעם לדחות את האיסור אכילה מדרבנן העומד כנגדו, וא"כ הכי נמי י"ל כלפי איסור אכילה דתענית.

ועוד מצינו במשנ"ב סי' תקט"ו סק"ה לגבי מי שבירך על מאכל שהוא מוקצה וז"ל, ומשמע מסתימת הפוסקים דאפילו אם כבר בירך ע"ז אסור לבלוע דמוקצה הוא כשאר אכילת איסור, עכ"ל. ומדוקדק מדבריו דהוא הלכה מיוחדת במוקצה דהוי כשאר מאכל איסור, דהנה לגבי מאכל איסור אפילו הוא איסור מדרבנן לא נחלק הרמ"א דגם אם בירך עליו אינו מותר לאוכלו, כיון דליכא עליו תורת ברכה כלל, [ועיי"ש מה שכתב לבסס זאת דליכא בזה תורת ברכה אם לא בחולה משום פקו"נ שהותר לו], והכי נמי במוקצה דמי כמאכלות אסורות, הא מיהת דאילו הוי איסור גברא בעלמא משמע דהוי נדחה מפני הברכה שבירך ככדי שלא יהא ברכה לבטלה, ועולה כדברי הרמ"א בזה לענין

אכילה שקודם הבדלה.

ונמצא דמב' מקומות אלו, מבירך על מאכל קודם הבדלה דנפסק דיאכל, וכן מבירך על מוקצה דלולא דהוי כמאכלות אסורות הוי מותר לאכול, עולה לכאו' דלא כפסקו של השערי תשובה הנ"ל, והשערי תשובה י"ל דס"ל כשי' המהר"ם המובא במגן אברהם, אך להלכה דקיי"ל כהרמ"א נמצא דלא קיי"ל כהשערי תשובה ויש לו לאכול, כ"כ הגרע"מ שם, וזהו דלא כדמטו משמיה דהגרי"ש, וכמו כן צ"ע דבשערי תשובה שם בסי' רע"א לא הביא כלום על דברי הרמ"א ומדשתק משמע דלא פליג בהא.

והנראה לחלק בזה דלאו דין אחד הוא בכל דחיות דרבנן בשוה, אלא תליא הדבר במהות האיסור, דהתם לגבי אכילה קודם הבדלה ענין האיסור העומד לפנינו אינו עצם האכילה אלא מה שע"ז הוא גורם חיסרון ביחס למצות הבדלה המוטלת עליו, וכן לענין מוקצה האיסור הוא ביטול השבת דהשביתה מחייבת את הסילוק מהמוקצה, גם לענין אכילתו, וכל שאכל ביטל את מצות השביתה המוטלת עליו בענין זה מדרבנן, אבל לגבי תענית הרי כל עיקר האיסור הוא עצם מעשה האכילה דביום התענית נאסרה אכילתו, וזהו ענין התענית עצמו לאסור את אכילתו, וכל כהאי גוונא שזהו כל עיקר האיסור י"ל דלא התירו את האיסור, ואינו נדחה גם מפני חומר איסור של ברכה לבטלה.

[ב] אלא דאכתי צ"ב מכח מה שהביא שם לבאר דהאי מילתא אי יש לנו לדחות איסור אכילה כדי להנצל מברכה לבטלה, תליא בגדר אחד, והוא דהכלל הוא דכאשר עומדים לפנינו ב' איסורים דרבנן אשר ביטול כל אחד מהם כרוך בקום ועשה, יש לדחות את הקל מפני החמור, אבל אם לעבור על החמור כרוך בשב ואל תעשה, ולעבור על הקל הוא בקו"ע, שוא"ת עדיף, ואע"ג דעיי"ז יעבור על החמור. והנה ברכה לבטלה היא החמורה מכולן כפי שהוכיח מבה"ל סי' צ"ב דאפי' כבוד הבריות נדחה מפניה.

וצריך לבאר לפי"ז האם היחס לאחר הברכה הוא יחס של איסור בחומר 'קום ועשה' כיון דעיקר הברכה מעיקרא נעשית בקו"ע, ואם נעשית לבטלה הרי לפנינו עבירה בקו"ע, או שהיחס הוא ביטול בשוא"ת כיון דכבר נעשית הברכה מעיקרא, ועכשיו האיסור בקו"ע היחיד שעומד לפנינו הוא לעבור על האיסור אכילה שלפניו, והשתא אי היחס הוא כמו בשוא"ת אין לנו לעבור על איסור קל שלפניו, ואם היחס הוא בקו"ע לשניהם יש לנו לעבור על שניהם כיון דזהו כללא דהחמור דוחה את הקל, וכיון דהכריע הרמ"א לאכול הרי לן ההכרעה דהברכה לבטלה נידונית בחומרא של קו"ע, וחשיב כמו שיש תרי קו"ע לפנינו אשר הקל נדחה מפני החמור וזהו שפסק הרמ"א דיאכל, וממילא ה"ה לגבי תענית, והנה זה קושיא על מה שביארנו לעיל, דלפי"ז מה לנו גדר האיסור, הרי אם הכרענו דגדר הנידון שלפנינו הוא שהברכה לבטלה היא בגדר קו"ע יש לה לדחות בכל אופן את האיסור אכילה של התענית שהוא יותר קל, וצ"ב.

והנראה בהקדם מה דיש לבאר במאי תליא ענין זה אם נתייחס אל הברכה לבטלה כק"ע או בשוא"ת. והנראה דזה תליא האם ההכרעה הנקראת 'שב ואל תעשה עדיף' תליא במה שהוא חמור וקל בעצם המצוה, דלעולם עבירה בקו"ע חמורה יותר, והנה כלפי זה הרי לדין בתרומתו העבירה היא בקו"ע, ולא שייך לומר 'שוא"ת עדיף', או דההכרעה 'שוא"ת עדיף' היא מה עומד לפני עכשיו לעשות, עשיה או לאו, דלעולם ההנהגה היא שלא לעשות כלום כאשר ממה נפשך יש איסור, ואין זה תלוי בחומר וקל של העבירה אלא בהמוטל לפניו.

ועיין בקובץ שיעורים קונטרס דברי סופרים סי' ג' שהאריך לדון כעין זה וז"ל, והנה בהך דינא דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשוא"ת ולא בקו"ע יש לחקור כמה חקירות, א] מהו קו"ע ושוא"ת, דיש לפרשו בשני פנים אם הדבר תלוי בגוף האיסור אם הוא קו"ע או שוא"ת או באופן העבירה עליו, ולדוגמא באומר שבועה שאוכל כבר ז' אם אוכל ז' ואכל את התנאי ולא אכל את האיסור דגוף האיסור הוא שוא"ת ומ"מ עבר עליו על ידי אכילת התנאי שהוא קו"ע וכן בראית פנים בעזרה ויקם גוף האיסור הוא שוא"ת מה שאינו מביא קרבן ואופן העבירה עליו הוא ע"י כניסתו בעזרה שהוא קו"ע, ולהיפוך באומר שבועה שלא אוכל ז' היום אם לא אוכל ז' למחר ואכל את האיסור היום ולא אכל את התנאי למחר דגוף האיסור הוא קו"ע ועבר עליו ע"י שוא"ת במה שלא אכל את התנאי למחר. עכ"ל ועיי"ש מש"כ בזה.

והנה אין להביא ראיה ממה דמסיק שם לניד"ד, כיון דהכא הנידון הוא בדין דרבנן מול דין דרבנן, דלמעשה רוב הפוסקים נוקטים דברכה לבטלה הוי כנידון דרבנן אלא שהוא חמור, וא"כ אפילו אם הנידון של יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה תלוי בגוף האיסור, אפשר שלענין תרי דרבנן הסותרים הוא תלוי במה שהוא בפועל לפנינו ולא בגוף האיסור, וכן לאידך גיסא. ואשר נראה לומר בזה דגם לענין זה עצמו אין לתלות יחס שוה בין כל הדינים דרבנן, ופעמים שיהא תלוי בגוף האיסור דגוף איסור שהוא בשוא"ת נדחה מפני איסור שהוא בקו"ע, ופעמים שתלוי במה שלפנינו, דאין לו לעשות כלום בקו"ע אלא שוא"ת, וכפי שיבואר.

והנראה לדון דיש לחלק בכך ולומר דהיכא דהעומד לפנינו הוא איסור שכל עצמו הוא איסור האכילה כמו בענין תענית א"כ כלפי זה אין ראוי שידחה מפני איסור אחר אפי' בהכרעה קלה, ועל כן גם אם שני האיסורים מצד גוף העבירה הם בחומר של קו"ע אבל אם מה שעומד לפנינו הוא לקיים את התענית בשוא"ת, הרי שוא"ת עדיף אע"ג שכרוך באיסור חמור של ברכה לבטלה, משא"כ כאשר האיסור שלפנינו אינו איסור אכילה בעצם כמו תענית, אלא שממילא מחמת ענין אחר יש לפנינו איסור אכילה, וכמו שנתבאר גבי מוקצה שמהות האיסור היא ביטול השבייתת שבת ולא גוף האכילה, וכן הסתירה לחיוב ההבדלה היא האיסור באכילה שלפניה, יש לתלות דבר זה ע"י ההכרעה בחומר האיסור וכיון דחומר ברכה לבטלה חמיר טפי הרי הוא הגורם לדחות את האיסור אכילה שאינו בעצמותו.

ובאופן אחר נראה לומר דלעולם מחשיבים לדון בקו"ע, ואשר לפי"ז אה"נ דהו"ל להתחשב יותר באיסור ברכה לבטלה, אכן י"ל דבמה דברים אמורים לו יצויר שהיה עליו דין דרבנן לאכול את המאכל כנגד האיסור לאוכלו, ובהכי היינו דנים לפי חומר האיסור שבשניהם, שאני הכא שאין עליו דין דרבנן לאכול, אלא שהוא עצה העומדת לפנינו לאכול, בשביל שלא יעבור באיסור על מה שבירך מעיקרא, וי"ל דכל כהאי גונא גם אם הוא איסור חמור, אינו דוחה את מה שהוא איסור בגוף הדבר לאכול וכמו דאמרן בדין תענית דזה כל עיקר דינו לאיסור האכילה.

משא"כ באיסורים הנ"ל דאיסורם אינו איסור אכילה בעצמותו של הדבר אשר זהו הדבר שאינו רצוי, אלא החיסרון הוא במשמעות הנעשית ע"י אכילתו, וי"ל דכל כהאי גונא הדר דינא לדון את הדבר לפי חומר איסורו, וכיון דאיסור ברכה לבטלה

חמיר טפי על כן הוא גורם שההנהגה בפועל הוא לאכול ולא להימנע מאכילה, [לולא דמוקצה הוא נחשב כענין של מאכלות אסורות], וסוף דבר לפי הנ"ל אפשר שדברי השערי תשובה אינם סותרים לדברי הרמ"א גבי הבדלה, ואין לנו ראיה לפסוק דלא כוותיה, ולהתיר לו לאכול, ויל"ע.

ג] כתב רעק"א בגליון סי' ר"ט דלהך שיטה דספק ברכת הנהנין, כגון שבירך ברכה שספק אם מועילה לו, הדין הוא דמברך שוב, ותמה המג"א דספק ברכות לקולא, וביאר רעק"א דס"ל לשיטה זו דלמעשה מספק אסור לו לאכול כי היכי דלא לימעות, כמבואר במהרש"א פסחים קב., ואחר שאסור באכילה נעשית ברכתו שבירך ודאי לבטלה, ואם יברך עכשיו ויאכל עדיין אין לו כי אם ברכה אחת לבטלה או הראשונה או השניה, וכיון דסו"ס הוי רק ברכה אחת לבטלה שפיר מברך ואוכל.

וכתב הג"ר עקיבא מדלוב שם להוכיח מדברי רעק"א דס"ל דגם לאחר שבירך דנים את הספק שלפניו כלפי הברכה דמעיקרא בחומר של קו"ע דאל"כ הרי מה שכבר בירך עבר, ועכשיו בשוא"ת לבד [במה שלא יאכל] הוא עובר את הברכה לבטלה דמעיקרא, ואילו אם מברך עכשיו זהו בקו"ע אם עכשיו הוא מברך לבטלה, ויש לנו לומר שוא"ת עדיף ולא יברך, אלא מוכח מרעק"א דדנים גם עכשיו בחומר של קו"ע את הברכה דמעיקרא ואין מה להחמיר בברכה הבאה יותר ממה שכבר בירך, וממילא יש ללמוד גם לנידון דין בברכה לבטלה שכבר בירך, כנגד איסור דרבנן שלפניו, דתרי האיסורים הם בחומר של קו"ע.

והנראה לחלק בזה, דהתם אין הנידון לדחות דרבנן מפני דרבנן שנאמר שיהא בו הכרעה של שוא"ת, שהרי בודאי אין לו שום חיוב לאכול את המאכל שלפניו, אלא שהוא רוצה לאוכלו ומחפש לזה היתר, ונקט רעק"א דמאחר שב' האיסורים הם איסור אחד של ברכה לבטלה, וגוף העבירה היא בקו"ע בשניהם, בין אם יברך ויאכל עכשיו ובין אם לא, ואיסור אחד הוא, על כן א"צ להמנע מלברך ולאכול, כאשר ידוע שלאחר מעשיו יעמוד לפניו אותו מצב של איסור, ולכן נקט רעק"א דיכול לברך ולאכול, משא"כ במקום שהנידון העומד לפנינו הוא דחיית דרבנן אחד מפני דרבנן אחר, ואין לו אפשרות לאכול מבלי דין דחיה על האיסור שלפניו, בזה אפשר שגם אם מבחינת עיקר האיסור שניהם בקו"ע, אבל הדחיה (מה שגורם אחד לדחות את השני) מוכרעת בפועל עפ"י הכלל של שוא"ת שלפניו ואין לו לאכול.

ד] נראה לדון היכא שיש לו ספק אם עלה השחר, או מפני שנאבד לו השעון, או מפני שנאבד לו לוח הזמנים ואינו יודע מהי השעה המדויקת, דאין בזה את הכלל של ספק דרבנן לקולא מאחר שאין כאן תורת ספק לפנינו אלא חוסר ידיעה בעלמא, וכמבואר בבה"ל סי' רס"א ס"א לגבי ספק לו אם הגיע בין השמשות דאינו נעשה ס"ס להקל וז"ל, דספק חסרון ידיעה אינו נכנס כלל בגדר ספק עכ"ל, וממילא בניד"ד צריך להחמיר בו, ואינו יכול לתת בו דין של ספק דרבנן לקולא.

ונראה לדון מה יהא אם נולד לו הספק אחר הברכה, והנה לפי דברי השערי תשובה בזמן שהוא תענית ודאי, אין לו לאכול אע"ג דישאר עם ברכה לבטלה, אבל כאן הוא ספק, אלא דאין לו דיני ספק וצריך להחמיר בו. ולכא"ו היה אפשר לומר דא"כ גם בכה"ג אין לו לאכול, דסו"ס אחר שאין לו היתר אכילה לענין התענית א"כ דומה דינו לדין התענית עצמה דאין לו לאכול.

והנראה דבזה דינו שיאכל, כיון דודאי קיים לנו צד שאין כאן תענית לפנינו, ואיך ידחה מספק את הודאי ברכה לבטלה, ואע"ג דלאו תורת ספק היא להקל בו מצד עצמו כדן ספק דרבנן, אבל כיון דסו"ס לאו ודאי תענית היא, אינו יכול לדחות את הברכה על הצד שאינו תענית עכשיו, ומה שעליו להחמיר ואין לו את הכח להקל מצד עצמו בחסרון הידיעה הזה, מ"מ זה עצמו נראה דאינו דוחה את הברכה, דהוא הנהגה של חומרא בעלמא, דאין בידו להקל בכדי, אבל מאחר דאינו מוכרע ויתכן דלאו זמן תענית הוא, שפיר יש לו לאכול ולא לעבור על ברכה לבטלה שהוא איסור ודאי אם לא יאכל.

להוציא מדין ערבות לספק מחויב במצוה (ערבות במצוות בשני יוסף בן שמעון)

שנים שתקעו בב' שופרות ונמצא אחד פסול

דנו חכמי זמנינו איך הדין בב' שופרות האחד כשר והשני פסול ונתערבו ותקעו ב' בנ"א כל אחד בשופר אחד, ועתה נודע שאחד מהם פסול ואין ידוע מי מהם תקע בו, והנה שניהם חייבים לתקוע שוב מספק כדין ספיקא דאורייתא לחומרא, אבל אינם מברכים דספק ברכות להקל, אולם יש לדון אם יוכל אחד מהם לברך בדרך ממנ"פ, דאם הוא חייב מברך לעצמו ואם חבירו חייב מברך כדי להוציא את חבירו מדין ערבות. וכן יש לצייר באב ובנו שנטלו הד' מינים ואח"כ נמצא שאחד מהאתרוגים היה פסול ולא ידוע מי משניהם נטל את האתרוג הפסול, ועתה שניהם מחוייבים ליטול שוב הד' מינים מספק.

ושמעתי בשם מרן הגאון רבי דב לנדו שליט"א לדון דיש לדמות ערבות במצוות לערבות בממונות וכדמצינו בריטב"א ר"ה כט. שכתב דערבות במצוות הוא 'כערב הפורע חוב חבירו'. והנה גבי ערבות בממונות מבואר בסוגיא דבכורות מח. וכ"ה בשו"ע חו"מ סוס"י מ"ט דמי שהלווה ליוסף בן שמעון ואינו יכול לגבות ממנו החוב לפי שיש שני יוסף בן שמעון באותה העיר ואינו יכול להוכיח מיהו הלווה, אינו יכול לגבות החוב מהערב, דכל שא"א לגבות מהלווה מחמת הספק אין הערב מחויב לשלם, ובש"ך שם כתב דה"ה יב"ש שערב ליב"ש כשם שאינו יכול לתבוע את הלווה כך אינו יכול לתבוע את הערב, ולא אמרינן דממנ"פ הוא חייב לשלם, או מדין לווה או מדין ערב. וא"כ י"ל דה"נ לענין ערבות במצוות לית ליה דין ערבות כלפי חבירו כל היכא דחבירו פטור מספק, ועל כן לענין הברכה הואיל וחבירו פטור מלברך מדין ספק ברכות להקל י"ל דאין דין ערבות כלפיו וא"כ לא יוכל לברך כדי להוציאו. וכ"כ הגר"י זילברשטיין שליט"א בספרו חשוקי חמד בכורות מח. אך סיים שהציע הדברים קמי חמיו הגר"ש אלישיב זצ"ל ולא הסכים עמו.

ערבות במצוות כערב דעלמא או כערב קבלן

והגאון רבי אברהם נח גרבוז שליט"א הביא בשיעורו בישיבת מיר (פ' שלח תשע"ח) חידוש זה בשם גאון אחד ואמר לדחות לפמ"ש"כ בשער המשפט סוס"י מ"ט דבערב קבלן ליכא לדן זה לפי שנפרעים מן הערב תחלה (וכ"כ בפ"ת סי' קכ"ט סק"ו בשם שו"ת ושב הכהן סי' מ"ד, אולם בתומים שם סק"ד משמע שחולק), והנה הגר"ר ברוך בער זצ"ל אמר בדרשתו קודם התקיעות בשם הגר"ח זצ"ל דערבות במצוות הוי כערב קבלן, והוכיח כן מהא דצדיקים נתפסים בעוון הדבר, וקשה דהא אין נפרעים מן הערב תחלה, ובע"כ דדינם כערב קבלן, (נדפס בס' חידושי ושיעורי רבי ברוך בער ח"א בפתיחה), וא"כ י"ל דשפיר יכול להוציאו מדין ערבות, עכת"ד.

בגדר חיוב ערבות במצוות

שוב כתב לי חכ"א ששמע מהגאון רבי צבי אליהו שטיינברג שליט"א בעמח"ס צבא הלוי שלפני שנים רבות אירע מעשה כזה בב' שופרות שנתערבו, והוא הציע קמי מרן הגר"ד לנדו שליט"א סברא זו דאין ערבות כדין שני יוסף בן שמעון, והגרד"ל שליט"א דחה הדמיון לשני יוסף בן שמעון מכל וכל, והגיב שדמיון זה הוא כמו לדמות דין כיסהו ונתגלה דכיסוי הדם לדן כיסהו ונתגלה דבור ברה"ר, עכ"ד.

אמנם נראה להוסיף בזה, דאף דודאי עיקר הדמיון בין ערבות במצוות לערבות בממונות הוא רחוק כמובן, מ"מ יש מקום רב לדון מצד הסברא בדין זה לגבי מצוות (ואף אם דינו כערב קבלן), דהנה נראה דערבות במצוות היא על ההנהגה בפועל, שצריך לדאוג לחבירו לסייע לו לקיים חיוביו, ומעתה אם האדם בעצמו

איננו מחויב לדאוג לחיוב עצמו משום דספיקו לקולא, מהיכ"ת יצטרך חבירו לסייע לו לברך כשהוא בעצמו איננו מחויב בזה.

אמנם יתכן דזה תלוי אם חיוב ערבות הוא חיוב כללי לדאוג שחבירו יקיים המצוות ולפ"ז מסתבר דאם חבירו פטור מדין ספק ברכות להקל ל"ש ע"ז ערבות, או שהוא ענף מחיובי המצוה דידיה שחבירו ג"כ יקיים, ומה"ט ליכא ערבות במצוה שאיננו מחויב בה כמש"כ בשו"ת רעק"א סי' ז' וחזו"א סי' כ"ט והרבה אחרונים בביאור דברי הרא"ש ברכות כ: דאם אשה פטורה מברהמ"ז מדאו' אין לה ערבות ע"ז לאיש, ומסתבר שהביאור הוא כנ"ל שהוא ענף מגוף החיוב [וכעין ד' האמונת שמואל סי' י"ד גבי איסור לפני עיור שאין איסור לפני עיור באיסור שאינו מחויב בו לעצמו, משום שאיסור לפני עיור הוא סניף וענף של כל איסור ואיסור בפנ"ע], ולפי צד זה מסתבר טפי דשייך ערבות אף אם חבירו פטור מלברך בפועל מחמת הספק.

וכן משמע ל' המשנ"ב סי' רי"ג סק"ד; 'אבל בברכת המצוות כל ישראל ערבין זב"ז, וכשחבירו אינו יוצא המצוה כאילו הוא לא יצא, לכן יכול לברך אפ"י מי שאינו חייב בברכה זו'. ובס' תרנ"ה שעה"צ סק"ה; 'אנו מצווין מטעם ערבות לראות שגם חבירו בן ישראל יעשה מצוות התורה, ואם יחסר לו הרי הוא כאילו חסר לי, ומטעם זה אנו יכולין להוציא חד לחבירו בקידוש' וכו'.

ויתכן דבזה נמי תלוי פלוגתת האחרונים בגדר הא דמוציא לחבירו מדין ערבות, אם הערבות היא רק היכ"ת לעשותו מחויב בדבר וממילא הוא מוציא את חבירו מדין שומע כעונה [וכן נקט החזו"א בס' כ"ט וסי' י"ט], או דהוי דין מסוים שמוציא את חבירו מכח הערבות אע"ג דאינו מחויב בדבר [כדנראה מדברי הגרע"א בז' דוכתי, עי' ספר שלמי יוסף ברכות סי' נב-נג וספר משברי ים כללי המצוות סי' ג], וע"ע בספר שומע ומשמיע סי' ז' עמ' נ"ג מש"כ בגדר ערבות.

גם יתכן דבזה תלויה פלוגתת האחרונים ביו"ד סי' א' ס"ז אם יש ערבות על ברכת שחיטה, דמחד גיסא שם נמי אינו מחויב בדבר ודמי לברכת הנהנין דאין עליה ערבות משום 'דלא ליתנהי ולא ליברך' כל' רש"י ר"ה כט., ומאי"ד גיסא הוי מצוה המחוייבת כל שאוכל, והשתא י"ל דתלוי בזה אם חיוב הערבות תלוי בעיקר חיוב המצוה או בהא דבפועל מוטל על חבירו לעשות מצוה.

ספק ברכות להקל מדין ספיקא דרבנן לקולא

או מדין ספק לא תשא לחומרא

עוד יש לדון בענין זה דספק ברכה שאני, דאף אם נימא דאין דין ערבות כלל למי שפטור מדין ספק דרבנן לקולא, מ"מ אפשר דספק ברכות שאני, דהנה בב"י סי' ס"ז הביא פלוגתת ראשונים אם דין ספק ברכות להקל הוא משום דספק דרבנן לקולא או משום דספק איסור לא תשא לחומרא, (והטעם דאין בזה דין ספק דרבנן לקולא לצד הב' ביאר בפמ"ג שם לפי שאפשר לברך בקל והוי כאיכא לברורי, ועוד דחזקה דמסתמא לא בירך ע"ש).

ויש בזה נפ"מ באופן שאין חשש ברכה לבטלה אם צריך לברך מספק, וכגון באכל פרי שספק אם הוא מין ז' ועל כן הוי ספק אם חייב לברך מעין ז' או בנ"ר, כתב הפמ"ג (א"א סי' ר"ח סק"ו) דתלוי בב' השיטות הנ"ל אם יברך מעין ז' או לא יברך כלום, דאם דין ספק ברכות להקל הוא מדין ספק דרבנן לקולא לא יברך כלום, אבל אם יסוד דין סב"ל הוא רק משום איסור ברכה לבטלה, בכה"ג אין חשש ברכה לבטלה וחייב לברך מעין ז' הואיל ופוסט דדיעבד את כל הפירות. [ודבריו מיוחדים, והרחבנו בזה בספר בירורי ברכות סי' ו']. ולפי צד הב' נמצא שאיננו פטור מצד עצם חיוב הברכה אלא רק אין בידו לקיים מחמת ספק איסור לא תשא דרמיה עליה, וא"כ י"ל דחבירו מחויב לסייע לו לקיים את חיובו בלא להיכנס לספק איסור.

אך לכאו' זה אינו, דא"כ מ"ט לא מצאנו בספק ברכות דמחויב לבקש מחבירו שיוציאנו או לפטור ספקו ע"י ברכה על מאכל אחר או לאכול בתוך הסעודה וכדו', וכן מבואר במשנ"ב סי' קס"ז סקמ"ט דאף אם יכול לבקש מאחר שיוציאנו אינו מחויב מדינא,

ומוכח מזה דדין ספק ברכות להקל פוטרו לגמרי וא"ז רק בגדר אונס מחמת חשש ברכה לבטלה.

ובספר ספק דברי סופרים (ח"ב סי' א') עמד בזה וכתב דבע"כ אף לצד הב' גדר הדין אינו רק שאסור לו לברך מספק אלא גדר הדין הוא דכל היכא שאם יברך נכנס לחשש איסור ספקו לקולא כשאר ספיקא דרבנן, ורק במקום שאין חשש ברכה לבטלה לא תקנו כן ועל כן שם ספקו לחומרא. ולפ"ז אין נפ"מ לניד"ד.

ביאור ד' השואל ברשב"א דאסר לברך על פדיון הבן בדרך ממנ"פ

והנה אם נאמר דבאופן הנ"ל שנתערבו השופרות או האתרוגים א"א לברך בדרך ממנ"פ, יש לבאר דעת השואל בשו"ת הרשב"א ח"ב סי' שכ"א, ז"ל; 'לטולטולה; שאלת, ראובן בכור יעקב ולא פדאו אביו והגדיל ועדיין יעקב קיים, ובא עכשו ראובן לפדות את עצמו ולא הניחו אביו ואמר שהוא יפדנו שזו מצוה האב על הבן, והבן טוען שכיון שגדל פקע זכות האב מיניה ועליו לפדות את עצמו, ואמרת שנסתפק לכם הדבר והסכמתם לפדות שניהם וליתן זה חמש סלעים וזה חמש סלעים ואח"כ יחזיר להם הכהן חמש סלעים, ואסרתם לברך מן הספק, וביקשתם עכשיו לעמוד על דתי' עכ"ל. והכריע הרשב"א שהאב קודם לבן.

והקשה מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל מ"ט אסר הרב השואל על שניהם לברך מספק, והרי יכול עכ"פ אחד מהם לברך בדרך ממנ"פ, שיתכוין להוציא או את עצמו או את השני מדין ערבות, ואחד מהם הלא ודאי מקיים את המצוה. אכן לפי האמור נחא, דאין דין ערבות לספק מחויב.

במעשה דהבית הלוי ששכח לספור ספה"ע

והנה כשהצעת הדברים הנ"ל קמי מו"ר זצ"ל השתומם על החידוש ואמר לאלתר דיש להביא כדמות ראייה שיש ערבות גם בספק, דהנה ידוע המעשה על הבית הלוי זצ"ל ששכח לספור יום אחד ספה"ע בהיותו רבה של בריסק והורה לבנו הגר"ח זצ"ל שלא יברך בעצמו אלא ישמע ממנו את הברכה והוא יוציאנו מדין ערבות כדי שיוכל לברך בציבור כפי הנהוג שהמרא דאתרא הוא הש"ץ בספה"ע. והנה מקובל היה שכל מי שמסופק אם יכול לברך מתכוין לצאת יד"ח בברכתו של הרב, והרב מתכוין להוציא את כולם. והשתא אי נימא שאין ערבות בספק, נמצא שהבית הלוי היה צריך להודיע שהמסופקים אינם יכולים לצאת בברכתו כי להצד שהוא פטור מברכה הרי הוא מוציאם רק מדין ערבות, ואין ערבות בספק.

אך ברגע כמימרא הוסיף ואמר דזה תלוי בפלוגתת הגרע"א והצל"ח, דד' הצל"ח בברכות כ: דהיכא שמוציא אחד מדין ערבות יכול להוציא בברכה זו גם מי שאין לו ערבות אליו מדין שומע כעונה, דהוי כמברך בעצמו, אולם מדברי הגרע"א בגליון השו"ע סי' רע"א מוכח דפליג עליה [ע"ש שדנו אודות המעשה המובא בברכות מח. דשמעון בן שטח הוציא בברהמ"ז לינאי המלך ואשתו, ונחלקו אם מוכח מזה דיש ערבות לנשים או דשאני התם הוציא את ינאי מדין ערבות ושוב א"צ לדין ערבות כדי להוציא בזה גם את אשתו]. ומיד ישב מו"ר וכתב הדברים כדרכו לכתוב כל חידוש (ונדפסו אח"כ בספרו בר אלמוגים עמ' ל"ח בהשלמות).

אם צריך לדין ערבות כדי להוציא בתקיעת שופר

כ"כ באבנ"ז (או"ח סי' מ') מקראי קודש (ימים נוראים סי' טז-כג-כה-כז) ושיעורי שלמי תודה להגרב"צ פלמן זצ"ל (ימים נוראים עמ' קל"ז) דאפשר להוציא בתקיעת שופר בלא דין ערבות, וביארו דכיון שהמצוה היא השמיעה ולא התקיעה א"צ לדין ערבות של התוקע אלא רק שיהא בר חיובא. והיסוד לזה מהא דאפשר לתקוע לנשים אע"פ שאינן מחויבות במצוה כלל ובפשוטו ליכא ערבות על מצוה קיומית [ומה"ט א"א לברך עבורן כמש"כ הרמ"א סי' תקפ"ט סי' וכדביאר הגר"א שם דדמי להא דאין ערבות בברכת הנהנין משום דלא ליתנהי ולא ליברך כדפרש"י ר"ה כט.].

אמנם מצאנו להדיא בכמה ראשונים שלא כדבריהם, דהא דיצא

עוד נראה לדחות דהנה רוב המסופקים בספה"ע הם אלו ששכחו לספור יום אחד דהוי ספק אם כל יום מצוה בפנ"ע, וא"כ יכול היה הבית הלוי להוציאם מדין ממנ"פ, דאם הם חייבים בברכה הלא גם הוא חייב בברכה ומברך לעצמו ומוציאם מדין שומע כעונה וא"צ לדין ערבות, והנידון הוא רק אם יש למישהו ספק אחר בברכה כגון אם ספר בטעות בלא כוונה או ספר בביה"ש.

[וכן ידוע המעשה באחד שביקש ממרן הגר"ז זצ"ל שיוציאו בברכה של ספה"ע, ואמר לו הגר"ז דמן הסתם הטעם שמבקש ממנו להוציא ולא מאחרים, כי הוא חושש שמא אחרים שכחו יום אחד מלספור וברכתם לבטלה, ולכן מבקש ממנו (הגר"ז) כי הוא בודאי לא שכח לספור בשום יום, ואמר לו הגר"ז שזו טעות, דממנ"פ, אם אחרים שכחו לספור יום אחד וברכתם לבטלה, הלא גם הוא פטור מלברך, אלא מאי, שהוא חושש דכל יום מצוה בפנ"ע וחייב לברך, א"כ גם האחרים אין ברכתם לבטלה].

לשמוע תקיעות לחומרא ממי שכבר תקע לעצמו

אך מהגר"נ נבוצל שליט"א שמעתי להוכיח ממנהג העולם דאין ההלכה כן, שהרי בכל מקום שקוראים מגילה בתורת חומרא ולא מעיקר הדין לא שמענו מקפידים שהבעל קורא יהא דוקא מי שיוצא יד"ח לעצמו בקריאה זו, כגון המחמירים לקרא מגילה בט"ו בב"ב וכיו"ב, ובע"כ דמוציאם בקריאה מדין ערבות אע"פ שהם אינם מחויבים בקריאה מדינא, דהא לא גרע מספק דרבנן לקולא. וכן המקפידים בר"ה לשמוע מיני תקיעות שונות לאחר התפילה כדי לצאת ידי כל השיטות לא שמענו מקפידים שיתקע להם דוקא מי שעדיין לא תקע לעצמו את כל התקיעות הללו [אא"כ נימא דתקיעת שופר א"צ ערבות, ועי' בהערה].

בספק איזה עיר חייבת בעגלה ערופה

אם יכולים לברך בדרך ממנ"פ

והביא מו"ר זצ"ל דבספר נחל איתן (סי' ז' ס"ג סק"ז) דן לגבי הברכה בעגלה ערופה כשנמצאו ב' עיירות מכוונות, דהדין הוא דהזקנים משני הערים רוחצים ידיהם, וצידד דאפשר שאחד מהם יברך ויוציא את כולם בדרך ממנ"פ, או שמברך עבור עירו או שמוציא את בני העיר האחרת מדין ערבות, הרי דנקט מרן הגר"ח ק שליט"א דלא דמי לשני יוסף בן שמעון.

ערבות על ספק חיוב דאו' לד' הרמב"ם

דספיקא דאו' מן התורה לקולא

עוד נראה להוכיח כן, דהנה אם נימא דאין ערבות על ספק חיוב שספיקו לקולא נמצא דגם מי שמחויב לקיים מצוה דאו' מדין ספיקא דאו' לחומרא לא יוכל חבירו להוציא מדין ערבות לפ"ד הרמב"ם דספיקא דאו' מה"ת לקולא, משום דלגבי הדאו' אין לו ערבות להוציא, ואף דלגבי דרבנן יש לו ערבות להוציא, מ"מ הואיל ולגבי החיוב דאו' לאו מידי קעביד ישאר לעולם בחיוב דרבנן המוטל עליו לצאת מידי ספק דאו'. [התעוררתי לנפ"מ זו מדברי הג"ר נפתלי קופשיץ שליט"א].

לתקוע למי שספק אם יצא יד"ח תקיעות

ונמצא לפ"ז דלפ"ד הרמב"ם מי שאכל כזית פת לא יוכל להוציא

מוציא בשופר הוא מדין ערבות, [מאירי וראב"ן ר"ה כט, שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ע"ט, שאילתות סי' קע"א יראים סי' תי"ט וסמ"ג עשה מ"ב ועוד, שכל אלו כתבו דדין יצא מוציא בשופר נלמד מדין יצא מוציא בברכות המבואר בר"ה שם]. וכ"כ החפץ חיים בספרו חומת הדת (חיזוק הדת מאמר ב') ז"ל; 'הנה ידוע שבעת שקבלנו התורה מאת ה' לא על עצמו בלבד קיבל כ"א לקיים, כי אם כל מה שיהיה ביכולתו לחזק קיום התורה אצל שאר בני ישראל ג"כ התחייב כ"א ונעשים כולנו ערבים זה לזה וכו' ולכך הדין שכ"א מישראל מוציא את חבירו בקיום המצות אף שיצא הוא כבר כגון קידוש ותקיעת שופר וכדומה [וכמו שכתב הרא"ש בברכות דף כ] דאם יחסר לחבירו איזה מצוה כאילו חסר לו' עכ"ל, וכ"כ הח"ח באגרות ומאמרים סי' קי"ד.

בברהמ"ז אשה שהיא ספק מחוייבת בברהמ"ז מדאו' או מי שאכל כדי שביעה וספק אם בירך ברהמ"ז, דבאופנים אלו מי שאכל כזית שאינו חייב בברהמ"ז אלא מדרבנן אינו יכול להוציאם יד"ח ברהמ"ז דאו' אלא מדין ערבות כמבואר במשנ"ב סי' קצ"ז סק"ד, וכן מי שמסופק אם יצא יד"ח תקיעת שופר לא יוכל חבירו לתקוע עבורו מדין ערבות, וכן במעשה הנ"ל שנתערבו ב' השופרות לא יוכל אחד מהם לתקוע לעצמו ולחבירו מדין ממנ"פ, וכן מי שכבר יצא יד"ח קידוש לא יוכל לקדש לחבירו מדין ערבות אם חבירו התפלל מעריב לפ"ד הבה"ל סי' רע"א ס"א בסופו דהוי בגדר ספיקא דאו' אם יוצאים יד"ח קידוש בתפלה, [וכן הוי עובדא שאחד היה חולה והתקשה מאד לדבר ולא הצליח להוציא מפיו את הק"ש כראוי והיה בספק אם יצא יד"ח וביקש מחבירו לשוב ולקרא עבורו ק"ש, ולהנ"ל לא יוכל להוציאו לפ"ד הרמב"ם], וכ"ז מחודש טובא.

שנים שספק בירכו ברהמ"ז אם אחד יכול להוציא את חבירו

ומצאתי להדיא בשו"ת רעק"א סי' ו' דאפשר להוציא מדין ערבות ספק חיוב דאו' אף לדעת הרמב"ם, דהגרע"א שם דן אם ב' אנשים המסופקים אם בירכו ברהמ"ז יכול אחד מהם להוציא את חבירו מדין ספק ספיקא, וכתב דהוי ספק ספיקא בתרי גופי ולא מהני, אך מ"מ מהני מדין ערבות, והוסיף דמשום כך יכול המסופק אם בירך להוציא אפי' את מי שודאי לא בירך, וכתב דמהני גם לפ"ד הרמב"ם דספיקא דאו' מה"ת לקולא (ודלא כדעת הפר"ח שנקט דא"א להוציא בברהמ"ז מדין ערבות ולכן אינו יכול להוציא לפ"ד הרמב"ם כי מחמת הספק אינו בר חיובא להוציא מדאו'), ומשמע מדבריו דגם באופן הקודם דשניהם מסופקים יכולים להוציא זא"ז מדין ערבות גם לפ"ד הרמב"ם ע"ש, הרי להדיא דיש ערבות גם על ספק חיוב דאו'.

אם חובת ערבות על מצוות דרבנן היא מדאו'

אך יש להתבונן היטב אם יש מזה ראייה לעיקר היסוד שהרחבנו בו, דהנה כמה אחרונים חידשו דאין דין ערבות על מצוות דרבנן כי לא נכנסו ישראל לקבל על עצמם ערבות על מצוות דרבנן שהם דבר שאין לו קצבה ואינו ידוע כמה גזירות ותקנות עומדים לתקן בעתיד, אולם פשוט דברי הראשונים והאחרונים דיש ערבות על מצוות דרבנן, וכן הוכיחו מהא דמבואר בגמ' ר"ה כט. דיש ערבות בהלל ומגילה אע"פ אינם אלא מדרבנן, ובשו"ת הסבא קדישא למהר"ש אלפנדי זצ"ל (ח"ג סי' ד') כתב לחלק דודאי מה"ת ליכא דין ערבות אבל מדרבנן יש בהם ערבות, דכל דתקון רבנן כעין דאו' תקנו ע"ש, אולם הרבה אחרונים כתבו לחלוק דישאל נתערבו בערבות מואב גם על מצוות דרבנן, עי' פמ"ג (פתיחה כוללת ח"א סקט"ז וסי' קס"ז מ"ז סק"ז) שכתב דכיון דיש עשה ול"ת על קיום מצוות דרבנן שנאמר על פי התורה אשר יורוך וגו' וכן לאו דלא תסור הוי בכלל כל התורה שקיבלו ישראל ערבות עליהם ע"ש, וכן האריך בזה בברכי יוסף (סי' קכ"ד סק"ג). ולפ"ז נראה לפו"ר דחובת הערבות על מצוות דרבנן היא חובה דאו', ודוגמא לזה מה שנקטו כמה אחרונים דיש איסור לפני עיור דאו' להכשיל את חבירו באיסור דרבנן.

ולפ"ז י"ל דבספיקא דאו' נהי דמדאו' ספיקו לקולא לפ"ד הרמב"ם מ"מ הואיל ומדרבנן הוא מחויב להחמיר בספק דאו' ולקיימו יש לחבירו ערבות דאו' עליו, לפי שחובת הערבות היא חובה כללית לסייע לחבירו לקיים את המוטל עליו, ומה שמוטל עליו לקיים מילי דרבנן הוא אף מדאו' משום לאו דלא תסור כאמור, ומשום כך הברהמ"ז דידיה הוא ברהמ"ז מה"ת ושפיר יוצא חבירו בזה יד"ח הספק חיוב דאו', וא"כ אין מזה ראייה לכל האמור לעיל באופנים שהוא פטור גם מדרבנן מדין ספיקא דרבנן לקולא.

איש שהתפלל אם יכול להוציא בקידוש את אשתו שלא התפללה יחד עם בנו שהתפלל

אך יש לדון דלפ"ז גם מי שחייב בברהמ"ז מדרבנן גרידא כגון שאכל כזית וחבירו מברך עבורו מדין ערבות יהא תורת ברהמ"ז

דאו' על הברהמ"ז דידיה, כיון שחובת הערבות היא מדאו', ונפ"מ כגון לפ"ד הדגול מרבבה ריש סי' רע"א שצידד דאיש שהתפלל אינו יכול להוציא בקידוש אשה שלא התפללה לפי שאין ערבות על הנשים, והיא חייבת בקידוש מדאו' והוא אינו חייב אלא מדרבנן כיון שיצא יד"ח קידוש דאו' בתפלה, והנה אם מוציא בקידושו את בנו הגדול שלא התפלל יכול להוציא בזה גם את אשתו שלא התפללה לדעת הצ"ח ברכות כ: והגר"ש איגר בהגהתו על דברי אביו בשו"ת רעק"א סי' ז' (נדפס בהשמטות שם), ולהאמור עולה דגם אם מוציא בזה את בנו שהתפלל יכול להוציא בזה את האשה שלא התפללה, וצ"ע.

[והנה בצ"ח שם מבואר לא כן, דמי שאכל כזית פת ואינו חייב בברהמ"ז מדאו' אינו יכול להוציא בברהמ"ז אשה שאכלה כדי שביעה הואיל ואין לו ערבות לנשים אא"כ מוציא בברכתו מדין ערבות איש שאכל כדי שביעה ונתחייב בברהמ"ז, עכ"ד, וכן משמע בדברי הגר"ש איגר שם. הרי דאם מוציא איש שאכל רק כזית אע"פ שיש לו ערבות אליו לא חשיב ברהמ"ז דאו' שיוכל להוציא בזה אשה שאכלה כדי שביעה. אולם יש לדחות הראיה לניד"ד, דהצ"ח לשיטתו אזיל שחידש שם מח. דאין ערבות על מצוות דרבנן ולכן כתב שם דאין ערבות בברהמ"ז על מי שאכל כזית פת, אבל להלכה לא קי"ל הכי, דמפשוטות הסוגיא והראשונים ב"ה כט. משמע שלא כדבריו, דמבואר שם דיש ערבות בהלל ומגילה אע"פ שהם מצוות דרבנן, וכן בברכת המוציא של מצה וברכת הגפן של קידוש יש ערבות אע"פ שחייבם מדרבנן, ובשאר ברכות נהנין דליכא ערבות הוא רק משום דאינם חובה, דלא ליתנהי ולא ליבירך כמש"כ רש"י שם, ואכ"מ].

אך אפשר דיש מקום לחלק דערבות על ברהמ"ז שעיקרו דרבנן אין עליו תורת ברהמ"ז דאו', כי חובת הערבות היא לקיים ברהמ"ז דרבנן, ולכן אע"פ שהחייב בעצמו לסייע לחבירו ולהוציאו יד"ח בברכתו הוא מדאו' מ"מ עצם הברהמ"ז הוא רק בדרגת ברהמ"ז דרבנן כמו הברהמ"ז שמחויב בו חבירו, ורק בספק חיוב דאו' שמחויב חבירו לקיים ברהמ"ז דאו' אזי גם הערבות גורמת שיהא לו ברהמ"ז דאו', וצ"ע בכ"ז.

ספיקא דאו' לחומרא לד' הרמב"ם הוא דין לחוש לדאו' או חיוב חדש מדרבנן

באופ"א יש לחלק בין הנידון הנ"ל בספק חיוב דאו' לפ"ד הרמב"ם לנידונים הקודמים בספק דרבנן לקולא, דהנה מבואר בפמ"ג בכמה דוכתי דמי שאכל כדי שביעה ומסופק אם בירך ברהמ"ז וחזר ובירך ברהמ"ז באופן המועיל רק לחיוב דרבנן ולא לחיוב דאו' מהני לפ"ד הרמב"ם הואיל וחייבו בספק הוא רק מדרבנן ומצד החיוב דאו' ספיקו לקולא, (בי"ד בסוף הפתיחה לשער התערבות ובאו"ח סי' תרפ"ט א"א סק"ד כתב דקטן מוציא אשה בברהמ"ז לפ"ד הרמב"ם הואיל והיא ספק מחויבת בברהמ"ז מדאו', וכן מי שאכל כזית מוציא למי שאכל כדי שביעה וספק אם בירך לפ"ד הרמב"ם, ובסי' קפ"ב במ"ז כתב דאשה מוציאה איש שספק אם בירך לפ"ד הרמב"ם, וכן בסי' ל"ט א"א סק"א דן דתפילין שכתבם קטן כשרים לטומטום לפ"ד הרמב"ם), ובזכרון שמואל (סו"ס"י כ"א) תמה טובא, דגם לפ"ד הרמב"ם הלא החיוב דרבנן הוא לחוש לצד שלא בירך והוא מחויב בברהמ"ז מדאו', והספק דאו' הרי אינו נפקע כלל בכל האופנים הנ"ל, דכלפי דאו' לא מהני מידי מה שהמוציא מחויב מדרבנן, והספק דאו' כדקאי קאי וממילא ישאר לעולם הדין דרבנן לחוש לספיקא דאו' שהוא מחויב בברהמ"ז. וכתב דמבואר מד' הפמ"ג דדין ספיקא דאו' לחומרא מדרבנן לפ"ד הרמב"ם אינו דין לחוש לדאו' אלא חיוב חדש בפנ"ע, וכ"כ בספר נפש חיה (קונטרס הספיקות אות ל"ג, להג"ר ישראל לנדא זצ"ל נכדו של היד המלך ודור חמישי לנוב"י, שנת תר"ע) בשם הכפות תמרים דדין ספיקא דאו' לחומרא מדרבנן הוא גזירה אטו שאר איסורים ולא משום שחששו לדאו', ובמק"א נתבאר בארוכה. ולפ"ז פשוט דחבירו יכול להוציאו יד"ח מדין ערבות כמו שהוכחנו מדברי הגרע"א, לפי שיש לחבירו ערבות על החיוב דרבנן ואין מתחשבים כלל בחיוב דאו'. אך אכתי י"ל דבכל האופנים שהרחבנו לעיל שהוא פטור מדין ספיקא דרבנן לקולא ליכא דין ערבות לחבירו.

בנתיבות העיון

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרון שורצר שליט"א

פ' בלק תשפ"א

בדין רודף שיכולים להצילו באחד מאבריו בדין הריגת הרודף לאחר שפסקו מעשיו כדי להציל הנרדף

באחד מאבריו. ובמשנה למלך בסוף פ"ח מחובל ומזיק פי' משום שהנרדף הוא בהול ואינו מדקדק, וא"כ א"א לפרש כאן שזמרי הוא הנרדף, ולכן אין דין יכול להצילו באחד מאבריו, שהרי ביד זמרי לפרוש. ויש שפירשו שיש היתר של הבא להרגך השכם להרגו, ובהיתר של הבא להרגך אין תנאי של יכולים להצילו באחד מאבריו, וזהו גם הטעם של הרמב"ם בהל' רוצח שמי שהיה יכול להציל באחד מאבריו ולא טרח והציל בנפשו של רודף והרגו, ה"ז שופך דמים וחייב מיתה, אלא שאין ב"ד ממיתין אותו, משום שהותר דמו כלפי הנרדף.

ה. באופ"א פי' המנחת שלמה והזכרון שמואל, שכל כה"ג לא חשיב יכול להצילו באחד מאבריו, משום שאין זמרי מחוייב לשמוע לפנחס לפרוש מהעבירה, ממילא נידון פנחס כרודף. והמנחת שלמה הוכיח כן מכל בא במחתרת שמותר לבעל הבית להרגו, גם בכה"ג שיודע בעצמו שיכול לעמוד על ממונו והיינו משום שאין בעל הבית חייב להפסיד את ממונו, ולכן גם בשבת מותר לבעה"ב להרוג את הגנב הבא במחתרת, כמו שמפורש ברמב"ם בפ"ט מגניבה ה"ז וז"ל הבא במחתרת בין ביום בין בלילה, אין לו דמים וכו' ורשות יש לכל להרגו בין בחול בין בשבת וכו' עכ"ל והטעם משום שאין בעה"ב חייב להפסיד את ממונו, ממילא הגנב נידון כרודף ומותר להרגו. ועי"ש במנח"ש שהקשה ע"ז מדברי המג"א בסוף פי' שכט שנפסק בשו"ע לגבי עכו"ם שבאו וצרו על עיירות ישראל שאם באו על עסקי נפשות מחללין, ועל עסקי ממון אין מחללין. ויש מי שאומר שבזמן הזה אפילו באו על עסקי ממון מחללין, שאם לא יניחנו ישראל לשלל ולבזז ממונו, יהרגו. וכתב ע"ז המג"א וכן פסק המשנ"ב (ס"ק ט"ז) שזהו דווקא כשבאו על רבים, אבל ביחיד יניח לקח ממונו ולא יחלל את השבת וז"ל המשנ"ב והני מילי כשבאו על רבים, דודאי יש לחוש שיעמוד אחד כנגדם ולא ירצה ליתן להם ממונו ויהרגוהו, ולכן הוי כבאו על עסקי נפשות אבל כשבאו על יחיד, יניח ליקח ממונו ולא יחלל את השבת, והקשה המנח"ש מאי שנא מבא במחתרת שנוהג אפילו בשבת ואין דין לבעל הבית להניח ממונו לגנב. ועי"ש במנח"ש שיתכן שתלוי במחלוקת האם מותר להפליג קודם שבת בספינה כשיודע בודאי שיחלל שבת עי"ש. אמנם יש שכתבו שאין להוכיח מבא במחתרת שזהו דין מיוחד שנידון ע"ש סופו שכבר מתחילה נידון כבא על

א. הגמרא בסנהדרין דף פב. לגבי בועל ארמית שקנאין פוגעין בו, אמר רב חסדא הלכה ואין מורין כן, איתמר נמי אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הבא לימלך אין מורין לו, ולא עוד אלא שאם פירש זמרי והרגו פנחס נהרג עליו, נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג שהרי רודף הוא. והנה בדברי הגמרא לא מבואר להדיא הדין שנהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו, האם מדובר אחרי שפירש זמרי או גם בשעת מעשה.

ב. בהרמב"ם בפ"ב מאיסו"ב ה"ה כתב וז"ל ואם בא הקנאי ליטול רשות מב"ד להרגו אין מורין לו ואע"פ שהוא בשעת מעשה, ולא עוד אלא אם בא הקנאי להרוג את הבועל ונשמט הבועל והרג הקנאי, כדי להציל עצמו מיזו אין הבועל נהרג עליו. וכן בטור הלשון שנשמט הבועל וכתב ע"ז הפרישה וז"ל: נראה דלאו דוקא נשמט קאמר דהא נשמט ופירש מהמעשה אסור להרגו, אלא אם עדיין עוסק בעבירה והשכים להרגו דפטור, ואע"ג דבאותה שעה בן מוות הוא ומותר הקנאי להרגו. ועי"ל דלשון נשמט משמע שישמט כדי להורג ולחזור ולבוא על העבירה, משא"כ כשכבר נגמר המעשה ופירש מעבירה דבזה דווקא אסור להורגו עכ"ל. מבאר בדברי הפרישה שגם בשעת מעשה אין זמרי נהרג אם הרגו לפנחס. אמנם בקרית ספר פי' שדווקא אחרי שפירש מעבירה שאין עליו דין קנאין פוגעין בו, בזה הדין שאם הרגו לפנחס אין נהרג עליו.

ג. והנה בדברי הרא"ש בסנהדרין (פ"ט ס"ד) מבואר להדיא שגם בשעת מעשה אין זמרי נהרג משום שדין קנאין אי"ז חיוב אלא רשות, וז"ל ואם נהפך זמרי והרג לפנחס לא היה נהרג עליו שהרי רודף הוא, לפי שאין מצוה להורגו אלא רשות בעלמא, אבל אינש אחרינא נהרג עליו דלאו רודף גמור הוא, כיון דברשות קעביד, וכו' עכ"ל. וכ"כ המאירי והיד רמה בסנהדרין (פב) ע"ש.

ד. והקשו האחרונים בזה מדוע אין זמרי נהרג אם הרגו לפנחס, הרי בידו לפרוש מעבירה, וא"כ אע"פ שלגבי זמרי פנחס נחשב רודף מכל מקום הרי הדין בכל רודף שאם יכולים להציל הנרדף באחד מאבריו של הרודף אין היתר להרגו, ויש שתי' בזה ע"פ דעת הרא"ם שלנרדף עצמו אין דין יכול להצילו באחד מאבריו, רק שיל"ע מהו הטעם של הרא"ם שלנרדף עצמו אין דין יכול להצילו

ב. ולכאורה יש להביא ראיה שאין דין רודף בכה"ג, מדברי האור שמח בפ"ז מהל' רוצח ה"ח, שהאור"ש דן האם יש חיוב לאדם להפסיד איבר שלו כדי להציל חבירו. והאור"ש מוכיח שאין חיוב, מדברי הגמ' בסנהדרין (מ"ד) לגבי עדים שהעידו על אחד שחייב מיתה ואח"כ חזרו בהם שאינם נאמנים מדינא של כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. שואל האור"ש מדוע אין העדים חייבים לקוץ את ידיהם, ועי"ז יצילו את הנידון משום שבעינין יד העדים תהיה בו בראשונה, ומוכיח מזה האור שמח שאין חיוב לאדם להפסיד איבר שלו כדי להציל את נפש חבירו. ואם נאמר שיש דין רודף אז פשוט שהעדים היו צריכים לקוץ את ידיהם, לכאורה מוכח שאחרי מעשה הרדיפה אין דין להציל הנרדף בנפש הרודף.

ג. וכן מבואר בדברי האחיעזר ח"א סי"ט ס"ק ג' בד"ה וידידי וכו' שהאחיעזר דן בשאלה מדוע בהביא הבעל עדים והזימום לעדי האב, עדי האב נהרגים ומשלמים ממון, משום דהוי ממון לבעל שרצו להפסידו כתובה ונפשות לעדים (עדי הבעל), והקשו בזה מדוע לא יהי דין קילבדר"מ משום חיוב מיתה מדין רודף שהרי העדים מעידים שקר לחייב מיתה את עדי הבעל, ובחיוב רודף יש דין קילבדר"מ לכולם משום שהכל מצווים להורגו, ולא הוי מיתה לזה וממון לזה, ותל' האחיעזר וז"ל וע"כ צ"ל דשאני בעדים מזימים דאין עליהם דין רודף, דדוקא ברודף מבורר שרוצה להרוג וכו' משא"כ בעדים אשר בשעת עדותם הלא לא נתברר הדבר, ובפרט כל זמן שלא נגמר הדין, ולאחר גמר דין הא פסק מאתם דין רודף, גם אחר גמר עדותם אחר תוכ"ד, לא שייך בהם רודף, דהא אי אפשר שיחזרו מעדותם וכו' עכ"ל

ד. אמנם מדברי רש"י בסנהדרין דף ע"ב: לגבי בא במחתרת בד"ה 'לפקח עליו את הגל' מבואר בהיפוך וז"ל: אם כשהיה חותר נפל עליו הגל וכו' אבל אם בא על עסקי נפשות כיון שניתן להורגו בלא התראה גברא קטילא הוא וכו' עכ"ל. והקשו האחרונים בדברי רש"י, ממנ"פ אם מדובר שלא פסקה הרדיפה, א"כ פשוט שאין מפקחין על הגל, דאדרבא יש דין להורגו, ואם מדובר כשפסקה הרדיפה מדוע אין דין להצילו. ובחידושי מרן הגרי"ז, (פ"א מהל' רוצח הי"ג) פי' בדברי רש"י שאע"פ שאין כאן הצלת הנרדף, מכל מקום הוי הרודף גברא קטילא שאין מפקחין עליו את הגל ע"ש. מבואר שאע"פ שפסקה הרדיפה עדין יש דין לרודף שאין לו דמים. וא"כ יהיה ניתן להציל הנרדף בנפשו של רודף. וכתבתי את הראיות הנ"ל לבעל המנחת אשר שליט"א.

ה. והשיב על זה בעל המנחת אשר שליט"א א: בנוגע לראיה מדברי האור שמח שעמד ע"ז במקום אחר, רק

ו. וביותר יש לעיין בזה עפ"י מש"כ באבי עזרי בפ"ט מגגיבה ה"ז שדין בא במחתרת זהו דין עונש על הגנב, שיהי' דינו כרודף. ומוכיח כן מדברי הרמב"ם במנין המצוות שהרמב"ם במנין המצוות כותב שיש דין לדון דין גנב בתשלומים או במיתה. ופירש בזה גם את הדין שבא במחתרת זה רק רשות, ולא הוי כמו כל דין רודף שיש מצוה להרגו. ואבי עזרי מוכיח שזהו מדין עונש ולא מדין הצלה, דאל"כ היה הדין שבשבת לא היה דין בא במחתרת אלא בעה"ב היה צריך להפסיד את הממונו, ולא להרוג את הגנב. וכמו שנפסק בשו"ע סוף סי' שכ"ח שאם עכו"ם צרו על ישראל על עסקי ממון, שאין מחללין את השבת. והדין של בא במחתרת זהו דין בין בחול בין בשבת, כמש"כ הרמב"ם (שם) וזהו משום שיש עונש לגנב שיהיה לו דין רודף, וממילא מותר להורגו, וזהו דין מיוחד בבא במחתרת שזהו עונשו שיהי' דינו כרודף, משום הכי אין דין לבעה"ב ליתן לו את ממונו ולא לחלל את השבת, א"כ לפי האבי עזרי אין ראי' מבא במחתרת שיש דין רודף גם כשיכול הנרדף לפרוש מהעבירה, וא"כ שוב קשה מדוע יש היתר לזמרי להרוג את פנחס הרי יכול לפרוש והוי כמו שיכולים להצילו באחד מאבריו, וע"כ שזהו מדין הבא להרגך השכם להרגו.

ז. ונפק"מ שלדברי האבי עזרי כל דין בא במחתרת זהו דין מיוחד שחידשה התורה בגנב שיש עליו דין רודף, משו"ה מותר להרוג אפי' בשבת, אז לא יהי' אותו הדין בגזלן שבא לגזול בשבת, אלא יהי' אסור להורגו, וצריך ליתן הממון, וכמש"כ המג"א והמשנ"ב (שכ"ט), לגבי עכו"ם שבאו על עסקי ממון, שביחיד יניח להם ליקח הממון. וכן כל ההיתר זהו דווקא בהריגת הרודף, ולא שאר חילולי שבת, (ועי"ש באבי עזרי שלפ"ז יהי' ראי' לנידון המשנה למלך בפכ"ד משבת ה"ז האם הדין שרודף אחר הערוה שניתן להצילו בנפשו, זהו גם בשבת או רק בימות החול ע"ש) משא"כ לביאור המנחת שלמה שזה היתר של פיקוח נפש אז במקרה הצורך יהיה היתר לחילול שבת גם במלאכות אחרות,

בדין הריגת הרודף לאחר שפסקו מעשיו כדי להציל הנרדף

א. והנה בהך ענינא דרודף ראיתי בשיעור מבעל המנחת אשר הגאון ר' אשר וייס שליט"א שדן נידון חדש. האם יש דין רודף לאחר גמר המעשה להציל הנרדף בנפש הרודף. למשל בכה"ג שראובן זרק רימון יד ליד שמעון ויש אפשרות להפיל את ראובן על הרימון ועי"ז ינצל שמעון. והנה לשמעון עצמו מסתבר שמותר מדינא דהבא להרגך השכם להרגו, ורק הנידון אם מותר

שלדעתו אין זה ראייה, משום שאין דין רודף לעדים, ואפילו לנדון עצמו יתכן שלא יהיה לו היתר להרוג את העדים, מדין הבא להרגך השכם להרוג, משום שאלוקים ניצב בעדת קל ולא תצא תקלה מתחת יד בית דין, (ועי' מש"כ הרמב"ן בפ' שופטים פי"ט פי"ט לגבי הדין של כאשר זמם ולא כאשר עשה, שהטעם בזה משום שהמשפט לאלקים הוא, ואמת הדבר שחייב הנידון מיתה, ע"ש). ועוד כתב המנחת אשר שיתכן שלא יהיה דין נקטעה יד העדים פטור, שכל דין יד העדים תהיה בו בראשונה, זה במקרה שנקטעה יד העדים שלא בכוונה, אבל אם נקטעה כדי להציל את הנידון לא יפטור הנידון, גם משום סברא שלא יהיה חוטא נשכר, וכן משני טעמים א': כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, וזהו משום שלא יועיל החוטא במעשיו. ב: עפ"י דברי התוס' בגיטין דף ל"ג. בנוגע לביטול גט שלא בפני השליח, שהדין הוא שרבנן בטלו הקידושין למפרע, שואל תוס' א"כ יחפה על בת אחותו, תירצו התוס' אי ידעינן שלכך מתכוין לא מפקיענן קידושין, דלתקנה עשו חכמים ולא לתקלה, ואע"פ שיש לחלק בין תקנת חכמים לדין תורה מ"מ אפשר שאף בדינא דאורייתא, יש לומר דנמסר הדבר לחכמים כשנוגע לדיני עונשים.

ו. בנוגע לראיה מדברי רש"י בסנהדרין, כתב המנחת אשר. שא"א לפרש בכוונת רש"י שיש דין גברא קטילא לאחר שפסקה הרדיפה, דא"כ לעולם יהיה לו דין גברא קטילא, וזה לא יתכן. ועל כרחק שכוונת רש"י שמדובר שיש חשש שיחזור הרודף וירדוף לאחר פיקוח הגל, אבל כשפסקה הרדיפה ודאי שחייבים להצילו עכ"ד.

ז. והנה במה שהקשה המנחת אשר, מה הביאור בדברי רש"י לפי הפירוש שמדובר גם אחרי שפסקה הרדיפה, שמעתי מהגאון ר' ברוך שמעון סלומון זצ"ל לפרש בזה שאין דין להציל את הרודף בשבת כשניזוק מחמת הרדיפה עצמה, משום שאז היה מחויב מיתה מדין רודף. וכן פירש בזה את דברי המאירי בסנהדרין (שם) שכתב שכל הדין שאין מפקחין את הגל, זהו בספק שמא כבר מת, אבל בודאי חי מפקחין גם כשבא על עסקי נפשות. וצ"ע שהרי הדין שאין הולכים בנפשות אחר הרוב ומצילים אפילו במיעוט. ופירש בזה ע"פ דברי הנצי"ב (בעמק שאלה סי' קס"ז ס"ק יז) שיש היתר של פיקוח"ג משום וחי בהם, ויש היתר נפרד של מוטב שיחלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, וההיתר של חילול שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה זהו רק בוודאי הצלה, (כמבואר בגמ' יומא דף פה), לכן ברודף שנפל עליו הגל אין היתר להצילו משום וחי בהם כשנפגע

ע"י הרדיפה עצמה, מכיון שאז היה מחויב מיתה מדין רודף, ויש רק היתר משום מוטב שיחלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, וזהו רק בוודאי הצלה, ולכן רק בוודאי חי יש דין שמותר לפקח עליו את הגל. והנה לפי"ז אין ראייה מדברי רש"י לנדון הנ"ל אם יש דין הצלת הנרדף בנפש הרודף אחרי שפסק מעשה הרודף, דזהו דין מיוחד שעל נזק ממעשה רדיפה אין היתר לחלל שבת.

ח. בעיקר דברי האור שמח שאין העדים חייבים לקוץ ידיהם, עיין באגרות משה יו"ד ח"ב סי' קע"ד שחולק על זה, ודעתו שצריכים העדים לקוץ ידיהם, משום שאע"פ שאין אחרים חייבים להפסיד איבר כדי להציל אדם אחר, אבל העדים עצמם פשוט שחייבים לקוץ ידיהם, כדי שלא יעברו על איסור רציחה. והגמ' בסנהדרין (מד) מדברת ברשעים שאינם רוצים לקוץ ידיהם ע"ש.

ט. והנה אפשר להוסיף בדעת האור שמח שאין העדים צריכים לקוץ ידיהם, כדי להציל את מי שהעידו עליו, וצ"ב מדוע שלא יהיו חייבים לקוץ ידיהם כדי שלא יעברו על איסור רציחה, וכמו שסובר האגרו"מ, וצ"ל שמכיון שהיה פסק דין של בי"ד שהנידון חייב מיתה, אז אין עבירת רציחה בהריגתו, משום דהוי גברא קטילא, ועי' מש"כ האור שמח לפרש שאיסור רציחה לא הותרה מכללה אצל מיתת בי"ד, משום שאחרי פסק הדין הוי גברא קטילא, ולא שייך בו איסור רציחה,

י. וז"ל האו"ש בפ"ב מהל' רוצח ה"ט בד"ה ונקדים וכו' דבפרק אלו נערו (כתובות לב). אמר ואי ממונא לקולא, שכן הותרה מכללה בבי"ד, ופרש"י שחובל בחבירו הותרה מכללה בבי"ד בחייבי מלקיות, (משא"כ ממונא), וצריך להתבונן א"כ רציחה נמי הותרה מכללה בבי"ד להרוג את המחויב, ועי' וכו' דמוכח דרציחה לא הותרה מכללה, ונראה פשוט, דהמחויב מלקיות אם יוסיפו עליו אחת הרי {המוסיף} חייב מלקות, וכו' וכן אם הלקוהו אחר שלא בפני בי"ד חייב, אכן המחויב מיתה ונגמר דינו למיתה, אז לאו בר דמים הוי, ומיפטור כל ההורגו, דגברא קטילא איקטול, נמצא דבי"ד ממיתין גברא דכל ההורגו פטור, ולא הותרה רציחה להרוג מי שאינו מחויב מיתה וכו' עכ"ל וא"כ נמצא שאין לעדים איסור רציחה בהריגתו, רק שמ"מ דן האו"ש שמשום הצלת הנידון יהי' העדים צריכים לקוץ ידיהם ודוק.

להערות ולתגובות:
ach0504104256@gmail.com

ברזמו של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון ד'

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

אשר יצר
חלק ב'

ברכת אשר יצר

הנכנס לבית הכסא וכו' כי נפיק מזנך אשר יצר את האדם בחכמה וכו' [ברכות ס ע"ב]

פרשיות
בלק - פנחס
תשפ"א

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברונר שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

ברכת אשר יצר בעשיית צרכיו ב' פעמים

הנה בכל ברכות הודאה כתב הר"ן בפסחים¹ בשם הירושלמי שאין ברכת השבח אלא תוך כדי דיבור של ראייה ושמיעה. [ולענין דיעבד נחלקו בזה הפוסקים. והמשנה ברורה בסו"ס רכ"ז הוכיח מדברי השו"ע דאף בדיעבד אין לברך לאחר כדי דיבור, וכתב השעה"צ דאף דהרבה פוסקים חולקים ע"ז, ספק ברכות להקל]. וכ"ז לענין שאר ברכות הודאה, אבל לענין ברכת אשר יצר כתב הפמ"ג² שלא תיקנו דין תיכף, כי אי אפשר, שצריך ליטול ידיו תחילה והוא יותר מכדי דיבור, ולכן מברך כל היום. וכתב עוד טעם ע"פ דברי הפרי חדש דכיון דהוא שבח על דבר שבגופו הוי כעין ברכות הנהנין דלא תיקנו דין תיכף על ברכה אחרונה, ולא דמי לברכת רעמים וכדומה דהוי שבח חוץ לגופו.

ועתה נבוא לדון במי שהמתין מלברך עד שעשה צרכיו פעם שנית, אם יברך ב' פעמים אשר יצר, או פוטר ב' חיובים בברכה אחת.

גדר חיוב ברכת אשר יצר

מהתפילות שהם חובה על האדם להתפלל והוא מחויב קמי שמיא ואין עניינם על פעולה שקדם, רק מחויב קמי שמיא להתפלל תלתא זימנא ביומא על כן מחויב לשלם, אבל ברכת הודאה ושבת אין ענין לזה, וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן.³

אכן הט"ז ביאר באופן אחר את דברי השו"ע, דהיכא שכל חיוב הוא בפני עצמו צריך לברך על כל פעם ופעם, משא"כ היכא דאיכא חיוב אחד צריך לברך פעם אחת, וממילא גבי ברכת אשר יצר שכל פעם ופעם הרי זה מחייב בפני עצמו, לכן אם לא בירך על הפעם הראשונה צריך לברך אחר הפעם השני פעמיים כיון שחל עליו כבר חיוב וצריך לקיים את חיובו. משא"כ בברכת הנהנין דאכתי לא חל חיוב לברך ברכה אחרונה כיון שהאכילה תלויה בדעתו ורצונו ואין זה חשיב שהפסיק האכילה עד לבסוף שמברך ברכה אחרונה.

אחת פוטרת כמה פעמים. וכן תמה השל"ה (מס' חולין) על האי דינא, עיי"ש.

אכן הלבוש הסכים לדברי השו"ע, ומבואר מדבריו דחילק בין ברכת אשר יצר לברכה אחרונה, דברכת אשר יצר כיון שזמן הברכה השניה לא תלוי בדעת האדם, דזה דבר שבא מאליו בטבעו של אדם, לכן צריך לחזור ולברך ב' פעמים, דומיא דתפילה שבאה מאליה. משא"כ ברכה אחרונה שתלוי בבחירת האדם אם לאכול או לא, בכה"ג אם לא בירך באכילה הראשונה הרי הוא נפטר בברכה אחרונה שיברך על האכילה השניה. [וכן הסכימו לחילוק זה הא"ר, הלחם רב, והמאמר מרדכי].

אולם השל"ה (שם) דחה את דברי הלבוש, וז"ל 'ולי נראה בודאי די בברכה אחת כשמברך על פעולה שעשה, הן עשה פעם אחת או כמה פעמים. ואין ראייה

כתב האורחות חיים⁴, "כתב ההשלמה בשם גאון, אדם שהטיל מים והסיה דעתו מלהטיל מים ואח"כ נמלך והטיל מים פעם אחרת, שצריך לברך ב' פעמים אשר יצר, והביא ראייה מהא דטעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתיים". [וכ"ה בב"י⁵, וכן פסק השו"ע לדינא].

אמנם הב"ח פליג על הוראה זו, ומבואר בדבריו ב' דברים, א. דאין לדמות ברכת אשר יצר לתפילה, משום דתפילה כיון שתיקנו חכמים במקום קרבן, תיקנו לה חכמים השלמה, משא"כ ברכת אשר יצר שהיא ברכת הודאה, סגי להודות פעם אחת על כמה פעמים שנתחייב לברך. ב. דברכת אשר יצר דומה לברכה אחרונה על אכילה (דתרווייהו ברכות הודאה נינהו), וכמו שברכה אחרונה אחת פוטרת כמה אכילות, ה"ל ברכת אשר יצר

לדינא

כתב המ"ב⁶ שלכתחילה נכון ליהרר לברך תיכף אשר יצר אחר הטלת מים, דשמא יצטרך עוד אח"כ להטיל מים, וה"ה בגדולים⁷. [ומלבד זאת שהרבה פעמים ששוהים מלברך ברכת אשר יצר שוכחים מזה לגמרי, או שמתפקדים אם כבר בירכה].

עוד כתב המ"ב⁸ דאפילו נמשך זמן גדול אחר עשיית הצרכים אפ"ה חייב לברך. אמנם דעת פוסקי בני ספרד⁹ שאין לברך ברכת אשר יצר לאחר חצי שעה משעה שעשה צרכיו, מי ששכח מלברך מיד, או שלא יכול לברך מיד, [וכגון שעשה צרכיו באמצע התפילה במקום שאסור לו להפסיק¹⁰], ואח"כ נצרך שוב לנקבו (קודם שבידך

1. וז"ל שרוב הפוסקים הסכימו דאין לברך ב' פעמים אשר יצר, מחמת דמי לברכה אחרונה על אכילה וכנ"ל, מ"מ אין להכנס לכתחילה לספק ברכה.

2. הנה באמצע פסוקי דומרה הכריע הבה"ל [סימן נ"א] דיש להפסיק ולברך, ודלא כמסקנת החיי אדם, דשמא יצטרך להטיל מים עוד הפעם. ובאמצע ברכות ק"ש כתב המשגיב [ס"ו כ"ג בסו"ד] בשם הדה"ח דאין לברך עד אחד שמו"ע.

3. דברי המ"ב בזה לכאן צ"ב, דבבי מקומות (סימן ד' סק"ד, סימן ו סק"ט) נקט בפשיטות שאין רשאי לברך בשעה שצריך לנקבו, ואפילו יכול להעמיד עצמו עד פרסה. ובבי מקומות אחרים (סימן ז' סק"א, סימן צ"ב סק"ז) הביא בזה פלוגתת הפמ"ג השע"ת, ואולי י"ל דאע"פ שהמ"ב הכריע כדברי השע"ת, מ"מ במקומו (היינו גבי ברכת אשר יצר בס"י ז', ובה"ל תפילה) הביא את הפלוגתא בכדי להקל במקום הצורך, וכמו שנתא המ"ב (ס"י צ"ב סק"ט), וכע"ז כתב הגר"ח קניבסקי שליט"א (סו"ס אשר ישראל).

א. דף ד ע"א בדפי הר"ף.
ב. שם סק"י.
ג. א"א סו"ס ז.
ד. הלכות נטילת ידים אות י"ב.
ה. ס"י ז.
ו. שם ס"ג.
ז. סו"ס ז.
ח. שם סק"א.
ט. ע"י בן איש יא. שם מ"ז סק"ב.
י. סימן ז' סק"א.
יא. שם מ"ז סק"ב.
יב. שם סק"א.
יג. ס"ק ו.
יד. כ"כ המג"א, הגר"א, פמ"ג, הגר"י, שע"ת (סק"ב) בשם היעב"ץ, עולת תמיד, קול בן לוי (ס"א א), עטרת צבי, הלכות קטנות (ח"א סי' פ"ז), דרך החיים.
1. יוצא את י"ב) וכף החיים (סק"ו).
2. שם ס"ג.
3. י. סימן ז' סק"א.
4. ע"י בן איש יא. שם מ"ז סק"ב.
5. שם סק"א.
6. יוצא את י"ב) וכף החיים (סק"ו).
7. שם ס"ג.
8. שם סק"א.
9. ע"י בן איש יא. שם מ"ז סק"ב.
10. שם סק"א.

תגובות והערות בעניני מדור הלכה ניתן לשלוח: a025861267@gmail.com

לע"נ שרה בת שמואל הלוי ע"ה - נפטרה י"ב תמוז תשס"ו תנצב"ה

מסורת התפילה

הנה הגירסא בגמרא לפנינו [ברכות ס:] הוא 'חללים חללים' וכ"ה ברש"י שם [ד"ה שאם].

וכתב הטור [ס"י ו'] 'ולא יאמר חללים חללים' אלא חלולים חלולים. וביאר הב"י 'דבחלל לא שייך בריאה שהרי אין בו ממש, אלא ע"י בריאת האבר שבסביבותיו, ולפיכך גורס חלולים דהשתא קיימא בריאה אייברים שהם חלולים'. והד"מ כתב עוד טעם, 'דלשון חללים הוא ג"כ לשון הריגה כמו חלל חרב וכי' [במדבר יט טז] או חללים לכהונה, ע"כ י"ל חלולים שהוא לשון חלול ממש".

- הנה גירסת הטור 'חלולים חלולים' כבר נמצא בהר"ף והרא"ש (וברמב"ם יש בזה שינוי נוסחאות), וכן אנו נוהגין וכמו שנפסק בשו"ע. וממשיך הטור ר"מז לדבר חלולים חלולים עולה רמ"ח כחשבון אברי האדם, עכ"ד. ודברי הטור מפורש במדרש תנחומא פ' שמנין (פרק ח') 'זה שאמר הכתוב 'לעשות רצונך אלוקי תפצתי ותורתך בתוך מעי' (תהילים מ"ט) אשריכם ישראל שבכל אבר ואבר שבכם נתן מצוה שרמ"ח אברים יש באדם. ולכן אנו אומרים בכל יום בא"ה אמיה אשר יצר וכו' חלולים חלולים בגמתי רמ"ח, הוי כמנזן אברים שבאדם', עכ"ל המדרש.

- ומצינו עוד גירסא באבודרהם 'חלים חלים' עשייה "ובמחילות עפר" (ישעיה ב' י"ט).

המשך "אשר יצר את האדם בחכמה"

פירוש התוספות בתיבת "בחכמה"

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמ"ס ברומו של עולם

תבו בתוס' (ברכות ס' ע"ב ד"ה אשר) אשר יצר את האדם בחכמה, בתנחומא - ויברא אלקים את האדם, אמר רבי ון, בחכמה - שהתקין מזונותיו ואח"כ בראו, היינו דאמר בסנהדרין (ל"ח א') לכך נברא בער"ש כדי שיכנס לסעודה מיד, ועל כן יסדו אשר יצר את האדם בחכמה, ע"כ.

ביאורו של הב"ח בזה

כתב ע"ז הב"ח (סי' ו' אות ג') "ונ"ל דלפ"ז צריך לפרש דהוי מענין עשיית צרכיו, והוא, דלאחר שהכין מזונותיו חלה, יצרו על אופן שיתקיים ע"י מזונותיו אלו, והוא שברא בו נקבים נקבים, פה המאכל להכניס בו את המזונות ו', פי האמה והטבעת שהפסלת יצא משם. וברא בו אברים חלולים חלולים, הלב שהוא חיותו, והכרס והמעיים מחזיקים במאכל שיעור הצריך, ע"כ.

שמע דר"ל דבזה שהקב"ה יצר את המזון המיועד לצרכי האדם, דהיינו הפירות והירקות ביום שלישי של בריאת עולם, והעופות והדגים ביום חמישי והבהמות ביום ששי, נתגלה חכמה עצומה, שלפי מה שכבר ידע הבורא ית' ת תכונות גופו של האדם שעתיד לברוא, תכנן כבר את כל סוגי המזון הרבים והנפלאים שגופו יצטרך להם עבור ריאותו וקיומו ורפואתו, כדי שימצא כל צרכיו מוכנים לפניו, וכלשון הגמ' "כדי שיכנס לסעודה מיד". ויש בזה גם סוד גדול, שימצא האדם מיד שיקום על רגליו את כל צרכי קיומו וחיותו, וירגיש שבח והודאה בכל לבו ונפשו לאלקיו שבראו והתחסד עמו.

לפ"ז, בזה שאנחנו מברכים להקב"ה על כ"ז בכל פעם שאנו מברכים ברכת אשר יצר, אנו נתפעלים שוב ושוב על חכמה הגדולה שהקב"ה הכניס בנו ובמאכל שלנו, שהמאכלים מתאימים לצרכי גופנו, ואברינו מוכנים ומתאימים לקבלת המזון ועיכולו בתוך איברי הגוף הנפלאים, הפה והושט והכרס והאיצטומכא והמעיים וכו'.

פירוש שני ע"פ המהר"ל

נה לשון הגמ' בסנהדרין שהביאו התוס' ת"ר אדם נדרש בערב שבת, ומפני מה וכו' כדי שיכנס לסעודה מיד, משל מלך בוו"ד שבנה פלטרין ושכללו והתקנין סעודה ואח"כ הכניס אורחים, שנא' (משלי ט') חכמת נשים בנתה ביתה צבה עמודים שבעה. חכמות בנתה ביתה - זו מדתו של הקב"ה שברא את כל העולם בחכמה, חצבה עמודיה שבעה - אלו שבעת ימי בראשית.

ע"פ המהר"ל (בח' אגדות שם) כי האדם הוא הבריאה השלימה מצד עצם הבריאה שהרי נברא בצלם אלקים, ודבר כמו זה אין ראוי שיהיה חסר ולכן נברא הכל ראשונה והאדם אחרון כדי שימצא הכל מוכן ולא יחסר דבר, ע"כ.

ראה לבאר בס"ד, דהרי הקב"ה ברא את העולם בחכמה הנפלאה שלו, כדכתיב (תהילים ק"ד) כולם בחכמה עשית, כל כלו נברא רק עבור האדם שהוא בצלם אלקים, ונמצא שכללות חכמתו ית' שמתגלה בכל העולם ונבראו הוא אך רק עבור האדם, והרי זה כולל כל צרכיו של גופו ושל נפשו, ונמצא שהאדם נברא ע"י כללות כח החכמה של הקב"ה, ולכן תקנו לברכו יתברך בלשון "אשר יצר את האדם בחכמה".

באיזה הכרת הטוב יש לכוון כשמברך ברכה גדולה זאת!

עומק התפילה

הרב אוריאל שונברג שליט"א בעמ"ס אור צפון

אשר יצר את האדם בחכמה

בביאור המילים "אשר יצר את האדם בחכמה" יש שני פירושים. פירוש אחד הוא שאנו נותנים שבח לה' על השכל שיש לאדם. הקושי שיש בפירוש זה הוא שהמשך הברכה מתאר את אברי הגוף ופעולתם, וא"כ לכאורה אין קשר בין תחילת הברכה לסופה. הפירוש השני הוא שאנו משבחים את ה', שבחכמתו יתברך הוא יצר את האדם וברא בו נקבים וחלולים. גם לפירוש זה יש קושי, שהרי לכאורה גם הבהמות שנבראו עם נקבים וחלולים, מעידים על חכמת ה'.

ויש לבאר ששני הפירושים מכוונים לענין אחד, שהרי לפי הפירוש הראשון, תכלית החכמה שניתנה לאדם אינה רק לשמש את האדם ככלי להשגת אור האלוקות, אלא גם להמשיך חכמה זו לכל קומת האדם. כלומר, על ידי השגת אור האלוקות יתברך, האדם וכל אבריו מתעלים ומתמלאים השפעות טובות. וגם לפי פירוש השני, החכמה שבה נוצר האדם בצלם אלקים היא כלי קיבול שבו חל אור התורה [תרי"ג מצות] ברמ"ח אבריו ושם"ה גידיו של האדם. וזה נרמז במילוי של המילה "חכמה" ח"ית כ"ף מ"ם ה"י, שעולה בגימט' תרי"ג. וביאור הענין הוא שהאדם הוא עולם קטן שמשקף [REFLECTS] את העולם הגדול, וא"כ נמצא שדוקא האדם וכל אבריו הם הכלים להשיג כל ההנהגות וכל ההשפעות שבכל העולמות, שמקורם הוא אור התורה.

הנה כתבו המפרשים שהנוסח "אשר יצר את האדם" נתקן כנגד הפסוק (בראשית ב' ז') "וייצר... את האדם". ופירש רש"י שם ששני היודין שב"וייצר" רומזים לשתי יצירות, אחד לעולם הזה ואחד לעולם הבא, ולפי דרכנו אין כאן שתי יצירות נפרדות זו מזו, אלא אדרבה, היצירה של עוה"ז היא כלי קיבול להשפעות והשגות של עוה"ב, שגם היו מאירות עלינו משם.

וּבְרָא בּוֹ נְקָבִים נְקָבִים חֲלֹלִים חֲלֹלִים.

נקבים נקבים

רש"י (ברכות ס':) פ"י "הנקבים הפתוחים כגון הפה והחוטם או פי הטבעת". והלבוש (סי' ו') הוסיף "נקב הפה להכניס המאכל ומשקה שהוא התחלת המושך, ונקב הכרכשתא [פי הטבעת] וכן נקבי השתן להוציא המותרות. ותקנו לומר ב' פעמים נקבים נקבים, כדי לכלול בברכה גם כל שאר הנקבים, כגון החוטם והאזנים שצריכים לקיום האיש, אבל עיקר הכוונה עכשו על אלו השנים שהם מענייננו", עכ"ל.

והאלהיה רבה כתב בשם הרופאים, שכל אדם בהמה וחיה, כל גופו ואבריו מלאים נקבים דקים שאי אפשר לראות, וכשיש ו כאב ומזיע, הכאב יוצא ממנו דרך נקבים אלו, שאלמלא כן אי אפשר להתרפא, עכ"ל. וגילה הגה"צ ר' אביגדור מילר זצ"ל יבכל 2.5 ס"מ מרובעים של העור האדם, יש כמו 120 נקבים להוצאת הזיעה, אשר לפי"ז יש מליוני נקבים כאלו בגוף האדם. ולבד כ"ז יש נקבים בתוך הלב שדרכם עובר הדם, וגם בין הקיבה והכרס ישנם נקבים שדרכם האוכל עובר מאבר לאבר, שנתפתחים הנקבים הוא יוצא להתעבד בתוך אבר נוסף עד גמר העיכול. כך שבכל מקום בהגוף הנקבים עובדים באופנים יונים ומופלאים מאד. ובקיצור, גוף האדם הוא מעבדה אלוקית שאין סוף לנפלאותיו. ובברכת אשר יצר זוהי האדם לתת הודאה אמיתית וחשובה לבוראנו ית"ש על חסדיו התמידיים, כמש"כ "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו".

חלולים חלולים

עיקר האברים החלולים שהזכירו רש"י ורבינו יהודה בן יקר (בפ"י הסידור) הם הלב והכרס והמעיים והכליות והכבד, שכל או"א הם יש בו בית קיבול המתאים לתפקידו הפרטי, (כגון הכרס שצריך עור חזק מאד כדי שהמיצים שבתוכו לא ישרפוהו או ינקבוהו, כי מיצים אלו חריפים מאד כדי לעבד כל סוגי המזון שמתעכלים בתוכו).

כתב הטור (סי' ו') "חלולים חלולים עולה כמנין רמ"ח כחשבון אברי האדם". וכתב הב"י, דלכן נכפל תיבה זו כי יש הרבה אברים חלולים בגוף. והוסיף הגר"א (אמרי נועם על מס' ברכות) שאין אבר בגוף שאין בו חלל, ואפילו השערות יש להן חלל.

זנה זה חידוש נפלא בגדלות פעליו של הקב"ה, שכל שער ושער שבכל ראשו וזקנו של אדם, הוי צינור דק מאד, והוא יצירה נפלאה. וע"י במס' בבא בתרא (ט"ז א') שמבואר שלכל שער יש גומא בפני עצמה, והקב"ה משגיח ע"ז במיוחד דאל"כ יגרם היקראיתו. והרי זה מראה ההשגחה הנפלאה והמפורטת של הקב"ה, והחסד בלי גבול שהוא ית' משפיע עליו ברחמים, וה"ה לכל אברי האדם הרבים שהשגחתו פרושה עליהם, משום שאם יפתח או יסתם א' מהם א"א להתקיים. וע"ז נברכהו ונודה לו תמיד.

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה למייל BSO6307929@gmail.com

לתרומות. להנצחות ולרפואה שלימה 02-6307029 | BSO6307029@gmail.com | ניתן לתרום גם בעמדת נדרים פלוס

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

תוכן הגיליון:

- א. השלמת הענין האם מותר לאשה לתת צדקה
- ב. אשה העסוקה במסחר האם הכנסותיה נחשבים כ'מעשה ידיה'
- ג. האם אפוטרופוס יכול לתת צדקה מנכסי היתומים

שולחן ערוך יורה דעה
סימן רמח סעי' ז'
הלכות צדקה
מי חייב בה, ומי ראוי
לקבלה' ובו ח סעיפים

אשה שעוסקת במסחר, האם הכנסותיה נחשבים כ'מעשה ידיה'

כתב הרשב"א (שו"ת ח"ד סי' קנב) וז"ל: 'ואני אומר שהרי האשה אינה חייבת לטרוח, לסתור, ולבנות, ולעקור, ולנטוע, ולא להשכיר כלום ולהתעסק ברבית, אלא לעשות בצמר הקצבה השנויה במשנתנו! ואם רצה הבעל לשנותה למלאכה אחרת אינו רשאי! שאינה אצלו כעבדו ושפחתו הכנענים שיכול לשנותן לכל מלאכה, וכו'. וכיון שכן אם ניוזנת משל יתומים אם השביחה או הרויחה במעות, למה אנו דנין שבח ורויח זה במעשה ידיה להיות ליתומים? הגע עצמך אילו היה לה נכסי מלוג וטרחה ונשאה ונתנה אותם ברבית, או השביחה אותם הנאמר שאותו ריוח ואותו שבח נדון משום מעשה ידיה ויהיה ליתומים? אלא מן הדין הייתי אומר שכל הרויח לעצמה, עכ"ל.

וכתב מהרי"ט (שו"ת ח"ב חו"מ סי' סז) וז"ל: 'ומה שמספקא עלי בנשים האלו שהנה גבירות, ונכנסות בחצרות שרי מלכים וטירותם, והמה כאניות סוחר להביא טרף לביתה, ומכלכלים את בעליהם זה כמה שנים, ומפרי ידיהם עשתו, גם גברו חיל עושר ונכסי, אם נאמר שאשה כזאת אין לבעלה זכות בכל אשר עשתה חיל, כי מאחר שהוא אינו מעלה לה מזונות, אדרבא היא מכלכלת את בעלה ואת בניה, ואת כל אשר אתה בבית אין הבעל זוכה במעשה ידיה בסתם, ואינה צריכה לפרש ולומר איני ניוזנית ואיני עושה, דכל שאין הבעל זנה במאי זכי במעשה ידיה, עכ"ל.

וכתב המושגה למלך (הל' אישות פכ"א ה"א) מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה כו'. בתשובת מהרי"ט (חו"מ סי' סז) נסתפק באלו הנשים הנכנסות בבית השרים והמה כאניות סוחר להביא טרף לביתם ומכלכלין את בעליהן אם נאמר שאשה כזאת אין לבעלה זכות בכל אשר עשתה ויהי מעשה ידיה לעצמה או לא. ודבריו קשים הם בעיניי היאך השמיט הרב דברי גדולי המחברים אשר נחלקו בזה, כמ"ש הטור בשם הראב"ד וכו' שלא אמרו מעשה ידיה שלהם, אלא במעשה ידיה הקבועים, כגון טווה או אורגת, אבל במלאכה אחרת שאין דרכה בכך לא, כיון שאין יכול לשנותה לאותה מלאכה אם עשתה הרי היא לעצמה, והרשב"א האריך בזה והסכים לדעת זה, וצ"ע, עכ"ל.

כתב ערוך השולחן (יו"ד סי' רמח ס"ק יב) ודע דיש מי שסובר דאשה כשהיא עסוקה במסחר לא אמרינן בזה מה שקנתה אשה קנה בעלה (משל"מ פכ"א מאישות בשם הרשב"א ומהרי"ט ע"ש) ולפ"ז מאשה כזו בוודאי רשאין ליקח צדקה, ואף דלא ברירא לן דיו זה, מ"מ לענין צדקה אפשר לסמוך על דיעה זו. ודע דבים של שלמה שלהי ב"ק כתב בשם ראב"ן דהאידנא מקבלין מן הנשים אפילו דבר מרובה, דהאידנא נחשבות הנשים כאפטרופוסות של בעליהן ע"ש, עוד כתב שם בדין שהשכירה מלמד לבנה אף על פי שלא ידענו ברור שידע, אמרינן מסתמא ידע עד שיביא ראיה שלא ידע, עכ"ל.

מבואר מדברי הערוך השולחן דמה שחידשו שהכנסותיה של האשה אינם נחשבים למעשי ידיה, אינו ברור אם נכון לנהוג כך להלכה, מ"מ לענין צדקה ודאי אפשר לסמוך על דעה זו, ורשאין גבאי צדקה ליקח ממנה. (ואמנם גם אם נאמר שיש לה רשות ליתן צדקה לפי דעתה בלא רשות בעלה, אבל אינו מומלץ כלל להסתיר דברים כאלו מבעלה, וצריך להתיעץ בזה איך לא לגרום בעיות בשלום בית!).

[יש להעיר דדברי הרשב"א וכו' הנ"ל, תלוי במחל' דהא הרשב"ם ב"ב קמג: ד"ה ואם אמרה לא ס"ל הכי, וכדאיתא בבית מאיר אבה"ע סי' פ"א. וע"ע בדברי הרא"ש סי' י. וכן בדברי הטור אבה"ע סי' צה מש"כ בדבריו, וכן פסק הרמ"א שם: ובשו"ת מהרי"ט ח"א סי' ג דכל הנ"ל איירי כשאומרת שכוונתה לצורך עצמה אבל בסתמא הוא לבעלה וליתומין, ואכמ"ל.]

ואמנם, מש"כ הערוך השולחן אינו פשטות משמעות דברי הפוסקים, אבל מאידך יש עוד קולא שהמצרפן יוכל להקל. וזה מש"כ בדברי האגרות משה (שו"ת יו"ד ח"ג סי' צה) שפסק שמוותר לספר על פלוני שהוא עשיר גדול כדי שיבקשו ממנו צדקה, וטעמו שכל אחד מחוייב לתת מעשר.

וכבר פסק החפץ חיים (אהבת חסד ח"ב פרק יט) וז"ל: אבל כשיודע שיש בעיר אלמנות ויתומים וכה"ג אנשים מצוקים כאלו שאין לאל ידם להושיע את עצמם מחוייב מדינא להפריש עד חומש נכסיו, וכן משמע מדברי הגר"א שדעתו כן וה"מ כשירו משגת ליתן שיעור זה שמי שיש לו יכולת והעניים מצויים מחוייב לתת אף חומש, עכ"ל. ולכן כתב האגרות משה שאינו מצוי שעשירים נותנים מעשר וחומש ודאי שלא, ולכן כיון שהוא אינו עושה את המוטל עליו בממונו, ואמנם בזמן הזה אין כפייה בבית דין, אבל אם יש היכי תימצי לכפות ע"י שירגיש לא נעים לסרב לבאים לביתו לבקש נדבה, מותר לעשות כן!

ולכן יש כאן את שיטת הרשב"א, המהרי"ט המשל"מ והערוך השולחן שיכולה לתת צדקה ממה שהיא עוסקת במסחר, וגם שיטת האגרות משה דגם אם הממוזן שייך לבעלה מ"מ יכולה לתת בהיכי תימצי של כופין אם אינו נותן מעשר ואם הוא בעל יכולת ויש עניים מזומנים אפילו חומש, אמנם תזהר בכל זה שלא לגרום לבעיות בשלום בית ותתייעץ עם מורה הוראה כיצד לנהוג.

אפטרופוס נותן צדקה מנכסי היתומים

א. לכבודם כדי שיצא עליהם שם

כתב השולחן ערוך (סי' רמח סי' א) יתומים, אין פוסקין עליהם צדקה, אפילו לפדיון שבויים, אפילו יש להם ממון הרבה, אא"כ פוסקין עליהם לכבודם, כדי שיצא להם שם. וכתב הש"ך (ס"ק ה) וז"ל, דהא פוסקים עליהם לעשות להם שם, היינו שמוותר לעשות כן, ואין הדין מוציא ממון בזה שלא כדין וכו', אבל אם האפטרופוס של יתומים עומד לפנינו ואומר שאינו חפץ שיצא להם שם אין כופין אותן, עכ"ל. עוד כתב (שם) בשם הב"ח נראה דוקא ביתומים בני בלי שם, ועכשיו ע"י שפוסקים להם צדקה משיים להם שם, אבל ביתומים בני בעלי שם טוב, אין פוסקים בהם לאחשובניהו יותר, עכ"ל.

ב. דוקא אם הם עשירים

כתב הש"ך (ס"ק ה) בשם הב"ח, דמדברי הרמב"ם וטור נראה דדוקא ביש להם ממון הרבה שהם עשירים מופלגים, ומהסמ"ג נראה דאף ע"פ שאין להם ממון הרבה כיון שהם בכלל עשירים פוסקים לשום להם שם וצ"ע, עכ"ל.

ג. צדקה שיש לה קצבה

כתב מהר"י מיניץ (שו"ת סי' א) נשאלתי מה לעשות ליתומים קטנים שנתמנו אפטרופסין עליהן, ויש ליתומים קרובים עניים, והוי להם לאותם קרובים קצבה ידועה מדי שנה בשנה מאבי היתומים ז"ל, ושאלו האפטרופסין אם רשאים ליתן מנכסי היתומים כפי ערכם, כדי למלאת הקצבה לקרוביהם העניים אותה הקצבה שהיתה להם בימי אביהם ז"ל.

וכתב נראה לי שיש כח ורשות להאפטרופסין למלאות מנכסי היתומים, ואף על גב דתניא בגיטין אפטרופסין תורמין ומעשרין להאכיל אבל לא להניח וכו' ועושין להם סוכה ולולב וציצית וכל דבר שיש לו קצבה לאתווי מגילה. ואין פוסקין עליהן צדקה ואין פודין עליהן את השבויים ולא כל דבר שאין לו קצבה וכו', דכל זה מיירי בדברים שאין להם קצבה כדמסיי' עלה ולא כל דבר שאין לו קצבה, דחיישינן שמא יבלו נכסיהם, וכו', והכא יש קצבה סך מה שנותנין להם, עכ"ל. וכן פסק הרמ"א (שם).

ד. מותר לאפטרופוס ליתן צדקה לרפואתו וכיוצ"ב

כתב הפתחי תשובה (שם) במהרי"ט (ח"א סימן קכ"ז) שנשאל ביתום שחלה ונפל למטה והיה לו ד' אפטרופסין וכשראו הצער הגדול הקדישו לגבוה סך מה לצדקות אולי בזכות זה ירפאהו הש"י מחליו, ואח"כ מת היתום, אם יכולין היורשים לערער על האפטרופסים? והשיב, דכדין עשו האפטרופסים, ורשאים הם בכך מכמה טעמים, עכ"ל.

ולכן, אם אדם היה נותן סכום קבוע למוסד תורה וחסד, מותר להאפטרופוס להמשיך ולתת מנכסי המת לאותו המוסד, כיון שזה צדקה שיש לה קצבה. ולמעשה כל דבר יתייעץ עם מורה הוראה איך מותר לתת ושלא לאבד את נכסי היתומים.

להערות, הארות ותרומות בטל' 0527688072
או במייל: shiuryrgm@gmail.com

נביא בישראל הוא השלם באנשים

אין זוכים באור הנבואה מן ההפקה, אדם הזוכה לנבואה, בידוע שהשקיע עבודה ארוכה והגיע לשלמות, הוא המועמד לזכות לנבואה. השלם בנביאים היה אפוא השלם באנשים עד כדי כך שכאשר החבר מתאר למלך כוזר את דמותו של משה רבנו כמי שנעלה מהזמן והמקום ומפרט לו מעט ממעלותיו קורא המלך בהתפעלות שאדם כזה אינו נכלל במסגרת המין האנושי אלא המלאכי. ואולם, גם השלם המגיע לדרגה המתאימה, לא יהיה נביא אלא אם כן יעלה רצון מלפני ה',

בטרם זכה משה לנבואה במעמד הסנה נבחן אם אכן הגיע לאותה שלמות במידות, באהבת האדם ובשנאת הרע באהבת הזולת ובדאגה לחלשים. ולא במקרה נאמר עליו כי היה הגדול שבענווים כמו שהיה הגדול שבנביאים והא בהא תליא.

וכך אומר רבי פנחס בן יאיר על הפסוק "ונשמרת מכל דבר רע": תורה מביאה ליד זהירות וזהירות לדי זריזות... וכן הלאה בסולם המידות הנעלות. ובפסגה מגיעים לרוח הקודש שעדיין אינה נבואה. ובודאי לא נבואת משה.

מעתה, אם המטפס בסולמו של רבי פנחס בן יאיר אינו מגיע אלא לרוח הקודש ועדיין לא לנבואה, איך יכול אדם נאלח וטמא כבלעם לזכות לנבואה ולא לנבואה רגילה אלא לנבואה בדרגה הגבוהה ביותר - דרגת משה רבנו שנאמר "ולא קם בישראל נביא כמשה עוד, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, ומנו - בלעם!"

משנה בפרק חמישי מפרקי אבות: "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן, פי הארץ, ופי הבאר, ופי האתון, והקשת, והמן, והמטה, והשמיה, והכתב, והמכתב, והלוחות. ויש אומרים, אף המזיקין, וקבורתו של משה, ואילו של אברהם אבינו. ויש אומרים, אף צבת בצבת עשויה הדברים האלה שנבראו בערב שבת בין השמשות שהוא זמן שקודש וחול משמשים בו בערבוביה הן מהויות שמורכבות מחומר ורוח, מעליונים ומתחתונים. כגון, המטה שעשו בו את האותות, המן - אוכל שמלאכי השרת אוכלים שמזין גוף גשמי. הכתב המכתב והלוחות, על הלוחות אמר ריה"ל "אין אנו יודעים כיצד התגשם הענין האלוקי והיה למילים". אחד מאותם עשרה דברים היה "פי האתון".

מה הכוונה ש"פי האתון" נברא בערב שבת בין השמשות? היכן היה מונח אותו פה כל אותם שנים? אלא שהכוונה היא: פה משמעותו פתח בין הפנים לַפְּנים, כלומה, בין הפנים לחוץ, "פי הבאר" היא המקור לחידושי תורה שבעל פה שמהותם היא ששכל אלוקי מתחבר לשכל האנושי.

מהו "פי האתון"? - פתח מיוחד בין עליונים ותחתונים, בין פנים לחוץ בתוך טומאת החומר. פתח מיוחד שנברא עבור בלעם כדי שיוכל לקבל נבואה שלא כמקובל, גם כשהוא שקוע עמוק בחומר.

מדוע כה חשוב היה שאדם ירוד כבלעם יקבל נבואה עד שהיה צריך לברוא לשם כך יצירה מיוחדת - פתח מיוחד לנבואה בתוך עולמו של בלעם - עולם טומאת החומר?

אמרו חז"ל שבלעם קיבל נבואה בדרגה גבוהה כמשה כדי שלא יאמרו אומות העולם בבוא היום, כשיראו את ההבדל בין עם ישראל לבינם, שלו היה להם נביא כמשה גם הם היו מתנהגים כבני ישראל. לפיכך נתן להם את בלעם וראו שלא רק שלא הפכו טובים יותר בהשפעתו אלא שהוא עצמו קלקל והטיף לכולם לקלקל ולהתקלקל, כמו שיעץ להם להפקיר את בנותיהם במלחמת מדין.

ועדיין נראה שטענת אומות העולם במקומה עומדת. הם טענו שלו היה להם נביא כמשה היו נראים אחרת. וכתשובה נתן להם הקב"ה את בלעם. האם בלעם מקביל למשה? הרי הסיבה שעם ישראל עלה ונתעלה לא היתה יכולת החיזוי של משה כשלעצמה, אלא כלל אישיותו ודרגתו הגבוהה ובמקום זאת נותנים להם טיפוס שפל ונאלח שיודע להגיד עתידות?

יש לומר שאומות העולם לא היו מעוניינים באדם כמשה, שיוכיח אותם שיעזבו את כל תאוותיהם השפלות ויתן להם דוגמה אישית של חיי קדושה וטהרה ובעצם היותו ביניהם יחייב אותם להתנהג כראוי. הם רצו להמשיך ולהתהולל ולמלא את תאוות ליבם. וכשהראו להם את ההבדל בין עם ישראל לבינם טענו שהסיבה שעם ישראל נראה יותר טוב היא לא בגלל שהם באמת יותר טובים, אלא שהיה להם מנהיג שידע לחזות עתידות והזהיר אותם מפני מה שיקרה ולכן נזהרו? מה עשה הקב"ה נתן להם את בלעם שדרגתו בחיזוי העתיד היתה גבוהה כדרגת משה, אך כמוכן לא היה שווה למשה בשום תחום אחר, ולא עוד אלא שבאישיותו היה הפוך לגמרי ממשה. ולא ממשה בלבד אלא מכל אישיות יהודית ראויה כמו שאומרת המשנה בפרקי אבות על ההבדל בין תלמידי אברהם אבינו לתלמידי בלעם. כך שהתנהגותו הנלוזה של בלעם למרות נבואתו שהיתה כנבואת משה מוכיחה שעם ישראל באמת שונה.

לעילוי נשמת
ה"ר משה יהודה
ב"ר שלמה ז"ל
מרמורשטיין
נלב"ע כ"ז אייר תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה

פניני פרשת השבוע

לעילוי נשמת
מרת שושנה ע"ה
ב"ר משה יהודה ז"ל
זלברשטיין
נלב"ע כ"ט כסלו תשס"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה

נושא השבוע: כח הרצון

פרשת בלק

בס"ד | גיליון מס' 336

כיצד 'צנח' סידור היישר על רעמת השיער הנכונה?

קום לך איתם (כ"ב, כ)

מידותי ואם רצונו אמיתי להרבות חסד - הרי שמשמים יתנו לו את הכוחות להגשים את הרצון! אל לו לאדם למדוד את יכולותיו בהתאם לכוחותיו כעת, כי אם ירצה באמת - יתנו לו משמים כוחות חדשים לממש את הרצון!

בפרשת השבוע אנו מגלים את כוחו של הרצון - על דרך השלילה, בסיפורו של בלעם הרשע היוצא לדרך, בניגוד לרצון הבורא, האתון לא משתפת פעולה, פעם אחר פעם הוא רואה שרצון ה' שלא יילך, ובכל זאת הוא כן רוצה ללכת. ולפיכך, בורא עולם הוא שאומר לבלעם 'אם לקרוא לך באו האנשים קום לך איתם, ורש"י מגלה על אתר כי ביסוד האישור השמימי ללכת לדרך שבורא עולם אינו רוצה בה, עומד הרצון של בלעם, הואיל והוא רוצה - משמים מוליכים אותו לממש את רצונו!

ואם כך בבלעם שרצונו היה נגד רצון בוראו, על אחת כמה וכמה יהודי טוב, ילד, בחור, אברך או עמל לפרנסתו, שקם בבוקרו של יום ואומר לעצמו 'כן, אני רוצה להתחזק היום בלימודי', או 'כן, חפץ אני להתפלל היום כראוי', או 'כן! היום אני שואף לשפר את מידותי ולהרבות בחסד לזולתי' - בוודאי שמשמים יסייעו בעדו לממש את רצונו, כי זו סוגלת הרצון, שנותן כח שמימי המלווה למימוש השאיפה!

אחים יקרים, הלקח שלנו מפרשת השבוע, הוא להכיר את כח הרצון הפועם בנו. לא להרים ידיים מול מכשולים ונסיונות, לא להעיף מבט אל עבר הכוחות שאנו חושבים שיש לנו. כי אם נרצה באמת, משמים יתנו לנו את הכח, יעניקו לנו את היכולת! כל מה שנדרש מאיתנו הוא לרצות, וככל שנרצה יותר, ורצונו יהיה זך ואמיתי, טהור וכנה - כך נזכה שבורא עולם יסייע בעדו לממש את רצונו, ונזכה להגשים כל שאיפה, להשיג כל הישג, להגיע לכל יעד נרצה!

הסידור ש'צנח' במקום הנכון...

בית הכנסת של חסידי 'צאנז' בעיר העתיקה בצפת, הוא מקום מוכר למדי לאלו הנוהגים להתארח או לשבות מעת לעת בין סמטאותיה הצידוריות של עיר הקודש. לצד תושבים מקומיים המתפללים בקביעות במקום, מחזה נפוץ הוא לראות אורחים הנקלעים למקום, ומתפללים בבית הכנסת תפילה או שתיים. לצד כאלה המתפללים בקביעות ורק בית הכנסת הצפתי זר עבורם, יש לא מעט כאלה הנקלעים לבית הכנסת לראשונה בחייהם, ומביטים בתפילה בעיני תייר פגורות...

המנוע החזק ביותר שמפעיל את כולנו, הכח העומד מאחורי כל מה שאנו פועלים, המקור ממנו נובעים כל המעשים שלנו - הוא מעיין בלתי נדלה של אנרגיה, ושמו 'כח הרצון'. כל אדם שמגשים שאיפה בחייו, שמגיע ליעד שהציב לעצמו, שמצלח לשים את ידו על הישג חשוב לו, זה הכל מכח הרצון.

לפני שאדם יוצא לדרך, כל דרך שהיא, ראשית הוא קובע לאן הוא רוצה להגיע. כלומר, מה הרצון שלו. זה לא רק ביציאה לדרך פיזית, אלא גם ביציאה למסע להגשמת חלום גדול, כמו הישג לימודי, הצלחה כלכלית, או כל יעד רצוי אחר. יעד רצוי - כשמו כן הוא, זהו היעד אליו מכוון הרצון, שהוא המנוע המניע את האדם להגיע אל היעד.

כח הרצון הוא מתנה עצומה שנתן לנו בורא עולם, כדי להעניק לנו את הכלי החשוב ביותר להתקדם בחיים. ברגע שאדם רוצה משהו, ורוצה אותו באמת, וככל שהרצון שלו חשוב יותר, חד יותר וחי יותר נלגד עיניו - יש לו את הכלי הראשון שיובייל אותו לאותה הצלחה. כי כח הרצון - הוא העומד בבסיסה של כל הצלחה, והיא נובעת ממנו. 'פותח את ידך ומשביע לכל חי - רצון!' - בורא עולם פותח את ידו ומעניק לכל אדם חי את כח הרצון, כי ממנו יוכל לצמוח ולפרוח!

אולם כח הרצון הוא לא רק כח מניע ומפעיל. חז"ל חושפים כי בתוככי הרצון טמון כח רוחני רב עוצמה, כור של אנרגיה רוחנית כבירה, המובילה את האדם למימוש רצונו. דברי חז"ל 'בדרך שאדם רוצה ללכת מוליכים אותו', מגלים שהעובדה שאדם רוצה משהו - לא רק מניעה אותו באופן אישי לפעולה, אלא גם מעניקה לו משמים כוחות לממש את רצונו. כלומר, במשמים בונים את המסלול ומכשירים את הדרך, על מנת שיוכל להוציא את רצונו לפועל!

זה לא פחות ממודהים: אנשים נוטים לחשוב, שנכון שאנחנו רוצים כל מיני דברים, ונכון שאנו שואפים להתקדם בלימוד התורה, להתפלל בכוונה, להיטיב את המידות שלנו או להרבות בחסד, אבל אין לנו את הכוחות לכך, ולפיכך אנשים נוטים להישבר ולהתייאש ממימוש רצונם, מתוך חשיבה מוטעית שאין להם את הכוחות לממש את הרצון הכמוס עימם.

דברי חז"ל מגלים שלא היא, אלא שהעובדה שאדם רוצה לכשעצמה - נותנת לו כוחות ממעל להגשים את הרצון. אם הוא באמת רוצה להוסיף בלימוד התורה, אם הוא באמת רוצה להתחזק בתפילה בציבור וכוונה, אם הוא באמת רוצה לשפר את

אוכל כשר, רק בשבת!?

סוף העולם. זו תחושתו של בחור מארץ ישראל, שנקלע שלא בטובתו לבית חולים ענק באינדיאנה שבארצות הברית. הוא הגיע בעקבות חברו שאושפז שם לניתוח דחוף, והמשפחה ביקשה שישרה לצידו בשבת שלאחר הניתוח. בבית החולים הנוכרי, אין זכר לשבת, אין בדל של יהדות. לא מניין, לא אוכל כשר, לא נרות ולא זמירות. לפיכך הצטייד בחבור באוכל כשר בשפע, לעשות את השבת כראוי ולהתענג בתענוגים ככל האפשר, גם בתנאים כאלה...

ליל שבת. שני החברים בלובי המחלקה, האחד שוכב על מיטת בית החולים מתאושש, והשני עורך שולחן, פורש מפה, מקדש על היין, ומשורר זמירות עם חברו בנעימה. לפתע פתאום יגש אליהם אדם זר - שנראה כגוי ממוש, ושואל באנגלית: 'האם יש לכם אוכל כשר?'

הם השיבו מיד בחיוב, והלה שאל אם יוכלו לתת גם לו לאכול. הם ניאווו ברצון, והזמינו אותו להצטרף לסעודה, כשעיניהם תמהות מה לאיש הזר ולסעודת שבת כשירה... לאחר ששבע, השיב ההלך הזר לנבטיהם התמהים, והסביר: 'אמנת, אינני שומר מצוות כלל, לא יודע מה זה בכלל. לא גדלתי על זה, לא חונכתי להכיר בתורה ובמצוות. אבל לפני כמה שנים שמעתי שיהודים אוכלים כשר, ומאז - אני מקפיד שבסופי שבוע, ביום השבת, אני אוכל כשר...'

ובכן, למרבה הצער הוא לא שומר שבת, ואפילו לא שומר כשרות. אבל בשבת - לפחות כשרות הוא שומר... 'אז, המשיך האיש, 'הגעתי לבית החולים, ולא הבאתי עמי אוכל כשר. רעבוני גבר עליי, חשבתי שאין סיכוי למצוא כאן מזון כשר, ואולי אין לי ברירה... מצד שני, רציתי בכל מאודי להקפיד לאכול אוכל כשר בשבת. כמנהגי!'

וכך יצאתי לסיבוב בבית החולים הענקי, עובר ממחלקה למחלקה, ומחפש יהודים. עליתי קומה ועוד קומה, אני משוטט כבר שעה ארוכה, רעבוני צובט את בטני, אבל אינני רוצה להישבר, עודי מחפש יהודים שאפשר לקבל מהם אוכל כשר... ואז מצאתי אתכם! - סיים האיש, והודה בהתרגשות על הסעודה לפני שנעלם לדרכר...

סיפור מפעים זה, אותו שמענו מהבחור שהיה עד לו, מדהים כל כך: הנה כי כן, יהודי שעדיין אינו שומר מצוות, למרבה הכאב, אבל הוא רוצה לאכול כשר, לפחות בשבתות... וכיוון שרצה באמת - בורא עולם זימן לו אוכל כשר אל תוך בית חולים ינדח באינדיאנה, בדרך ניסית של ממש, כי כשהודי רוצה באמת - אבא שבשמים מסייע לו! אחים יקרים, הבה נרצה באמת. אם נרצה באמת - בורא עולם יסייע בידינו לממש את רצונו, להתקרב אליו באמת!

מצוה לפרסם! סגולה בזקה לעורר רצון לקדושה, לטבול לעילוי נשמת הר"ח רבי פתחיה סעלישער בן הר"ר יוסף יונה הי"ד האבנר זקני חסידי בעלזא, נעקש בשנות הזעם - י"ג בסיון תש"ד

הונצח לעילוי נשמת ה"ה שמעון בן ה"ה אליהו ז"ל | ט"ז תמוז תשס"ב ורעייתו מרת מל בת ה"ה עזרא ז"ל | כ"ג כסלו תשע"ט ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת ר' שלמה פרץ ז"ל ב"ר מאיר הלוי גולדשמיט (ארא"ל) ת.נ.צ.ב.ה.

הכרטיס שהונח מעל הארון...

שעת אחר הצהריים של ערב שבת, בבית כנסת מקומי, אי שם בעיר דרומית, בבית הכנסת ישב בחור, תלמיד אחר הישיבות בסביבה, ועיין בעלוני השבת לפי תומנו. האמת, זה לא היה ממש לפי תומנו, הוא פשוט המתין למשהו שאין סיכוי שיקרה...

העניין הוא, שאותו בחור, שאינו משתייך לקהילות החסידיים, העיר ה' את רוחו על חשיבות עניין הטבילה במקווה, והוא גמר אומר לקבל על עצמו לטבול מדי יום ביומו. לצורך כך הוא זקוק ל'כרטיס מנוי' למקווה, אולם עלות התשלום בגין המנוי החודשי היא למעלה מיכולתו. הוא מקבל סכום זעום מדי חודש כדמי כיס, ואין בסכום הזה כדי לכסות את עלות המנוי.

אולם הוא רצה, רצה באמת. ולפיכך, החליט כי ילווה סכום כסף - כדמי עלות המנוי, וינסה במשך החודש לכסות את העלות ולפרוע את ההלוואה, בדרך לא דרך, זימן לו ה' מדי חודש את הסכום הדרוש, וכך במשך שלושה חודשים הצליח לעשות מנוי חודשי, לטבול באמצעותו מדי יום, ולהשיב את ההלוואה עד סוף החודש.

אולם, בסיום החודש השלישי, מצא את עצמו ללא יכולת ללוות כסף. הוא אמנם השיג את סכום ההלוואה שלקח בתחילת החודש ופרע את ההלוואה, אך לא הצליח ללוות את אותו סכום שוב. בכל זאת לא רצה לוותר על הטבילה, מה עוד שאותו היום - היה ערב שבת קודש. לפיכך יצא לכיוון המקווה, וקיווה שה' יזמן לו משהו...

הוא מגיע למקווה, ולמרבחה ההפתעה - אין הפתעה. הוא מעביר את הכרטיס במכשיר, שמגיב בחריקה צורמנית וקובע במסך הדיגיטלי כי תוקף המנוי פג, יש להטעין מחדש... לנוכח זאת אין לו ברירה, הוא נכנס לבית הכנסת הסמוך, ומנסה לחשוב על מוצא מהסבך - איך ישיג כסף להטענת הכרטיס שלו?! הרי הוא רוצה בכל מאודו להיכנס למקווה ולטבול, אבל אין לו כסף לדמי המנוי!

עודו יושב בבית הכנסת, נכנס פנימה יהודי הדור פנים, ושואל אותו לפי תומנו האם כבר טבל היום. הבחור הופתע, והחליט לגלות את כל האמת - כי לכך בדיק הוא מצפה, אלא שאין לו כסף... המנוי החודשי - פג תוקפו, וכרטיס מנוי המשולם לפי כניסות - אין ביכולתו לממן. 'אני רוצה מאוד לטבול, לא רק היום, אלא כל יום!' - אמר הבחור והסתיך דמעה של רצון כנה, 'אבל אין לי איך!'

אותו יהודי התרגש, והשיב לו מיד: 'הקשב לי ידידי, אני גר פה בסמוך, ומחזיק כרטיס העובד לפי פעימות - דהיינו שעל כל כניסה יורד מהכרטיס סכום כלשהו, סכום נמוך ביחס לעלות כניסה חד פעמית. אני אשאיר את כרטיסי כאן, באופן קבוע!' - אמר האיש בנידבות והניח את הכרטיס מעל ארון הספרים, 'אתה, מתי שרק תרצה, תוכל לקחת את הכרטיס מכאן, ולהיכנס למקווה כאוות נפשך, על חשבונאי!'

הבחור הביט בו כאינו מאמין, אבל היהודי אכן עשה מעשה והניח את הכרטיס. 'תרגיש בנוח לעשות זאת מדי יום!' - אמר, 'אני אעקוב אחר הכרטיס, כל אימת שהסכום הטעון בו יאזל - אני אטעינו מחדש. אנחנו נשתמש באותו כרטיס, אני משאיר אותו פה!' - אמר, והלך לדרכו...

והבחור, כל שנתר לו - באותו יום, ובשאר הימים מכאן ואילך, הוא להגיע לבית הכנסת לגשת לארון הספרים, לשלוח את ידו אל מעל לארון, ולשלוף את הכרטיס. עמו הוא נכנס למקווה, ואחר כך משיבו למקומו, ואתו יהודי טוב - הוא שמטעין את הכרטיס מעת לעת...

את הסיפור שמענו מהבחור בעצמו, ויש בו מימד מרגש במיוחד: הנה כי כן, בחור שאף לעשות מעשה טוב, רצה בו באמת, אבל לא היה ביכולתו. הוא לא התייאש ולא הרים ידיים, הוא פשוט החליט לעשות מצידו הכל - להגיע עד לשערי המקווה, לרצות בכל הכח להיכנס...

ואז - בלי כסף, הוא הצליח להיכנס. באותו יום, ומדי יום, כשיהודי רוצה משהו באמת - הקדוש ברוך הוא נותן לו את הכח. אחים יקרים, הבה נרצה באמת, נרצה בכל הלב. נעמיד את שאיפותינו האמיתיות בראש מעיינינו, נפעל ליישם כל רצון הפועם בנו, בלי לחשוב על כמה איננו יכולים או איננו מסוגלים. ובורא עולם - הוא יעמוד לצידנו ויסייע לנו להגשים את רצוננו, להתעלות מעלה מעלה!

באותה השבת התארח בצפת משפחה, אשר בבוקר יום השבת החליטה האם לקחת את בתה הקטנה לבית הכנסת, להתפלל בתפילת שחרית. הן מצאו לעצמן מקום בקרבת קיר המזרח של עזרת הנשים, במקום ממנו שומעים ורואים היטב את הנעשה בבית הכנסת. הבת הקטנה נטלה את הסידור האישי הקטן שהביאה עמה האם, ונעמדה על גבי החלון הפונה לעזרת הגברים, כשהסידור בידה...

חלפו כמה דקות, ומבלי משים ניתן הסידור הקטן מידי הילדה וצנח מטה - אל עבר היכל בית הכנסת. האם נבהלה קמעא, הרי אין לדעת על מי נפל הסידור ובמי פגע, יתכן שנפל בעוצמה על יהודי מבוגר שנחבל קלות, יתכן גם שהבהיל את מי שהסידור נפל לצידו. היא גם לא מקומית, כך שמדובר בתקרית בכלל לא נעימה...

אולם את הנעשה אין להשיב. הסידור נפל על מי שנפל, אין לדעת במי פגע, ולידי מי הגיע. האם המתונה בדריכות עד לסיום התפילה, ואז נעמדה ביציאה מבית הכנסת, מחפשת ילד שתוכל לבקש ממנו להיכנס לבית הכנסת ולהוציא עבורה את הסידור, ושמה גם תצליח לפגוש במי שהסידור נפל עליו, ותוכל להתנצל בפניו.

לפתע יוצא יהודי מהיכל בית הכנסת, ומראהו - זר ומוזר. על ראשו רעמת שיער לבן גדולה, כיפה תלויה מעל בריוול, ולבושו מאוד שונה מהמקובל. ניכר עליו שאינו מבאי בית הכנסת בקביעות, ומבטו התווה והתועה - הסגיר שכל העניין הזה של תפילה קצת מוזר עבורו, כנראה שלא גדל או חונך על ברכי התפילה...

ואתו יהודי, בדיק הוא, מחזיק בידיו את הסידור הקטן שלה, ותר בעיניו אחר בעליו!

היא פנתה אליו מיד, התנצלה על שהסידור כנראה נפל עליו, ואמרה כי אכן כן, זהו הסידור שלה, והוא יכול להשיב לה אותו. ואז, להפתעתה, פנה אליה אותו יהודי, וסיפר בהתרגשות ובדמעות של ממש את סיפורו האישי:

ובכן, מסתבר שאכן כך, עד גיל מבוגר למדי, כל מה שידע על יהדותו - הסתכם בכך שידע שהוא יהודי. לא תורה ולא מצוות, לא שמירת שבת ולא תפילה. כלום כלום כלום. יהודי שלא זכה להתחנך על הכרת בוראו, לא ידע שיש לו אבא גדול וחזק בשמים, ולבטח לא ידע שאפשר לדבר אתו ולהתפלל אליו!

ועכשיו, בגילו המתקדם, החליט לבוא לצפת למטרת תיירות, לראות את העיר, את קריית האמנים, את העיר העתיקה, את השילוב בין הישן לחדש... הוא ידע שבמקום יש בית כנסת, והחליט שאולי זו הזדמנות להיכנס אליו, ולראות מה עושים בו. איך נראית תפילה? מה אומרים במהלכה? ואולי יזכה גם להתפלל בעצמו, לראשונה בחייו!

הוא נכנס לבית הכנסת, ידע שיש ספר כזה שנקרא סידור - ובו כתובות מילות התפילה הנאמרות על ידי הקהל. אולם התפילה כבר היתה בעיצומה, כל הסידורים כבר היו תפוסים, ולו לא נשאר סידור! לפיכך, נעמד לו האיש בשולי בית הכנסת וצפה בקהל המתפלל, כשרצונו חזק ואיתן להצטרף אליהם, אולם הוא אינו יכול, שכן אינו יודע מה אומרים, ואין לו סידור!

הוא כבר חשב להישיב ולוותר על הזדמנות חייו להתפלל, אולם החליט להתעכב עוד קצת, הן כל כך רוצה הוא לחוות פעם את חוויית התפילה, לחוש אותה על בשרו, לומר את המילים עם הקהל, להיענות לקריאותיו של החזן! אין לו סידור - זו אכן בעיה, אבל הוא כל כך רוצה...

ואז, משמים, צנח עליו סידור מעזרת הנשים!!!

לא יאומן כי יוספר! הוא הביט בסידור ועיניו נמלאו דמעות! בורא עולם שלח לו סידור, ליהודי הטועה והמבולבל, התווה והנבוך, זה שלא ידע מהי תפילה וניצב בה לראשונה מעורו - ולידי אבא שבשמים הצניח סידור! בהתרגשות אין קץ פתח את הסידור, מאן דהוא הראה לו היכן אוחזים בתפילה, והוא זכה להתפלל עם הציבור - לראשונה בחייו!

ככל הסיפור הזה סיפר האיש הזר לאשה ההמומה, שהבינה שלא בחינם צנח הסידור מידי בתה... אבא הטוב שבשמים שלח אותו ליהודי שרצה להתפלל, ולא ידע איך, ולא היה לו סידור, וחש אבוד מול בית הכנסת הפועם. והנה כי כן, בכח הרצון שלו - הוא הצליח להביא לעצמו סידור יש מאין, לא יאומן כי יוספר!

סיפור מדהים זה, אותו סיפר מגיד המישרים הגאון רבי מנשה ישראל רייזמן שליט"א, מאיר את עינינו: אחים יקרים, כל מה שיהודי צריך זה רק לרצות, לרצות באמת. כשיהודי רוצה - לא משנה כמה הדבר רחוק, כמה אין זה הגיוני, כמה זה לא שייך, כמה אין לו כוחות או יכולות - בורא עולם יפיל את הדרך, יעניק לו את הכח!

כל מה שנדרש מאיתנו הוא לרצות, אבל לרצות באמת. הבה נרצה באמת להתעלות בתורה, הבה נשאף בכנות לשפר את המידות, הבה נחפוץ מכל הלב להתפלל בכונה לאבא שבשמים. ככל שנרצה באמת - כך נזכה שבורא עולם יפתח לנו את השער, יתווה לנו את הדרך, יעניק לנו את הכוחות, ויוביל אותנו לממש את רצוננו!

משיעוריו של מגיד השיעור הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

לשמיעת השיעורים בדף היומי ובנושאים נוספים חייגו: 073-2951342 | לקבלת העלון במייל: 6778160@gmail.com | לתרומות והנצחות (גם בכ. אשראי) למען הפצת העלון חייגו: 055-677-8160 | ניתן לתרום גם בעמדות נדרים פלוס

{ אז נדברו }

פרשת בלק תשפ"א | לסדר: "לא הביט אין ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו." | גליון מספר: 518

להצטרפות לשיחת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

התחדשנו בס"ד:

מהיום ניתן שוב לקבל את
הגיליון בשירות פקס
באמצעות שיחת טלפון:

☎ 0795319191

(ניתן לפעול לפי ההוראות
המפורטות שם...)

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בבנק:

חשבון 705284

בנק פאג"י

סניף 187

באשראי:

"נדרים פלוס"

- "קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

בדואר:

פולק- רח' גאולה 15,

חיפה

תודה מראש!!!

אני עושה שנאת חינם? מה פתאום... זה הוא!!!

כולנו יודעים שבית המקדש נחרב על שנאת חינם... ושנאת חינם הרי לא צריך להסביר לנו מה זה... אנחנו יודעים טוב מאוד איך זה נוצר... אבל משום מה!!! יש מידע מסוים שחז"ל מסתירים מאיתנו ובשיטתיות!!! מה? מה? מה היה הנושא של השנאת חינם בדור של החורבן??

הרי לכל שנאת חינם... אם זה מריבה על איזה בנין או ירושה או איזה ויכוח בהשקפה... ומסתמא גם בדור של החורבן היה שם איזה מוקד הצתה... היה שם את המכונית תופת שהתפוצצה וממנה התחיל כל המחלוקת... ומה?? מה זה היה? ניסיתי לנחש... אולי זה מתחיל מבית שמאי ובית הלל... אבל כנראה שלא!!! השבתי אולי זה קשור איכשהו לויכוח של חכמים וצדוקים וגם ודאי שלא!! (כי זה לא שנאת חינם... הצדוקים היו אפיקורסים גמורים והיה מצוה לשנא אותם) חשבתי שזה אולי קשור להנהו בריונו... אבא סיקרא וזה לא לגמרי נשמע... כי סו"ס לא כ"כ הגיוני שכלל ישראל נתבעו על שנאת חינם בייחס לסיקריקים שהיו רוצחים גמורים... אז מה כן?? אין!!! אין מידע!! חז"ל כביכול מסתירים מאיתנו את הפרט הדומיננטי הזה... למה??

האמת היא שזו שאלת סקרנות נטו!!! מה היה הנושא?? ולמה חז"ל מסתירים את זה??

אבל יש לי עוד שאלת סקרנות: כולנו מכירים את המעשה בקמצא ובר קמצא שעל זה נחרב בית המקדש... אבל אם שמת לב שוב יש פרט מאוד דומיננטי בסיפור... שחז"ל לא חושפים לנו... הרי הסיפור היה שבר קמצא הגיע לסעודה והבעה"ב התנפל עליו בחמת זעם... תצא מפה... והוא לא הסכים להקשיב לו וזרק אותו מכל המדרגות... וחכמים היו שם ולא מיהו בו... וזה לא היה בסדר ולכן הוא הלך והלשין וקרה מה שקרה... תסלה לי: אותי לימדו שאין עשן בלי אש... אם אותו בעה"ב התנפל בכזו חמת זעם על בר קמצא... כנראה שבר קמצא לא היה טלית שכולה תכלת!!! כנראה שהוא עשה משהו מאוד גרוע ש... שזה הגיע לו ביושר!!! בפרט!!! בפרט אם חכמים היו שם ולא ראו לנכון למחות... כנראה שבר קמצא הזמין את הביזיונות האלו במו ידיו... ולא הגיע לו שיעזרו לו... בקיצור: זה בדור שבר קמצא לא היה שם תמים!!! הוא היה פה הפרוייקטור הגדול... ומשום מה חז"ל משתיקים לגמרי ולא מציגים לנו את התמונה המושלמת... הם מציגים לפנינו את בר קמצא כאילו מדובר באיש תם וישר נעים הליכות שהגיע לסעודה והתנפלו עליו על לא עוול בכפו והוא עד הרגע הזה לא יודע למה "נפל" עליו... אז שוב אותה שאלה: למה חז"ל בכוונה לא משתפים אותנו מה היה נסיבות השנאת חינם? על מה ניטש הויכוח?? דבר שני: באמת מסקרן אותי מה... מה עשה בר קמצא... סו"ס אם חכמים לא מיהו סימן שהוא עשה משהו מאוד מאוד גרוע... ואילו מצד שני: סו"ס יש תביעה למה כן ביזו אותו...

אז צריך למצא פה איזה נוסחה... של מעשה שמצד אחד הוא מעשה נורא גרוע!!!! ומצד שני למרות שהוא גרוע אסור היה בשום אופן לבזות אותו... ועד כדי כך שבגלל זה נחרב ביהמ"ק...

תנסה לדמיין מה יכול להיות... אני שובר את הראש לחפש כזו סיטואציה... של מעשה כזה שמצד אחד לא יעשה ברמה הכי המורה... ומצד שני: לא מצדיק שיחרפו ויבזו אותו... יש לי רעיון???

עד כאן שתי שאלות הסקרנות שלי... כעת לפני שניגש לתשובה... יש לי סיפור...

היה זה בחודש אלול... התפללתי מנחה בבית כנסת נוסח אשכנז... ומי שניגש שם לש"ץ היה אחד שמתפלל נוסח ספרד... וכשהגיעו לסוף התפילה הוא החליט על דעת עצמו להגיד לדוד ה' אורי וישעי!! מי שידוע: נוסח אשכנז אומרים לדוד ה' במעריב ולא במנחה... וכאן זה הרי נוסח אשכנז... והוא בכל זאת התעקש בכוונה לומר במנחה לדוד ה' אורי וישעי ואח"כ הוא עוד עשה קדיש... **אוח אוח... אין לך מושג מה שהלך שם... איזה צעקות... התנפלויות... אדוני: פה זה אשכנז!!! אל תשנה... מנהג המקום... חוצפה שכזו... זה כמעט נגמר במכות...**

עכשיו בנינו: במקרה הספציפי הזה אני היכרתי את הנפשות הפועלות... ואני אומר לך שהם צדקו בצעקות שלהם... כי הכרתי את הבן אדם וידעתי שהוא עשה את זה בכוונה... הוא ידע שזה יקפיץ אותם והוא רק רצה לבדוק לאיזה טונים זה יגיע... וממילא הוא הזמין את זה וקיבל את זה ביושר... ההתפרצות עליו היתה די במקום... **ואני כעת שואל אותך:** ההתפרצות שהציבור התפרץ עליו... האם זה נחשב בכלל **שנאת חינם** או לא? (על השנאה אני לא שואל... ברור שהייתה שם שנאה מכובדת... השאלה שלי האם השנאה הזו הייתה בכלל שנאת חינם או לא??) **לכאורה לא!!!** כי מתי זה שנאת חינם? **כשזה בחינם!!! סתם!!!** אבל כאן זה הרי לא היה חינם... סו"ס הוא באמת לא היה בסדר... ממילא ההתפרצות עליו **לא** הייתה לחינם... **אה... מה אתה אומר??**

אז זהו שכונ!!! אני טוען בתוקף שזה כן היה שנאת חינם... למרות שהם צדקו בצעקות שלהם... למרות שלא לחינם הם כעסו עליו... עדיין זה בכלל שנאת חינם!!! **ואתה יודע למה? כעת תקשיב טוב למשפט הבא: שנאת חינם לא צריכה להיות חינם ית!!!**
מספיק שיהי לא שויה את המחיר... לא שווה-- זה חינם!!!

ההמשך בעמוד 6 בגיליון זה...

המחמאות שמהדלת האחורית...

לכל פרשה בתורה יש את הערכים התורניים שלה... פרשת משפטים זה נזיקין... כי תצא זה נשים... פרשת קורח זה זרעים... ויקרא צו- קדשים... פרשת שמות עד בשלח זה אמונה והשגחה פרטית... וכן הלאה...

והנה אנחנו בפרשת בלק!!! מה הערך התורני שנלמד בפרשת בלק?? מה הסוגיה הנלמדת בפרשת בלק??

התשובה היא: פרשת בלק זה מסכת יהודי!!!

פרשת בלק מתחילתה ועד סופה עוסקת בסוגיה המהותית שעומדת ברומו של עולם שאנחנו כמעט ולא מודעים לקיומה... סוגיה שנקראת יהודי!! בלעם רוצה לקלל את העם היהודי... הוא מחפש לתפוס אותם בקלקלתם... והרבש"ע לא נותן לו!! מכניס לו חכה לתוך הפה ומכריח אותו לשבח אותם ולברך אותם... לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל...

רק לשבר את האוזן: עיר וקדיש ר' אהרן מבעלזא זיע"א... מה היה המעלה הכי גדולה שלו?? שהוא היה יהודי!!! כמובן שזה נשמע מוגזר... ר' אהרן מבעלזא קדוש ה'... כל כולו דבקות וקדושה וטהרה ופרישות וכל השיעור קוסה שלו... אחרי הכל... אחרי כל המעלות הנשגבות שלו... בסופו של דבר יש מעלה אחת שעולה על הכל... הוא היה יהודי!!! מה הראיה שזו המעלה הכי גדולה שלו?? תאר לעצמך שר' אהרן מבעלזא היה קדוש וטהור אבל הוא לא היה יהודי... זה היה שווה משהו?? כלום!!! יהודי זה חלק אלוהי ממעלה!! זה משהו שפועל בשמי שמים... אחרי שזה פועל... כעת אפשר לשדרג את המכונה הזו לעילא ולעילא... אבל אם זה לא עובד... אז מה זה משנה אם זה מכונת משחק שעולה 5 שקל לבין מכונת על שלט משוכללת או מכונת גדולה שיש בלונג פארק... שניהם לא עובדים!! שניהם לא לוקחים אותך לשום מקום!! יהודי זה מרכבה לשכינה הקדושה... זו מכונת אמיתית שיכולה להוביל את הנהגת ה'... עכשיו: כמה המכונת הזו שווה? האם היא טאראנטע או ליסויזינה?? זה כבר ההבדל בין ר' אהרן מבעלזא לבין ריקנין שבך... אבל בלעם בלעם... שתדע לך: שגם ריקנין שבך הם אמנם טרנטע... אבל לפניך!!! הוא יהודי ואתה לא יהודי!!!

רק השאלה הנשאלת: למה בלעם הוא זה שצריך לגלות לנו את הסוד הזה?? למה צריך שהוא ירצה לקלל ותכלס יצאו לו ברכות ושבחים מהפה??

התשובה היא פשוטה: אמא שלי ע"ה ליסדה אותי שמחמאות ישירות לא מדברות אליה... (כי סו"ס לפי הספר אמורים להחמיא... וברור שמרן שליט"א בן את הילדים והתפעל מידיעתם... מה תרצה שיהיה כתוב בעיתון?? שהוא היה מזועזע מהברות שלהם?) אבל כשהמחמאה מגיעה מהדלת האחורית... כאן זה אמיתי!!! כשאתה עומד מאחורי הדלת ואתה שומע שנים שמסחחים לפי תומכם... הוי... איזה בן אדם טוב הוא... זו מחמאה!!! כשבלעם מחמיא זה מהדלת האחורית... אבל זה לא רק זה!! זה יותר סזה... כשיהודי עומד מול הרבש"ע... כאן צריך להיות צדיק... הקב"ה תובע מאיתנו להתקדם... מתי הקב"ה מגלה את חיבתו אלינו?? שמגיע איזה בן אדם זר ורשע ומנסה לגנות אותנו... כאן הקב"ה מתפרץ עליו בזעם... אתה תדבר על הילדים שלי... יתכן שהקב"ה בעצמו ככה ידבר אלינו!!! אבל זה מגיע בתור חינוך... ואילו כשבלעם מגיע ואומר אותו דבר ממקום של גנות... כאן הקב"ה אומר לו באמת מה הוא חושב עלינו... כי ה' דיבר טוב על ישראל...

מילה אחת מלב אל לב לידידי הצעיר שלא מסתדר עם ההורים...

בפרשת השבוע אנחנו פוגשים את המושג ויטייב מלאך ה' בדרך לשטן---לו!!! היה פה שטן!! בדרך כלל שטן זה דבר לא טוב... אנחנו חוששים ממעשה שטן... השטן בדרך כלל מנסה להפריע ולטרפד את כל התכניות שלנו... אז זהו שצריך לדעת שלפעמים השטן הזה הוא מלאך של רחמים... שהוא אמנם מתייבב כשטן... אבל שטן-לו!!!

"מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנוע מלחטא, שלא יחטא ויאבד" (לשון רש"י)... צריך לזכור: שלא תמיד מעשה שטן זה דבר שלילי!! לפעמים זה מלאך של רחמים... שטן-לו!! הוא בסה"כ מנסה למנוע ממך לעשות את טעות חיך שהולך לעלות לך ביוקר...

פעם התייעץ איתי בחור האם לעשות רישיון... הסברתי לו כמה שזה לא כדאי... והוא לא הבין... ניסיתי עוד קצת להסביר והוא התעקש... טוב... כעת הגיע השלב שהוא התחיל לחשוש שאני אפריע לו... שאני אתקע לו מקלות בגלגלים ואני אלשין לראש ישיבה וכו'...

אמרת לי: תרגע... אני לא אפריע לך... צר לי!!! כמה שאני אוהב אותך ומרחם עליך... עדיין אני בן אדם... **אני לא מלאך!!** אם הייתי מלאך של רחמים הייתי יוצא לשטן לך... הייתי באמת יוצא נגדך כמו שטן ותוקע לך מקלות בגלגלים כדי למנוע ממך בכל דרך לעשות את הטעות הזו... אבל בשביל זה צריך רחמים של מלאך... ואני לא מלאך... הרחמים שלי מוגבלים וממילא אני לא מספיק מרחם עליך בשביל להתאמץ כ"כ למנוע... אני לא עד כדי כך אוהב אותך לעשות לך טוב גם אם תקלל אותי... **אבל תדע לרוז!! אמרתי לו:**

תדע לך שההורים שלך הם מלאכים!!! ההורים שלך האלו שהספקת לספר לי בחצי שעה האחרונה איזה שטן הם בשבילך... תדע לך שהם מרחמים עליך אבל לא סתם... **הם מלאכים של רחמים!!!** כ"כ אכפת להם ממך... הם מרחמים עליך כבזו עוצמה שהם מוכנים שאתה תסתכל עליהם כמו שטן העיקר להציל אותך מלהסתבך בכל מיני בעיות...

מה אעשה שאני לא עד כדי כך אוהב אותך... ולכן אני פה האיש הנחמד... אני האיש הטוב שהולך איתך באותו ראש... וההורים שלך הם הויתייב מלאך ה' בדרך לשטן-לו!!!

(ואל תאמין לי... עזוב... אני סתם מבלבל את השכל... אני לא מבין מהחיים שלי... אני סתם אומר... אני רק מבקש ממך בקשה אחת: תגור קופון זה ותשמור אותו בכיס... תפתח את השורות האלו בעוד שנתיים שלוש ותגיד לי אם צדקתי או לא... עשיתי עסקאות?) אני לא מבקש שתאבה את השטן!!! אני לא מצפה ממך שתגשק את כפות רגלי ההורים שלך בו בזמן שאתה מרגיש שהם לא הולכים איתך באותו ראש... זכותך... גם אני בגיל שלך סימנתי את ההורים שלי כ"כ... ע"ל... אז עכשיו תורן!!! אז אני לא מגיע אליך בטענות... **אבלו!!! דבר אחד אני כן מצפה ממך שתיבי:**

הרי אותי אתה כן אוהב!! אדון אז נדברו הוא אלכפאק... ואני שואל אותך: מי יותר אוהב אותך?? אדון אז נדברו או ההורים שלך?? מי שילם את החובות האחרונים שלך? ההורים או אז נדברו? מי סופג את ההתפרצויות שלך? אני או ההורים?? מי מממן אותך מיום שנולדת עד היום? אני או ההורים שלך?? אז תגיד לי: מי יותר אוהב אותך?? אני או ההורים?? **את זה אני כן מצפה ממך שתיביו!!!** שלכה"פ תבין שאני לא אוהב אותך יותר מהם... שוב: האם ההורים שלך אוהבים אותך?? לא!! ממש לא!! אבל מה שבטוח... כל מישהו אחר בעולם שאוהב אותך... הוא לא מגרד את קצה האהבה שיש להורים שלך אליך...

ואת זה אתה מוכרח להבין!! כי אתה לא מטומטם!! אתה יודע טוב מאוד שאני לא מוכן להשקיע עליך שקל... וההורים שלך... אוהו... כמה עברו איתך... כמה הוציאו עליך... הם ודאי אוהבים אותך יותר ממני! ואם בכל זאת... אחרי כל האהבה שלהם... אם אני הוא האיש הטוב והם השטן... אז אני חושב שמתעורר פה איזה חשד קל... ש... שאולי... אולי אולי יש לך עסק מול מלאך של רחמים שמתייבב בדרך לשטן-לו!!! אז שוב: כפי שכבר הקדמתי... אני מבין אותך שאתה כעת מתעצבן עליהם כמו בלעם שכועס על המלאך של רחמים הזה... סו"ס הוא כעת נראה שטן... **אבל לפחות תהיה מוכן ועורר לקראת ההפתעה הגדולה!!!** שיום אחד בהיר... לפתע... ויגל ה' את עיני בלעם וירא את מלאך ה' ניצב בדרך!! יום אחד בהיר נפתחים העיניים ואתה קולט שההורים האלו... השטן הזה... זה בסה"כ היו מלאך של רחמים... והיום הזה יגיע... שלא תגיד שלא אמרת...

נו... אבל תכלס... מה אני רוצה כעת מהחיים שלך?? הרי אתה עכשיו רוכב על האתון כמו בלעם... זוהר קדימה... אל תגידו לי מה לעשות... אל תלחצו אותי לקיי... אל תנסו להטות אותי מהדרך שבה אני רוצה ללכת... תנו לי לחיות... דיי... תרדו לי מהחיים...

אז שוב!!! זכותך!!! בשלב מסוים מלאך הרחמים זז לפניה... הוא מרים ידיים... אין לו רשות יותר מידי למנוע מהאדם לילך בדרך שהוא רוצה לילך... **אני רוצה לבשר לך שיום אחד אתה תנצח!!** ההורים שלך יום אחד יכנעו ויתנו לך לעשות מה שאתה רוצה... הידד... קרע שטן... הצלחתי להתפטר מהשטן... זהו... יותר לא מציקים לי... לא מפריעים לי...

אבל תקופה מאוד קצרה לאחמ"כ אתה תמצא את עצמך בוכה איפה שאף אחד לא רואה... וגם אז לא נורא... אבא ואמא ימשיכו לאהוב אותך ולקבל אותך בזרועות פתוחות... ואז אתה תבין שהם היו מלאכי רחמים... ואז נוכל לסגור את הפרשיה...

אבל תעשה טובה... רק אל תהיה כמו הגבבבר של הפרשה... נאום הגבר שתום העין... בלעם היה גבר אמיתי... אם אני החלטתי משהו אני הולך עד הסוף... גם אם כעת מגלה שעשיתי את טעות חיי... נשארתי חיגר וסומא ומוכה וחבול ומבוזה... אבל אני לא חוזר ביי!! זה גבבבר נוסח נאום הגבר-בלעם... אוי לאותו גבר... לפחות כזה אל תהיה!!! ברגע שאתה מזהה שההורים צדקו... תעמוד כמו גבר ותגיד להם: אתם המלאכי רחמים שלי!!!

ולסיום: כמה מילים בכנות: אני מציע לך לפתוח ראש גדול... גם אם כעת מאוד קשה לך לקבל את הדעה של ההורים והחלטת לעשות הפוך מהם... לכה"פ תדע בשכל שהם האנשים הכי טובים שלך!!! מותר להפריד רשויות... נכון... אני לא עומד בזה... אני כעת לא מסוגל לשמוע בקולם... אבל לכן מה?? לכן אני צריך להיות עקום ולחשוב שהם רוצים את רעתי? לא!! הם המלאכי רחמים שלי!!! ואני פה בבעיה... אני כעת לא עומד בזה...

לפחות תכיר בחולשה!!! כן... אני מצפה ממך פה למשהו שאני לא השכלתי לעשות אותו... אני הייתי ראש בקיי... אם אני מבין אחרת... מוכרח להיות שההורים טועים בגדול ורוצים את רעתי... אבל לך מותר להיות קצת יותר אינטלגנט!! ולקרא מפכה... אבא ואמא: אני יודע שאתם רוצים את טובתי... ואני גם מבין בשכל שאתם צודקים... מה זה אעשה שכעת אני סתום העין... אני מתפלל לה' שכמה שיותר מהר יגל ה' את עיני ואני גם אבין את זה ברש... אבל כעת אני לכה"פ בשכל שאתם עומדים בדרך לשטן-לו!!!

“גיבור הכח” שמעולם לא קיבל כותרות בעיתון...

בימים אלו אנחנו פוגשים ומצדיעים לשני סוגים של “גיבורי כח”!!!

יש מצד אחד את הגיבורי כח החדשים שנכנסים כעת לזירה... הלא הם החקלאים שאוטוטו צריכים להשבית את שדותיהם במשך שנה שלימה (שאין לנו מושג באיזה ניסיון קשה מדובר... רק לשבר את האוזן... אם היו אומרים לי כעת להיגמל מהכוס קפה שלי למשך שנה שלימה היה לי נננורא קשה... אז זה... טיפ טיפ... טיפה יותר... זה כמובן רק מההיבט המקובע הזה... יש לזה עוד כמה השלכות ודו"ק)

אבל!!! במקביל... יש לנו את הגיבורי כח הותיקים... את הצבא קבע... את החיילים למודי הקרב עם עיטורי גבורה שלחלקם יש גם צלקות גבורה על מאבקי איתנים שלא תמיד צלחו... הלא הם המתמודדים מידי יום ביומו בענייני קדושה... אמנם לכולנו יש התמודדויות בזה... אבל יש חייל ויש חייל... ויש כאלו שהניסיונות שלהם יותר משמעותיים... כן... זה בדיוק כמו שמיטה... לכולנו יהיה שנת שמיטה... ובכל זאת יש חקלאי ויש חרדי קלאסי שצריך להיזהר בהפסד או סחורה בפירות שביעית...

והאמת שלא זכרתי את הגמ' בקידושין שמקשרת בין שני הגיבורי כח האלו... כן... הגמ' בקידושין אומרת שגיבורי כח עושי דברו הולך על שני אנשים... או על שומרי שמיטה או על רווק (והיום גם אברך) הדר בעיר ואינו חוטא... אני שכחתי את הגמ' הזו. אבל אתה יודע מי הזכיר לי את זה?

התקשר אלי חבר לקבל כח בהתמודדויות בענייני קדושה... שנינו כבר הרבה זמן מתחזקים אחד מהשני... וכעת הגיע תורו לקבל ממני כח...

התחלתי להזכיר לי את המאמרי חז"ל עד כמה הוא חשוב בשמים... ומה שכתוב בזה"ק שמי שעומד בניסיונות בקדושה הקב"ה מוסר בידיים שלנו את כל הברכות... ואז הוא טען לי את הטענה שכ"כ מוכרת לי באופן אישי: אם באמת באמת ההתגברות שלי כ"כ חשובה בשמים... אז אנא ה'... למה ה' לא מציץ עלי מהעננים ושולח לי איזה קריצת עין... שהרבש"ע יגיד מילה... שיגיד שהוא מרוצה ממני...

כן... זה קשה... אתה מתמודד... זה קשה... ואין פה אף אחד שיטפח לך על השכם כי אף אחד לא יודע... ורק הרבש"ע יודע... אז נו... רבש"ע... תגיד לי מילה... אבל ש... ש... שקט!!! לא רק שאין פידבק... ההרגשה היא דפוקה... סו"ס ניסיונות בקדושה זה בוך... זה רפש... ואפס פידבק...

ואז תוך כדי השיחה!!! בשלב מסוים העברנו נושא... ואז... לא יודע איך הגענו לזה... הוא התחיל לדבר איתי על “קרן השביעית”... הוא אומר לי: לא יודע!!! קרן השביעית זה משהו שמעצבן אותי... אני לא מבין למה אני צריך לעזור לחקלאי לשמור שמיטה!!! שיחליט: אתה רוצה להיות גיבור כח? אז בבקשה... תשבית את השדה שלך כמו גיבור

אמיתי... אה... אתה לא גיבור... אתה לא מסוגל להשבית את השדה??? אז כל טוב!!! הפסדת!!! לא קבלת את התואר גיבור כח...

טען לי אותו אחד: לא מקובל עלי שאנחנו ניגש חקלאי... נעטוף אותו בצמר גפן... נתרום לו כסף... נעזור לו לשמור שמיטה... והוא עוד יקבל את התואר גיבור כח... למה לי לא עוזרים??? גם לי קשה... גם אני צריך המון המון גבורה בשביל לשמור על עצמי... למה מרן ר' חיים קנייבסקי לא מבקש ממני ברכה... למה רק הוא מקבל כותרות???

אתה יודע מה עניתי לו?! הנה... עניתי בעצמך את התשובה... לפני רגע שאלת אותי למה הרבש"ע לא מציץ מהעננים וקורץ לך... אז הנה!!! עניתי את התשובה! **תחליט! אתה גיבור או לא גיבור???** אתה רוצה שעל כל התגברות הרבש"ע יעטוף אותך בצמר גפן ויחמיא ויגיד לך שכל העולם עומד עליך... לא אדוני! תחליט: אתה רוצה להיות גיבור או לא???

אתה רוצה להיות חייל נאמן של הקב"ה... או שאתה כל הזמן מחכה לקופלימנטים?? **אדוני: גבורי כח זה גיבור כח!!**

קום כמו חיל אמיתי!!! וקדימה... תסתער מול החזית... תלחם עבורנו...

אין הכי נמי... מה שכוון נכון... אותם חקלאים הם לא בהכרח אנשים גיבורים!! ובשביל זה אנחנו פה... מקום הניחו לנו להתגדר בו בשביל להזרים להם כוחות ולעשות אותם גיבורים... אז במקום להתעצבן ולא לפרגן להם... אדרבה... **קח קרדיט** ותבין שנדרש להיות גיבור אמיתי!!

ממך נדרש להתגבר איפה שאף אחד לא רואה... אף אחד לא ירכיב אותך על הכתפיים... אף אחד לא יעשה עליך כתבות מעריצות בעיתון... אף אחד לא יגייס כסף בשביל לעזור לך להתגבר... אתה נמצא לבד לבד בשדה הקרב... נלחם לבד!! נאבק לבד!!! מתגבר לבד למענו יתברך...

וכמובן!!!! כמובן שאח"כ אתה שואל אותי: מי אמר שאני חשוב בעיני הקב"ה?? מי אמר? אולי לא... **אז הנה!! כעת יש לך מדגם...** קח את כל הערצה שיש לנו לחקלאים **ויש לנו!!!** מגיע להם הערצה!! אחרי הכל יש פה הרבה גבורה!!! וכעת דון מינה ומינה... תנסה להשוות את הגבורה שלהם לעומתך... ברור שנדרש ממך גבורה פי מאה...

אבל תבין שאת הגבורה שלך אי אפשר להנציח בעיתון... וגם מרן ר' חיים קנייבסקי לא יבקש ממך ברכה... אבל הרבש"ע בכבודו ובעצמו מפקיד בידיים של צדיק יסוד... את כל הברכה והשפע של העולם...

אז יש בזה כמה תשובות טכניות פשוטות... אבל אני אתחיל דווקא עם התשובה האישית שלי... שמסתמא אתה הכי פחות תתחבר אליה...

מה אעשה שאני ציוני!!! אני הציוני המקורי מהסוג של ר' אברהם ישעיהו קרליץ זצ"ל... אני אוהב את **ארץ ישראל**... אני מחובר בכל נימי נפשי למצוות התלויות בארץ... וממילא הראש שלי עובד בצורה אחרת!!!

האדמה אמנם שייכת לחקלאי... אבל ארץ ישראל **היא שלי!!!**

אם החקלאי לא ישבית את האדמה שלו... זה בעיה שלו... הוא מחלל שבת... אבל מה יהיה **עם ארץ ישראל שלי**... ארץ ישראל היא לא אדמה פרטית שלו... ארץ ישראל זה עניין שלי!! **שאני אגלה לך סוד:** אתה יודע למה סבתא שלי נולדה בהונגריה?? אתה יודע למה דוד שלי ר' מיכאל דוב בער וויסמנדאל היה גר בצכסלובקיה?? **אתה יודע למה??** כי אלטער אלטער זידע שלנו היה גר כאן בארץ ישראל והוא לא שמר שמיטה!!! ומשה רבינו זההיר אותו באלץ אזהרות בפרשת בהר שאם הוא לא ישמור שמיטה יבואו עליו כל הקללות שבפרשת בחוקותי... והוא כנראה לא שמע... ומה שקרה “והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה בהשמה מהם והם ירצו את עוונם” (לא שמים לב... אבל פרשת הקללות לא מתחילה בבחוקותי, אלא בבהר... הפרשה מתחילה בשמיטה ומסיימת בעונש על שמיטה)

והנה... עכשיו... לא יודע איך זה קרה... אבל יום אחד נולדתי... ומצאתי את עצמי בארץ ישראל... לא יודע מי עשה את זה ואיך זה התגלגל אבל אני כעת כאן!! וכעת לקראת שנת התשפ"ב **קיים סיכוי שרוב אדמות ארץ ישראל ישבתו בשנת השמיטה!!!** אתה שומע? עם קצת מאמץ מצידנו יש סיכוי שרוב אדמות **ארץ ישראל! לא מדינת ישראל!!! ארץ ישראל**... רוב האדמות הולכות לשבות בשנת השמיטה... לי ולך הקטנים יש את האפשרות לגרום שיקרה הדבר המבהיל הזה!!! **אז תגיד לי:** מעניין אותי החקלאי?? הוא נושא פה?? האדמה במקרה הטוב מוחכרת לו... **אני מדבר איתך כאן על ארץ ישראל שלי!!!** רבותי: קצת ציונות אמיתית...

שתיבנו: כל ההסלמה בדרום בחודש שעבר... הכל התחיל מימין קיצוני שמרוב אהבתם לא"י הם רוצים לגאול בתים ורקעות... וההשקפה שלנו נגד זה כי זה התגרות באומות ובנקודה הזו אנחנו אנטי ציונים... אנחנו לא עולים בחומה... **אבל אני לא מדבר על זה... אני ציוני נוסח סאטמאר...** אני רוצה לגאול רקעות בארץ ישראל לא בגישה לאומנית!! אלא מתוך כמיהה שבקרקעות האלו יתנהגו לפי רצון התורה...

חסידי קהילת קודש סאטמאר... זכיתי והילד שלי לומד בחידר על טהרת קודש שממומן על ידכם... אתם ב"ה גואלים מוסדות אחד אחרי השני כדי שיתנהגו על טהרת הקודש ולא ע"י עוקרי הדת... **אז הנה!! יש לנו כעת משימה מאוד נקודתית!!** יש כך וכך רקעות בארץ ישראל שהציונים במשך מאה חמישים שנה דאגו שלא ישמרו שם שמיטה...

עכשיו: לגופו של עניין... נחזור רגע לגיבור כח השני... החקלאי ששומר שמיטה!!! **באמת למה שאני אתן הוראת קבע ל"קרן השביעית"??** וכי בן אדם שקשה לו לשמור שבת אני צריך לתת לו כסף שישמור שבת... שיחליט אם הוא מעוניין... מקסימום אני מוכן לעשות לו קירוב... אבל ממתי נותנים כסף לאדם שישמור תורה ומצוות... זה עניין שלו מול הרבש"ע??

ואנחנו כעת רוצים לגאול את האדמות האלו... **עם קצת מאמץ אנחנו גואלים את השדה אחזה של סבא שלך!!!** כן... לכל יהודי יש שדה אחוזה בארץ ישראל... ושדה אחוזה למי שיודע זה דברים העומדים ברומו של עולם...

וככל הנראה השדה אחוזה של סבא שלך נעבדת בשנת השמיטה... ואנחנו יכולים בלי הרבה מאמץ לגרום שהארץ ישראל שלנו תהיה מושבת בשנת השמיטה שזה מקרב את הגאולה!!! (אל תשכח שלא

אומרים תיקון חצות בשנת שמיטה... שמיטה זה גאולה בפועל...)

אם ככה... אז מי רואה פה את החקלאי... הוא בכלל לא הנושא... אני לא עוסק עכשיו בקירוב... **אני חושב על הארץ ישראל האהובה שלי...**

זו התשובה שלי... זו הסיבה שאני תרמתי לקרן השביעית... אבל לאלו שלא מתחברים לארץ ישראל... (אלו שכבר לוטשים עיניים לשדה תעופה לברוח ביולי אוגוסט לנופש ב... לא יודע איפה) לכם יש הסברים הרבה יותר פשוטים...

לחקלאים יש קושי מאוד מאוד גדול לשמור שמיטה!!! זה לא כמו פעם שלכל אחד היה שדה משלו... מדובר כאן במערכת חכיה ועובדים זרים שאי אפשר לעצור את זה פתאום **ומדובר בהפסד עתק!!!** שאם היה כזה ניסיון ליהודי עובד ה' נשגב הוא היה עומד בזה... (גם לא בטוח... כי לצערנו בדיני ממונות יש כל מיני הפתעות לא נעימות) אבל כשמדובר ביהודי פשוט כמוני וכמוך (ואולי קצת פחות) ובבת אחת נוחת עליו ניסיון בסדר גודל של הפסדים של מיליונים... **זה ניסיון שלא מותאם לממדים שלנו!** והיות ואנחנו יכולים לעזור לו... ע"י השתתפות של כמה שקלים בחודש למשך שנה וחצי אנחנו יכולים קצת לאזן את עוצמת הניסיון... שתהיה קצת יותר מותאמת לרמה שלו... **אז יש עניין לעזור לו כי זה משהו שאפשר!!! אפשר לעזור באמצעות כסף!!!** אם הייתי יכול באמצעות כסף לתת כח לחבר שלי בהתמודדות שלו בקדושה הייתי מתרים אותו בשבילו ולא לחקלאי... דא עקא!!! שניסיונות בקדושה זה לא שייך לכסף!!! זה שייך לחדר יחוד של קוב"ה עם המתמודד... כסף לא יעזור כאן... לא תצליח לשחד את הרבש"ע בכסף... הוא רוצה אותו בגודל טבעי!!! בשמחתם לא יתערב זר... הייתי מאוד שמח לתת לו כמה שקלים כדי שיהיה לי חלק וזכות בעמידה בניסיונות של חבר שלי בקדושה... **אבל אין!!! בשמחתם לא יתערב זר... יהיו לך לבדך ואין לזרים איתך.** אבל כאן?? כאן בשמיטה אני כן יכול לדחוף את עצמי... כאן יש חקלאים שצועקים גיוואלד... אין לנו את כוחות הנפש להיות גיבורי כח... ואני יכול לתת להם את הכח!!! **זה לא בחינם!!! אני לא פראייר...** ברגע שאני נותן להם כח להיות גיבורי כח... אז יש פה שותפות גמורה וחלוטה שאני בעצמי נהיה גיבור כח!!! זה תקף הלכתית לא פחות ממכירת חמץ...

וכאן במאמר המוסגר: ישנה איזושהי שמועה שחקלאים הם מיליונרים... **אני לא יודע על מה אתה מדבר...** אני מכיר הרבה אנשים שרצו לעשות

כסף... ואני לא מכיר אחד שהלך להיות חקלאי!! יש לי חבר שפתח חנות סולר... יש אחד שעובד במחשבים... יש קבלן... יש מתווך... וכן הלאה וכן הלאה... כל האנשים האלו זה אנשים שרצו לעשות כסף... למה אני לא מכיר אחחד שהלך להיות חקלאי?? הרי הם מרויחים מליונים?? למה כמעט כל החקלאים זה... זה בנים של חקלאים?? התשובה ברורה: חקלאי לא מרויח הרבה כסף!!! הוא כן צריך לגלגל הרבה כסף!! יש הוצאות אדירות וצריך לדאוג שהכנסות יהיו טיפה יותר... וזה בדיוק הסיפור הבעייתי כאן!!! שברגע שמגיע שנת השמיטה נפער פער מלחיץ בין ההכנסות להוצאות... שכמובן... לי יש בטחון גמור שציויתי את ברכתי וכו'... אבל זה טוב רק לשדה שלי!!! לא לשדה שלו!!! (בטחון בה' זה רק לשימוש אישי... אין לי רשות לבטוח בה' שיתן כסף לעני... וגם לא שיסדר את החקלאי בשמיטה...)

עד כאן חקלאים... אגב: אני לא חקלאי!!! אני לא עושה מזה כסף...

מה כן?? חלק מהאדמות כן שייכים לי... אני עדיין לא יודע איזה אדמה... כשהמשיח יגיע יתברר לי... אנא ה'... רחם עלי... תגלגל איכשהו שהשדה אחוזה של נחלת הבית אב שלי תשבות בשנת השמיטה...

נחזור הבייתה... לגיבור כח האמיתי... אני רוצה שתבין: פעם לכנכסולם היה שדה!! בדיוק כמו שהיום לכולם יש יצר הרע... ממילא פעם מי שמר שמיטה היה **גיבור כח...** למה? כי כולם צריכים לשמור שמיטה... ולכולם קשה... וממילא פעם מי שמר שמיטה אין סיבה שהוא יקבל כותרות בעיתון ומרן ר' חיים קנייבסקי לא ביקש ממנו ברכה... כי זה כמו לבקש ברכה ממי שממחלים קורונה... חצי מהגיבור החרדי מחלימי קורונה...

ממילא פעם לשמור שמיטה זה היה מצד אחד מאוד קשה!!! אבל אתה מתמודד לבד!!! כי כל אחד מתבשל בהתמודדות שלו... מול השדות שלו... ומול הבטחון האישי שלו מול הרבש"ע... **וממילא אף אחד לא יודע מה עובר עלי בתקופה הזו.** סו"ס כל אחד עובר את זה בצורה אחרת... יש כאלו שדוקא קל להם לעזוב את השדה לשנה... ואילו לי מאוד קשה... כי אני מאוד נקשר לאדמה... או שאני טיפוס מאוד יסודי ואני רואה מול העיניים איך העץ צריך איזה טיפול ואני חייב לעשות לו איזה טיפול זה בוער בי כמעט כמו סיגריה בשבת... בקיצור: על זה נאמר גיבורי כח!!! כי סו"ס כולם מתמודדים... ותכל'ס כל אחד עובר את זה בצורה אחרת ורק הרבש"ע יודע כמה גבורת נפש זו היתה מצידו...

אז זהו!!! שהיום המגרש של הגיבורי כח באמת עבר לניסיונות בקדושה כי החקלאי הוא כבר ממוזמן לא נחלת הכלל... הוא נהיה תצוגה כזו... או שהוא שומר שמיטה וכולם מחבקים אותו או שהוא בכלל לא בפרשה... ואילו בניסיונות בקדושה כולנו מתמודדים... אף אחד לא הולך לעשות עליו כותרות על זה שאתה לא נופל באינטרנט כי... כי כולנו בהתמודדות...

אבל בכל זאת!!! בכל זאת רק הרבש"ע יודע מה עובר עליך. רק הוא יתברך יודע עד כמה אצלך השמירה הבסיסית ביותר עולה לך בדם ובזיע... רק הרבש"ע

יודע מה עובר עליך כשאתה יודע שיש לך פה אפשרות גלישה ואתה מתגבר. איזה חזית היתה לך כעת פה!! את זה אף אחד לא יודע... סליחה... בעצם כולם יודעים... ו. ולא יודעים כלום.

וממילא אתה הגיבור האמיתי!!! ומי כמוך יודע עד כמה שזה לא סתם מחמאה... אני לא טופח לך על השכם ואומר לך: איזה גבבר אתה... יש פה באמת באמת צורך בהמון המון גבורה!!! אז אין ברירה... קח את הקרדיט!!! אתה מוכרח לטפוח לעצמך על השכם... ידינו כבולות... ---

אמר לי פעם בחור אחד בתסכול: אני פושע ורשע... ולמה?? הרי אם מישהו היה נותן לי מאה שקל ואומר לי: זה בשביל שתשמור על העיניים בשעה הקרובה... הייתי שומר... נכון?? זאת אומרת: שאם לא שמרתי על העיניים... זה אומר שהיראת שמים שלי לא שווה מאה שקל...?? לא כך??

אמרתי לו: אני מבין את הטענה אבל יש לך טעות!!! אתה טוען שאם הייתי נותן לך מאה שקל היית שומר על העיניים... **ואני שואל אותך למה??** בגלל שאתה רוצה להרויח מאה שקל?? בגלל שאתה לא רוצה להפסיד מאה שקל?? **לא!!! אם תתבונן היטב היטב... לא זו הסיבה!!** הסיבה היא: שאם הייתי מבטיח לך מאה שקל על שמירת עיניים... היית קולט שהשמירת עיניים שלך **שווה!!! שווה מאה שקל!!** וזה מה שהיה נותן לך כח... לא הנגן שהיית קונה במאה שקל האלו... לא זה מה שהיה מדבר אליך... (זה אולי מדבר אליך בשעות של ישיבת בין הזמנים) אבל בשמירת העיניים... עיקר הקושי נובע מחוסר הערכה והכרה בהתגברות שלי... ברגע שאני רק אעמיד אותך מול עשרים שקל ואתה תפנים שתנודות העפעפיים שלך שוות עשרים שקל... אתה תקבל כח לשמור על העיניים... **אם ככה...**

אמרתי לאותו אחד: אתה טוען שהיראת שמים שלך לא שווה מאה שקל... הראיה: שאם היו נותנים לך מאה שקל היית מתגבר... אז זהו שלא!!! יש לך טעות באבחון... הנקודה פה היא אחרת: תראה באיזה שפל של דימוי עצמי רוחני אתה נמצא... הרי אם הייתי נותן לך עשרים שקל על שמירת עיניים היית שומר... נו... ואם אתה לא שומר... סימן שאתה עד כדי כך לא מחשיב את ההתגברות שלך... שאתה לא שם על זה אפילו עשרים שקל... **זו הבעיה שלך!!!** מול נקודת התורפה הזו אתה צריך לעבוד!! להתחיל להעריך את העמידה בניסיונות שלך!!! תתחיל להפנים שאתה גיבור כח הרבה יותר מהחקלאים שאנחנו מחבקים אותם בימים אלו... כן... צריך לדעת שכמה שהניסיונות כיום קשים יותר בסופו של דבר עיקר הקושי הוא: **הנוער בסיכון שבנו!!!** אני לא קולט כמה אני מעניין את אבא שבשמים... אתה לא קולט כמה אכפת לרבש"ע אם אתה מתגבר למענו או שלא... ועיקר היצר הרע פה "ויזנב"!!! לעשות ממך זנב... לתת לך תחושה שההתגברות שלך לא שווה עשרים שקל... אם רק תשנה את התפיסה ותפתח זה"ק ותראה מה כתוב על זה... אתה תהיה גיבור כח!!! אז הנה... לשנה הקרובה יש לך גיבורי כח בכותרות מול העיניים... תעמוד מולם ותזכור שלמעשה אתה הגיבור כח האמיתי כאן... רק מה נעשה שאתה עדיין בחזית... עדיין לא חזרת משדה הקרב...

המרפסת שעל החומה... המשקיפה להר צופים...

ברוכים הבאים לבית משפחת צופיה... כן... הרבה עולי רגלים מכירים את המשפחה שלנו... אנחנו מתגוררים בירושלים... אבל לא סתם!!! הבית שלנו מסומן באזור איסטראטגי... אנחנו גרים צמוד לחומת ירושלים!!! אמנם המחיר הוא שאנחנו יחסית רחוקים מבית המקדש בייחס לבתים אחרים... אבל סו"ס אנחנו הברוכים הבאים של כל עולי הרגלים... אז דבר ראשון: בזכות זה יש לנו זכות לפתוח מרפסת!!!! בירושלים אין שום מרפסת... אסור לפתוח מרפסת מפני אוהל הטומאה... אבל לנו יש מרפסת שפתוחה מעל החומה החוצה... בזה אין שום בעיה... ובאמת בזכות המיקום היחודי שלנו יש לנו כל מיני תפקידים מיוחדים ואהובים... אנחנו משמשים הרבה פעמים בתפקיד: "קול צופיין נשאו קול..." הנה!! לדוגמא: בתקופה הזו יש כל כמה ימים תלוכות מרהיבות עין של מביאי הביכורים שעולים לירושלים... וברגע שהם מתחילים להתקרב לירושלים יש משלחת מיוחדת מירושלים שיוצאים לקראתם לקבל את פניהם... (תלוי לפי חשיבות האנשים מביאי הביכורים... אם זה קבוצה מכובדת או גדולה במיוחד אז יוצאים לפניהם אפילו הגזברים והפחות וכו'...)

עכ"פ לפני שבוע ימים נקש אצלנו בדלת לא פחות ולא יותר אחד מ' האמרכלים של בית המקדש!!! אוה... איזה אורח חשוב... אבל הייתה לו בקשה צנועה... אנחנו פה בעמדת היכון... אנחנו יודעים שמחר אמורים להגיע לכאן משלחת של ביכורי יין מקדש נפתלי שזה מרחק רב... ואנחנו רוצים לקבל את פניהם בצורה מכובדת... ואנחנו לא יודעים בדיוק מתי הם מגיעים... האם אתם יכולים לתת לי התרעה קצרה מראש???

בטח... בשמחה... אם האמרכל בכבודו ובעצמו מבקש צריך לעשות לו שירות מיוחד... יענקי התארגן בזריזות ויצא לשער העיר שמתחת הבית שלנו... וחיכה לאיזה טרמפ... ותוך כמה דקות היה שם יהודי שבדיוק יצא מירושלים שמח וטוב לב... (אתמול הוא הקריב קרבן תודה ונשאר בלילה מדין לינה ועכשיו הוא יצא...) יענקי ביקש אם הוא יכול להצטרף איתו לכמה ק"מ ספורים... ואחרי חצי שעה נסיעה בכרכרה הגענו להר הסמוך הנקרא צופים... שם יענקי ביקש לרדת... ו... ורץ מהר למשפחת אבן בוהן... זו משפחה שאנחנו איתם בקשר עין!!! אנחנו רואים אותם מהמרפסת שלנו והם רואים אותנו... ומאידך יש להם תצפית להר שמסול-דהיינו להר רמה... (ונשם גם להם יש קשר עין עם משפחה אחרת שגם להם יש תצפית להר שמסול וכן הלאה) יענקי מידי פעם מבקר אצלם ומתאם את המשימות הנדרשות... והוא סיכם איתם שברגע שהם רואים תנועה של עולי רגלים מכיוון רמה... מיד לסמן לנו ואנחנו נזעיק את האמרכל והגזברים לצאת לקראת מביאי הביכורים...

יענקי חזר מהשליחות... כעת שוב הוא בא לעמוד על אם הדרך לחפש טרמפ חזור לירושלים... והנה... את מי הוא רואה?? את היהודי הנחמד שלקח אותי מירושלים... מה קרה?? למה לא המשכת?? למה אתה נראה עצוב?? אל תשאל... כשירדת מהכרכרה פה בהר צופים... פתאום נדלקה לי נורה אדומה... פתחתי את המזוודה ומצאתי שם כזית בשר תודה ששכחתי לשרוף אותו בירושלים... (תכננתי לשמור אותו למישהו שרצה לאכול ובסוף הוא לא הגיע) וקיי"ל: מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קודש, אם עבר צופים שרופו במקומו... כבר לא מטריחים אותו לחזור כי זה מידי רחוק... אבל אם לא עבר צופים חוזר ושרופו לפני הבירה מעצי המערכה... בקיצור: אני צריך לשוב על עקבותי ולחזור ולשרוף ועכשיו ללכת לבקש עצים מעצי המערכה... לא נעים... יענקי עודד אותנו... אל תדאג... זה בסדר... אני אחזור איתך לירושלים ותבא אלינו הבייתה... אני אדאג לך לעצים... לא תצטרך לבקש עצים מהמערכה... אותו יהודי חזר עם יענקי... יענקי ארגן לו כמה עצים שנשארו מכהן אחד שהתארח אצלנו בדיוק אתמול וגם הוא שרף את הנותר של החזה ושוק שהוא לא הצליח לסיים ונשאר לו עצים... אותו יהודי מאוד שמח... זו הרגשה לא נעימה לקחת עצים מהמערכה... (נכון שלב ב"ד מתנה עליהם ולכן זה לא מעילה... סו"ס זה שירות שנותנים לאורחים שמגיעים לירושלים ומאפיה יש להם אפשרות להשיג עצים... אבל סו"ס זה מסון הלשכה... והנה הסכנו לו את זה...) אמא לא נתנה לאותו יהודי לצאת עד שלא ילך למקווה לטבול לטהרת מעשר... ופינקה אותו בסלט עשיר של מעשר שני וכוס יין משובח של כרם רבעי.

והנה... למחרת בבוקר... כל כמה דקות אנחנו מסתכלים לעבר שכננו מהר הצופים... והנה לפתע... מישהו שם מניף בסודרין... מוליך ומביא מעלה ומוריד... מהר מהר ללכת לאמרכל... תוק תוק... הגיע לנו מידע שעולי הרגלים נמצאים כעת ברמה!!! מרחק של שעה וחצי משערי ירושלים... תוך עשרים דקות אנחנו רואים משלחת מכובדת ביותר יוצאת מירושלים... יענקי מהר קרא לחברים... עוד מעט התהלוכה מגיעה... המרפסת שלנו כבר מלאה בילדים... זכות קדימה לאורחים כמובן... והנה!!! אנחנו כבר שומעים את הקול הענוג של החליל... וכבר מרחוק אנחנו רואים נחשול אדם מתקרב... עוד מעט כל האומנים מירושלים יסגרו את החנויות ויקומו לקראת מביאי הביכורים... יום אחד אנחנו יושבים פה במרפסת ולפתע אנחנו רואים מחזה יוצא דופן... עדר עענעק של עגלים הולך ומתקרב לשערי ירושלים... משהו שלא נגמר... מה קרה פה?? מישהו פה התבלבל וחושב שירושלים זה שדה מקנה של רועי בקר...?? ואתה יודע מה מתברר?? שזה המעשר בהמה של רבי אלעזר בן עזריה!!! כן... רב"ע היה כזה עשיר מופלג שתרסר אלפי עגלי הווה מעשר מעדריה כל שנה מחדש!!! אוה... ברוך המשלם שכר טוב ליראייו... תראה מה שזה... 12.000 עגלים מצפים היום את ירושלים במעשר בהמה!!! (מה תגיד על שאלו המלך שממתי שנתמנה פרנס על הציבור כתוב ויפקדם בטלאים מאתיים אלף... אם ככה המעשר בהמה שלו היה 20.000 אבל כנראה זה יצא פחות כי סו"ס הוא היה צריך להפריש גם בכור לכהן... לעומת רב"ע שכמדומני היה כהן) אתה יודע מה המשמעות?? שהיום ומחר יש לנו ארוחת צהרים בשרית... כל תושבי ירושלים הולכים להתחלק בבשר הזה... לכה"פ אשר אחד... קדימה... כל הילדים למקווה... היום אנחנו צריכים לאכול על טהרת קודש... כמובן שמרוב שאנחנו כבר רגילים לראות את המחזות... אנחנו יכולים לזהות מרחוק כל אחד מאיפה הוא מגיע ובשביל מה הוא מגיע לירושלים... כשאנחנו רואים יהודי שמגיע עם עגלה מלאה בפירות אנחנו יודעים שהוא מגיע כאן מהאזור... כי בדרך כלל מי שמביא פירות מעשר שני לירושלים הוא מחלל אותם על מעות... רק חכמים תקנו שמהלך יום אחד מירושלים לכל צד צריכים להעלות את הפירות עצמם כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות... (ואתה מבין לבר שיענקי מיד שועט במדרגות ושואל אם אפשר לקחת פרי אחד... שהרי מעשר שני לא ניתן למכירה אלא אלא נותנים זה לזה בטובה... אז למה לא לבקש... בדרך כלל אנשים נותנים בשמחה...) אבל אנחנו נאלץ לעצור כאן... כי ביום ראשון הקרוב קרה דבר שלא יאומן!!! אתה יודע מה לא יאומן?? לא האמינו כל מלכי ארץ כל יושבי תבל כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים... כן... לא האמינו... הזאת העיר אשר יאמרו כלילת יופי משוש כל הארץ... אבל היד אכן נשתלחה במקדשך ועל זה יש לנו את שבעה עשר בתמוז ואת שלושת השבועות שאחריו שבהם חומת הר ציון הורידו כנחל דמעה, אל תתני פוגת לך אל תדום בת עיניך... קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נוכח פני ה'... שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים ברעב בראש כל חוצות... ובימינו לא רעב ללחם ולא צמא למים... עטופים ברעב פנימי וצמאון צחיחים לתוכן ולפנימיות לשמוע דבר ה'... שאי אליו כפיך על כל אותם צעירים שמחפשים את עצמם... ויתקיים בנו במהרה מקרא שכתוב: "היה אחרי כן, אשפוך את רוחי על כל בשר, ונבאו בניכם ובנותיכם, זקניכם חלומות יחלומון, בחוריכם חזיונות יראו... ובירושלים תהיה פליטה ובשרידים אשר ה' קורא"

ושוב מגיעים ימי בין המיצרים:

ושוב מגיעים ימי בין המיצרים... בפעם האלף תשע מאות חמישים ו... שוב מתאבלים על חורבן בית המקדש... שוב מסתבכים האם מותר וואקלי ועל איזה סיום אפשר לאכול בשרי... שוב אוכלים את הלב שאנחנו לא מספיק מרגישים את החורבן... ושוב מחכים שזה יעבור ונוכל להתחיל את החגיגה של בין הזמנים... מה שנכון נכון...

האמת היא: שכמה שדווקא בשנה האחרונה התחלתי להבין את עצמי יותר מכל שנה אחרת... הרי רק לפני חודשים ספורים היינו עמוק עמוק בתוך הקורונה...

ע... ועכשיו מישהו מדבר על זה?? מישוהו מתעסק עם זה?? זהו... חזרנו לשגרה ואנחנו עסוקים באלף ואחד דברים אחרים... ואת אומרת: החיים חזקים מהכל!! לא משהו מה היה וכמה שזה היה נורא... בסופו של דבר מתרגלים לכל דבר... חוזרים מאוד מהר לשגרה וממשיכים את החיים הלאה... **אם ככה... או לפאורה** **אותו דבר בייחס לחורבן בית המקדש...** כמה שהחורבן היה איום ונורא... סו"ס זה קרה לפני כך וכך זמן... ומאז מירון החיים ממשיך... או כמו שכבר לא חושבים על הקורונה ביום יום וכמו שכבתא שלי לא חשבה על השואה ביום יום... אז למה שאני אחשוב פתאום על ביהמ"ק שנחרב פעם פעם??

התשובה היא פשוטה:

יש הבדל תהומי בין חסר **חיצוני** לחסר **פנימי**!!!

אם יום אחד ברזי הגיעה איזה קורונה מסין... ובגלל זה הייתי צריך ללכת עם מססיה... ברגע שהקורונה עזבה והמססיה ירדה לי מהפרצוף אין שום סיבה שאני אזכר בקורונה פתאום באמצע החיים... כי הקורונה עצמה היא בעיה חיצונית... המסכה פתרון חיצוני... ממילא אין סיבה שאזכור את זה סתם כך חצי שנה לאחמ"כ... אבל!!! ל"ע אלמנה ששייכלה את בעלה בקורונה... היא פוגשת את הקורונה בוקר צהרים וערב... כי בעלה זה לא איזה קורונה שהגיעה מסין וחזרה לשם בחזרה... בעלה היה כל החיים שלה!!! תפס את כל המציאות שלה וברגע שהוא נפטר... החסר זועק על כל הזמן... (גורו פרצות ישראל יגדור פרצות עמו ישראל בחמים...)

על אותו משקל: כל קושי וכל אסון אפשר יום אחד לשכוח!! אבל כשזה משהו מבפנים... כשהחלל זועק מכל פינה אי אפשר לשכוח... ואסור לשכוח!! כי השכחה פה היא לא חיובית אלא התרגלות שככה זה החיים... וזה לא ככה!! צריך לזכור שבית המקדש נחרב ולו בשביל לדעת שאם חסר לנו כמה חלקים כפול... **הם מחכים לנו שם...** כשהייתי בחור אלטער היו לי כל מיני קשיים... ומטבע הדברים תליתי את כל הבעיות שלי בזה שאני לא נשוי... ואמנם בחלק צדקתי ובחלק לא... אבל ברמה הקורונתית בודאי שצדקתי!! כי הרי בן אדם שלא נשוי הוא חצי בן אדם... ממילא כל בעיה הכי קטנה שמתעוררת ההגיגון אומר שזה שייך ל"חצי ש"ס השני" שאני לא יודע...

אז הווי!!! שאם אנחנו רואים כל מיני דברים לא מותקנים בעולם... צריך לדעת ש-עד אבא אל מקדשי קל אבינה!!! החלקי פול שחסרים לנו מחכים לנו שם... ולנו לא נותר אלא להרים עיניים מצפות ולהתחנן: כי מחכים אנחנו לך מתי תמלך בציון...

כלומר ככה: אל תצפה מעצמך שתתחיל לדמיון את בית המקדש וזה יגרום לך להתעורר להצטער בצורה השכינה... עזוב... זה גדול עלינו... הסתכל ימינה ושמאלה... תראה את הנתונים היבשים שמי כמובן מכיר אותך... יש דברים שלא מסתדרים לך?? אתה פוגש הסתרת פנים... אז הנה!!! פרטים בבית המקדש... הנתונים שאנחנו פוגשים בחיים שלנו הם מספיק מעוררים אותנו להבין שמישהו פה חסר... ומשהו פה מתבשל ורוחש מתחת לפני השטח... ופרטים נוספים בבית המקדש השלישי שיבנה במהרה אמן.

שנאת חנים לא צריכה בהכרח להיות חנימית!!

המשך: אני חוזר על המשפט מעמד 1 בגיליון זה... **שנאת חנים לא צריכה להיות חנימית!!**

מספיק שהיא לא שווה את המחיר... לא שווה-- זה חנים!!!

הבנת מה אמרתי במשפט הזה?? אני אסביר:

אנחנו בטוחים שנאת חנים זה... זה פשוטו כמשמעו לחנים... סססתם שנהא בלי סיבה... **אבל לא!! זה לא נכון!!** שנאת חנים זה לא בהכרח שזה סתם לחנים... רק מה?? **מספיק שזה לא שווה את המחיר!!** יש כלל בכלכלה: כל דבר שלא ריווחי... אוטומטית הוא ארוך... **שתבין:** אני מכיר שני אנשים לוקחים את השנהא ברכב שלהם בחינם!! יש יהודי בעל חסד אמיתי שלוקח אנשים ברכב שלו בחינם... **זה חנים מסוג אחד... אבל יש חנים מסוג אחר...** מדובר בנהג מונתי שדוקא לוקח כסף אבל בסוף חודש יוצא שההכנסות שלו לא מכסות את ההוצאות... ויוצא שגם הוא עובד בחינם... כלומר: זה שהוא לוקח כסף... זה לא סתירה שהוא עדיין **עובד לחינם...** הבנת? על אותו משקל: שנאת חנים זה לא בהכרח שהיא סתם שנהא ללא סיבה... סו"ס אנחנו לא טפשים... כשאנחנו רבים אחד עם השני כמעט תמיד יש סיבה... ובדרך כלל היא גם מוצדקת... אבל עדיין...

אם זה לא שווה את המחיר... אם ככה... אז השנהא היא ל--חינים!!!

הנה לך... הסיפור הזה שהבאתי לפני רגע... **אני שואל אותך:** הצעקות האם להגיד 'לדור ה' אורי וישעי' במנחה או להגיד במעריב... האם זה נושא כ"כ מהותי שהוא שווה צעקות והלבנת פנים בבית מדרש עד כמעט הרמת יד?? זה שווה או לא שווה?? תענה לי...

ברור שלא!! אם זה לא שווה... אז הנה לך שנהא ל--חינים!!!

הם צודקים?? כן!!! מגיע לו צעקות? כן!! אבל הם זה שווה?? לא!!!

לא מספיק שההכנסות כיסו את ההוצאות!! אני צריך שזה יהיה שווה... ואם הצעקות האלו לא שוות בנוק המלך... אם הרב"ש מוותר על הלדור ה' אורי וישעי שלכם אם הוא כרוך בצעקות בבית הכנסת... אז מה זה עוזר לי שהצדק איתך... תכל"ס... באת כאן לבית הכנסת כדי לעשות נחת רוח לרב"ש וזה לא צלח!!! הפסדת בתוצאה הסופית!!!

(ואגב: ישנם אנשים ששומרים טינה אחד לשני על סיבות מאוד מוצדקות... יש להם ויכוח על חצי מיליון שקל... אבל כל מי שנוגע בדבר יודע שהויכוח הזה לחינם... כ... כי המריבה הזו גובה מחיר רגשי וסביבית הרבה יותר יקר מחצי מיליון שקל... ממילא זה שנאת חנים... שנהא שלא שווה את המחיר שלה... הרי לך שנאת חנים)

אז הנה!!! את הנקודה הזו אנחנו מתקשים לקלוט!!!

אנחנו מתקשים להבין שנאת חנים לא שייך למי שצודק או לא...

רוצה הוכחה פשוטה שזה אחת הנקודות שאנחנו לא קולטים??

תלך למישהו שמתחרר ריב ומעורר שנאת חנים בקהילה... לך ותנסה לדבר על לבו... תשאל אותו: למה?? למה אתה מעורר שנאת חנים... הרי על זה נחרב ביהמ"ק וכו' וכו'... **אתה יודע מה הוא יענה לך??** הוא יתעצבן ויגיד לך: מה... מה אמרת... ש-אני? אני עושה שנאת חנים?? מה פתאום!! **אני לגמרי צודק והוא!! הוא הטועה...** הוא עושה את השנאת חנים... ואז כמובן הוא ישב ויסביר לך כמה שהשני טועה בגדול והוא צודק!!! (ואני מסכים איתו!!! אני בעד... אני לא חולק עליו...) **שמת לב מה הוא יענה לך?** הוא יסביר לך למה השנהא שלו **מוצדקת!!!** עד כמה השני לא בסדר וממילא השנהא שלי היא לא שנאת חנים!!!

אז זהו שלא!!! צדיק שלי: מתי תבין שנאת חנים אין הכוונה שאתה לא צודק... הפירוש: של חנים זה--- שזה לא שווה את המחיר...

אם אני מגיע לך בטענה שאתה מעורר שנאת חנים... אל תענה לי שאתה צודק... זה לא מעניין אותי שאתה צודק!! אני במקרה גם חושב שאתה צודק!! רק מה?? אני צריך שתוכיח לי שהשנהא שלך **שווה את המחיר והיא לא לחינים...** ויש להנושא שאתה מקדש מלחמה הוא כ"כ מהותי וכ"כ נוגע בסיודות היהדות ששווה להכפיש ולהלבין פנים ולגייס ולסגן את כל המידות רעות שלנו על זה... אני לבנתיים פוגש רק את ההוצאות האסטרנומיות של מחיר השנהא... לעת עתה אני לא רואה שההכנסות מכסות את ההוצאות... כל זמן שאתה לא מראה לי שהשנהא שלך שווה את המחיר... אז היא לא שווה... ומקובלנו ש- **מה שלא שווה --- שווה חנים!!! הרי לך שנאת חנים!!!** כל שנהא שלא שווה את המחיר היקר שלה... הרי לך שנאת חנים!!!

---**בפתח הגיליון הצגתי שתי שאלות סקרנות:** שאלה ראשונה: מה היה החבית הנפץ שסביבה התלקח השנאת חנים בדור החורבן?? על איזה בנין הם רבו?? על איזה בית כנסת... על איזה ירושה?? למה חז"ל מתעלמים בצורה בוטה ולא מגלים לנו סביב מה ניטשה המחלוקת... התשובה היא: התשובה היא: שזה לא רלוונטי!! אם השאלה היתה מי צודק... כאן חז"ל היו מגישים בפנינו את ההשקפה הצרופה, היתה יוכוח, וריב? צודק ואבא סיקרא לא!! אז זה!!! שהנושא פה לא היה מי צודק... היתה פה בעיקר שאלה של שער יציג... שווה או לא שווה... שווה לדיב על זה או לא שווה... שני הצדדים צדקו!!! לכל אחד היו טענות מוצדקות אבל זה לא היה שווה את השנהא... השנהא לא היתה שווה... הרי לך שנאת חנים!! שנהא לחינים!!! ובעת נעבור לשאלת הסקרנות השנייה: איזה מעשה שלא יעשה עשה בר קמצא... שהביא את אותו בעה"ב להנפל עליו בחמת זעם ולזרק אותו מכל המדרגות?? איזה מכונית תופת בר קמצא פוצץ שהצדיק את ההתפרצות עליו עד כדי כך שרבנו לא ראו צורך למחות???

אז זהו!! שהשבו נפל לי האסימון... השבו ניסיתי לדמיין מה כבר יכול להיות שבר קמצא עשה... ונפל לי איזה כיוון... אבל רקע קצר:

תאר לעצמך: אנחנו עומדים כעת במיוון ב"ג בעומר... עוד שעה יהיה פה מעמד ההדלקה של אחד מגדולי הצדיקים... ומי שמכיר והשתתף במעמדות ההדלקה במיוון... כבר שעה לפני כן העוילים מתחיל להגיע... יש כבר ניוגיו התעוררות ולבנתיים שופכים שמן... ואז שרים 'ויהי נועם' והעסק מתחיל להתחמם... ועוד אנשים מגיעים ונהיה צפוף וצפוף... ואז שרים 'לעשות רצונך אלוקי חפצתי' והעניינים נעצמות בדבקות... ואז נהיה אש. והרגע הגדול הולך ומתקרב... ועומדים על קצות האצבעות וכעת שרים ד' בבות... כל רגע נוסף האווירה הולכת ומתחשמלת... ואז מוכרים את זכות ההדלקה... מישהו קנה בחמישים אלף שקל... והנה הצדיק מתקרב למקום ההדלקה... ואפשר למשש את ההתרגשות באויר

ואז... לפתע פתאום!!! אל תשאל מה סרה... בעיצומם של הרגעים הכי מרטיטים... שניה לפני ההדלקה... הגיע איזה חצוף מחוצף ובוחר קונרסי שפך נפט ואציתו והופה!!! הדליק... הדליק את המשוואה... זהו!! זה דולק... הבן אדם גנב את ההדלקה...

תגיד לי: מה היית עושה לו?? יותר נכון: מה העוויילים היה עושה לו??

אני אומר לך בבנות. הייתי גומממר אותו מכות... הוא היה יוצא משם עם שברים בגולגולת... **וזה מגיע לו ביושר!!!** כזה חצוף וטיפש!! ציבור שלם עומד פה ומחכה... מכרו את זה בהמישים אלף שקל... כולם מחכים... והגוילים הזה מגיע ומדליק... כל בוקס שנתנו לו מגיע לו בתזמון מלא... **ואני עכשיו שואל אותך:** האם המכות והשנהא והתעווב והדהיה שכולנו מרגישים כלפיו... האם זה נקרא שנאת חנים?? לכאורה מה פתאום... וכי כועסים עליו לחינם?? הטיפש הזה הזמין את זה... הוא עשה דבר מאוד הכי טפשי ומכוער שמצדיק את הכעס כלפיו...

אבל תתפלא לשמוע שכוו!! זה שנאת חנים... אתה יודע למה??

כי שוב אותו חשבון: קח את כל העניין הנשגב של ההדלקה במיוון על כל ההשפעות הנשגבות והשמן והדבקות והתמורות ואפלי האנשים שהיו פה... תעמיד אותם מול מכות רצח שנותנים ליהודי טיפש אמנם אבל יהודי... **תגיד לי: מה עומד במשקל מול מה??** ברור שכל ההדלקה על כל החיזוק וההשפעות שלה... סו"ס זה לא מצוה מדאורייתא ולא מדרבנן... **זה בנוס!!!** זה מנהג חשוב וקדוש... אבל עדיין הוא בנוס... אם ככה הוא לא שווה ערך ליהודי שיתפנה לבית חולים עם שברים בצלעות!!! **תבין:** מילא אם היו מכריזים ברמקול באלף אזרות שאף אחד לא יעז להוציא את האייפון הלא מסונן שלו במעמד ההדלקה... ואותו אחד היה מוציא והיו מתנפלים עליו ונותנים לו מכות... נו... זה אמנם לא בסדר (כי אין דוכט באלמות) אבל לכה"פ זה שווה משהו!! יש פה ביטוי שאנחנו לא ניתן יד לפושעים וננהג כלפם באפס סובלנות!! זו שנהא שלכה"פ שווה את המחיר!! העבירה מסר שנוגע בציפור נפשו... אבל מי ידליק את המדרה... זה או זה... נו... זה כ"כ מהותי?? מעצבן?? **כן...** מהותי?? **לא!!** לא שווה את מחיר השנהא!! במילים אחרות: ברגע שיהודי קיבל פה יהודי... כל ההדלקה הזו נהייתה לא שווה עכ"פ מבחינתו של האבא של אותו יהודי שכעת נסע איתו לבי"ח!! באנו לכאן כדי 'לעשות רצונך אלוקי חפצתי' והתברר שהמעמד הזה לא היה לרצון לפני ה'... באנו לכאן בשביל 'ויהי נועם מעשי ידינו'... וכעת הקב"ה ממש לא שבע רצון ממעשי ידינו 'להתפאר...' אם ככה... היות ובסוף יצא שכל ההדלקה הזו לא היתה שווה... אם זה לא היה שווה... יצא לחינם הרבצנו לו... אם לחינם כעסנו עליו... אז יש פה **שנהא ל-חינים!!!**

כעת שים לב: אנחנו צודקים? **כן!!** מגיע לו מכות?? **בטח!!** אבל זה היה שווה? **לא!!!** אם ככה יצאנו בידיים ריקות... **אז זהו!!! לא תאמינו...** שהאיש הזה מהמדרה היה לא פחות ולא יותר בר קמצא...

אני כמובן לא יודע באמת מה בר קמצא באמת עשה... **אבל זה היה משהו בסגנון הזה...** בר קמצא עשה משהו מאוד מאוד מכוער וממש בלתי נסבל ובלתי נסלח... הוא הצליח להוציא אותנו מהכלים... אבל במה? בנושאים שהם בנוס בעבודת ה'!! מה שבטוח הוא לא הוציא אייפון... כי אם על זה היו צורקים אותו מכל המדרגות... על זה לא היה נחרב ביהמ"ק... (אדרבה בית ראשון נחרב על זה שלא זרק את האנשים האלו מהמדרגות) רק מה? הוא עשה אמנם משהו לא בסדר... משהו שלא לגמרי מתאים למנהג רבתינו... שאצלנו זה... זה עולה לנו בחיים... וכנראה שהוא ידע כמה שזה קריטי אצלנו (בדיק כמו שלישי יודע מה הסדן אדם של החסיד וההיפך...) ובכל זאת הוא החליט לעשות בדווקא... (מי שמעניין אותו מנין לי זאת יענין בגמ' שם בגיטין את השני מעשים נוספים שמביאים בנשימה אחת אשקא דריסקא ותרגולא ותרגולא לתראה שזה היה הנושא ואכמ"ל...) ממילא כמה שהוא יעצבן וכמה שזה הגיע לו ביושר... בסופו של דבר ברגע שהנקאות על מנהגים ובונוסים הגיעו על חשבון הלבנת פנים... **זה כבר לא שווה...** כן... יש מושג שנקרא: **זה כבר לא שווה ליו!!!** מכי את המושג הזה?? לרוגמא: פעם היית צריך לנסוע דחוף דחוף לפני ברך... ודווקא היה לי אוטובוס... אבל הוא מגיע באיחור חצי שעה... רק הייתי מגיע יותר מאוחר... אין ברירה... התקשרתי למונית... כן... אני מגיע... תוך **חצי שעה** אני אצלק... אמרתי לו: לא תודה!!! עוד חצי שעה **זה כבר לא שווה ליו!!!** כי בשביל להגיע מאוחר יש לי כבר אוטובוס... **זה כבר לא שווה ליו!!!** אם תשים לב: אנחנו משתמשים מאוד הרבה עם המושג הזה ביום יום... מדובר בכל מיני דקדוקי עניו... שלפי החשבון שכך וכך משתלם לי... אבל זה על הגבול... כי אם זה נהיה טיפ טיפה יותר מסורבל או יקר או כרוך בהחלפת אוטובוס **זה כבר לא שווה ליו!!!**

אז זהו!!! לפני שמתחילים לדיב על כל מיני עקרונות בעבודת ה'... צריך לבדוק טוב טוב... אולי זה... **זה כבר לא שווה ליו!!!** ואם זה לא שווה לי... אז גם אני צודק לגמרי... הרי זה בכלל שנהא ל--חינים!!!

זה לא סוד שכמעט מאה אחוז מהשנאת חנים שיש בינינו מתבססת על דברים לא מהותיים!!! מוצדקים?? **כוו!!!** הגיוניים?? **כוו!!!** יש לנו טענות קשות אחד על השני?? **כוו!!!** אבל מהותיים?? לא!!!

זה לא!! תסכים איתי שלא!! רוב השנאת חנים שלנו קשור איכשהו לאיזה- דוד ה' אורי וישעי... האם להגיד אותו במנחה או במעריב... **וזה מוכרח להיות ככה...** כי כשמדובר בנושאים באמת מהותיים... כאן בדרך כלל אין סיבה שיהיה שנאת חנים... כי אז שני הצדדים דווקא מבינים אחד את השני... כי כשיש באמת פערים מהותיים ביניהם אז יש איזושהי הבנה למה אנחנו לא באתו קו... אז זהו!!! שצריך ללמוד בכל יויוח להפעיל שיקול ש-**זה כבר לא שווה ליו!!!** את השיקול המוכר הזה שאנחנו עושים אותו מול כל מונית וכל מבצע של 3 ב-10... צריך לדעת שלשלא יש מחיר... והמחיר שלה קור... בשביל שזה יהיה שווה את המחיר צריך שזה יהיה נושא מהותי... ובדרך כלל זה לא שווה את המחיר...

מהיום תכניס לראש: שנאת חנים זה לא קשור לצודק ולא צודק!! זה קשור לחינם או לא חנים... אם זה שווה את המחיר מה טוב... אם זה לא שווה את המחיר הנה לך שנהא ל--חינים!!! (ואגב: זו הסיבה שרק לגבי שנהא יש מושג של שנאת חנים... אבל באהבה לא שייך אהבת חנים... זה לא קשור ודו"ק)

וכמובן שיש!!! יש מקרים מיוחדים שזה כן שווה את המחיר... לפעמים כן צריך לעורר קול ועשה ולמחות ולהתנגד גם במחיר של 'כי תראה חמור **שנאצ'**... כן... ברור שיש גם כזה דבר!! אבל תנוח דעתך... לא במקרה שלי ושלך... ונסיים בתחינה הדדית מאחד לשני: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך למען בית ה' אלוקיננו אבקשה טוב לך...

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת בלק
 ירושלים: 7:14 מוקדם: 7:04
 בני ברק: 7:29 מוקדם: 7:19
 מודיעין עילית: 7:22 מוקדם: 7:12
 חיפה: 7:24 מוקדם: 7:14

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

מתנה טובה - לנסות להבין ולהגיע לקדושה מרוממת - מאמר מתוך הקונטרס קבלת שבת'

מתנת השבת

לדעת כי אני ה' מקדשכם (שמות לא, יג), אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם (שבת י, ב, ביצה טז, א). וכתב השפת אמת שהארה המתגלה בשבת קודש, אי אפשר להשיג בכה יגיעת האדם (יתרו תרמה ד"ה במדרש עלית). המתנה מגיעה ממקור גבוה מאוד, מעבר להשגה שלנו ומעבר לתפיסה שלנו.

כל מכשיר משוכלל מגיע עם הוראות הפעלה, מפני שבלי הוראות ההפעלה אדם לא יכול לנצל את תכונותיו של המכשיר. קיבלתי שואב אבק מסוג מאוד משוכלל, למרות ששמעתי הדרכה וגם קראתי את ההוראות, אני לא מנצל את התכונות של המכשיר. אולי זו עצלות ללמוד את ההוראות, או לכוון לכל ניקוי את החלק המתאים. גם שבת היא משהוא מאוד מיוחד, בלי הוראות והסברים לא נגיע לעומק שלה, ולא ננצל את האפשרויות העצומות הגלומות בתוכה.

והמשיל רבי אביגדור מילר זצ"ל מדען ערך ניסוי וגילה תופעה מיוחדת. הלה לא התייחס לתגליתו ולא השתמש בה. חברו שמע על התגלית החדשה, ניצל אותה והפיצה, ובכך הפך למיליונר. בלבו של המדען השתכנה תחושה קשה: הנה היו כל אותם המיליונים ביד, והחמצתים. תחושה כזו צריכה להתלוות לשבת החולפת מבלי משים (אור עולם, בני ברק תשס"ח, 'ראו כי ה' נתן לכם את השבת' עמ' 416, בביאור המושג מתנה טובה).

השבת היא דבר רוחני, אדם לא משיג אותה, היא לא נתפסת במחשבה רגילה של בן אדם. בני ישראל קיבלו את האפשרות להביא אותה מהכח אל הפועל. הרב אברהם צבי מרגלית שליט"א, רב העיר כרמיאל, מספר שהגיע אליו מועמד לגיור, והרב אמר לו שיסתפק בשמירת שבע מצוות בני נח. אותו אדם אמר לרב, אילו היה אפשר לצרף לזה את השבת היה על מה לדבר, אין תחליף לאוירה ולרוממות של שבת, והיא ניתנה רק לישראל.

שבת הראשונה

הגמרא שם מסיימת והא שבת דעבידא לגלויי, מתן שכרה לא עביד לגלויי. למדנו בתורה על שבת עצמה, על השכר של שבת לא למדנו. וביאר העקידת יצחק כי באמת השבת הגדול הזה הוא מתן שכר השבת הראשון והתכלית אליו (בראשית שער ד).

אדם הראשון חטא וגורש מגן עדן, ויש דעות שהוא נשאר בגן עדן עד מוצאי שבת (הלשם חולק וסובר שהוא גורש מגן עדן עוד ביום שישי. ראה פירוש זרע אברהם על בראשית רבה יא, ב, עמ' קיד במהד' וגשל). שבת היא מעין עולם הבא, מפני שבשבת הראשונה אדם הראשון היה בגן עדן, בעולם השכר, וגם אנחנו קרובים לזה בכל שבת. מתן שכרה של שבת הראשונה. כעין זה כתב המהרש"א היינו בבית גנזי כמו קודם שחטא אדם, שהיה לו מנוחה בכל הימים (ח"א שבת שם ד"ה בבית גנזי). מדובר על דבר

שהוא מעבר להשגה שלנו, מעבר למדרגות שאדם פשוט מסוגל להבין אותם. רק עם ישראל קיבל את האפשרות להיכנס למצב הזה של מעין עולם הבא.

העולם נראה לנו מלא מהמורות. לימדו אותנו שהתכלית היא להתענג על ה', לקבל שכר נצחי. אנחנו לא מסוגלים לראות את זה, אך מצות עונג שבת מראה לנו את זה. כפי שאמר רבי אביגדור מילר זצ"ל השבת היא מעין עולם הבא, ועונג שבת ממחיש את הרעיון היסודי שהכל יכול ברא הכל לתועלת "אורחיו". אנו יושבים בשבת ומתענגים בתענוגות גופניים: שינה בריאה, מאכלים טעימים, משקאות מעודנים ומשובחים, ומודיעים בזה את האמת הגדולה שהקב"ה ברא את העולם כדי שאנשים יהיו מאושרים. זהו העיקרון של עונג שבת. זו הסיבה שיש לעשות קידוש על היין דווקא, ולא על חומץ למשל. היין, התענוגות, דווקא הם הממחישים את מטרת בריאת העולם לאושר, ואת השבת כ"מעין עולם הבא" חזרה כללית לקראת מקום האושר הנצחי עולם הבא (אור עולם, בני ברק תשס"ח, 'ראו כי ה' נתן לכם את השבת').

נותן בעין יפה

השפת אמת במקום אחר ביאר את הגמ' ששבת היא מתנה, ושמעתי מפי מו"ז ז"ל במעלת המתנה, הנותן בעין יפה נותן, והנותן בור צריך ליתן לו דרך כו'. כי המוכר דעתו רק בעבור המעות, אבל הנותן רוצה שיהיה להמקבל המתנה, לכן נותן לו הדרך כדי שיוכל לקבל את המתנה (בשלה תרמג ד"ה ראו כי). כאשר אדם מוכר חפץ, המטרה שלו היא הכסף שהוא מקבל, והוא מוכר רק את מה שהוא מוכרח למכור. לעומת זאת כאשר אדם נותן מתנה, המטרה שלו היא לכבד, והוא רוצה שהמקבל ישמח וישתמש במתנה, ונותן לו את כל הסובב בעין יפה. כך גם הקב"ה נתן לנו את השבת במתנה, בעין יפה שנוכל לקבל את השפע שלה.

גוי ששבת חייב מיתה (סנהדרין נח, ב). רק עם ישראל קיבלו את השבת, ורק הם יכולים להגיע לשפע של קדושת השבת.

[ו"ז ש' ראו כי ה' נתן (שמות טז, כט) דייקא, על כן הוא נתן לכם כו'. הוא הכנת יום הששי, שיש אז הארות לבני ישראל שיוכלו לקבל השבת, וז"ש ראו. כי מקודם כתב שם לו חק ומשפט (שמות טו, כה), שידעו מצות השבת. אבל עתה ניתנו להם בעין יפה, שהיתה להם התקרבות להשיג ולראות בעין הארת השבת. כענין שאמרו חז"ל הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו, הוא התקשרות והתדבקות להשיג הארת השבת כנ"ל (המשך השפת אמת שם).] בשביל להשיג את מתנת השבת צריך להתכונן. אי אפשר להתכונן בתוך השבת, מתכוננים לפני שבת.

ניתן להוסיף הרגשה, ששבת עצמה נעלית כל כך שכאשר נמצאים בתוכה כבר אי אפשר להתכונן, היא מידיא גבוהה מכדי שנוכל להשיג אותה. האפשרות להשיג אותה היא להתכונן לפני שבת.

כח וקדושה

רבי אביגדור מילר זצ"ל (אור עולם, בני ברק תשס"ח, 'ראו כי ה' נתן לכם את השבת' עמ' 416, בביאור המושג מתנה טובה) התבסס על השוואת מלאכות שבת למלאכת המשכן, והביא את הדין להחליף בגדים לשבת, לומר ששבת היא כבית המקדש.

בשבת אדם יכול להיות באותה אווירה רוחנית של בית המקדש. השבת מקבילה למקדש, לשבת יש כח וקדושה כבית המקדש. השבת נקראת כלה (שבת קיט, ב"ק לב), וזה כמו כניסה לחופה עם הקב"ה (ח"א למהרש"א ב"ק שם עמ' ב ד"ה בואו ונצא). (מתוך הקונטרס קבלת שבת מאת הרב אברהם גולדמינץ שליט"א)

"אין אדם שומע לי ומפסיד" - משלו של מרן החזון איש זצוק"ל

נוקשים איך צריך להתנהג, ושם למשל מי שנתפס כפושע הוא נענש בעונש חמור ויושב כמה שנים בכלא על כל הנהגה לא ראויה, ושם פושע הוא גם מי שזורק טישו במקום ציבורי נענש בקנס גבוה של אלפי שקלים,

והנה הכינו אותם לכלל כללי הטקס שצריך להיות שם שזה כללים מאוד קפדניים וטקסיים ואם לא מתנהג כראוי כל העסקה נופלת באותו הרגע. כשהגיעה המשלחת למקום לאחר הכנות מרובות נפגשו כל חברי הקבוצה עם המתווך של הקבוצה והנה הוא מגלה שעל ראשו של רבי משה וולפסון יש כיפה, מיד הוא ניגש אליו באדיבות אך בטון שאינו משתמע לשתי פנים וביקש להסיר את הכיפה, הפריט הזה עלול להתקבל כאן לא בטוב וכל העסקה עלולה לרדת לטמיון. רבי משה הרגיע את המתווך ואמר לו אני לא מוריד את הכיפה, אני משאיר את זה ויהיה בסדר אל דאגה. אך המתווך דאג בהחלט והתחנן ברחמים לרבי משה וכה אמר לו, כל ההשקעה של שבועות תרד לטמיון חבל על הזמן שלנו, ואז בתקיפות אומר רבי משה אין לך מה לבקש ממני אני לא מוריד את הכיפה כיוון שרצון ה' שאני אלך עם כיפה וזה לא פיקוח נפש ברור שאני לא אפסיד מזה כלום. כשראה המתווך את הנחרצות והתקיפות של רבי משה הוא ירד ממנו והחליט להפסיק לשכנע אותו בעניין.

הם עלו במעלית למקום המפגש שם הם הגיעו לאולם מפואר מאוד ורחב ידיים ששם התקבצו כמאה איש סביב שולחן עגול וחזקה לטייקון הגדול שיופיע בהדרו, הכל בסדר מתוכנן ומופתי כנהוג שם, והנה לפתע באחת כולם מתרוממים הטייקון הענק מסינגפור, אחד מעשירי העולם, נכנס לחדר כולם נעמדו דום וחיכו שיתיישב במקומו, הפגישה החלה והחלו מרתונים של דיונים, הטייקון הגדול יושב במקומו ושותק, לפתע הוא פונה לרבי משה וולפסון ואומר לו קח שתיה ותעשה ברכה. רבי משה נדהם ועוד יותר נדהמו כל המשתתפים, רבי משה לקח כוס שתיה ועשה ברכה. הטייקון הסינגפורי ענה אמן. רבי משה בלע את הלשון מה קורה כאן, ואז הטייקון שואל את רבי משה במעמד כולם, היית הבוקר בבית הכנסת? ענה רבי משה כן, והטייקון ממשיך ואומר לרבי משה שמת לב שהמתפללים שם הם בני עדות המזרח והרב שם הוא מעדות אשכנז? ורבי משה אומר כן וכבר המים נשפכים לו על הידיים, ואז מספר הטייקון את סיפורו הנסער, התייתמתי בתור ילד קטן וזה שאימץ אותי היה יהודי עשיר, מעולם לא התגיירתי אך גדלתי אצל יהודי שהייתי מתלווה אליו לבית הכנסת ומאז ומתמיד אני שומר חיבתי ליהודים. מכאן ואילך הפגישה התקיימה ישירות בין רבי משה לטייקון הגדול עד שהגיעה לסיימה המוצלח. ורק לחשוב שרבי משה היה מוריד את הכיפה. רואים מכאן שהצלחה תלויה רק בביטחון בקב"ה ומי שעושה נגד רצונו בוודאי לא יצליח ומי שמקיים רצונו בוודאי יצליח. (מתוך עלון לשבת של הרב קולדצקי)

הרב רוטשטיין חמיו של רבי בן ציון פלמן קנה קרקע עם שותף בתל אביב. הם החליטו לבנות על הקרקע. השקיעו הון רב ובאמצע גילו שכספם אזל. הם לוו כספים רבים. ומאחר ששקעו בחובות החליטו שרוצים הם למכור את הבניין כדי לפרוע את חובותיהם. ואז מצאו קונה 'ההסתדרות' רצו לקנות מהם במחיר מצוין. נגש הרב רוטשטיין עם שותפו לחזון איש ושאלו אם למכור ל'הסתדרות' הם רוצים לשלם מחיר מצוין. אמר להם החזון איש שבשום פנים ואופן לא ימכרו ל'הסתדרות' כיוון שהם עורכים אירועים בשבת ומחללים את השבת. הרב רוטשטיין ושותפו לא ידעו מה לעשות. אף אחד אחר לא רצה לקנות מהם והם היו בלחץ אדיר. לאחר שהגיעו מים עד נפש פנו שוב לשאול את החזון איש.

ואז החזון איש אמר: אני רוצה לתת לכם מתנה, משל קטן: אדם הלך במדבר, החום שם נורא, כמו תנור לוהט. הוא היה צמא מאד מאד ואין מים. כשכמעט לא יכול היה להחזיק מעמד שמע פתאום זרם מים נשפכים. הוא התקרב והתאכזב לגלות שאלו מי ביוב מזוהמים. הוא התלבט מה לעשות? האם לשתות ולזהם את גופו? או למות בצמא?! עד שהגיע למסקנה שאם לא ישתה - ודאי ימות. אם ישתה - הגוף יזדהם אך יש סיכוי שיתגבר על כך. הוא שתה מהמים הנוראיים הללו. לאחר מספר פסיעות, הוא מצא מעיין מים חיים וזכים... אמר האדם לעצמו איזה טיפוש הייתי! מה עשיתי לעצמי?! שתיתי מים מזוהמים ועכשיו כל גופי חיידקים...אני מרגיש רע... והטעם... אמר להם החזון איש: דעו, אחרי שמוצאים מי ביוב, שנראה שההצלה הגיעה, תמיד כמה פסיעות אחרי מגיעים למעיין מים חיים. כשתמצאו אותם תצטערו מדוע מכרתם למחללי שבת. כמובן הרב רוטשטיין ושותפו החליטו שהם מתחזקים באמונה ולא מוכרים למחללי שבת, ואז באה הישועה. בערייה שינו את תוכנית בניין הערים של אותו אזור, והאזור נהפך לאזור מסחרי מבוקש. המחירים עלו, הם השכירו את המבנה במחיר גבוה ביותר והתעשרו מאד. הם זכו לראות בעיניהם את מה שאמר החזון איש: יהודי צריך לדעת, שתמיד לפני מעיין מים חיים מגיע מעיין של ביוב. על כל יהודי לדעת, שגם בזמן שהוא לחוץ מאד אין להתייאש, אלא להתקדם עוד כמה פסיעות באמונה חזקה ואז הישועה תבוא.

ונסיים בסיפור. הרבה פעמים זה נראה שמקיום והקפדה על מצוות אנו עלולים להפסיד פרנסה וכדו'. ממצוות שמטיה אנו לומדים שכשאדם מקיים רצון ה' ועושה מה שצריך הוא לא יכול להפסיד. כמו שמוצאים בשמיטה כך גם בכל המצוות, כי הקב"ה הוא זן ומפרנס ולא מסתבר שמעשיית רצונו נפסיד משהו. ומשמירת המצוות כמו שצריך אנו לא מפסידים כלום. מסופר על רבי משה וולפסון אחד מגדולי מחזיקי התורה בדורנו שנסע פעם עם קבוצת משקיעים לסינגפור, מדינה קטנה במזרח הרחוק, במטרה לבצע עסקת ענק. והנה כידוע בסינגפור יש כללים מאוד

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa
לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

דרישה וחקירה

קובץ תורני
לכל המשפחה
גליון קי
בלק תשפ"א

להרשמה לקבלת הקובץ המלא חנים, ניתן לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com

תשובות מרן שר התורה

ש"ת ממרן רבינו חיים קניבסקי שליט"א [מתוך סדרת הספרים 'מועדי הגר"ח', בעריכת הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א] [באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א]

הלכות בין המצרים [בתקופה שיתהפכו לששון]

חתן בשבע ברכות אם מתענה

שאלה: חתן וכלה בשבע ברכות אם צריכים להתענות בי"ז בתמוז.
תשובה: עיין שו"ת ס' תקנ"ד דין ח'.

ובס' חוט שני שבת ח"ב עמ' ש"ב הביא דמרן החזו"א הורה שבתענית אסתר א"צ להתענות, וכתב דרק בתענית אסתר דקיל, ובשאר צומות מתענים, וע"ע בשו"ת רבבות אפרים ח"ג ס' קכ"ה אות ג' ס' תקפ"ז ח"ד ס' נ"א ובבית הלל ס' תקמ"ט ובביאור הגר"א ס"ס תרפ"ו ובשו"ת מהרי"ל דיסקין ק"א ס' ע"ד ובשו"ת שבט הלוי ח"ו ס' ע' ובס' מועדים וזמנים ח"ז ס' רמ"ו.

צחצוח שינים בצומות

שאלה: אם מותר לצחצוח שינים בצום י"ז בתמוז.
תשובה: יזהר שלא יבלע.

בירך על מאכל בתענית

שאלה: בירך על מאכל ונזכר שהוא בתענית אם יטעם, כדי שלא יהא ברכה לבטלה.
תשובה: ילקק.

עוד בענין הנ"ל

שאלה: כתב לי מרן דאם בירך על מאכל ונזכר שהוא בתענית ילקק, וצ"ע מ"ט צריך ללקק, הא כתב הרישב"א חולין ק"ו דנמלך מלאכול ל"ה ברכה לבטלה א"כ ה"ה הכא.
תשובה: יותר טוב ללקק.

או תשעה באב או י"ז בתמוז

שאלה: מי שיכול לצום או בתשעה באב או בי"ז בתמוז מתי יצום.
תשובה: ט"ב [ויש חולקין].

קטן בצום נדחה

שאלה: קטן שיהא בן י"ג ביום י"א באב, ות"ב חל בשבת ונדחה ליום א' אם חייב לצום, וכן בשאר צומות.

תשובה: כן.

שירים בשבע ברכות אחר י"ז תמוז

שאלה: בשבע ברכות אחר י"ז תמוז אם מותר לעשות תזמורת וריקודים.
תשובה: ימעט.

שירי חזנות

שאלה: אם מותר בין המצרים לשמוע שירי חזנות דאי"ו משמח.
תשובה: לא.

שירים בגן ילדים

שאלה: אם בגן ילדים קטנים שלא הגיע לחינוך מותר לשמוע שירים בין המצרים.
תשובה: לא.

לשיר בסעודת מצוה

שאלה: אם בסעודת מצוה בין המצרים מותר לשיר בפה.
תשובה: לא.

שהחיינו בברית בין המצרים

שאלה: בשו"ע ס' תקנ"א ועל כדה"ב אומר שהחיינו ולא יחמיץ המצוה, ומ"ט נקוט פדה"ב ולא על ברית מילה דקדים לפדה"ב.
תשובה: שם פשיטא.

שומע כעונה בשהחיינו

שאלה: בימי בין המצרים שאין מברכין שהחיינו, ושומע שהחיינו בפדה"ב או במילה, אם יכול לכוון לצאת ברכת שהחיינו שנצרך לו.
תשובה: לא.

הירהור שהחיינו

שאלה: אם שרי להרהר ברכת שהחיינו במקום ספק בבין המצרים.
תשובה: מסתבר דמותר.

מתיקות התורה

מאוצרותיו של הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א [עניני חושן משפט]

בידא דלא מצינא לאשתעווי דינא בהדיהו, משום דאמר ליה, כי היכי דמשתעבדנא לדין, משתעבדנא להאיך מדר' נתן. וכתב הרשב"א כלומר דמשעה שהויק, הייתי משועבד למוסרו לניזק. ושמעינן מהא דאילו רצה בעל חוב או נפקד דראובן לפרוע ממה שיש בידו למי שנשה בראובן, ואעפ"י שלא תבעו בדין, הרשות בידו, עכ"ל. מבואר ברשב"א שנפקד של ראובן הרשות בידו לפרוע לנושה בראובן ואעפ"י שהוא רק שומר פקדון של ראובן בכל זאת נאמר עליו שעבודא דר' נתן וכאילו הוא השומר, חייב לשלם לנושה בראובן, וכך כתב רבינו פרץ דמסוגיין שמעינן דדינא דר' נתן לא נאמר רק במלוה, אלא אף בפקדון. ואם כן סיים מ"ח (שליט"א) [זצ"ל] ראש הישיבה הוא שומר פקדון של הישיבה, וכל כספיה בידו ניתנו, והוא חייב מהדין למי שנושה את הישיבה, ולכן אפשר להשביעו היסת (ב"ק מ, ב).

התובע כספים מכספי הישיבה, האם יכול

להשביע את ראש הישיבה?

שאלה. שד"ר התובע כספים מראש ישיבה, לא באופן אישי, כי אם מכספי הישיבה. האם יכול להשביעו היסת, או שמא מאחר ואינו תובע את ראש הישיבה באופן אישי, אלא תובע מכספי הישיבה, אולי יכול ראש הישיבה לומר תשביע "אותם" אבל לא אותי, כי אתה הרי מודה שלי באופן אישי לא משנה אם תקבל את הכסף שאתה דורש, ואם כן לא אותי אתה תובע, ומה לך שתשביע אותי ותלין עלי, האם ראש הישיבה צודק?

תשובה. מ"ח שליט"א מרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] השיב על שאלה זו דנראה דאפשר להשביע את ראש הישיבה, וזאת על סמך הנאמר במסכת ב"ק דף מ ע"ב אי הכי בעלים אמאי משלמי, לימא ליה אתפסתיה לתוראי

קובץ דרישה וחקירה (גליון קי) בלק תשפ"א | 1

צפופות, האם חוששים לזיוף?

שאלה. ראובן כתב שטר חוב לשמעון, ובו כתוב: אני חייב לך תשע אלף שקל [למלך ממנו הלוואה], והתיבה תשע צפופה מאוד והיא נכנסה בדוחק בין התיבה לך, ובין המילה אלף, ונוצר חשך שבשטר היה כתוב אני חייב לך אלף שקל, ושמעון זייף והכניס את התיבה תשע בין התיבות, ולכן הם צפופות מאוד. ראובן ושמעון כבר אינם בין החיים, והדיון הוא בין יורשי שמעון שהם תובעים את הסכום מיורשי ראובן שהוריש להם בתים והם חייבים לפרוע חוב אביהם? תשובה. נאמר במסכת ב"ב דף קס"ז ע"א הוה דהוה כתב ביה מנת ראובן ושמעון אחי, [המוכר כתב לדוקח שהוא מוכר לו את חלק הקרקע שלו, עם

חלק הקרקע של אחי שמעון], הוה להו אחא דשמיא אחי [היה להם אח ששמו אחי], אזל כתב ביה וי"ו ושויה ואחי [הלך הלוקח והוסיף וי"ו, וכעת כתוב בשטר שראובן מוכר את חלקו ואת חלק שמעון ואת חלקו של אחי], אתא לקמיה דאביי, אמר ליה מאי טעמא דחיק ליה עלמא להאי וי"ו כולי האי, כפתייה ואודי. משמע דכל זמן שלא הודה אין השטר נפסל. וכך כתב הנמו"י דאי לא דאודי לא פסלין שטרא, יעו"ש.

אמנם יעוין בביאור הגר"א (ח"מ סימן מב ס"ק יא) שכתב על דברי הנמו"י וז"ל: ונראה דדוק כל השטר [לא נפסל], אבל השינוי ודאי לא יגבה בו, אם ניכר שינוי כמ"ש בש"ע, עכ"ל. ואם כן בנידוננו שהמילה תשע כתובה בשינוי משאר השטר, נראה שלא יגבו סכום זה, אלא רק אלף שקלים, וצ"ע (ב"ב קס"ז, א).

מתיקות אור השבת

פינינים וסיפורים בענין קדושת השבת [והמסתעף], מתוך סדרת הספרים 'ומתוק האור' הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א זיק נדלק באישוני עיניו של הילד היהודי. "אדוני המלך" אמר בקול צלול, "הואל נא לרדת

מכסאך". עיניו של המלך הגדול התעגלו בתמהון: "מה אמרת זו?"

"אם פן ארלי תאמר בא לי נלד בתמיד", גרד המלך בסנטרו מן הרהר, "מה עושה האלקים מאז שסיים לברא את העולם?" זיק נדלק באישוני עיניו של הנלד היהודי. "אדוני המלך" אמר בקול צלול, "הואל נא לרדת מכסאך?" עיניו של המלך הגדול התעגלו בתמהון: "מה אמרת זו?" ונלד בקולו הצלול חזר על בקשתו: "רצוני, אם אפשר, שהמלך יעמד עם רגליו על הארץ." "אם אתה מבקש, יהי כן." אחזו פליאה קם המלך ממקומו, מצינת להוראת הנלד, ונלה, בנריוות, קפץ והתישב על הכסא. "מה זה?!?!?" המלך התקשה לשמור על שיויון נפשו, ושוב הנלד: "אדוני המלך, זה מה שעושה הקב"ה מאז בריאת העולם ועד היום הזה: משפיל גאים ומגביה שפלים."

אט אט החל חירוף מתפשט על פניו של המלך, שנהנה מפקותו של הנלד, ופני המשנה למלך תפו, משהבין פי במערכה הזאת הוא המפסיד. צלצול במצלחה, ומשרת הדור מזים הופיע. "תן לנלד תמישים זהובים", צוה המלך. הנלד נד בראשו לשלילה. "מה יש?" התעבז המלך, "אתה מתנגד למתנה?" "כלל וכלל לא", השיב הנלד החכם, "אולם אני קצת בדרך הבנתה מבית הספר. עוד מעט, בשאייע הביתה באחור גפר, יבקש אבי לדעת מה סבת האחור, ואני אשיב שבקרתי בהיכלו של המלך, ואציג לו את תמישים זהובים, הוא יכעס נורא: 'היית אצל המלך וקבלת רק תמישים זהובים?!' הוא יתנה משקבע שאני שקרו וכי גנבתי את הכסף, ארלי אפלו יכה אותי מכות נאמנות..." פקותו של הנלד המתחם העליתה חירוף של לרת רוח על פני המלך, והוא צוה - "הביאו לו אלפים זהובים." מסר גדול טמון במעשה נחמד זה -

הדרך לזכות בקרבת אלקים

אנא מלך מלכי המלכים צוה למלאכי מלאכי השרת משרתי עליון שיפקדוני ברחמים ויברכוני בבואם לפיני ביום קדשנו אין אנו מסתפקים בבואם של מלאכי השרת אל ביתנו, אלא רוצים ומבקשים שיפקדונו ויברכונו אותנו, ושתשרה שכינה באהלנו. הרצון הזה - לבטח הוא רצון טהור ואמתי, רק שיש לדעת ולהבין כיצד זוכים בכך ואיך מכניסים את השכינה הקדושה באפן קבוע לתוך הבית. קרני שמש עזה להטו בחם את רחובותיה של בירת תוניס, קופחות בעז על ראשיהם של מתי מעט עופרי הארץ שהלכו ברחובה של עיר. ליד השער המגלה של הארמון המלכותי, נצב איש עב בשר ועיניו חורשות הרע סוקרות את הרחוב שלפניו. די בשקמו המסתלסל בנריות פיו כדי להעביר פחד ומלחלה בקרב בני הארץ.

היה זה המשנה למלך, איש תכנן נרע מעללים, אשר אם כל יושבי הארץ לא נטו לו חכה יתרה, תישפיה היהודים של תוניס על אמת כמה נפמא, בהיותו משחיר את פניהם של בני עם הנצח באנני המלך בכל הנדמנות שנקרתה בדרך. כמה דקות קדם לכן, טפטף המשנה באנני המלך מארסו הרע על היהודים, כשהוא משמיץ ומכפיש, ומגבב גבורי שקרים ועלילות שוא על ראשיהם, ומנסה ליחס להם כננות נדון שאין ביניהם לבין המציאות דבר. "לך אל הרחוב, והבא הנה את היהודי הראשון שנקרה בפניו", אמר לו המלך. דבריו של המשנה ספק חלחלו, ספק היו לו לנרא, והמלך בקש לפגש בצורה בלתי אמציעית את הן הזה, שסגנו מתעב כל כך, ולתהות על הקבנו. יצא המשנה למלך לרחוב העיר, והנה קרב ובא יהודי אל תחום השער. השר נדרה, ומיד שב לאתרו. לא, זה לא מצלחה, הנה זה רבה הראשי של העיר. לא אכניס אותו - אמר בלבו - הוא בודאי יצליח להרשים את המלך בהקמתו. כמה דקות חלפו, והנה קרב ובא ילד יהודי חנני, פאות יורדות לו על שתי צדעיו וספר אחוז בידו. החירוף שמתחת לשקם הלך וגדל, המשנה למלך עשה צעד קדימה ומחר לקרא לו: "המלך רוצה לדבר איתך רגע, הכנס פנימה." הנלד מובל אל היפל המלך. שערים כפדים נפתחים בפניו ונסגרים בעדו, והנה עומד הוא לפני ירום הודו, המלך היושב על כסא המלכות חניף על שפתיו. "זה מי שמצאאת?" תמה, והשר התמם במשיכת כתפים "הוא עבר ראשון..." המלך נפנה לנלד שמולו במתקמות לשון: "אמר נא לי נלד חמד, נדאי ידע הבן - מי ברא את העולם?" עיניו התמנות של הנלד העידו על פקותו. "הקדוש ברוך הוא", ענה לאלתר. "ובכמה זמן הוא ברא את העולם?" המשיך המלך נשאל. - "בששיה ימים?" - "נו, נאחר כך?" - "שבת וינפוש."

כל יהודי ירא שמים רוצה הנה לבקר בארמונו של מלך מלכי המלכים, לדבר עמו ולזכות לקרבתו, והשאלה הגדולה היא: איך מצליחים לעשות זאת? איך מוצאים חן בעיני מלכו של עולם? איך זוכים לקרבת אלקים ולהשראת שכינה? דוד המלך שואל את השאלה הזו בתהלים (כד, ג-ה): "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו" - מי יזכה לעלות ולהתקדש, ומי יזכה להשאר שם לאורך זמן? והוא סולל את הדרך לרוצים בכך: "נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשון נפשי ולא נשבע למרמה!" יש דרך לכל אדם לזכות בכך! הדרך דורשת מן האדם מאמץ והשפדלות, אבל בסופה הוא יזכה להתענג על ה', לשאת ברכה מאת ה' וצדקה מאלקי ישעו!

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'היו כל צמא לכו למים' (כ"ק פב.)

פרשת בלק

מצוות הדת, גם תחת השלטון החילוני והכופר... - ענה לי מרן הגרי"ז זצ"ל (בתרגום מאידיש), לב מלכים ושרים ביד ה' הוא גם אצל שרים יהודים...!

ועי' בספר 'דרך שיחה' (עמ' יא), שכאשר נבחר בעבר איש שמאל לראה"מ, המליץ עי"ז מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א את דברי החת"ס הנ"ל, שכל המיצר לישראל נעשה ראש זה לטובת ישראל, כיון שלב מלכים ביד ה', עי"ש.

- ב -

אמנם בספר 'מעשה איש' (ח"ה עמ' קסד) הובא בשם הגר"ר יעקב גלינסקי זצ"ל: אמרתי פעם לפני החזו"א על המדינה, לב מלכים ושרים ביד ה', והגיב מייד: וכי מלכים הם? שרים הם? - הם הסתדרותניקע'ס! מקודם נלחמו עימנו עם רידלע'ס (מעצר), והיום נלחמים עימנו בבוקסן (עם נשק), - והוסיף: ר' יעקב, יותר אינני רוצה לשמוע ממך דיבורים כאלו! (הובא גם ב'דרך שיחה' שם).

ויל"ע האם החזו"א באמת פליג על הרב מבריסק בעניין זה, וס"ל שעל השלטון שקם בארץ ישראל, לא נאמרה ההנהגה של לב מלכים ביד ה', - או"ד דגם החזו"א באמת ס"ל, שגם עי"ז יש את ההנהגה של לב מלכים ביד ה', ורק מ"מ החזו"א רצה לעקור מהם כל חשיבות שהיא, ולכן אמר שאינם חשובים לא כמלכים ולא כשרים, ויל"ע.

- ג -

והנה שו"ר בספר 'עובדות והנהגות' (ח"ב עמ' רמב), שבזמן גזירת 'גיוס בנות' שלח הרב מבריסק את רמ"ד טננבוים זצ"ל להחזו"א, בכדי לשאול מה אפשר לעשות בעניין זה, והשיב עי"ז החזו"א: לא כל מה שהוא (ב.ג.) רוצה הוא יעשה, לב מלכים ושרים ביד ה', עי"ש את כל המעשה באריכות, (וכע"ז הובא ג"כ ב'מעשה איש', ח"ד עמ' רל).

הרי לך שבאמת גם לדעת החזו"א, יש על השלטון שקם בא"י את ההנהגה של לב מלכים ביד ה', ורק מ"מ י"ל דהחזו"א רצה לעקור מהם כל חשיבות שהיא, ולכן אמר להגר"י גלינסקי זצ"ל, שאינם חשובים לא כמלכים ולא כשרים וכנ"ל.

[ואמנם אע"פ שלב מלכים ביד ה' וכנ"ל, אך מ"מ יש לנו להצטער מאוד בחילול ה' הנורא שנגרם בעת זו, שקם כאן שלטון של אנשי רשע שמורדים בהקב"ה להכעיס, ומנסים לפרוץ את חומות הדת והיהדות, ויש להתפלל ולהתחנן לבורא עולם שזממם לא יעלה בידם, ושיטה ליבם לטובה ויגזרו עלינו רק גזירות טובות, ושכל הרשעה כרגע תאבד].

וַיבֹּא אֱלֹקִים אֶל בְּלָעַם לֵימֹר לוֹ אִם לִקְרָא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לְךָ אִתָּם וְאֶךְ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֲתוֹ תַעֲשֶׂה: (כב, כ).

הנה בעת זו אשר לצערנו הוקם בא"י שלטון של אנשי רשע, שרוצים לפגוע בדת וביהדות ח"ו, ישנם כאלו שמנסים להכניס לציבור החרדים לדבר ה' תחושות של מסכנות, כאילו מכאן ואילך ציבור החרדים יהיו מסכנים ואומללים ח"ו...

ויש לדעת שיש מקום להסתכל עי"ז גם בהסתכלות אחרת, דהנה איתא בגיטין (נו:): 'כל המיצר לישראל נעשה ראש', - וכתב עי"ז בחידושי חת"ס (שם) בזה"ל, 'כתב אלגזי כי הקב"ה עושה כן (שהמיצר לישראל נעשה ראש, בכדי) שיהיה ליבו לב מלכים, והוא ביד ה' לכל אשר יחפוץ יטנו (כמשלי כא, א), ולא ירע לישראל כ"כ, - משא"כ אי לא ה' נעשה ראש, (אזי הוא) ה' בעל בחירה (ככל אדם פשוט), והי' מיצר יותר מדאי עי"ש', עכ"ל.

והיינו שהטעם לכך שהקב"ה עושה את הרשע שמיצר לישראל לראש, הינו לטובת בני ישראל, - כיון שההנהגה הכללית היא, שבדר"כ הקב"ה אינו מונע מבעל בחירה לעשות כפי רצונו, - ורק לגבי מלכים ושליטים יש הנהגה מיוחדת של לב מלכים ביד ה', שהקב"ה מטה את ליבם כפי חפצו, ומונע מהם מלפעול כפי רצונם.

וא"כ אנו צריכים לידע, שאע"פ שידוע שבתחילה היו כמה אנשי רשע שהיו רוצים להריץ אותנו במריצה למזבלה ר"ל, אך מ"מ כעת לאחר שהם עלו לשלטון, שוב כבר אין להם בחירה חופשית לעשות ככל העולה על רוחם, אלא כעת הקב"ה מטה את ליבם כפי חפצו, עם ההנהגה המיוחדת של לב מלכים ביד ה'.

ויש לפלפל טובא בעניין זה, וכדלהלן.

- א -

דהנה בספר 'עובדות והנהגות' (ח"ב עמ' קנא) הובא בזה"ל: 'כאשר נתייסדה המדינה אמר מרן הגרי"ז זצ"ל, עד עכשיו היו הם סתם 'פוגרומיסטין', אבל מעכשיו הרי הם כבר בכלל לב מלכים ושרים ביד ה'...!'

ועוד הובא שם: 'פעם אמר מרן הגרי"ז זצ"ל, שבפסוק 'היו צריה לראש' כתוב דבר טוב... - כי אם לא היו צריה לראש, הרי הם סתם פוגרומצ'יקים... - אולם אם 'היו צריה לראש' הרי כבר חל עליהם הכלל של לב מלכים ושרים ביד ה'...!'

ועוד הובא שם (בעמ' רג) בשם הרב מנחם פרוש זצ"ל: 'פעם שאלתי את מרן הגרי"ז זצ"ל, האם ה' מאמין בזמנו שיהי' אפשר לנהל אורח חיים חרדי ולשמור את

ומעתה בס"ד נראה ליישב את מה ששאלנו לעיל, מדוע כשבלעם פגש את בלק, הוא לא יעץ לו מייד בתחילה את העיצה להחטיא את ישראל, והרי לעיצה הזו הי' סיכוי הרבה יותר גדול להצליח, מאשר מה שחשב 'שמא אפתנו להקב"ה ויתרצה' כביכול לקלל את ישראל.

דמעתה י"ל, דכיון דבלעם הלך לבלק בעבור שליחותו של בלק בלבד וכנ"ל, א"כ בלעם לא יכל אז לדבר ולעשות ככל העולה על רוחו, כיון שהוא הי' בשליחותו של בלק מלך מואב, ושלוחו של המלך כמותו, וגם על שלוחו של המלך יש את ההנהגה של לב מלכים ביד ה', וכדברי החת"ס הנ"ל.

וכיון שהקב"ה לא חפץ שבניי יחטאו, לכן בלעם לא יכל להשיא אז את העיצה הזו לבלק, משום שהקב"ה היטה אז את ליבו של בלעם שלא יאמר זאת לבלק.

אך לאחר שבלעם ניסה לקלל את ישראל ג' פעמים ולא הצליח, ואז 'ויחר אף בלק אל בלעם ויספק את כפיו ויאמר בלק אל בלעם לקב איבי קראתיך והנה ברכת ברך זה שלש פעמים: ועתה ברח לך אל מקומך...', הרי באותה שעה בטלה השליחות של בלק לקרוא לבלעם, כיון שבלק ביטל את השליחות בפה מלא ואמר לו שיברח לו אל מקומו...

ולאחר שבטלה השליחות, שוב בלעם חזר להיות כאדם פשוט שאינו שלוחו של המלך, - וכיון שלגבי אדם פשוט, הקב"ה בדר"כ אינו מונע ממנו מלעשות כפי רצונו, לכן מיושב שפיר, שרק אז הקב"ה הפסיק למנוע ממנו מלומר לבלק את העיצה להחטיא את בניי, - ודו"ק ונפלא.

[ואע"פ שלהנ"ל באותה שעה חזרה לבלעם הבחירה לעשות ככל העולה על רוחו, מ"מ הוא כבר לא יכל לקלל אז את ישראל, גם אילו הוא הי' רוצה לעבור על ציווי ה', כיון שמאותה השעה הוא איבד את כוחו המיוחד וניטלה ממנו הנבואה, והוא נהי' כאדם פשוט שאין לו כח מיוחד בקללתו (עי' ברש"י כד, יד), ואכמ"ל].

הנה על עצם דברי החת"ס הנ"ל, שגם על שלוחו של המלך יש את ההנהגה של לב מלכים ביד ה', כיון ששלוחו כמותו וכנ"ל, - יל"ע טובא בזה, דהרי שלוחו של אדם כמותו אין הכוונה שהוא כמותו ממש, ויש אחרונים שנוקטים שהמעשה של השליח אינו מתייחס כלל למשלח, אלא רק התוצאה מתייחסת למשלח, והפעולה עצמה מתייחסת לשליח (ואכמ"ל בזה).

ולפי"ז יל"ע מדוע תהי' על שלוחו של המלך ההנהגה של לב מלכים ביד ה', ותינטל ממנו הבחירה החופשית לעשות ככל העולה על רוחו, והרי אינו כמותו של המשלח ממש, אלא רק התוצאה מתייחסת למשלח.

וכן יל"פ בזה עוד ע"פ מחלו' האחרונים, האם יש בכלל שליחות מגוי לגוי, והאם גם לדבר עבירה יש שליחות בגוי, - ולכאוי' צ"ל בזה, שבאמת ההנהגה של לב מלכים ביד ה' חלה על שלוחו של המלך גם באופן שלא חל על השליח דין שליח, ואין זה שייך כלל לחלות וגדדי שליחות, ויל"פ.

לתגובות: קו 'מים זכים' 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

והנה יל"ע בפרשתן גבי המעשה של בלק ובלעם, שלאחר שבלעם לא הצליח לקלל את ישראל כרצונו, הוא נתן לבלק עיצה לפגוע בישראל ע"י שיחטיאום עם בנות מואב והקב"ה שונא זימה וכו'.

ולכאוי' צ"ב טובא בזה, מדוע בלעם לא השיא את העיצה הזו בתחילה, לפני כל הנסיונות שלו לקלל, - והרי הוא ידע שהוא לא יצליח לקלל את ישראל בקלות, שהרי הקב"ה הזהירו 'לא תאר את העם פי ברוד הוא', 'ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה', - ומ"מ בלעם הלך, משום שהוא חשב 'שמא אפתנו ויתרצה', שכביכול אולי הוא יצליח לפתות את הקב"ה שיסכים לו לקלל את ישראל (כמש"כ רש"י כב, כ).

וא"כ צ"ב טובא, מדוע כשבלעם פגש את בלק, הוא לא יעץ לו מייד בתחילה את העיצה להחטיא את ישראל, - והרי לעיצה הזו הי' סיכוי הרבה יותר גדול להצליח, מאשר מה שחשב 'שמא אפתנו ויתרצה' כביכול.

וביותר צ"ב, שלאחר שבלעם כבר ראה פעם אחת שאינו מצליח לקלל, מדוע הוא בכל זאת ביזה את עצמו שוב, וניסה פעם נוספת לקלל, ואח"כ ביזה עצמו שוב וניסה בפעם השלישית לקלל, - ומדוע הוא לא יכל לצאת מזה בכבוד מייד, ע"י שהי' נותן אז לבלק את העיצה להחטיא את בניי, - ומדוע רק לאחר ג' פעמים שלא הצליח לקלל, רק אז הוא נזכר בעיצה הפשוטה והקלה, שאפשר להחטיא את בניי בבנות מואב, וצ"ב.

והנה לפני שנכתוב מה שיש ליישב בזה בס"ד, יש להביא כאן בהקדם את דברי החת"ס שהובאו ב'תורת משה השלם', וכדלהלן.

דהנה המפרשים האריכו לבאר (כ"א לפי דרכו), מה הביאור במה שבתחילה הקב"ה אמר לבלעם 'אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם', ואילו אח"כ כתיב 'ויחר אף אלקים פי הולך הוא ויתציב מלאך ה' בדרך לשטן לו', - וצ"ב מדוע חרה אפו של הקב"ה על בלעם, והרי הקב"ה בעצמו אמר לבלעם ללכת איתם.

וב'תורת משה השלם' (כב, ד, בד"ה ובלק בן צפור) הובא בזה בזה"ל: 'ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההוא', - יתכן לומר שהכוונה שהי' מלך, ולב מלכים ביד ה', והי' יכול להטותו לדבר אחר... - והנה זהו ג"כ תשובת השי"ת 'אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך וגו', פי' כי אם תרצה ברצונך לקלל ישראל, אין מדרך הבורא יתברך לשנות רצון בעל בחירה, וזה אני אומר לך ואם תחטא בזה תיענש.

אך אם לא תלך רק לקריאת האנשים, א"כ תהי' שלוחו של מלך, ואזי אשים רסן בפיך ותדבר אשר אשים בפיך, כי אין בחירה למלך ושלוחו כמותו, - וזהו ויחר אף אלקים פי הולך 'הוא', דייקא שהוא הלך על דעת עצמו לכן חרה אפו עכ"ל, (וכעיי"ז הובא ג"כ בחת"ס עה"ת כב, כב).

והנה לדברי החת"ס הנ"ל י"ל, דלאחר שהמלאך הפריע לבלעם ללכת, והמלאך הזהיר את בלעם: 'ויאמר מלאך ה' אל בלעם לך עם האנשים ואפס את הדבר אשר אדבר אליך אתו תדבר', אזי י"ל שמאז ואילך בלעם כבר נזהר ללכת רק בעבור שליחותו של בלק, ולא בעבור רצונו האישי לקלל את ישראל (משום שהי' די לבלעם בזה שכבר נהי' חגור ברגל אחת...), וא"כ נמצא שכל העת הוא הלך רק בתורת שלוחו של בלק.

הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

במסכתא רשמיא

הפרשה המחכימה

פירוים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה פרשת בלק ובין המצרים תשפ"א גליון 176

בטחון בה' במלחמה

שאלה: מתי הדרך לנצח במלחמה כנגד האויב?

א. במדבר כב, ב: "וירא בלק בן זפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי". פירש רש"י "אמר (בלק לעצמו): אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם (סיחון ועוג), לא עמדו בפניהם (בפני בני ישראל), אנו על אחת כמה וכמה, לפיכך ויגר מואב (מפני העם מאד... ויקץ מואב מפני בני ישראל, ופירש רש"י ויגר מואב שיירא ופחד, וקצו בחייהם)". והיינו שקודם לכן (כא, כג וברש"י) כתוב שכל מלכי כנען העלו לסיחון מס, על שהיה שומרם שלא יכנסו גייסות, וישב ושמרם גם מפני בני ישראל. וסיחון היה גיבור "ואפילו אם היה סיחון בכפר חלש, אין כל אדם יכול לכובשו". ועל גבורת עוג מלך הבשן, מסופר בגמרא (ברכות נד:): שהרים את ההר מעל ראשו להשליכו על בני ישראל ולקוברם תחתיו, אלא שנעשה נס וניקבוהו הנמלים ונפל על צוארו, וכשבא להרימו גדלו שיניו לכאן ולכאן ונתקעו בו ולא יכל להוציאו.

נמצא שני מלכים גדולים ועצומים שהיו האומות בטוחים שיוכלו להישען עליהם, לא עמדו בפני בני ישראל, ולפיכך פחדו מואב ולא ידעו מה לעשות כנגדם. וכבר כתבנו במקום אחר כיצד הקדוש ברוך הוא נלחם להם לישראל, וכל הגויים כאין כנגדו, וגם כשבני ישראל נוצחים, אין זה מגודל כוחם, אלא רק משום בטחונם בה' ומשענתם עליו יתברך. ומזה נבין שאין לנו לבטוח בשום בריו בעולם, גם על מי שנראה חזק ביותר, וכמו שנאמר (דמיה יז, ה) "ארור הגבר אשר יבטח באדם... ומן ה' יסור לבו", ואמר (תהלים קמו, ג) "אל תבטחו בנדיבים בכן אדם שאין לו תשועה". אלא יש לבטוח רק על הקדוש ברוך הוא'. ובפרט אנו בני הדור האחרון, שעלינו נאמר במשנה (סוטה מט:): ש'אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים', ולכן עלינו לחיות זאת בחוש ולתת בטחונינו רק בה', ולא בשום גורם אחר או אומה מסויימת וכדומה. ולהלן (את ג) הוספנו עוד בזה.

תשובה: הדרך לנצח במלחמה כנגד האויב, היא רק על ידי בטחון בה'.

התאגדות בצרה

שאלה: מתי יכול לגרום לשני יריבים להתאחד ביניהם?

ב. במדבר כב, ד: "ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחזכו הקהל את כל סביבותי". פירש רש"י "הלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר (בראשית לו, לה) 'המכה את מדין בשדה מואב', שבאו מדין על מואב למלחמה, (וכיצד יתכן שמואב מתחבר כעת עם מדין). אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם". וכן כתוב (בראשית לו, לה) "וימת חושם וימלוך תחתיו הדין בן בדת המכה את מדין בשדה מואב", ופירש רש"י "שבא מדין על מואב למלחמה, והלך מלך אדום לעזור את מואב. ומכאן אנו למדים שהיו מדין ומואב מריבים זה עם זה, ובימי בלעם עשו שלום להתקשר על (להלחם כנגד) ישראל". ומבואר שעל אף שמדין ומואב נלחמו זה עם זה, בשעה שפחדו מישראל, נתחברו יחד להתגבר כנגדם.

וכל שכן אצל בני ישראל שייך שמתאחדים בעת צרה, כלשון הספר 'דבר בעתו' (להגרי"א הכהן הנדל אב"ד קרעווא-פיטערקוב תרנ"ט, דרוש לפרשת שקלים דף ט:): "דברי ימינו ילמדנו, והנסיון היומי יורה לנו כי בכל העתים אשר מצאונו צרה ויגון ממקרי העולם ופגעיו, או מן חמס צוררים אשר לְדַמְנו יארבו, יתאחדו ויתלכדו כל הדעות השונות בנו, כל הלבבות הרחוקות אלה מאלה יתאחדו ויתאימו יחד להיות לעזר וסעד חד לאחד לחלצו ממצר, לעודדו ולהזיזו ולהקימו אחרי נפלו, בכל האמצעים הדרושים לו עזר ותמיכה, כי דמי האחים הנוזלים בכל הלאום כאחד, לא יוכלו להתאפק ולהתעלם לעתות בצרה ולעמוד מרחוק".

מזה נלמד על כוחות נפש חשובים החבויים בנו, בהם ניתן להשתמש לתועלת במקרים מסויימים הנצרכים, כמו שהיה עם מלמד בחיידר שנקלע לבעיה חינוכית שלא מצא לה פתרון. שני תלמידים בכיתה רבו זה עם זה, ובמשך הזמן החריפה השנאה ביניהם, המלמד ניסה לדבר על לבם – אך ללא הועיל, ביקש מתלמידיו שינסו להשלים ביניהם וגם זה עלה בתוהו. הואיל ולא מצא שום דרך להשלים ביניהם, החליט להרחיקם לזמן מה. לאחר ימים מועטים השלימו ביניהם, שכיון שלא מצאו חברים להתיידד עמהם, הוכרחו להשלים ביניהם, ואז חזרו כל הילדים להתחבר איתם. ונלמד גם להנהגת כלל האומה, שאם חלילה באים אויבינו להזיקנו, עלינו להתאחד לאומה שלימה בשלום, וכעין מה שכתב ה'שואל ומשיב' (דברי שאול להגרי"ש נתנון, פרשת לך לך דף טו:): 'כבר נודע בקורות הדורות, כי בעת

¹ להלן (דברים ח"א ח, יז-יח 'סחי וטעם יד') הבאנו עוד שעל האדם מוטלת חובה לזכור בכל עת כי כל נצחונותיו, עסקיו ועניניו המצליחים, אינם בכוחות עצמו כלל, אלא הכל מאתו יתברך.

כל הזכויות שמורות טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

אשר בא אויב להלחם עם יושבי הארץ, אז אם יושבי הארץ חכמים – צריכים להשלים זה עם זה, ויהיו לאגודה אחת. כי אם יהיו בקיעים (ומחיצות) ביניהם, מה ניקל לאויב להשלים עם צד אחד ולכבוש תחת ידו, והנסיון הורנו כל זאת.¹

בפרט שדבר זה בעצמו שנמצאים בשלום, גורם לסייעתא דשמיא לנצח במלחמה, כמו שאמרו חז"ל (רבי אבא בן כהנא בירושלמי פאה ד: ורב שמואל בן נחמן בדב"ר ה, ט) "דורו של דוד (ושאלו) כולם צדיקים היו, ועל ידי שהיה להן מלשינים, היו יוצאים במלחמה והיו נופלים... אבל דורו של אחאב, עובדי עבודה זרה היו, ועל ידי שלא היה להן מלשינים, היו יורדים למלחמה ונוצחין". ואף מידת הדין אינה פוגעת במקום שיש שלום, כמו שאמרו חז"ל (ב"ר לח, ו. וזוהר בראשית פרשת מקץ ר: וכעין זה במדב"ר יא, יא. תנחומא פרשת שופטים יח, פרק השלום שבסוף מסכת דרך ארץ פרק ט, ורש"י בראשית יא, ט. ועיי' בשמו"ר מא, א) בזמן שיש ביניהם שלום ואין בהם שנאה, הקדוש ברוך הוא מרחם עליהם ואין הדין שולט בהם, ואפילו שכולם עובדים עבודה זרה, אם הם בשלום זה עם זה, אין הדין שולט עליהם. וזהו שאמר הכתוב (חושע ד, יז) "חבור עצבים אפרים, הנח לו", אם ישראל הנקראים אפרים הם בחיבור ואחדות אחת, אפילו עובדים לעצבים שהוא העבודה זרה, הנח לו מלהענישו. תשובה: גם שני יריבים משלימים ומתאחדים כשיש צרה משותפת, ובזכות השלום שביניהם מרויחים גם סגולה לנצחון.

בטחון בבשר ודם

שאלה: מהי הגנות הגדולה לסמוך ולבטוח על אחרים ולא על הקדוש ברוך הוא?

ג. במדבר כב, ה: "הֲזֵה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם, הֲזֵה כִסֵּה אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ". פירש רש"י "סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו, עמדו עליהם (ישראל) והרגום". מבואר שכיון שראו מואב שבני ישראל התעצמו והתגברו על סיחון ועוג שהיו לפניהם ושמרו עליהם (וכמו שפירש רש"י גם בפסוק ד ד"ה אל' כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם), פחדו מאוד כעדות הפסוק "ויגר (מלשון פחד) מואב מפני העם (בני ישראל) מאוד", וניסו למצוא דרכים להתגבר עליהם.

וכיון שהיו מואב סבורים שסיחון ועוג הם אלו ששומרים עליהם, מובן שמיד כמותם פחדו פחד גדול, בחושבם: מה יהיה מעתה... ומזה צריך ללמוד שמי שסומך על בשר ודם, לא ישאר זמן רב בטחון זה, שכן יבוא יומו ומה יהיה אז, כמאמר דוד (תהלים קמו, ג) "אל תבטחו בנדיבים, בן אדם שאין לו תשועה, תצא רוחו ישוב לאדמתו, ביום ההוא אבדו עשתונותיו", שהרי 'סוף כל אדם למיתה' (ברכות יז. מדרש אותיות רבי עקיבא נוסח א אות ת, וילקוט שמעוני איוב מב, תתקכח), וכיצד יבטח על בשר ודם, ש'היום כאן ומחר בקבר' (ברכות כח: לג.). **וגם** בעת חיותו של בשר ודם, אינו כל יכול, שהרי הכל תלוי בהחלטת הקדוש ברוך הוא, ולכן המוסר בטחון בידי בשר ודם – מפסיד בכך, כלשון חובות הלבבות (הקדמה לשער הבטחון, שער ד') "שהעבד חייב לבטוח על אדוניו, מפני שאם איננו בוטח באלקים – בוטח בזולתו, ומי שבוטח בזולת ה' – מסיר האלקים השגחתו מעליו ומניח אותו ביד מי שבטח עליו" (וכמו שהרחבנו בשמות יג, כא 'השגחת הבורא'). ולעיל (באות א) כתבנו עוד קצת בזה.

תשובה: אין לאדם לסמוך ולבטוח על בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר, והבוטח בו, הקדוש ברוך הוא כביכול מסיר מעליו את השגחתו ומוסרו ביד מי שבטח בו, ויוכל ליפול בדרכו.

ימי בין המצרים / מקצת מחובת האבילות על חורבן הבית, ואמירת 'תיקון חצות' בבין המצרים

ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש² וצער השכינה³, ויאמר 'תיקון חצות' בכל לילה מנקודת חצות⁴ עד עלות השחר (כף החיים א, יז), ואפילו מזמור אחד או כמה מזמורים על חורבן בית המקדש וגלות השכינה⁵. בפרט בבין המצרים ובתשעה באב שהם זמנים המיוחדים להתאבל על ירושלים⁶, ולכן אומרים בהם 'תיקון רחל' אף ביום (לאחר חצות)⁷. לפיכך גם חלק מבני אשכנז שלא החמירו כל השנה לומר 'תיקון-חצות', ב'בין המצרים' הקפידו על כך יותר⁸, ואז יש ענין לאומרו אפילו אם אומרו בלא הרגש⁹.

² שולחן ערוך (או"ח א, ג).

³ כפי שאמר המגיד לבית יוסף (המעשה הידוע בליל שבועות, מובא בשל"ה מסכת שבועות פרק ג' מזה אות ה) "אשר כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובתך אשפתות וכו', ואילו הייתם משערים אחד מאלף אלפים רובו רבי רבנות מהצער אשר אני שרויה בו, לא היתה נכנסת שמחה בלבכם ולא שחוק בפיהם, בזכרם כי בסיבתכם אני מושלכת בעפר". וזוהר במדרש הנעלם מובא, שלחו בני ארץ הקודש וכו' שאנו רואים בכל יום את ההיכל חרב ושועלי המדבר נכנסים ויוצאים ויענים שורקים בתוכו ואנו רואים ובוכים, ובעוד אנו יושבים נבוכים ופיותינו שוכבים בעפר, אנו שומעים קול נעימות רגליה (של השכינה) בשלש משמרות הלילה, שיורדת ורואה את היכלותיה איך הם חרבים ונשרפים, היא נכנסת מהיכל להיכל וממקום למקום, וגועה ומייללת ובוכה עלינו ועל נפשינו, ואנו מתעוררים לקול נעימות בכייתה ויללותיה, ורוחנו הולך אחריה ופורח אצלה, ולפי שעה פורחת והולכת, ולא שמענו ולא ידענו כלום כי הלכה, ונשארנו נבוכים נרדמים בלי רוח ודעת, צועקים ואומרים איכה.

⁴ ה'משנה ברורה' כתב (בשם כמה אחרים) שהעת להתאונן על החורבן נכון יותר שיהיה קודם חצות מעט, אבל האר"ז לחכמי הקבלה כתבו שדבר בעתו מה טוב לאומרו ברגע חצות (כמו שהביא הג"ר שריה דבליצקי זצ"ל בקונטרס 'תיקון חצות' פרק ב).

⁵ וכן כתב בשולחן ערוך הרב (א, ב מהדו"ת) "ראוי לכל ירא שמים וכל החיל אשר נגע ה' בלבו, לקום בחצות לילה ולקונן מעט מזמור 'על נהרות בבל' וכיוצא בו על חורבן בית המקדש וגלות השכינה". והגה"פ שיינברג זצ"ל התאונן על כך שאצל רוב בני התורה השוקדים על תלמודם בשעות הלילה, נקל לקיים תיקון חצות כל השנה (ובפרט בשעות חורף שהחצות אינו מאוחר מאוד), ומכל מקום נמנעים בחושבם שהוא שייך לבעלי מדרגה גבוהה, ברם מעיקר דין זוהר (פרשת ויקהל קצה) הוא לומר 'על נהרות בבל' או מזמור אחר, ושאר התחינות והמזמורים הם חוספות מהאר"ז ובעלי הקבלה. ולכן מי שער באותו הזמן, יפסיק מתלמודו לזמן מועט ויאמר פרק זה על מקומו ביגון ואנחה, וימשיך בתלמודו, או שיאמרנו בגמר לימודו עד עלות השחר כנ"ל.

⁶ כתב האר"ז (שער הכוונות דרושי חג השבועות דרושי א) "ענין בין המצרים והם כ"א ימים שבין י"ז לתמוז עד תשעה באב, מנהג טוב וכשר הוא מאוד לכל בעל נפש לשבת באבילות אחר חצי היום בכל אלו הימים ולבכות בכיה ממש על חורבן הבית, וטעם היות זה אחר חצות היום הוא, כי אז הוא התעוררות הדין בסוד 'כי ינטו צללי ערב' אשר לסיבה זו נשרף ההיכל אחר חצי היום. ודבר זה עושה 'תועלת גדול' בנפש האדם. וענין 'תיקון חצות' (של חצות הלילה, אין צורך להזכירו, כי אפילו בכל שאר הלילות צריך להתאבל על החורבן (עיי' בשולחן ערוך סי' א, ובמשנה ברורה שם ס"ט ט), ומכל שכן בלילות בין המצרים שצריך להוסיף בכייה, ועליו נאמר 'שמחו את ירושלים וגו' שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה' (ישעיה סו, ט). וכן כתב הרמח"ל (קיצור הכוונות, בין המצרים) כי 'באלו ה"א ימים שיש בין י"ז תמוז לט' באב, צריך לבכות על החורבן בחצות היום, כי באותה שעה הדינים מתגברים הרבה'.

וכך היו מצטערים על חורבן הבית במשך הדורות¹⁰, אך לדאבונו בזמנינו לא ניכר הדבר כל כך¹¹, משום הריחוק בינינו לבין הרחוקות, וכן משום חסרון הידיעה למה שהיה בזמן בית המקדש¹², ובאמת מי שאינו מרגיש בחסרון בית המקדש – מראה שיש לו חסרון ביראת שמים¹³, ולכן עלינו ללמוד ולהתבונן בדברים שהיו בזמן שבית המקדש היה קיים, ועד כמה חסרנו בחורבנו, ואז נרגיש יותר בחסרונו¹⁴.

וצריך לדעת כי עצם מה שלא מתאבלים על ירושלים – גורם לאריכות הגלות רחמנא ליצלן¹⁵, וירושלים לא תבנה – עד שישתוקקו אליה בני ישראל בתכלית התשוקה¹⁶, ויבקשו עליה¹⁷ באמת¹⁸, לכן עלינו להתבונן בדבר זה יום יום ולהקפיד בהלכות המזכירות את

7. **כתב החיד"א** (יוסף אומץ סי' כא) שנהגו לומר 'תיקון רחל' שאומרים בתיקון חצות בחצות לילה, שפסוקים אלו מיוסדים על בכיה והספד על חורבן הבית. והוסיף שגם בערב תשעה באב אחר חצות יש לומר תיקון חצות, וכן כתב הגר"ח פלאגי' (רוח חיים אות ה), וכן הביא ה'בן איש חי' (ש"א פרשת דברים אות כה), והכף החיים (תקנא, רכג). אבל הפרי מגדים (או"ח באשל אברהם תקנא, מה) והביאו הביאור הלכה (תקנא, יז ד"ה בחפית) כתב שבערב שבת, וכל שכן בראש חודש, וכן בערב תשעה באב לא אומרים תיקון חצות.

וכתב הבן איש חי שאף בליל תשעה באב אחר חצות לילה אומרים 'תיקון רחל' [וכעין זה ראה ביוסף אומץ סי' כא], ברכי יוסף (תקנב, יא בשם מהר"ם זכות), זכר דוד ממדינא (ח"ג דף שטו), מועד לכל חי (מהגר"ח פלאגי' ט, טז), כף החיים (מהגר"ח סופר א, יד. תקנא, רכג) ונתיבי עמ' (א, א), אבל ביום לא אומרים תיקון רחל, אף שאומרים אותו בכל יום מיום י"ז בתמוז עד תשעה באב [ואף שבש"ת ורע אברהם (ח"ג הלכות תשעה באב תקנא, א) כתב לומר תיקון חצות ביום, אבל החיד"א בשו"ת יוסף אומץ סי' כא] כתב שלא לאומרו, ושכן מנהג ירושלים].

8. **מגן אברהם ומשנה ברורה**: 'ובכונות האר"י' (ספר הכונות עמ' ה, שער הכונות ענין בין המצרים עמוד רה, ופרי עץ חיים שער חג השבועות פ"א) כתב שיתאבל בימים ההם (של בין המצרים) אחר חצי היום, ויבכה כמו חצי שעה" [מגן אברהם (או"ח תקנא, מה. והובא גם בבאר היטב ס"ק מ), משנה ברורה (ס"ק קג) ויסוד ושורש העבודה (ט, סוף יא). ושמעתי בשם הגה"צ רבי דן סגל שליט"א, ד'כמו חצי שעה' הכוונה למינימום, דפשוט שעדיף יותר].

החתם סופר זצ"ל: בזמנו היו אומרים בציבור את ה'תיקון חצות' עם החזן הרב סופר, יום אחד הוצרך להיעדר החזן ולכן הגישו בחור אחר להיות במקומו, אך אותו בחור לא בכה בתיקון חצות, אז אמר החתם סופר שכנראה הוא מן הפורקי עול (ויש אומרים שאמר: כנראה הוא מכת ש"צ י"ט).

החפץ חיים זצ"ל: 'היה נוהג בימי בין המצרים לומר 'תיקון חצות' לאחר חצות היום ברוב עם, אף שבשאר ימות השנה לא הקפיד על הנהגת המקובלים (שהביא המשנה ברורה' א, ט) לומר כל לילה תיקון חצות" (שיחות החפץ חיים עמ' יט, וכל כתבי החפץ חיים).

הגר"ש גאנצפריד זצ"ל: "וראו לכל ירא שמים לעשות תיקון חצות בכל יום [בבין המצרים] לאחר חצות היום" (קיצור שולחן ערוך קכב, א).

הסטייפלר זצ"ל: "אבא (בעל הקהילות יעקב) זצ"ל סיפר שבישיבת נובהרדוק היו אומרים בצהריים בבין המצרים חצי שעה תיקון חצות, כמו שכתוב במשנה ברורה. (ואף) אבא זצ"ל היה אומר תיקון חצות בשלושת השבועות באמצע היום" (עדות בנו הגר"ח קנייבסקי שליט"א ב'דרך שיחה' ח"א עמ' תרט).

הגר"ש ז"א איערבאך זצ"ל: "שנים רבות נהג רבינו הגר"ש ז"א לפרוש עם עוד יחידי סגולה בצדדי היום לעזרת הנשים שבהיכל ישיבת 'עץ חיים' לאמירת 'תיקון חצות'. ואמר: בצעירותי היו כל הציבור אומרים תיקון חצות, גם הצעירים... [אבל היום לא נהגו כל הציבור לעשות כן, כיון שהאוריה בהרגשת החורבן נתמעטה הרבה] (הליכות שלמה עמוד תיב). [עוד סיפר הגר"ש ז"א (הובא בספר 'עניניו מכלל יופי' מהגר"א בנבצל שליט"א) ששמע מאיש נאמן מארץ הונגריה שבשלושת השבועות התאספו במקומו לשבת על הארץ ולקונן על שריפת בית המקדש, והייתה הזעקה והבכיה של המון העם, עולה עד לרקיע. ואותו האיש אמר, שגודל הבכיה היה כזה שהרגשתו הייתה שאינו יודע אם כאשר נחרב הבית, היו בכיות כמו הבכי הזה, עד כאן. וכשהוא הדברים להגר"ח קנייבסקי שליט"א, זלגו עיניו דמעות (י"ט)].

הגר"ש וואזנר זצ"ל: מובא בקובץ בית לוי (חוברת יג עמוד כב אות ה. ובספר על מועדים עמוד שצג) שנהגים לומר תיקון חצות כמוכא במשנה ברורה.

הגרא"ל שטיינמן זצ"ל: "ראוי לאברכים לומר 'תיקון חצות' בצהריים של ימי בין המצרים, כמו שכבר מוזכר במשנה ברורה (הנ"ל). ואמר לצלם 'תיקון חצות' ולחלק, ואף על שולחנו היה מונח אז כל התקופה 'תיקון חצות'" (כאיל תערוג בשם כתבי צדיק כתר). ובהודגמות אחרת אמר שאם את המינימום הזה לא נעשה לומר 'תיקון חצות' לפחות בבין המצרים, אם כן כיצד נוכל להגיע לאבילות. **גם** ביום ז"ך תמוז (בין המצרים) התשע"ז (פחות מחצי שנה קודם פטירתו), נשאל מנכדו: האם יש ענין לעשות תיקון חצות כמוכא במשנה ברורה. והשיב: בודאי ראוי לעשות כן, וכך אני נהגתי כל השנים, רק בזמן האחרון איני עושה, מפני חולשת כוחי. והוסיף אחד מבני ביתו שהרבה פעמים היה הרב מעורר על כך את האברכים לומר כן, וכן הזכיר זאת בשיעורים בשנים קודמות.

הרה"ג יוסף דוב ספטימוס שליט"א מתפרח: "אף על פי שאנחנו פוטרם את עצמנו מלקיים (את) דברי האר"יז' בטענה שאין בכוחנו לבכות בימים אלו כל יום חצי שעה, מכל מקום האם אפשר ליפטר בלא כלום? ואם אי אפשר לבכות – אבל אפשר לומר (את) התהלים והפסוקים בלי לבכות, וגם זה שווה הרבה... ואם אי אפשר חצי שעה – אז יעשה כפי יכולתו, ו'אחד המרבה ואחד הממעט' ובלבד שיכוין לבו לשמים" (מנחות קי.). (קרא עלי מועד פ"ב הע' כד).

9. **בשו"ת רב פעלים** (סי' א) כתב שיש מעלה לומר 'תיקון חצות' בכל לילות השנה גם בלא הרגש וכוונה. והגר"א ויינטרוב זצ"ל כתב (במכתב לישיבת 'גאון יעקב') שבשאר השנה אין לומר בלא הרגש, אבל בבין המצרים יאמר אף בלא הרגש [ולפחות יאמרו המזמורים בתחילת סדר שני].

10. **כתב ב'בינה המקדש'** (להגר"ש ברעודה עמ' צב) 'בדורות האחרונים, ובפרט בדרור זה, כ"כ חלשה ההתאבלות הלבבית בקרב העם, עד שראוי להשתומם על זה בתכלית ההשתוממות. אבותינו סיפרו לנו, שברוב תפוצות הגולה... בתשעה באב גופא, היו כל ישראל, מנער ועד זקן, נראים ומרגישים כאבלים ממש, ובשעת אמירת הקינות היו עיניהם זולגים דמעות ממש, מרוב שברון לב וצער ויגון ואנחה... אמנם בזמננו, אוי לאנשים שכך שומעות, אוי לעינים שכך רואות, בניהם ובשפתיהם מקוננים, וליבם רקח מכל רגשי אבילות..."

11. **ספר יבנה המקדש** דלעיל, סידור היע"ב ק"י דלהלן, ואהל רחל מהגר"ש ז"א איערבאך (אלול, ימי הביקור, עמ' קלה).

12. **על** פי ספר יבנה המקדש (מהגר"ש ברעודה, עמ' צב-צו, קא) והוסיף (שם עמ' צח) טעם שלישי, שהוא משום הטעות שכאילו כבר נגאלנו. ויש טעם נוסף, שאנשים היום מאד טרודים ומבולבלים בעסקיהם ולא נותנים לב להתבונן על צרת החורבן וחסרון השראת השכינה.

13. **הגה"צ רבי שלמה וולבה** (עלי שור ח"ב עמ' תז) בשם חידושי הרי"ם (ספר הזכות עמ' סא) ועוד, עיין שם. וכן משמע ביסוד ושורש העבודה (שער תשיעי פרק יא) שכתב 'ונהגו להתאבל בין המצרים, איש איש כפי יראתו מהבורא יתברך שמו'. וכן מבואר בהערה 8 לעיל מהמעשה שהיה אצל החתם סופר.

14. **שערי** בית ה' (עמ' צג) שתחילה עלינו להבין מדוע בית המקדש 'סור' לנו, ואחר כך נתבונן בצער השכינה שמכאן זה, עיין שם בהרחבה. ובפלא יועץ (ערך אבילות) כתב "אבלות על חורבן בית המקדש הוא דבר תלוי במעשה, ובפרט בזמן בין המצרים... אמנם לא המעשה עיקר, רק צריך לדעת להיות עין במר בוכה ולב נשבר ונדכה, כאבל אם קודר יאנה בשברון מתנים על צער השמים, והכל לפי הידיעה ולפי רוב האהבה ולפי זכות הנשמה. והן אמת כי לדוננו מאוד, ואין אתנו יודע מה חסרנו ומה אבדנו ומה גרמנו בעוונותינו הרבים, ומהו גלות השכינה, ועד היכן מגיע מקום צערה וצער העליונים והחתונים, על זה ידעו כל הדוים". ולכן עלינו מוטל ללמוד ולהתבונן בספרים בזה, ובוה נבין את החסרון הגדול בחורבן ירושלים.

15. **כתב בסידור היע"ב** (הלכות ת"ב, דלת ב חלקו ו אות טז) "אלמלא לא היה אלא עונן זה בידנו שאין מתאבלין על ירושלים כראוי, די להאריך גלותינו, והיא בעיני הסיבה קרובה, היותר גלויה עצומה וחזקה לכל השמדות הגדולות הנוראות המבהילות הרעיונים אשר מצאנו בגלות, בכל מקומות פזרוננו על צוארנו נרדפנו, לא הונח לנו להרגיע בגוים עם שפלותנו עניינו ומרודנו, לפי שיצא האבל הלו מלבנו, בהיותנו שוקטים בארץ לא לנו, שכתנו את ירושלים, ולא עלתה על לבבנו. על כן כמת מלב נשכחנו, מדור לדור נוסף יגון על יגוננו ומכאובינו. (א"ה) כעין זה כתב המשך חממה ויקרא כו, מד). **וכל** אוהב אמת יודה לדברינו, וכאשר יוכיח הנסיון ביחוד ביום ט"ב המר, מי ומי מתאבל ונאנח על חורבן הבית ושמות ארצינו כראוי ממעמקי הלב, כמה דמעות נשפכות על זאת, ואין צריך לומר בשאר ימי השנה, אין זוכר ואין פוקד, ואין דובר דבר ממנה, אפילו במחשבה לא בא זכרונה, כאילו מקרה היה לנו...". **והיינו** כמו שנתבאר במקום אחר שכן הטביע ה' בעולמו, שכפי ההערכה שיש לאדם על אותו הדבר – כך גם הדבר בעצמו פועל ומשפיע עליו, כדרך שכתוב אצל דוד המלך

חורבן הבית¹⁹, להתפלל על כך²⁰, ולפחות לכוון בתפילות המיוחדות על זה כמו בברכת 'בונה ירושלים' בתפילת שמונה עשרה ובברכת המזון וכדומה²¹. גם להתחזק בדברים שבין אדם לחבירו, שכיון שזוהו שגרם לחורבן – בודאי יהיה בכוחו לבנותו²².

ניתן לקבל במייל 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לתנאים), וכן 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (מעלת אותו היום ושהכל חולך אחר ההתלהב). וכן לרכוש: שלום רב (על שאלת שלום הארת פנים), הפרשה המחכימה (שבטעם חלקים, חכמה ומוסר אקטואליים על התורה), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), תורת עשר המכות (סיכום הערות בענין עשר המכות בדרך הפרטים), זמנים ומועדים (ביאורים ובידורים, ופולמוס בעניני מועדי השנה בחודשי סליו עד אב, בהלכה ובדרושה), בזאת תבחנו 6.30 שאלות על הש"ס מכת"י טרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שתשובותיהן במסכתות אחרות), אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל). ברורי הלכות – איסור והיתר' בשר וחלב ותערובות (י"ד סימנים 15- ק"א, סיכום מפורט בעיקר הסוגיות ומפרשה עד להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בהדים ומאירים, ובסופו קצת שאלות חידות למעשה). בטלפון: 02-5864229 בפקס: 02-5861245 (לציון: עבור בן-דוד ולברר בקתלב) וברוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM

(מלכים א' א, א) 'ולא יחס לו', דמחמת שזלזל כביכול בהשפעת הבגדים לכן הוא גם לא נשפע מהם ולא יכל להתחמם על ידם [כביאור הגר"ח פוברסקי זצ"ל (מראשי ישיבת פוניבז)]. והעירוי שבפשוטו משמע שהיה הדבר אצלו כעונש ולא בטבע, שהרי היה זה רק בסוף ימיו וכן רב לאחר אותו מעשה (ויש לדחוק שהדבר ארע לו מיד לאחר אותו מעשה, אלא שבעודו צעיר לא הוצרך כל כך לחימום הבגדים משא"כ בקנותו), ועוד שמקור הענין נאמר בגמרא (ברכות סב): 'כל המבזה את הבגדים – סוף אינו נהנה מהם, שנאמר והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחס לו', ומשמע שהדבר קורה רק לאחר זמן (ויש לדחוק ד'סוף' היינו שמכאן מה שמבזה נמצא שלבסוף דהיינו 'לאחר מכן' לא יתנה מהבגדים)]. כך דבר בנין בית המקדש שכפי ההערכה אליו – כך היא תחזור אליו.

16. ספר הכוזרי (מאמר ה' סוף אות כז) 'גם מי שמעורר בלב בני אדם אהבה למקום הקדוש הזה ראוי לשכר בלא ספק והוא מקרב עת בוא תקותנו, כמה שנאמר (תהלים קב, ד) 'אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחנונו, ואת אומרת ירושלים לא תבנה כי אם כאשר ישתוקקו אליה בני ישראל תכלית תשוקה עד אשר יחנונו את אבניה ואת עפרה'.

17. כתביעת הנביא (ירמיה ל, ז) 'ציון היא דורש אין לה', ודרשו חז"ל (סוכה מא). 'מכלל דבעיא דרישה'. ולא יאמר מה העויל בבקשתי, אחר מה שביקשו כל הגדולים שלפני, כי גם זה נחת רוח לפניו יתברך, ועליו לעשות את חובותינו, וכמו שהרחיב הרמח"ל (מסילת ישרים פרק יט) 'בתנא דבי אליהו (רבה, פרק ד) אמרו: 'כל חכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמיתו, ומתאנח על כבודו של הקב"ה... כל ימיו, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש ולישועה שתצמח בקרוב ולכינוס גליות, וזכה לרוח הקדוש בדבריו... החסיד כזה מלבד העבודה שהוא עובד במעשה מצוותיו על הכונה הזאת, הנה ודאי צריך שיצטרע תמיד צער ממש על הגלות ועל החורבן, מצד מה שזה גורם מיעוט כביכול לכבודו יתברך, ויתאוה לגאולה, לפי שבה יהיה לעילוי לכבוד השם יתברך... ואם יאמר אדם: מי אני ומה אני ספון שאתפלל על הגלות ועל ירושלים וכו', המפני תפילתי יכנסו הגליות ותצמח הישועה? תשובתו בצדו, כאותה ששינו (פנהרין לז). 'לפיכך נברא אדם יחידי, כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם', וכבר נחת רוח הוא לפניו יתברך שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זה, ואף שלא תעשה בקשתם מפני שלא הגיע הזמן או מאיזה טעם שיהיה, הנה הם עשו את שלהם והקב"ה שמח בזה... ועל העדר זה הדבר התרעם הנביא (ישעיה נט, טז) 'וירא כי אין איש, וישתומם כי אין מפגיע (מתפלל לכבודו)', ואמר (שם סג, ה) 'אביט ואין עוזר, ואשתומם ואין סומך', ואמר (ירמיה ג"ל) 'ציון היא, דורש אין לה, ופירשו חז"ל 'מכלל דבעיא דרישה' (שממה שהתלונן הנביא שלציון-ירושלים אין דורש, מוכח שצריך דרישה אחרת). הרי כאן שחייבים אנוהו בזה, ואין לנו ליפטר מפני מיעוט כתנו, כי על כיוצא בזה שינו (אבות ב, טז) 'לא עליך המלאכה לגמור, ואי אתה בן חורין ליבטל הימנה'... וכמו שכתב בתנא דבי אליהו שהוכרחי (שצריך האדם להיות) 'מתאנח על כבודו של הקדוש ברוך הוא ועל כבודו של ישראל' (עד כאן לשון הרמח"ל). ואולי על זה אמר הנביא (מלאכי ג, א) 'פתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים' (מלאכי ג, א), כי כאשר באמת אתם מבקשים אותו – או 'פתאום יבוא אל היכלו'. גם בקינה שאומרים (בני ספרד) בתשעה באב 'שכינה צועקת בהרע' אומרים על השכינה את סדר עזיבתה מבית המקדש 'פנתה מן הכרוב אל מפתן דוכני וכו' ונאמה אלכה ואעזבה להמוני, עד אשר ישוטטו לבקש את דבר השם... ונאמה את פני מהם אסתירה, עד אשר יאמרו למה תישן עורה, עד אשר יאשמו וביקשו פני'. הרי גם כן שהשכינה עזבה את מקום המקדש עד שביקשו אותה וידרשוה.

18. כמו שהבאנו במקום אחר שלפחות יהיה הבקשה לצרכי הקדוש ברוך הוא כמו לצרכינו.

19. כגון לשיר אמה על אמה זכר לחורבן בכניסה לבית, לשיר מנה אחת בסעודה, ואיסור השמעת כלי שיר ושאר פרטי הדינים (שנזכרו בשולחן ערוך או"ח סי' תקס).

20. כתב הרמח"ל (מסילת ישרים, פרק יט) 'ויתפלל תמיד על גאולת בני ישראל והשבת כבוד שמים לעילוי. ואם יאמר אדם: מי אני, ומה אני ספון (חסוב) שאתפלל על הגלות ועל ירושלים וכו' כנ"ל בהערה 17.

וכן כתוב (תהלים ד, ב) 'ה' משמים השקיף על בני אדם, לראות היש משכיל דורש את אלקים', הקדוש ברוך הוא מתפש מיהו באמת דורש את אלקים – את גילוי כבוד השכינה. ואולי זה גם מה שאמר (ירמיה ב, ח) 'ותופשי התורה לא ידעו'. [נפרט בימים הנוראים יש לדורש את ה', ככתוב (ישעיה נה, ו) 'דרשו ה' בהצאצא, קראוהו בהיותו קרוב', ופירשו בגמרא (ביבמות מט): שמדבר על עשרת ימי תשובה. אבל על כל השנה נאמר (תהלים קה, ד) 'בקשו פניו תמיד']. ובאמת שטבע ישראל לדורש ולבקש על המקדש, כאומרים במדרש (ב"ר יג, ב) על הפסוק 'וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ', שכל תפילתם של הבריות היא רק על הארץ, ה' עשה שתוציא הארץ פירות, שתצליח תבואת הארץ, וכדומה, וזהו 'וכל שיח' (שאין שיחה) אלא תפילה כדלהלן במדרש שם ס, ד) 'השדה' שתתן תבואתה שבוה תלויים חיים. מה שאין כן תפילתן של ישראל אינה אלא על בית המקדש, כלומר: מתי יבנה בית המקדש, שהרי כל טובתם וישועתם היא רק בבנין בית המקדש. שנקרא 'שדה' (כדלהלן במדרש שם כב, ז) אין שדה אלא בית המקדש, עיני שם. אלא שמסתמא חומר הגוף על ידי היצר הרע מנסה להשכיח זאת מהאדם, ועל מי שהצליח על היצר אומר הקדוש ברוך הוא: 'ה' משמים השקיף... לראות היש משכיל דורש את אלקים'. ובזה (פרשת פינחס ר"א. והבא ביסוד ושורש העבודה י"א, ב) מבואר כי תחילת דינו של האדם בראש השנה הוא על מה שלא דאג על כבוד השכינה שלא יתחלל בארץ, עיני שם. (ואפשר שלכן על זה מוסב עקר תפילות ראש השנה, 'מלך על כל העולם כולו בכבודך... וידע כל פעול כי אתה פעלתו' וכו'). וראה בהערה בסמוך בדבר אותן אלפי איש שנפלו בימי דוד, על שלא תבעו את בנין בית המקדש.

21. עלי שור (ח"ב עמ' תח) "בשש ברכות אנו מתפללים בשמונה עשרה על הגאולה האחרונה, מוחיה המתים, גואל ישראל, מקבץ נדחי עמו ישראל, בונה ירושלים, מצמיח קרן ישועה, המחזיר שכינתו לציון. לכל הפחות שתי הברכות המתייחסות לבנין ירושלים והמקדש נתפלל בבין המצרים בשימת לב מרובה: בונה ירושלים והמחזיר שכינתו לציון. ובברכת המזון מיד אחרי ההודאה על הארץ והמוזן אנו מבקשים רחמים על חמשה דברים: על כלל ישראל, על ירושלים וציון, על מלכות דוד והמקדש. הרי אכלנו לשבעה – ומיד עלינו להתבונן... התכלית הוא הכלל ישראל והשראת השכינה בתוכו. גם בברכה זו יש לנו לכוון בשימת לב מרובה בזמן בין המצרים, וזה המעש שאנו יכולים לעשות כדי להחיות בקרבנו הדאגה לחרבן בית מקדשנו". [וראה עוד ביערות דבש (א, א) ונדפס גם בעלי שור ח"א סוף טעף (ב) וביסוד ושורש העבודה (ה-ד, ת.י, ז-ט, ט.ג-ט, ח) בדבר מקומות נוספים בתפילה שיש להתפלל עליהם על הגאולה]. ואמר חז"ל (מדרש תהילים, מומרו ז) "כל אותן אלפים שנפלו בימי דוד לא נפלו אלא שלא תבעו בנין בית המקדש. והלא דברים קל וחומר, ומה אם אלו שלא נבנה בימיהם ולא חרב בימיהם, כך נעשה להם, ונעשו על שלא תבעו בנין בית המקדש. אנו שחרב בימינו והיה בימינו, ואין אנו מתאבלין ולא מבקשים רחמים, על אחת כמה וכמה. לפיכך, התקינו חסידים הראשונים שיהו ישראל מתפללין שלש תפילות בכל יום ויום, אגא, השב שכינתך לציון וסדר עבודה לירושלים (בברכת רצה שבשמונה עשרה). ותקינו בונה ירושלים ה', ברכה בפני עצמה, בתפילה (של שמונה עשרה), וברכת המזון".

22. מהר"ל (נתיבות עולם נתיב לב טוב, א) "וכאשר היה שנת חנינם הגורם להחריב הבית (כאומרים ביומא ט: שבית ראשון חרב משום ג' עבירות, ובית שני נחרב משום שנאת חנינם ששקול כנגד שלשתן), כל שכן שהוא הסיבה להעמיד החורבן, כי הדבר שהיה גורם חולי לאדם, כל שכן אחר שכבר חלה שמונע ממנו הרפואה כל עוד שלא הסיר הדבר שגרם החולי אל האדם". כיוצא בזה כתב החפץ חיים (חובת המטייר פ"ח טו) "ובודאי אילו היתה לנו רשות לזה (לבנות את בית המקדש), היה כל אחד מישראל רוצה להוציא מעות ולעסוק בזה בגופו ונפש לסייע לבנות בית לשם ה'. ואם כן בענייננו שאין צריך להוציא מעות, וגם אין צריך ליסע בעצמו לירושלים בשביל זה, רק לשמור פיו ולשוננו שלא לפגומה, וממילא יהיה רחוק מלשון הרע ומחלוקת וכעס ואונאת דברים והלבנת פנים וכו' שכל זה מעכב את בנין הבית, ואנשים כאלו בודאי וכותן גדולה מאוד, ויעזרו לבנין הבית כמו שכתבנו".

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

פרפרת לשלושת השבועות

מתוך הספר "יש אם למקרא" שיצא זה עתה לאור

מאת הגאון רבי אליעזר מיכאל סודוצקין שליט"א

ראש כולל הדעה והדבור
קרית יערים

חרבן ונחמה - עקיבא נחמתנו

בגמ' סוף מסכת מכות איתא: "וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא, מהלכין בדרך, וכו', שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר צופים, קרעו בגדיהם. פיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שהיה יוצא מבית קדשי הקדשים. התחילו הם בוכים ורבי עקיבא משחק, אמרו לו, (עקיבא) מפני מה אתה משחק? אמר להם, מפני מה אתם בוכים? אמרו לו, מקום שפתוב בו, (במדבר א) "והזר הקרב יומת", עכשיו (נתקיים בו) (איכה ה) "על הר ציון ששמים" שועלים הלכו בו", ולא נבכה? אמר להם, לכך אני משחק, דכתיב, (ישעיה ח) "ואעידה לי עדים נאמנים, את אוריה הכהן, ואת זכריהו בן יברכיהו", וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? והלא אוריה במקדש ראשון, וזכריה במקדש שני? אלא - תלה הפתוב נבואתו של זכריה, בנבואתו של אוריה. באוריה פתיב, (מיכה ג) "לכן בגללכם ציון שדה תחרש, וירושלים עיין תהיה, והר הבית לבמות יער". בזכריה פתיב, (זכריה ח) "עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים". עד שלא נתקמה נבואתו של אוריה, הייתי מתירא (שמה לא) [שלא] תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקמה נבואתו של אוריה, בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת, ובפלוסון הזה אמרו לו, עקיבא נחמתנו, עקיבא נחמתנו, עיי"ש.

והדברים תמוהים וכבר האריך בזה המהרש"א, וכי לא האמין ר"ע בנבואת זכריה ואמאי היה צריך לנבואת אוריה, והרי פשיטא דכל נבואה מתקיימת, עיי"ש שהאריך בזה, ועוד צ"ע דהלא גם ר"ע קרע את בגדיו וא"כ אמאי היה משחק, ובמה אפליגו הנך תנאים דהם בכו ור"ע משחק, והדברים טעונים ביאור.

והנראה בזה דהנה יעוין ברמב"ם בפ"י מיסוה'ת ה'ד שכ' ז"ל: "דברי הפורענות שהנביא אומר כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית רעב או מלחמה וכיוצא בדברים אלו אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו ואין אומרים הנה דבר ולא בא שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה או שתלה להם כחזקיה אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך ולא באה הטובה שאמר בידוע שהוא נביא שקר שכל דבר טובה שיגזור האל אפילו על תנאי אינו חוזר ולא מצינו שחזר בדבר טובה אלא בחרבן ראשון כשהבטיח לצדיקים שלא ימותו עם הרשעים וחזר בדבריו וזה מפורש במסכת שבת הא למדת שבדברי הטובה בלבד יבחן הנביא הוא שירמיהו אמר בתשובתו לחנניה בן עזר כשהיה ירמיה מתנבא לרעה וחנניה לטובה אמר לו לחנניה אם לא יעמדו דברי אין בזה ראייה שאני נביא שקר אבל אם לא יעמדו דבריך יודע שאתה נביא שקר שנאמר אך שמע נא את הדבר הזה וגו' הנביא אשר ידבר שלום בבוא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו ה' באמת". ומבואר דכל נבואה לטובה אינה חוזרת לעולם, ואילו נבואה לרעה אפשר שתחזור אם עשו תשובה וכיוצ"ב.

והנה בפ' פנחס נאמר [פכ"ז פט"ו ופט"ז] וידבר משה אל ה' לאמר: יפקד ה' אלקי הרוחת לכל בשר איש על העדה - ופירש"י ז"ל: לאמר - אמר לו השיבני אם אתה ממנה עליהם פרנס אם לאו, עיי"ש. ובשפ"ח כ' ע"ז ז"ל: דאל"כ לאמר' למה לי, דבשלמא וידבר ה' אל משה לאמר, כבר פירשו בו צא ואמור להם דברי כבושים, או צא ואמור להם דברי והשיבני אם יקבלום, כמ"ש וישב משה את דברי העם אל ה', אבל כאן שני הטעמים בלתי נכונים, לכך פ"י השיבני וכו', עכ"ד, וצ"ב בטעם הדבר שביקש משה את תשובת הקב"ה אם יעמיד עליהם פרנס, וצ"ע.

ונראה הביאור בזה דהנה בפסוקים הקודמים נאמר למשה הציווי "עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לפני ישראל" ופירש' זל: "למה נסמכה לכאן כיון שאמר הקב"ה נתן נתן להם אמר אותי צוה המקום להנחיל שמא הותרה הגזירה ואכנס לארץ אמר לו הקב"ה גזרתי במקומה עומדת, עיי"ש, ועז'ה דבקש משה 'פקד ה' אלקי הרחות לכל בשר איש על העדה', ושאל את הקב"ה אם ימנה עליהם פרנס כפי בקשתו או לא.

ובטעם הדבר נראה דהנה בשמואל א' פט'ו כתיב: "ויאמר שאול אל שמואל, חטאתי כי עברתי את פי ה' וגו' ועתה שא נא את חטאתי וגו' ויאמר שמואל אל שאול וגו' קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום, ונתנה לרעך הטוב ממך. וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם", וביאר הגר"ח ז"ל הדברים דהנה כתב הרמב"ם בפ"י מיסודי התורה ה"ד דכשיגזור השי"ת על הרעה, יחזור בו וינחם על הרעה, אבל כשיגזור שיהיה טובה אינו שב שכל דבר טובה שיגזור הא-ל אפילו על תנאי אינו חוזר. ע"ש. וזהו דשאלו כשאמר לו שמואל קודם "וימאסך ממלך" השיב לו שאול "חטאתי כי עברתי את פי ה', והוא עושה תשובה וישוב ויבטל הגזירה ד"וימאסך ממלך", שהוא לרעה, ע"ז ענה לו שמואל "קרע ה' את המלכות ישראל מעליך היום, ונתנה לרעך הטוב ממך". דיש בנבואה זו, גם נבואה טובה על השני שהוא יהיה מלך, ונבואה לטובה אינו חוזר. וזהו שסיים "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם וגו'". דאינו חוזר בו, וביאר הגר"ח ז"ל לפי'ז את האמור בריש פרשת ואתחנן, דהשי"ת אמר למשה "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד וגו' וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו כי הוא יעבר לפני העם הזה, והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה". דאמר "רב לך", אין לך מה לדבר עוד בזה כיון שבגזירה הרעה עליך, יש גזירה טובה על יהושע, ואין זה ממדות הקב"ה לחזור כשנגזר לטובה, וממילא א"א לחזור גם בגזירה שעליך", עכתו'ד הגר"ח ז"ל.

ואשר לפי'ז יל' דהכא קודם שביקש משה 'פקד ה' אלקי הרחות לכל בשר איש על העדה', וד'ז היה מיד לאחר שנאמר לו שלא יכנס לארץ ו"גזרתי במקומה עומדת", ועז'ה דהרבה מרע'ה בתפילה ובתחנונים כדמפורש בפ' ואתחנן, וממילא דשפיר "אמר לו השיבני אם אתה ממנה עליהם פרנס אם לאו", דאם הקב"ה ימנה את יהושע תחתיו נמצא ד"אין לך מה לדבר עוד בזה כיון שבגזירה הרעה עליך, יש גזירה טובה על יהושע, ואין זה ממדות הקב"ה לחזור כשנגזר לטובה, וממילא א"א לחזור גם בגזירה שעליך", אולם אי לא ימנה עליהם פרנס תחתיו, נמצא דהוי רק גזירה לרעה על משה, ושפיר מועלת תפילה לבטל הגזירה, ודו"ק

והנה עצם דברי הגר"ח ז"ל דבכל נבואה לרעה שיש בה נבואה לטובה להשני שוב דינה שאינה יכולה להתבטל תלוי בפלוגת הראשונים דהנה יעוין בפ' הרמב"ן עה"ת [בראשית ט"ו, ז] שכ' ז"ל: "ולכן אמר במה אדע כי אירשנה: ואינו כשאלת "מה אות" (מ"ב כ ח), וגם הקדוש ברוך הוא לא עשה עמו כשאר האותות להראות לו אות או מופת בדבר נפלא, אבל בקש אברהם שידע ידיעה אמיתית שיירשנה ולא יגרום חטאו או חטא זרעו למנעה מהם, או שמא יעשו הכנענים תשובה ויקיים בהם רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לנתוש ולנתוץ להאביד ושב הגוי ההוא מרעתו ונחמתי על הרעה (ירמיה יח ז) והקדוש ברוך הוא כרת עמו ברית שיירשנה על כל פנים". ומבואר דהגם דלגבי אברהם וזרעו היתה בשורת הירושה בגדר נבואה לטובה, מ"מ כיון דאותה הנבואה היתה נבואה לרעה לאידך, ויכולה להשתנות ע"י תשובה, שוב אין מוכח שתתקיים לגבי אברהם וזרעו, ובע"כ דצריך לדון כלפי הנבואה לרעה בפנ'ע ולא אכפת לן בזה דהוי נבואה לטובה למישהו אחר, ודלא כדברי הגר"ח ז"ל.

אכן נראה דכל השאלה היא רק בשתי נבואות נפרדות דהוי נבואה לטובה לחד ונבואה לרעה לאידך, ומשא'כ בגוונא דאיכא תנאי בעצם הנבואה לטובה דכל זמן שלא תתקיים הנבואה לרעה שוב לא תתקיים הנבואה לטובה, בזה פשיטא דאף דאי באנו לדון מחמת עצם הנבואה לטובה הרי היא מתקיימת ואין חזרת, מ"מ כיון דבהנבואה לטובה פתיכא תנאי בעצמותה דצריך שתתקיים הנבואה לרעה בכדי שהיא תתקיים, ממילא דפשיטא דכל שלא תתקיים הנבואה לרעה ל"ש קיום של הנבואה לטובה, וכיון דכלפי עצם הנבואה לרעה שייך שתתבטל עי'ז שיעשו תשובה וכמש'נ מדברי הרמב"ם הנ"ל, ממילא דהנבואה לטובה שתלויה בה עדיין אינה מובטחת כ"ז שלא נתקיימה הנבואה לרעה, ופשוט.

מעתי נראה דזהו ביאור דברי הסוגיא דמכות הנ"ל: "עד ש'לא נתקיימה נבואתו של או'ריה, הייתי מתק'ירא (שמא לא) [ש'לא] תתקיים נבואתו של זכ'ריה, עכ'שיו שנתקיימה נבואתו של או'ריה, ב'ידוע ש'נבואתו של זכ'ריה מתקיימת", והיינו דכיון דמהקרא נלמד ד"ל'ה הכתוב נבואתו של זכ'ריה, כ'נבואתו של או'ריה", א"כ נמצא דאיכא תנאי בעצם הנבואה של הנחמה דבעי' שתתקיים נבואת החרבן, וכ"ז שלא נתקיימה יתכן שתתבטל באופן שיעשו תשובה ואז כבר אינו מובטח שתתקיים הנבואה לטובה התלויה בה, ורק לאחר שנתקיימה הנבואה לרעה ונתקיים התנאי דאיכא בהך נבואה לטובה, שוב מובטח שאין הנבואה לטובה חוזרת לעולם, ודו"ק.

התמודדות עם נסיונות – תפקידו המיוחד של כל יהודי

כתב האדמו"ר מסלונים בספר נתיבות שלום (בראשית עמ' 30-31):

"מובא ביסוד העבודה (ח"ד, א) בשם האר"י הקד', דאינו דומה אדם לאדם מיום בריאת אדם והלאה ואין אדם אחד יכול לתקן מה שעל חברו לתקן. והיינו, שלכל אדם יש את ייעודו ותפקידו אותו עליו לתקן בחייו, ובכלל זה גם הענין המיוחד עבורו ירד לעולם לתקנו כידוע. והקב"ה מעמיד לכל אדם את כל הנסיבות והתנאים שיוכל על ידם לתקן את אשר מתפקידו לתקן, ולמלאות ייעודו ותפקידו בעולם.

כל תנאי החיים של האדם בגשמיות וברוחניות, הטובים והרעים, כולם ניתנו לו כפי השייך לתיקון עולמו, **שרק ע"י תנאים אלו** יוכל להגיע לייעודו, ובלעדיהם לא יוכל לתקן את אשר תפקידו לתקן. וכיוון שלכל אחד יש תפקיד וייעוד מיוחד, לכן שונים תנאי החיים של כל אחד, לזה חיי קלים ולשני החיים קשים יותר, ובאופן כללי הרי גם כפי הנראה לעינינו יש לכל אדם את יחודו של מהלך חייו שאין להשוותו למהלך חיהם של אחרים. והוא כיוון שלכל אחד יש תפקיד המיוחד אליו נותנים לו כל התנאים המתאימים בכדי שיוכל למלאותו. ואף המצבים הקשים בחיי האדם הם גם כן אמצעים שנותנים לו בכדי שיגיע אל תיקונו, שאין רע יורד מן השמים, והכל הוא לטובת האדם כדי שיתקן בזה את השייך אליו, שע"י זה ישיג ייעודו ותפקידו בעולמו.

ובמיוחד שייך ענין זה בעינינו הרוחניים, עיני טבעיות ותכונות הנפש, שלכל אחד יש הטבעיות ותכונות הנפש המיוחדים אליו. יש שנולד עם מדות ותכונות טובות, ויש הסובל מטבעיות ומדות רעות, גגוע בכעס או בתאוה וגאווה וכיוצא בזה שאר מדות הרעות. הכל הוא כדי שיוכל לתקן את מה שהוא צריך לתקן וימלא ייעודו בעולמו. ולא רק התכונות הטובות מביאות אותו אל ייעודו, אלא גם התכונות הרעות והמדות הרעות, שע"י שמתגבר עליהם ומשבר מדותיו הרעות מגיע לתפקידו וייעודו בעולמו.

וזהו ג"כ ענינם של כל נסיונות החיים העוברים על האדם, שיש שמן השמים מנהיגים את האדם בנסיונות קשים... אך האמת היא שכל נסיונות חיים העוברים על איש יהודי, הרי כולם הם להנאתך ולטובתך, שמובילים אותו להשיג תכליתו, שע"י שיתגבר על הנסיונות יוכל להגיע לתקונו וייעודו בעולמו.

וזהו פירוש לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, לך לך, היינו אל ייעודך, אל תקון נשמתך מה שאתה צריך לתקן בעולם הזה, שזהו עיקר תפקידו של יהודי... וזה הוא דבר ה' אל אברהם, שנכלל בזה גם הוראה לכלל ישראל זרעו של אברהם, לך לך, פירוש, כדי להגיע אל תקון הנשמה השייך אליך ולתכלית המיועדת אליך, עליך

לצאת מארצך וממולדתך ומבית אביך, היינו, מכל והתכונות הטבעיות שלך...

ונאמר זאת בלשון הליכה, להורות שזה תפקידו של יהודי, ללכת ולהתקדם תמיד בדרכו אל ייעודו... והכלל הוא שבעבודת ה' אסור לו לאדם לעמוד על מקומו, ותמיד צריך להיות הולך ומתקדם לקראת תקון נשמתו והשגת השלמות. עכ"ד.

[מבואר בדבריו שתנאי החיים והכלים שהאדם מקבל – טבעיים ומדות, תכונות אופי, נסיונות החיים, מקרים ומאורעות שעובר וכד' מעמידים את האדם בדיוק באותם המקומות שם נמצא תפקידו וייעודו המיוחד.]

וכתב החפץ חיים (ספר מחנה ישראל, פרק יג):

"מה שאמרו על המשנה דאבות (ד, א): 'איזהו עשיר השמח בחלקו', לכאורה איך יפעל האדם בעצמו אם יש לו רק לחם ומים בצמצום או שאר מצוקות שיהיה שמח בזה. ועוד למה לא אמר במה שיש לו ומה ענין חלקו.

ונסביר הדבר מעט, לדוגמא: אם נקח מאומן עושה מעשה חרש המסור הגדול שלו העשוי לנסר העצים וניתן לו תחתיה מסור קטן יקר העשוי לנסר אבנים טובות להשוותן, אף שהמסור הזה יקר הוא, מ"מ לבעל מלאכה הזה ללא תועלת יהיה, וגם להזיק גדול, כי לא יהיה לו להחיות נפשו כי לאומן חרש צריך מסור פשוט וגדול.

כן הדבר ממש בזה, הקב"ה שהוא אלהי הרוחות לכל בשר יודע את כל עינינו המסוגלים לכל נפש ונפש לנסותה גם בעמדה בזה העולם, כי באמת כל נפשות האדם ירדו לנסיון לזה העולם, יש שנסיונו הוא ע"י עוני ושאר מצוקות הזמן ויש שנסיונו הוא ע"י עשירות, וכדאיתא במדרש רבה וז"ל: 'אשרי אדם שעומד בנסיון, שאין אדם שאין הקב"ה מנסה אותו, מנסה לעשיר אם תהיה ידו פתוחה לעניים ומנסה העני אם יוכל לעמוד ולקבל היסורין ואינו כועס, ואם עמד עשיר בנסיונו ועושה צדקות הקב"ה מצילו מדינה של גיהנם ואם עמד עני בנסיונו ואינו מבעט הרי הוא נוטל כפלים לעתיד לבוא'.

וכל פרט ופרט שנזדמן לאדם בכל ימי חייו הוא עניין **חלקו** השייך לנפשו לבד לפי עניין התיקון הנדרש ממנה ואם היו נותנין לזה האיש המצב של אדם אחר היה צומח לו מזה כמה סיבובים רעים. ולזה אמר איזהו עשיר השמח **בחלקו**, וא"כ הדבר שכל מצבו של האדם בעוה"ז לפי מה שהוא רק לנסיון לו, אם נזדמן לו לכאורה צער גדול מ"מ אל יפול לבו עליו כי הוא רק לטובתו, וצריך לשמוח בזה. עכ"ד.

והוסיף לבאר הרמח"ל (דרך ה', חלק ב, פרק ג):

"ואמנם חילקה החכמה העליונה את מיני הנסיון האלה בין אישי מין האנושי, כמו שגזרה בעומק עצתה היותו ראוי ונאות. ונמצא לכל איש ואיש מבני האדם **חלק מיוחד** בניסיון ובמלחמת היצר, והוא פקודתו ומשאו

בעוה"ז וצריך לעמוד בו כפי מה שהוא. ויודנו מעשיו במידת דינו ית', כפי המשא אשר ניתן לו באמת בכל בחינותיו בתכלית הדקדוק. (כלומר, ערך המעשים וההצלחות הם לפי הקושי והמאמץ ולא לפי התוצאות).

והנה זה כעבדי המלך שכולם עומדים למשמעתו, ובין כלם צריך שתשלם עבודת מלכותו, והנה הוא מחלק לכל אחד מהם חלק מה, עד שבין כלם ישתלמו כל החלקים המצטרכים לו. והנה כל אחד מהם מוטל עליו השלמת החלק ההוא אשר נמסר לו, וכפי פעולתו בפקודתו כן יגמלוהו המלך.

אך מדת החילוק הזה ודרכיו, נשגבים מאד מהשגתנו ואי אפשר לנו לעמוד עליהם, כי אם החכמה העליונה הנשגבה מכל שכל היא שיערתם והיא סידרתם באופן היותר שלם."

[וענין אופן חלוקת תפקידים בין בני האדם ביאר בספר דעת תבונות (סימן קסד): "כלל תיקון הבריאה חילק אותו האדון ב"ה בין כל הנשמות אשר עשה לעבדו, לפי מה שידע היות הגון לכל אחד מהן לפי הענין שברא אותו, שהוא דבר **נעלם מאד מאד**, ולא הושג משום נביא וחוזה, כי כל זה נכלל בטעמי הגזירות שזכרנו, שהם נעלמים מן הנבראים, ולא יודעו לנו אלא התולדות..."]

נושא זה של התפקיד והייעוד המיוחד של כל אדם שורשו ביסודות ותכלית הבריאה. רובד אחד בתכלית הבריאה הוא הכרה ביחוד ה', כלומר הכרה שאין שום כח אחר בבריאה בשום מקום – נסיונות, יסורים, מקרים ומאורעות, וכן טבעים ותכונות אופי שיש לאדם, הכל מאת בורא עולם ובהשגה מדוקדקת לתכלית נרצית.

וכך כותב הרמח"ל (דעת תבונות, סימן לו):

" והוא שאמר הכתוב (דברים ד, לח): 'אתה הראת לדעת וגו' אין עוד מלבדו', שפירושוו ז"ל (סנהדרין סז ע"ב), 'אפילו לדבר כשפים'. והיינו, כי הנה כשאנו אומרים שהקב"ה הוא אחד, אינו די שנבין שהוא אחד במציאותו, דהיינו שאין מצוי מוכרח אלא הוא, ושאין בורא אלא הוא, אבל צריכים אנו להבין עוד, שאין שום שליט ומושל אלא הוא, ואין מנהיג לעולמו או לשום בריה בעולמו אלא הוא, ואין מעכב על ידו, ואין מונע לרצונו, וזהו ששליטתו יחידית וגמורה".

תפקידו וייעודו המיוחד של כל אחד הוא לגלות את ייחוד ה' בכל מקום ובכל מצב, בכל תנאי החיים שבהם הוא נמצא. כלומר, כאשר האדם נמצא בניסיון, במאורע ומקרה מסויים, בהתמודדות עם טבעים ותכונות אופי וכד', ומגיע להכרה שאין כאן מקרה אלא הכל מאת השם יתברך, ועליו לעמוד בניסיון ובהתמודדות כחלק מתפקידו בעולם, הרי הוא גילה את מציאות ה' במקום מסויים וגילה את ייחודו של הבורא באותו מקום, שאין שם שום כח אחר פרט לבורא עולם. למעשה, בגילוי הייחוד, האדם מאיר מקומות **בבריאה ובנפש** שלפני כן היו חשוכים באור מציאות ה'!

המסר לאדם בתהליך זה הוא עמוק ושורשי והוא נותן מבט אחר על כל החיים:

מאז בריאת העולם ועד סוף הימים אין מישהו אחר כמוך שיכול לעשות את העבודה והתיקונים שאתה

עושה בעולם. העבודה שלך היא במקומות ובתנאים שאף אחד מעולם לא היה שם ואף אחד לא יהיה שם לעולם – אלו מקומות שהם רק שלך. רק אתה יכול להאיר את המקומות החשוכים בהם אתה נמצא ועושה אתה מתמודד.

בכל פעם שאתה מתמודד ומצליח, אתה מגלה ומאיר נקודה בנפש שהייתה חשוכה ונסתרת. לכן כל פעם שאתה מתגבר על היצר אתה מגלה מקומות חדשים במעמקי הנפש, ועי"כ אתה מרחיב ומעצב את נשמתך ומבטא גם את העולם הבא שלך.

נמצא, שתפקידו וייעודו המיוחד של כל אחד הוא לגלות את ייחודו של הבורא בכל מקום. הגילוי הזה של מציאות ה' בבריאה ובנפש הוא גם חלק מתיקון הבריאה כולה. (עיין ברמח"ל, כללים ראשונים, ס"ק לד).

מסופר על מנצח של תזמורת פילהרמונית ענקית, שבסוף ימיו אחרי שיצא לפנסיה, ישב בביתו ושמע ברדיו את התזמורת מנגנת בארוע חגיגי. כאשר התזמורת סיימה לנגן אמר המנצח לאחד מידידיו, אמנם הם ניגנו יפה אבל זה לא היה מושלם, היו שם רק 14 נגני כינור, וחסר לי צליל של כינור אחד. ידידו לא התעצל ובדק, ואכן באותו ארוע נגן אחד של כינור היה חולה ולכן לא הגיע. כאשר שאל הידיד את המנצח כיצד הוא ידע, השיב לו המנצח בפליאה: הרי אני כתבתי את התווים לכל התזמורת, לכל הנגנים. לכל נגן כתבתי תווים קצת שונים כדי שביחד תשמע סימפוניה מושלמת המורכבת מהמון צלילים. כאשר שמעתי את התזמורת מנגנת היה שם צליל אחד שכל הזמן היה חסר לי ולכן הסימפוניה לא הייתה מושלמת.

בורא עולם, הקב"ה, 'המנצח הגדול' של כל הנבראים בעולם, כתב תווים מיוחדים לכל אחד, נתן תפקיד מיוחד לכל אחד. בורא עולם מחכה לשמוע את הניגון המיוחד של כל אחד, הניגון המיוחד העולה מתוך תפקידו המיוחד ועבודתו המיוחדת של כל אחד. אין אף אחד אחר מאז תחילת הבריאה ועד סופה שיכול ליצור את הניגון המיוחד – העבודה המיוחדת של אדם מסויים. ללא הניגון המיוחד והעבודה המיוחדת של כל אדם הרי הסימפוניה, גילוי ייחודו של בורא עולם בכל מקום, לא תהיה מושלמת...

להערות: yisrael613@gmail.com

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פרשת בלק

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעורבב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

- ב. פגישת בלק ובלעם והעלאת קרבנות
- ד. ברכת בלעם בשדה צופים
- ד. ברכת בלעם בבמות בעל
- ה. בלק ומדין שולחים זקנים לבלעם
- י. ברכת בלעם בראש הפעור
- כ. חטא העם בפעור והמגפה
- ל. הכאת האתון ופתיחת פיה
- מ. הליכת בלעם והמלאך מעכבו
- נ. סירוב בלעם לבוא ע"פ ציווי ד'
- נ. מעשה זמרי וקנאות פנחס
- ש. נבואות בלעם על אחרית הימים
- ע. בלק שולח שרים חשובים יותר

שאלה לשולחן שבת

"את שבעת המזבחות"

כתב רש"י: 'את שבעת המזבחות. שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן, אלא את שבעת המזבחות, אמר לפני, אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות, ואני ערכתי כנגד כולן, אברהם בנה ארבעה, 'ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו', 'ויעתק משם ההרה', 'ויאהל אברם', ואחד בהר המוריה, ויצחק בנה אחד 'ויבן שם מזבח וגו', ויכרו שם עבדי יצחק באר', ויעקב בנה שתיים, אחד בשכם, ואחד בבית אל'.

ויש לבאר מדוע לא הזכיר בלעם אף את המזבח שבנה יעקב בבאר שבע כשירד למצרים, שכתוב (בפרשת ויגש): 'ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק', ומדוע השמיט מזבח זה?

מטרת השאלה הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצרוף מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחודש.

פנינים

"ויהר אף אלוקים כי הולך הוא"

מפורסמת הקושיה על מה כעס הש"ת והרי קיבל בלעם רשות ללכת? א. תמיד לא היה בלעם רוכב על אתונו מפאת קמצנותו והיה הולך ברגליו, רק כעת הזדרז ורכב לכבוד ה'מצוה' שנקלעה לדרכו, לכן חרה אף ד' "כי [-בדרך כלל] הולך הוא" ולא רוכב. ב. יש לדקדק בלשון הפסוקים, שהקב"ה אמר לבלעם, "קום לך אתם", דהיינו באותה הדרך, אך לא לאותה המטרה, אבל בלעם הלך "עם שרי מואב", דהיינו בעצה אחת עמם כדי לקללם, ולכן כעס עליו ד'. אכן, משום 'שבדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכים אותו', אמר לו המלאך לבסוף: "לך עם האנשים". (הגר"א) וכן כתב רבינו בחיי שאמר לו שיכול לילך אבל שלא יקלל והלך בכוונה לקלל. בענין זה, הגמרא (ברכות ז.) מספרת שר' יהושע בן לוי רצה לקלל את שכנו הצדוקי שהיה יורד לחייו. נשאר ר' יהושע ער בלילה עם תרנגול בידו, וחיכה לרגע המסוים לפנות בוקר שבו הקב"ה כועס, וניתן לכון לרגע זה, שבדיוק ברגע הזה כרבולת התרנגול מלבינה לגמרי. אך כשהגיע הרגע התנמנמ לפתע ריב"ל וגרם. הבין, שמן השמים אין מסכימים עם כוונתו. כך, גם בלעם חיכה לרגע שכועס הש"ת כדי לקלל את ישראל, ואף הוא נטל תרנגול, אך, בשונה מר' יהושע, כיון שראה שהוא מתחיל קצת להתנמנמ, מיד קם והחל ללכת הלך ושוב כדי לשמור על ערנותו. ועל זה כעס ד' עליו שהוא מתעקש שלא להירדם וללכת. "ויהר אף אלוקים כי הולך הוא". ורמז לענין התרנגול, שאומר בלעם: "נאם הגבר שתם העיין", וכותב בעל הטורים ש'גבר' הכוונה לתרנגול שדומה לו בלעם בתכונותיו: שניהם מנאפים, שניהם יודעים לכון את השעות, ושניהם עומדים על רגל אחת (שנעשה בלעם חגיר ברגלו האחת). עוד ראיתי, שכשם שהתרנגול קורא 7 פעמים בלילה כך בלעם נשא שבעה משלים.

"זיגר מואב מפני העם מאד ויקץ מואב מפני בני ישראל"

מפני מה שינה הכתוב מהמילה "העם" שכתובה בתחילת הפסוק ל"בני ישראל" שכתוב בסופו? ויש לבאר על פי המדרש שאומר שכשכתוב בתורה "העם" הכוונה היא ל"ערב רב". וזו כוונת הכתוב: "זיגר מואב מפני העם מאד", שמואב פחדו מפני ה"ערב רב", כי ראו שבכל מקום שישאל שוכנים מתגיירים להם גרים, כמו ה"ערב רב" שהתגיירו לישראל, לכן פחדו שיבואו בני ישראל לגבולו, וגם מהאומה שלו יהיו אנשים שיתגיירו. ואם תאמר מה כל כך אכפת להם? על כן אמר הכתוב: "ויקץ מואב מפני בני ישראל", שמואב היה קץ ושונא מאד את בני ישראל. (קדושת לוי)

"הן עם מלביא יקום" - 'כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברין מלביא זכארי לחטוף את המצות, ללבוש טלית לקרא את שמע ולהניח תפילין' (רש"י)

יש לבאר מדוע רש"י מקדים קריאת שמע להנחת תפילין, והרי מפורש בגמרא (ברכות יד:): 'כל הקורא ק"ש בלא תפילין, כאילו מעיד עדות שקר בעצמו. א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן, כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים'. ולכאורה היה צריך לכתוב: 'ללבוש טלית, להניח תפילין ולקרוז את שמע?' ויש לומר: א. חסידים ואנשי מעשה קוראים ק"ש מיד כשקמים ממיטתם. (אמרי שמאי) ב. כל מה שכתוב שהקורא קריאת שמע בלא תפילין הרי הוא כמעיד עדות שקר בעצמו, הוא רק אם לא הניח כלל באותו היום. ג. אכן זוהי גירסא משובשת ברש"י ויש כבר שתיקנו הגירסא ע"פ התנחומא. ד. זה עצמו מוכיח על ישראל שהם חוטפים את המצוות, שכשאין להם תפילין הם לא מבטלים מחמת זה זמן ק"ש אלא קוראים את שמע לפני התפילין כדי להזדרז במצות ק"ש בזמנה. (אריה שאג) ה. קוראים פסוק ראשון שהוא מדאורייתא ובו לא מחכרים התפילין ולכן לא מעיד עדות שקר. ו. מדרש זה הוא כרבי יהושע בן קרחה ולא כנפסק בגמרא. (הגר"ח שליט"א) ז. אין איסור אם אין נוהגים כך בדרך זילזול. ח. בסדר חיי האדם קודם מחנכים אותו בציצית ובק"ש ורק בגיל י"ג בתפילין. ט. לדעתו של בלעם הרשע, ניתן להשיג שלמות ההשגה וההשכלה בלי שלמות המעשה ולשיטתו שייך להניח תפילין (שלמות העשייה) לפני קר"ש (שלמות ההשכלה), והאמת אינה כן כידוע. (מתוך לחכי) (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א לשאלה לשולחן שבת' תשע"ט)

העלון מוקדש להצלחת התורם וב"ב ושיבורכו מן השמים בכל מילי דמיטב

- 1. ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם. זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום:
- 1. בהעברה לבנק לאומי (10 סניף 911 חשבון 3787939, ע"ש 'ביין' 2. לשלוח שיק למערכת

חידון א' ת'

- התשובה לכל שאלה מתחילה באות המופיעה בתחילת השורה
- א. היא ראתה מולה, מה שלא ראה אדונה
  - ב. שני רשעים, שבפרשה מופיעים
  - ג. "כי מראש צורים אראנו ומ _____ אשורנו"
  - ד. " _____ כוכב מיעקב"
  - ה. משם שלח בלק לקרוא לבלעם (ע"פ משל בלעם)
  - ו. "ד' אל בלעם"
  - ז. הלכו לבלעם ממואב וממדין
  - ח. בלעם אמר לאתונו שאם היה לו _____ היה הורגה
  - ט. "מה _____ אהליך יעקב"
  - י. בלעם אמר על עצמו שהוא - (" _____ דעת עליון")
  - כ. בלק הבטיח לבלעם (לא כתוב שהבטיח לו כסף)
  - ל. ד' דיבר עם בלעם ב _____
  - מ. חסם את דרכו, של בלעם על אתונו
  - נ. משה הוקיע את ראשי העם _____ השמש
  - ס. "עתה ילחכו הקהל את כל _____"
  - ע. בלק העלה בסך הכל 42-
  - פ. מקום מושבו של בלעם
  - צ. אביו של בלק
  - ק. "אראנו ולא עתה, אשורנו ולא _____"
  - ר. נחה על בלעם כשראה את בני" שוכן לשבטיו
  - ש. בלעם היה _____ עיץ
  - ת. "ד' אלוקיו עמו ו _____ מלך בו"

חידון א' ת' הפוך

- התשובה לכל שאלה מסתיימת באות המופיעה בתחילת השורה
- א. מילה נרדפת לאריה
  - ב. מילה נרדפת למילה- 'לקלל'
  - ג. מלך המוזכר בפרשה, שעתיד בחרב להיהרג
  - ד. כך שוכן עם ישראל בין אומות העולם
  - ה. בהתחלה, האתון סתה מן הדרך והלכה ב-
  - ו. "זישא _____ ויאמר"
  - ז. בלעם _____ מיד בבוקר לחבוש את אתונו
  - ח. פנחס לקח בידו
  - ט. " _____ האתון מן הדרך"
  - י. העם עליו נאמר: "איתן מושבך"
  - י. " _____ ארור"
  - ל. המלאך עמד בפעם השניה, ב _____ הכרמים
  - ם. בלעם אמר: הלוואי שכשאמות, אמות מות _____
  - ן. פנחס היה נכדו של _____
  - ס. משדה צופים ראו את " _____ קצהו" של בני"י
  - ע. שם הקיני ישים את קינו
  - ף. עם ישראל לא ישכב עד שיאכל _____
  - ץ. " _____ מואב מפני בני ישראל"
  - ק. עם זה מכונה, 'ראשית גויים'
  - ר. מילה נרדפת למילה- 'תקלל'
  - ש. "כי לא _____ ביעקב ולא קסם בישראל"
  - ת. לשם לקח בלק את בלעם בהתחלה

ואלה שמות

"זיהיו המתים"

מי בתורה מוזכר שמו רק לגבי יום מיתתו? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

ר' מאיר ר' יהודה ור' יוסי היו מהלכים בדרך. ר' מאיר היה מדקדק בשם (סבר ששמו של אדם מעיד עליו) ור' יהודה ור' יוסי לא היו מדקדקים בשם. באו לפונדק אחד, ושאלו את הפונדקי לשמו. אמר להם ששמו הוא 'כידור'. אמר להם ר' מאיר: 'משמע משמו שאדם רשע הוא, שנאמר: "כי דור תהפוכות המה"'. ר' יהודה ור' יוסי הפקידו אצלו את ארנקיהם ביום שישי, אך ר' מאיר לא הפקיד אצלו את כיסו אלא יצא אל הקברות והטמין את ארנקו באחד הקברים שהיה קבור שם אביו של כידור. בלילה, חלם כידור שאביו בא אליו ואומר לו 'בא וקח את הארנק שמונח מראשותי!'; ובבוקר שאל את החכמים לפשר חלומו. אמרו לו החכמים: 'חלומות של ליל שבת שאדם חולם מתוך מנוחתו אין בהם ממש', והלך רבי מאיר לאותו המקום והיה יוסב ומשמר את ארנקו כל היום עד שיצאה שבת ונטלו עמו. למחרת רצו להמשיך בדרכם ואמרו לכידור: 'תן לנו כיסינו', אמר להם: 'לא היו דברים מעולם ואיני יודע במה מדובר'. אמר להם ר' מאיר: 'מפני מה לא דקדקתם בשם?' אמרו לו: 'זמפני מה לא אמרת לנו שלא להפקיד אצלו?' אמר להם: 'לא אמרתי אלא לחשוש שהוא רשע, להחזיקו בכך האם אמרתני?!' משכו ר' יהודה ור' יוסי את כידור לחנות, השקוהו יין, וראו עדשים על שפמו. הלכו לאשתו ואמרו לה שבעלה ציוה לתת להם את הכסף שבארנקים ונתנו לה סימן לכך שדוברים הם אמת שהיום אכלו כידור ואשתו עדשים, ונטלו את כיסיהם, ומכאן ואילך אף הם היו מדקדקים בשם. (ע"פ מדרש רבה האזינו ויומא פג.)

מילה בפרשה

**לנשים אלו הוצע,
ממון רב לקבוצה,
הרי יענו רק כך,
בוודאי שכן, נשמח!**

המונח המבוקש הינו מילה
בת 2 אותיות המופיעה בפרשה.
אשר כל שורה בחידה
רומזת להקשר שונה שלה.
(יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות
בעלי הגיה דומה)

התשובה תתפרסם אי"ה בגליון הבא

ושפני טמוני חול

יש שפירשו שבלעם היה עיזור בעינו האחת. על מי עוד בתורה יש שפירשו כן?

****

"למה נא אקחך אל מקום אחר אולי יישר בעיני אלקים וקבתו לי משם"

כתוב בגמרא (ברכות ו:): "א"ר חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו! יש שפירשו את המעלה של הקובע מקום לתפלתו שאם התפלל ולא נענה, תולה את החסרון בעצמו שלא התפלל כראוי וחוזר ומתפלל באותו מקום ואינו משנה מפעם לפעם את מקומו. אבל בלק, שראה שלא נתקיימה מחשבתו הרעה לקלל את ישראל, תלה החסרון במקום, בחשבו כי המקום גורם ולכן אמר לבלעם 'אולי יישר' אם יתפלל במקום אחר. (אזנים לתורה)

שעשועי דאורייתא

"בלק בן צפור"

היכן עוד מוזכרת בתורה המילה 'ציפור'?

****

מצאו נא בפרשה:

1. פסוק שמתחיל ומסתיים באות כ'.
2. 10 אומות המוזכרות בפרשה.
3. רצף של 15 מילים שמופיע פעמיים.
4. את האות י' המופיעה 3 פעמים ברציפות. (לא באותה מילה)
5. שלוש מילים בנות 5 אותיות שנקראות ישר והפוך. (אחת מהן מופיעה פעמיים)
6. 9 איברים בגוף האדם.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לזכירת מספר פסוקי הפרשה

בפרשת בלק מסופר על מואב ועל מדין שניסו להרוס את עם ישראל, תחילה ניסו לקללם, ולבסוף החטיאו אותם בזנות.

בפרשת בלק ישנם 104 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילה: "מדין" = בגימטריא = 104

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשיבוע שעבר: מנין היה לישראל יין במדבר לנסכים? - מהאשכול שהביאו המרגלים (מדרש שה"ש ד-ג-ג) וי"א מתגרי הגוים וי"א מהבאר. **לסדר את הפרשה** - הן עם לבדד ישכן. **חידון א' ת'** - 'אתונו של בלעם, בלק בלעם, גבעות, דרך, הררי קדם, ויקר, זקנים, חרב, טובו, יודע דעת עליין, כבוד, לילה, מלאך, נגד, סביבותינו, עולות, פתור, צפור, קרוב, רוח אלקים, שתום, תרועת. **חידון א' ת' הפור** - לביא, לקוב, אנג, בדד, שדה, משלו, הזרז, רומח, ותט, קיני, מברכיך ברוך ואורריך, משעול, ישרים, אהרן הכהן, אפס, סלע, טרף, ויקץ, עמלק, תאור, נחש, קרית חוצות. **שעשועי דאורייתא** - לא כולל כל המקומות שכתוב עוף או שמות מסוימים של ציפורים: "כל צפור כל כנף" (בראשית ז, ז), צפורי טהרת צרעת, "תבנית כל צפור" (דברים ד, ז), "כל צפור טהורה תאכלו" (דברים יד, יא), "כי יקרא קן צפור" (כבו, ו). 1. "כי אם... תשבך". 2. ישראל, מואב, מדין, עמלק, קיני, אשור, אמורי, מצרים, אדום, כיתים. 3. "ישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער ונאם הגבר שתם העיץ: נאם שמע אמרי קל". 4. "אולי יישר". 5. "ענחני", "זיהיו", "הלילה" (פעמיים). 6. אף, דם, יד, כף, עין, עצם, פה, רגל, קיבה. **ואלה שמות** - דבורה מינקת רבקה, וחמשת מלכי מדין וזמרי בן סלוא. **מילה בפרשה הקה** - עליה. "על גבה חרשו" - על גבה=עליה, "ובמדרון גם זרעו" - כל מדרון הוא גם עליה מהצד השני, "לישראל בא מהגר" - כשמהגר בא לארץ הוא עושה עליה לארץ, "שבקומה שניה התגורר" - קומה שניה נקראת עליה. **שמונת בפרשה** - 1. "כארוים" (כד, ו). 2. "אשורנו ולא קרוב" (כד, יז). 3. **וצים** מיד כיתים" (כד, כד ועיין רש"י). 4. שפ+ע= **ע** "יולך שפי" (כג, ג). 5. **וקרסר** כל בני שת" (כד, יז). 6. "מלא ביתו כסף וזהב" (כב, יח). 7. "הענן נקפל מכנגדו" (רש"י כה, ד). 8. בתוך לק - "בלק" (כג, ב). 9. "חבית" (אונקלוס כב, לד). 10. "ויחבוש את אתונו" (כב, כא). 11. "בלק בן ציפור" (כג, ב). 12. "וחרבו שלופה בידו" (כב, כג). 13. "לו יש חרב בידו" (כב, כט). 14. "עינו נקורה ומוצאת לחוץ" (רש"י כד, ג). 15. "ועל הרובע היהודי - "רובע ישראל" (כג, ז). 16. "ויקח רומח" (כא, כח). **שמונת בהפשרה** (ה, ט). 1. "ככפיר בעדרי צאן" (ה, ז). 2. "והרסתי כל מבצריך" (ה, י). 3. בעל החפץ חיים' חיבר אף את הספר המפורסם: "אהבת חסד" (ו, ח). 4. "והאבדתי מרכבותיך" (ה, ט). **שאלה לשלחו השבת בהעלותך** - שאלנו: מדוע לא השתמש משה בסימן זה שאם שגורה תפילתו בפיו אזי צפויה מרים להירפא? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. מכיון שהתפלל משה תפילה קצרה על אחותו לא היה יכול לדעת אם שגורה תפילתו. ורמזו לכך רמזי נאה מהפסוק: "בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו, דהיינו: 'בורא ניב שפתים' - הידיעה לפי ניב השפתים זה דווקא 'לרחוק' אם מתפללים על מישהו רחוק שעליו מאריכים בתפילה, אבל 'הקרוב' - אמר ד' ורפאתיו' - כיון שמתפלל תפילה קצרה על קרובו צריך שד' יאמר ויודיע שרפאתיו. (החיד"א) 2. כל הסימן הוא רק בתפילה שאמורה להיות שגורה בפיו ורגילה. 3. מרוב ענווה לא החזיק את עצמו לראוי לדעת על פי סימן זה. (הצל"ח) 4. רבי חגיגה בן דוסא עצמו למד זאת מתפילת משה רבינו. (ר' יהודה ב"ר קלונימוס משפירא) 5. משה היה בדרגה גבוהה יותר ולא היה צריך סימנים כשיכל לבקש תשובה ברורה. 6. ידע שתתפרא אך רצה לדעת מתי, ועל זה השיב לו הלא תכלם וגו'. 7. התפלל על כל עם ישראל והיא בכללם ולכן אף אם אין תפילתו שגורה בפיו עדיין אין לדעת האם זה בעטיה. 8. סימן זה הוא רק בתפילת שמונה עשרה ולא בתפילה מיוחדת. 9. סימן זה מיועד כשמתפללים על עניין של חיים ומוות וכאן רק היה ריפוי נגע. (עלי ורדים) 10. משה רבינו היה כבוד פה ולכן לא יכל לדעת על פי סימן זה. 11. הכוונה שמתפלל תפילה שחיברו אחרים כגון אנשי כנסת הגדולה, אבל תפילה שהוא חיבר בוודאי ששגורה על לשונו ואינו סימן.

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת. **באתרים:** באתרים: 'לדעת', 'אידישער ווינקל' (באידיש) 'תורת יוסף' ו'דרשו'. **בשכונת בית ישראל בירושלים:** בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

© כל הזכויות שמורות לאהרן בייך

ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת

קויפמן 17, ירושלים

temunabaparashah@gmail.com

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים

בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

עבודת הלוי

פרקים מחייו ומסכת גדולתו של הגאון האדיר
סיני ועוקר הרים מגדולי הדור בארה"ב
רבי יעקב יצחק רודרמן זצלה"ה
ראש ישיבת 'נר ישראל' בולטימור
נלב"ע יד תמוז תשמ"ז

הגאון רבי יעקב יצחק רודרמן זצ"ל ראש ישיבת נר ישראל, היה ממקימי עולם התורה בארה"ב, ומגדולי התורה הבולטים שם. נודע בשליטתו העצומה בכל מכמני התורה. ביריעה הקצרה שבמאמר זה נביא מעט קוי אורה מתוך מסכת חייו וגדולתו, מתוך מאמרים וכתבי תלמידים.

הגיעו הדברים לידי כך, שכמה פעמים היה מוצא את עצמו בדרך שלא הכיר, והיה מטלפן למשרד הישיבה שיבואו לקחתו בחזרה...

זכרונות הזקן מדולהינב

תלמיד נר ישראל פגש ביהודי זקן שהגיע לארה"ב מליטא וחקר אותו על ראש הישיבה שלו: כשהזכיר את שמו "הגאון הרב רודרמן" הגיב הזקן: "רודרמן שנולד בדלהינב? מעניין, מעניין מאד... זה היה ידוע בעיירה. מסתובב ילד בן עשר ברחוב הראשי ומדבר לעצמו. כך כל יום שעות ארוכות. ואתה טוען שהילד הזה נהיה ראש ישיבה..."

מה עושים בבר מצוה?

סיפר אחד התלמידים, כי רבינו היה משתתף בשמחות ונשאר בכל פעם פרק זמן מסויים עד שהיה נעמד והולך לדרכו. פעם אחת השתתף זמן רב, ולשאלת המלווה מה הסיבה לשהות הממושכת בשמחה, נענה: היום הדפים היו עירובין, וזה היה יותר קשה. כלומר, שתמיד היה מעביר בזכרונו סך מסויים של דפים בזמן שנמצא בשמחה, והיום השינון ארך יותר זמן...

בצל ההוא סבא

שש השנים בהן למד בישיבת כנסת ישראל סלבודקה היו המשפיעות ביותר על כל חייו. באותן שנים הקדיש את עצמו כליל לעמל התורה, תוך התעלמות מהסערות המתחוללות בעולם. שני לילות או שלשה בשבוע הוקדשו לשינון הלימוד, וכדרכו ניצל אותם ל"טיולי השינון" ברחובותיה החשוכים של מינסק (ואח"כ בקרמניצ'וג וסלבודקה).

הסבא נתן את עיניו בעילוי וצירפו למעגל בני טיפוחיו המיוחדים. היה 'משדך' לו את טובי הבחורים שילוו את גידולו, כגון רבי ראובן גרוזובסקי ורבי יחזקאל סרנא.

כאשר בשנת תשל"ז נערכה אסיפת זכרון לרגל הארציטי החמשים של הסבא, הועד המארגן הזמין את רבי יעקב קמניצקי לנאום לזכרו. ר' יעקב השיב שלדעתו הרב רודרמן הוא התלמיד המאפיין בידות את מידותיו ותכונותיו של הסבא, ואכן נאם אז רבינו לכבוד רבו, כהצעת ר' יעקב.

נולד בט"ו אדר תר"ס בעיר דלהינב, פלך וילנה.

בשנות בחרותו הגיע לישיבת סלבודקא שם נודע כ"עילוי מדולהינב".

בשנת תר"צ היגר לארה"ב, בתחילה לימד בישיבת ניו הייבן, ובשנת תרצ"ג יסד את ישיבת "נר ישראל" בבולטימור.

כתבם על לוח לבך

הגרי"י זכה לבקיאות נדירה יוצאת מגדר הרגיל, ושגורים היו על פיו במרוצה בבלי, ירושלמי, ספרא, ספרי, תוספתא, מדרשי אגדה ועוד. עוד בתקופה שטרם המלחמה בדור דעה של חכמים ובקיאים נתפרסם שמו כ"בקי עצום בכל מקצועות התורה ועיניו כיונים על אפיקי הש"ס והירושלמי" (לשון רבו הגרמ"מ אפשטיין בהסכמתו לספרו עבודת לוי. נפשו לא ידעה שובע, והוא הרזה את צמאונו בספרי שו"ת רבים ראשונים ואחרונים.

את צמאונו בספרי שו"ת רבים ראשונים ואחרונים.

מדברי תלמיד בספרו: וגם ידוע כמה קשה היא מס' מעילה, ועוד זכיתי בימי בחרותי לעסוק במס' זו עם מרן רה"י גאון ישראל הרב רודרמן, וזכיתי שהרבה מדבריו נשארו אצלי בכתב ובזכרון, אשר כל דברי המסכת היו מונחים אצלו עם הרמב"ם בכיסו כאילו למדם אתמול.

שינא פתח פומך

בעודו ילד צעיר דירבנו אביו להשקיע בשינון וזכירה. היה מעניק ליעקב יצחק הקטן מטבעות של זהובים בעד שינון פסוקי חומש בע"פ, עובר עם הזמן לשינון פרשת השבוע כולה, ועד לנצירת כל חמשה חומשי תורה בזכרונו. בכך הונח עוד בצעירותו היסוד הנפשי לדרכו המיוחדת בבגרותו: לשנן ולזכור את כל תלמודו כהויתו בעל פה.

לאחר מכן כשהנער החל ללמוד גמרא, תוך שנים ספורות הספיק לרכוש קנין נכבד בש"ס, והיה מרבה לטייל שעות ע"ג שעות בחוצות העיירה ושדותיה, כשהוא משנן את תלמודו בע"פ. וכך הוטבע בו הרגלו שלא סר עד זקנה ושיבה, להתהלך מרחקים ניכרים תוך ששפתיו נעות ללא הרף בדברי תורה.

ביום מן הימים פנה אליו הסבא ואמר: ברצוני לומר לך 'ווארט' שנתחדש לי לפני כעשרים ושתיים שנה, ושעדיין לא גיליתיו לאיש. כל פעם שאני מהרהר בו, 'מתחממים בי קרבי', אולם מכיון שלאחרונה כבר אינני מתפעל מכך כבעבר, הגיע הזמן להעבירו לזולתי, ואתה הוא זה שאגלה לך אותו.

תוכל לקפוץ לנהר המקומי...

בשנת תרע"ז נוסד בעיר מריאמפול קיבוץ חדש של עליונים סביב הגאון ר' איצ'לה מפוניבז' אשר נתמך ע"י כמה עשירים, ר"י היה היחיד מבין תלמידי ישיבת סלבודקה שנבחר ונתבקש להצטרף לחבורת המצוינים המתגבשת סביב ר' איצ'לה.

אך למרבה אכזבתו, התערב הסבא בעניין והביע את התנגדותו הנחרצת. מאחר ור' איצ'לה היה עסוק בעניני הכלל נמרצת באותם הימים, ועיסוקים אלה גרמו לו להעדרויות תכופות ובלתי-נמנעות משיבתו, על כן הצטיידה שהייתו של צעיר לימים כשרוני בכרך הומה כמריאמפול, מנותק מרבו ושרוי בשיבה בה תורת המוסר נדחקת לשוליים, כסכנה מוחשית לעתידו הרוחני, בפרט ברוסיה של אותם הימים, בה רווחו תנועות מהפכניות.

בכדי להמחיש לו את הסכנה, לקח אותו הסבא לחלון הסמוך המשקיף על הנהר הזורם ואמר לו: אם ברצונך לאבד עצמך לדעת, מדוע לך לנסוע למרחקים, קשור אבן כבדה לגבך, ותוכל לעשות זאת כאן בנהר הקרוב...

נובהרדוק וסלבודקה

על שיטתו של הסבא בחינוך האדם, התבטא פעם הגר"י בפני התלמידים: "הסבא לא אחז בשיטתה של נובהרדוק שיש ביד אדם לשנות את מידותיו. תחת זאת סבר הסבא, שיכול אדם להתעלות למדרגה בה הוא מעלה את מידותיו עמו, להשתמש בהם בצורה חיובית".

בצילם חמד וישב

עם נדודי הישיבה באותן שנים הרות גורל, בא הצורב הצעיר במגע עם גדולי ישראל רבים, התבסס מתורתם וספג מאורחותיהם. סיפורים רבים העביר לתלמידיו מאת ראוי עיניו. וכגון:

- בהיותי במקום המרפא דרוזגעניק ראיתי לרבנו הגר"ע שהיה יושב תחת אילן ולומד "מוסר" בקול, מתוך ספר "מסילת ישרים". (מובא באגרות הגר"ע ע"ג שצז)

- סיפר על הגר"ד לייבוביץ כיצד בערב התרמה לשיבתו דיברו הנואמים בשבחיו, ולאחר מכן בלילה הקיא הגר"ד מרוב גועל נפשו הטהורה...

- אחד התלמידים כותב בהקדמה לספרו ששמע ממנו, כי בזמן המלחמה בוויילנא למד אצל הרב מבריסק מסכת נזיר העמוקה, ובזמן השיעור היה אצלם שלום ושלווה כאילו היה גם שלום בחוץ...

- רבי רפאל שפירא מלוז'ין יעץ לו לענין לימוד הבקיאות: "יש ללמוד הרבה גמרא בלי תוספות, ורק איזה תוספות".

- אמר לי כי בדוק ומנוסה אצלו שאותם שנים או שלשה גדולי הדור שבדור לפני מאה שנה שהיו תקיפים ועזים ביותר, והיו עונים בשצף קצף למתנגדיהם בתורה, הנה מן השמים לא זכו שעם ישראל יפסוק לפי פסקיהם. (אוצרות המוסר עמ' 722)

ההקדמה לעבודת לוי

בשנת תר"צ, בעצת ה'דבר אברהם', הוציא לאור עולם את ספרו 'עבודת לוי' ובו מערכות כבירות בעניני קדשים וטהרות. הספר גרם להתפעלות רבה אצל גדולי התורה.

ההקדמה הנפלאה שנכתבה על ידו, עוסקת בפער בין המצב הרוחני הירוד של כלל ישראל באותם ימים, כאשר היתה נטושה המלחמה על עצם היהדות, ומצד שני הנה בא ת"ח ומדפיס את סלסולי תורתו וחיידושויו בחדרי החדרים של הסוגיות. האם אכן זאת השעה המתאימה לספרי 'ציצים ופרחים'?

על כך כתב:

"דברים אחדים. בפתח השער לא אשאל את עצמי אותן השאלות שנוהגין הרבה מחברים לשאול בפתיחת ספריהם כעין: הראויה היא השעה זו שאנו חיים בה להוצאת ספרים חדשים, אני לא אשאל כזה, קוב"ה חדי בפלפולא דאורייתא, הרבה רבבות מישראל עוסקים בחלק הלכה שבתורה והלא זהו קיומו של עמנו שלא פסק פיו מגרסא אף בתקופות היותר נוראות. כל רכושנו הרוחני הענקי כמעט נולד ונוצר בזמני ענינו ומרודנו... לא נתחבאנו אף רגע, לא פסקנו ליצר אף זמן קט, וזה כל אשרנו. פיארנו וקישטנו את תורתנו בציצים ופרחים אף בשעות שירידות רוחניות שררו בנו. המעיין החי לא פסק מבוועו..."

ולראיה מביא רבינו מתקופה אחרת בתולדות עמנו, שגם היא היתה ירודה עד מאד:

"חגי הנביא שנבואותיו ניבא בתקופת ירידה רוחנית נוראה, בעת רבים מהשבים נשאו נשים נכריות (עזרא י'), חללו את השבת (נחמ"י ג'), ובכל זאת כשבחן נביא התקופה האיומה הזאת את הכהנים, שאלם שאלות בעניני טומאה וטהרה רחוקי המציאות: "הן ישא איש בשר קדש וגו'", ועיין פסחים (דף ט"ז) דרביעי בקודש או חמישי בקודש בעי מהם... בקצה האחד מחללים שבת ונושאים נשים נכריות וכדו', ובקצה השני מפלפלים בעניני טומאה וטהרה, ברביעי בקודש או בחמישי בקודש, שמציאותם אינה נפרצת."

ושוב מביא דוגמה מעצם החיים:

"כך היא דרך החיים וכך היא דרכה של תורה. בשביל המאבדים את עצמם לדעת לא ימנע האדם החי לפנק ולעדן את גופו. אם ישנם לדאבונינו כאלה הרחוקים בכלל מחיי התורה, אל להם לאלול המרגישים כי התורה היא חיינו למנוע מלקשטה ומלפארה בציצים ופרחים בכל חלקיה."

ולסיום דבריו הוא מסביר כי בסופו של דבר יש השפעה הדדית מזה על זה:

"הרואה את הכהן עומד בכל תוקף על עמדו הרוחני אי אפשר שלא ישפיע ממנה באיזה מידה שהיא. גם לומדי התורה, מפאריה ומקשטיה עלולים לקרב גם את אלה הרחוקים ממנה."

במדבר השממה המוזהב

עוד טרם השואה הגיע לארה"ב, וכעבור כמה שנים הקים את ישיבת נר ישראל בבולטימור אשר ראשיתה היתה מצער, אך אט אט נעשתה לתל תלפיות, וממנה יתד ופינה לרבנים ומלמדים שמילאו את ארה"ב בתורה.

אין כאן המקום להרחיב בפרשה מופלאה זו. כמו"כ לימים פעל רבות במסגרת 'תורה ומסורה' להפצת החינוך התורני מחוץ אל חוף בארה"ב.

"חג הסמיכה"

בירחון 'הפרדס' משנת תשי"א ישנה כותרת על "חג הסמיכה בישיבת נר ישראל" ותחתיה נכתב: יום הסמיכה [-לרבנות] בישיבת נר ישראל הוא חג לא רק בשביל המוסמכים וכו' אלא הוא גם יום חג של כל הציבור

החרדכי של יהדות אמריקה. כי נר ישראל תופס מקום מיוחד בחיים התורניים של יהודים בארה"ב. בישיבה הזאת ממשיכים במסורת הגדולה של הישיבות המפורסמות בליטא, ומכותליה יוצאים רבנים מובהקים גדולי התורה התופסים מקום נכבד בחיינו...

אולי יסכים להיות שוחט?

לימים סיפר שתי עובדות שארעו בהגיעו לארה"ב, והמחישו בפניו לאיזו שממה רוחנית הגיע. בשנה הראשונה לבואו ביקשוהו לנאום ב'דינר' של מוסד תורני. הוא נכנס לאולם, וכפתיחה לנאומו של 'הרב האורח מליטא', הוזמנה אשה לנגן בפסנתר ולזמר בפני הקהל...

המקרה השני היה כאשר הגאון ר' אהרן קוטלר הגיע לארה"ב לגייס כספים עבור ישיבתו שבקלעצק. כאשר הגיע לבולטימור אירגן לו הגר"י פגישות עם הגבירים של העיר. אחד מבעלי הבתים נכנס וישב לשיחה, והרב רודרמן מסביר לו כי "כאן יושב הרב קוטלר, אחד מגאוני הזמן, ראש ישיבה מפוארת" וכו', אותו אדם האזין ברוב קשב, ואז גחן לעבר הרב רודרמן וביקשו לצאת עמו כדי שיוכל לדבר איתו ביחידות. כשיצאו פנה אותו יהודי לרב רודרמן: שמע לי, היהודי הזה מוצא חן בעיני, אולי הוא יסכים להיות שוחט בקהילה שלי...

דאגת העתיד על מי?

ביום הראשון להקמת הישיבה, ללא שום בנין וכמעט בלי בחורים... פנה אחד התלמידים אל 'ראש הישיבה', הרב רודרמן:

"רבי, לא ברמה האישית הריני מאוכזב, תמיד הרהרתי בדבר עתידה של היהדות, ולנוכח מראה עיניי פה הריני נעשה מודאג

ביותר. אני רואה ארבעה בחורים בלבד, חסרי בנין, המנסים להקים ישיבה. איזה עתיד יכול כבר לצפות להתחלה כזו? מהיכן יגיעו בחורים נוספים? ומה יעלה בסופה של היהדות באמריקה?"

אך רבינו ענה: אל נא דאגה, נצח ישראל לא ישקר. דאגת העתיד אינה שלנו אלא של רבש"ע!

ואכן הרבש"ע הראה את כוחו, והישיבה הלכה וגדלה, עד שכיום היא מאכלסת קריה שלימה של בתי מדרש, פנימיות, מגורים וכו'!

בית משפחתי

ירחון הפרדס שנה כט: אין 'נר ישראל' רק מוסד תורני בלבד. נר ישראל מהווה גם בית משפחתי לכל תלמיד ותלמיד. כל תלמיד

שנקלע לכאן אף ממרחקי המדינה בין רגע ירגיש את עצמו כאילו בתוך משפחתו הוא יושב, האוירה היא אבהית, והעין הנאמנה של ראש הישיבה שומרת צעדי כל תלמיד.

הרב ר' יצחק יעקב הלוי רודערמן הגאון הגדול, הוא ראש הישיבה במשך כ"ד שעות היממה. ישנן אצלנו בעלי תריסין, בעלי מוחין, ברם לדרגת ראש ישיבה לא הגיעו. דרושה לכך סגולת כושר מיוחדת. והרב רודערמן מלבד היות גאון הנושא את

שיעוריו הלמדניים העמוקים, נהנו בכל עצמותו והוויתו ראש הישיבה האמתית. ראש ישיבה בכל הליכותיו. קו מחשבתו ויחסו על כל סביבותיו. כל נשמתו במשך כל היממה הוא נשימת ראש ישיבה, ואין פלא אפוא שכל תלמיד ותלמיד מרגיש שיש רבי החופף עליו כל היום במאמציו שהתלמיד יגדל בתורה ובהנהגה.

אני לא רוצה ידא אריכתא

בישיבתו היה ר' דוד קרונגלוס המשגיח, וכל בני הישיבה ידעו שר' דוד עושה דברים בישיבה לפי הבנתו, שאינה מתאימה תמיד לדעתו של הרב רודרמן רה"י. שאלו פעם את הרב רודרמן: למה ראש הישיבה אינו אומר כלום, הרי ר' דוד יציית מי למה שתאמר לו. השיב ר' יצחק: נכון, אם הייתי מעיר לו הוא היה עושה מה שאני רוצה, אבל אז לא היה לי את ר' דוד. הוא לא רצה ידא אריכתא, הוא רצה מישהו אחר זולתו, ולא המשכה ממנו, על כן הוא הניח לר' דוד לעשות גם דברים שהוא כועס עליהם. (משיבת נפש על נפח"ח עמ' קיט)

בית גידול לפליטי אירן

בשנת תשל"ט עם פרוץ המהפכה האיסלמית באיראן ועליית חומייני לשלטון, נמלטו רבים מיהודי איראן מארצם, כשחלק נכבד מגיע לארה"ב.

ישיבת נר ישראל פתחה את שעריה לפליטים אשר זכו לטיפול אבהי מאת ראשי הישיבה ומנהליה. במכתב לר' שלום בער ליפשיץ י"ו ארגון הפעילים יד לאחים, פירט הרב רודרמן את קליטתם בישיבה, וכך כתב:

הריני להשיב לשאלותיך כיצד נקלטים התלמידים מאירן שבאו לישיבתנו הק' ומה מידת הצלחתם. כיום נמצאים בישיבה 42

תלמידים כ"י מאירן. הם בין הגילים 13 עד 21. רובם למדו ברשת בתי הספר של אוצר התורה וחלקם באו מבתי ספר ממלכתיים אשר באירן...

הסתגלות התלמידים לאוירה החדשה, אוירה של תורה ויר"ש, הפליאה את כולנו. אותם התלמידים אשר נמצאים בישיבתנו כבר שנה ויותר, בחלקם נמנים עם התלמידים המצוינים בישיבה, לומדים גמרא רש"י תוספות ומפרשים בשקידה גדולה...

הנאה מיוחדת לנו שחלק מן התלמידים אשר באים מבתי 'מסורתיים', ואשר בקושי ידעו את האלף בית, וידעו מעט מאד אודות ההלכות היום יומיות, שותים בצמא את דברי התורה ועולים באופן שלא שיערנו. התלמידים המבוגרים אשר כבר למדו באוניברסיטאות משקיעים את מרצם בלימוד תורתנו הקדושה כאילו נגדלו בישיבות.

עיני ולבי שם

בתקופת מלחמת ששת הימים, בה עמד היישוב בא"י בפני איום הכחדה, היה הגר"י שרוי במתח עצום, תוך הפקרת אכילתו ושאר צרכיו הבסיסיים ביותר, וכשהוא עוסק הרבה בתפילות ותחנונים להעביר את רוע הגזירה, "ממש לא היה שייך לדבר איתו בימים ההם", מפי תלמיד.

בשנת תשל"ט כשהתכוונה עיריית ירושלים לבנות איצטדיון גדול בצפון ירושלים (במקום בו מתנוססת כיום שכונת רמת שלמה), אנו קוראים בירחון הפרדס על אסיפת חירום של רבני ארה"ב בביתו של הרב רודרמן אשר הרימו את זעקתם וחרדתם לקדושת ירושלים. "הרב רודרמן הדגיש בדבריו כי במעשים כאלה של חילול שבת וחילול כבוד ירושלים מעמידים בסכנה לא רק את ירושלים אלא ח"ו את א"י כולה, שבת היא הכלי הטוב ביותר המגן על גבולות הארץ..."

מעיל לספר תורה

כתב הגר"נ איינפלד: יודעני שלפני כארבעים שנה (כנראה בשנת תשכ"ב כשהגיע להנחת אבן הפינה לישי' חברון) ביקר הגאון רי"י רודרמן באה"ק, וכששב לארצו סיפר בשמחה שהקב"ה אינה לידו מצוה רבה והוא לרכוש מעיל לס"ת. תמחו השומעים, לשמחה זו מה עושה, הלא גם באמריקה ניתן לקנות מעילים לס"ת. והנה שבביקורו נועד עם מרן הגר"ח קנייבסקי ונפעם לשליטתו בכל מכמי התורה וראה שהוא ס"ת חי, וטרח עד שהשיג הסכמתו לקנות עבורו גלימא דרבנן במקום מעילו הישן, והוא רואה בכך זכות שעבורה היתה כדאית כל הנסיעה לא"י.

"חבל שלא היו מחנות כאלה בליטא"

מחנות הקיץ בהרים מצאו חן בעיני רבינו. למראה המון הילדים המבלים חופשה מענגת המשולבת בקנייני תורה ויראת שמים, העיר פעם רבינו לר' יעקב קמנצקי שאף הוא נהג לנפוש באזור: חבל שלא היו לנו מחנות כאלו בליטא, הרי נשמות רבות היו ניצלות עי"ז לתורה.

דבריהן הן זכרונם

להלן נביא מעט מזעיר מחידושי ושיחותיו, לתועלת הלומדים:

- רמב"ם סוף"ז מהל' ס"ת: כך זה שיש בו ס"ת נביאים וכתובים אין קדושתו כקדושת ס"ת אלא כחומש מן החומשין. והקשה הגר"י רודרמן א"כ אמאי מותר לדבק תורה עם נביאים וכתובים הא מורידה מקדושה חמורה לקדושה קלה. (אמת ליעקב ב"ב).

- בטעם שמייתת משה היתה תלויה במלחמת מדין, נראה לבאר, יסוד ידוע בהנהגת הבריאה, שכל זמן שיש כוחות טומאה בעולם צריך שיהיו כנגדם כוחות של קדושה, "זה לעומת זה עשה האלקים", וכמו שכאשר בוטל יצה"ר לע"ז פסקה נבואה מישראל. כך כל זמן שכח הטומאה של בלעם היה בעולם, א"א היה שמה יסתלק מן העולם, משום שצריך היה את כח הקדושה של משה רבינו כנגדו. רק משהרגוהו לבלעם בחרב, שוב ניתן לקיים "ואחר תאסף אל עמי".

- ושננתם לבניך אלו התלמידים שקרויים בנים. מדוע לא כתבה התורה 'ושננתם לתלמידיך?' אלא ללמדנו שהתלמיד הוא בגדר בן, וכשם שבן אינו פוסק מלהיות בנו של אביו לעולם, כך גם התלמיד. גם כאשר יעזוב וינדוד למרחקים, עדיין 'בן' הוא.

- בשבת (מ, א) קאמר רבא האי מאן דעבר אדרבנן שרי למקרי ליה עבריינא, משמע ד'רשע' אין רשאי לקרוא לו, וביבמות (כ, א) מקשה רבא לאביי: וכל שאינו מקיים דברי חכמים רשע נמי מקרי.

- שמעתי עדות מתלמידי הגר"י רודרמן ששמעו מפיו שאין לומר את יהיה רצון [שתעשה למען קדושת חסדיך וגדול רחמיך וכו'] בשעה שהכהנים מנגנים]. וטעמו ונימוקו שהמדפיסים הכניסו תפילה זו בתוך הסידורים והמחזורים שלא ע"פ מסורה שלנו. ולדעתו יש לומר הרבש"ע אני שלך וכו' ג' פעמים כשיטת כל הפוסקים. (ספר הנהגה ברורה)

- יש לפרש הענין גבי בלעם שבתחילה לא נתרצה השי"ת לשולחו, מכיון שכמו שיש בהנהגת הבריאה טבע שתפילה מקובלת, ה"ה קללה, וכיון שבלעם היה רוצה לקללם בכוונה גמורה בלי שום פניות, הוצרך השי"ת לעכבו, שהרי אם היה הולך היה מקללם ע"י שנאתו שהיה שונאם יותר מבלק והרי תקיים קללתו ח"ו, אבל בפעם השניה שהיה בזה ענין של כבוד כמו שמבואר בפסוקים, א"כ ע"ז לא הקפיד השי"ת שהרי בודאי בזה לא תתקיים הקללה.

- בספרו סי' א העלה דירושלים יש בה שתי קדושות, חדא קדושת מחנה ישראל כמו בכל ערי חומה שנתקדשו בב"ד ושתי תודות וכו' וכגמ' זבחים קטז: ושבעות טז., ועוד קדושה יש בירושלים דומיא דמחנה ישראל במדבר שלא התקדש בב"ד, אך קדושתו מחמת שמקיף את המקדש וסמוך לו. ע"ש באורך.

- בספרו משאת לוי (עמ' קיא) ביאר שברכה מתרת את האוכל מדין נעשית מצותו.

- שמעתי מגאון אחד שנכח בחתונת בתו של מרן הגר"י הלוי רודרמן זצ"ל, ושמע שהגר"י שאל את מרן הגר"א קוטלר אי איכא חיוב על החתן לשמח את עצמו. והשיב לו דשפיר איכא חיובא וראיה מהגמ' בכתובות דברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין, וברכת אבלים בעשרה ואין האבל מן המנין, וטעם החילוק ביניהם דחתן מחויב לשמח את עצמו ולכן נמנה על העשרה, אך אבל אין לו חיוב לנחם את עצמו ואינו נמנה בכלל העשרה.

- אמאי דוקא קבעו במיוחד משנכנס אדר מרבין בשמחה, ולא אמרו כן על ניסן. ותירץ דבנס פורים שהכל נהג כפי הטבע ולא היה כ"כ התפעלות שהרי היה נס נסתר, וההכרה באה ע"י ישראל בעצמם, על כן משנכנס אדר מרבין בשמחה מכיון שכלל ישראל בעצמם היה להם חלק בנס זה הרגישו יותר שמחה, משא"כ בנסים גלויים שהשמחה במדרגה פחותה.

לקראת שבת מלכתא

חשיפה מיוחדת של 'לקראת שבת':

פרסום ראשון: הדרכה מפורטת של מרנן ורבנן גדולי ראשי הישיבות זצ"ל, על סדר הלימודים והקשר בין הרב ותלמידיו בישיבות לצעירים

מסמך מיוחד המתאר בפרוטרוט, כיצד צריך להראות סדר הלימודים בישיבה הקטנה, על לימוד המוסר והשיחות האישיות, מאת מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל, המשגיח הגה"צ הגרצ"ש גרוסברד זצ"ל ועוד

יעקב א. לוסטיגמן

חשיפה מיוחדת של חוברת 'לקראת שבת', ומגזין 'בית היין' של ארגון 'אחינו', צפויה לעורר עניין רב בעולם הישיבות, וזוכה לתגובות נלהבות בקרב ראשי הישיבות לצעירים שנחשפו לתוכן המסמך. את המסמך קיבלנו מידיו של ראש ישיבת 'תורת חיים' בבית שמש, הגאון רבי לוי גרוסברד שליט"א, נכדו חביבו ובן ביתו של המשגיח הגה"צ רבי צבי שרגא גרוסברד זצ"ל, שהיה ממייסדי ישיבות פוניבז', וניהל ביד רמה את ישיבת פוניבז' לצעירים מאז הקמתה, ועד שהצטווה על ידי גדולי אותו דור לעמוד בראש החינוך העצמאי. "מדובר בפרוטוקול מסודר של אסיפה של 'בתי אבות - פוניבז', שקיימו ראשי ורמ"י הישיבה, אור לכ"ג בניסן, אך לא כתוב שם באיזו שנה", אומר הגאון רבי לוי גרוסברד שליט"א. "מהעובדה שהגר"ש קסלר זצ"ל מוזכר גם הוא כאחד המשתתפים בישיבה, וכחבר פעיל בצוות הישיבה, אפשר להסיק שהיה זה בשנים תש"כ תש"ל, אבל אני מאמין שמחקר מדוקדק יותר יוכל לגלות לנו את התאריך המדויק, או לפחות לצמצם את ההערכה לטווח שנים קצר הרבה יותר, הן לפי הרכב הצוות באותו הזמן, והן לפי ההחלטות שהתקבלו, ואולי חלק מתלמידי הישיבה באותו הזמן זוכרים את היישום שלהן בתחילתו של זמן הקיץ באחת השנים הללו".

י. בן שלום שליט"א, הרה"ג נ. נבנצל שליט"א, הרה"ג ש. קסלר שליט"א. כותב המסמך הוא המזכיר האגדי של ישיבת פוניבז' - הרה"ג ר' בנימין זאב דויטש, שמפאת ענוותנותו מכנה את עצמו במסמך "מור ב.ז. דויטש".

בפתח המסמך נכתב כי: "לאחר שהנוכחים שמעו מפי היו"ר, הרה"ג צ.ש. גרוסברד שליט"א, על מטרת ישיבה זו, שהיא להתוות קו לדרכה הרוחנית של הישיבה בזמן הלימודים הקיצי הבעל"ט, ולאחר ששמעו הצעות רבות מפי כל המשתתפים, לייעול

הנוכחים המוזכרים במסמך הם (כפי המופיע במסמך המקורי) הרה"ג צ.ש. גרוסברד שליט"א, הרה"ג מ.י. ליפקוביץ שליט"א, הרה"ג א.ל. שטיינמן שליט"א, הרה"ג ש. איינשטיין שליט"א, הרה"ג

הסוציאליות, את הדברים המעיקים עליו בישיבה: בשיעור בסדרים, בלימודיו, בחברתו, וישתדל למצוא מרפא להם - מזה: ומאדך ינצל הזדמנות זאת למען הטף מוסר באהבה לו, אם צריך בכך, בקשר להליכותיו בקודש".

אחד החלקים היותר מפתיעים במסמך, הוא זה שבו הצביעו ראשי ורמ"י הישיבה זצ"ל, "על מחסור בהזדמנויות של פגישות לא-למודיות בין התלמידים בהשתתפות הרמ"ים.

"התלמידים צעירים הם, והרגשתם הטובה במסגרת הישיבה עלולה להעלות גם מידת הסתגלותם לסדרי הישיבה ואף חשקם בלמודים. לא רק בישיבות חסידיות אלא גם במתנגדיות, מקיימים כיום גם פגישה בליל ש"ק, סעודה שלישית או סעודת מלוה מלכה בצוותא, או תתכן פגישה במסגרת מסיבות ר"ח וכדו'. הוחלט, כי תוקדש שימת - לב למציאת דרכים להגביר קשרים במסגרות כאלה, וכן להפעיל את התלמידים לפעילות 'חברתית' בשטח ע"י הטלת תפקידים 'מנהלתיים' עליהם, וע"י מינוי ועדות שונות".

כאמור ראשי ישיבות שנחשפו לתוכן המסמך המרתק, אותו הצלחנו לפענח בס"ד בסיועו של הגר"ל גרוסברד שליט"א, התרגשו מאוד למקרא הדברים, ואמרו כי על אף שנשתנו הדורות והטבעים, ולא כל מה שהיה נכון לפני למעלה מחמישים שנה נכון גם היום, עדיין ניתן ללמוד רבות מהרוח הנושבת מהדברים, ומהאופן בו מנתחים מרנן ורבנן גדולי הדור ועמודי התורה זצ"ל, את הבעיות שהיו קיימות אז בעולם הישיבות.

המסמך המלא יפורסם אי"ה בגיליון 'בית היין', שיו"ל ע"י ארגון 'אחינו' ושיתפרסם בס"ד ביום ראשון הקרוב.

הלימודים והחינוך בישיבה, למען תקן דברים שבוקרו לשמם ע"י הורים והנוכחים עצמם, למען העלות את רמת הישיבה ולהרים קרנה: הוחלטו ההחלטות הבאות".

בסעיפים הבאים מופיעות החלטות לגבי קצב הלימודים, כמה דפים יש להספיק מדי חודש בשיעור א', בשיעור ב' ובשיעור ג', מתי יש לעשות חזרה מרוכזת, כמה מבחנים צריכים לבצע וכיצד יבוצעו המבחנים, מי יהיו בוחנים, ועל אלו נושאים לימודיים ייבחנו התלמידים, מה ייעשה בציונים וכיצד ייקבע מי ראוי לעלות לשיעור גבוה יותר בסוף השנה, ומי צריך להישאר שנה נוספת באתנו השיעור עד שיהיה ראוי לעלות לשיעור הבא...

כמו כן נקבעה במהלך האסיפה כיצד ילמדו הלכה, באיזה ספר, נדונה השאלה האם סדר מוסר ללימוד עצמאי של הבחורים, אכן מספק בגיל הזה, או שיש להשמיע לבחורים דווקא שיעורים בספרי מוסר, האם הבחורים צריכים ללמוד גם פרשת השבוע, ומה ילמדו בסדרים של ערב שבת ושבת אחה"צ.

ראשי ורמ"י הישיבה מציינים באותה ישיבה, כי הם מבחינים ב"רפיון מסוים בהתחזקות במידות נעלות, בהתעוררות בדקדוק המצוות ובשקידה על לימודים אצל תלמידים מסוימים, ולכן הוחלט להתמיד בלימוד המוסר כנ"ל, ולטקס עצות למען הביא חיזוק בדרכים שונות ביראת ה'. ש'היא אוצרו".

כמו כן - "הצביעו על חשיבות הרבה בקיום קשרים אישיים בין הרמ"ים ובין התלמידים. הוחלט, כי כל ר"מ ישתדל להקדיש לכה"פ פעם-פעמיים בחדש, כרבע שעה לכל תלמיד בשיעור, לשיחה אישית, בה יעשה למען הכר את בעיותיו האישיות, המשפחתיות או

גליון 'לקראת שבת' יו"ל בחסות
 'אמונה וחסד' דפוס וכריכיה בע"מ 02-6715501
 זיכוי הרבים בהפצת גליון זה
 לעי"נ הרה"ח בנימין ב"ר דוד צבי רוזנטל זצ"ל
 נלב"ע ר"ח אב תשע"ו

הדברים הללו הסעירו את רוחה של הרבנית אלישיב ע"ה והיא אמרה: "באחד הימים פרצה שריפה בבית, תפסתי את הפרימוס הבוער בידי, כשאני נכווית, וטיפלתי בכיבוי השריפה בעצמי, לא הזעקתי אותו ולא אמרתי לו כלום כדי שלא יופרע חלילה באמצע הלימוד. אז מה רוצה אותו יהודי, שארשה לו להפריעו באמצע הלימוד?"

מסירות הנפש של מרן הגרי"ש והרבנית אלישיב זצוק"ל לתורה, מתוך עניות ודחק

"מה טבו אהליך יעקב" (במדבר כ"ה, ה')

במשך שנים רבות, נמשך ניסיון העניות המר. לבני דורנו, מדובר במצב בלתי נתפש. בני דור השפע, שכל מה שרוצים מצוי בהישג ידם - אינם יודעים מה הפירוש לגדל משפחה של למעלה מעשר נפשות, בדחוקות מחרידה, כשאף הלחם והצרכים המינימליים אינם בטוחים דיים.

בבית המדרש 'אוהל שרה' שקד רבינו על תלמודו. לבו הומה, בידעו שבביתו מתקיימים אשתו וילדיו על פת לחם, וכולי האי. לבו הרחום מחשב להתפקע כשהוא נוכח במאמצי העצומים של הרבנית לייצר אוכל במצב של יש מאין כמעט, עם מעט הפרוטות שיש בבית.

אולם אהבת התורה של רבינו גוברת על הכל. הרחמים גואים, רגשי הלב עולים על גדותיהם, והעמל בתורה ממשיך במלוא התנופה ובכל העוצמה.

למאמצי העמידה בניסיון הגדול, היה לרבינו שותף מלא: הלא היא הרבנית הצדקנית ע"ה, שמסרה נפשה ממש כדי לא להפריעו מלימודו ולו לרגע אחד.

סבול סבלה הרבנית את ענייה בשקט. במאמצים על אנושיים, גידלה ילדיה עם המעט שהיה.

על שני עקרונות מקודשים הקפידה הרבנית ע"ה במצבים הקשים ביותר: על ארוחותיו של רבינו, שלא יחסר בהן מאומה. ועל אוירת השמחה והחדווה בבית.

במעט הפרוטות שהגיעו אל הבית, הקפידה הרבנית לרכוש לחם לאכול, ואם נשארו מספר פרוטות כדי לקנות בהן מעט יותר, היה האוכל המעולה מוקדש לבעלה הגדול היושב ולומד בהתמדה עצומה בבית המדרש.

בזמן שהיתה אם רבינו בחיים, היה האוכל המשובח מוקדש גם בעבורה. לעצמה ולילדיהם הסתפקה הרבנית במעט שבמעט.

דבר נוסף שעליו הקפידה הרבנית ע"ה בכל כוחה - אוירת השמחה בבית. כשאנו משוחחים עם בתה, הרבנית ישראלזון, שחוותה את חיי העניות, היא מספרת שמעולם לא שררה בבית אוירת דכאון או עצבות ח"ו. אכן, המחסור היכה בכל פינה בבית, אולם רבינו

והרבנית השרו בבית אוירה ניחוחה ורגועה, עד שלא חשו בני הבית שום קנאה בשכנים, שהיו משופעים באמצעים רבים וחיי הועלם הזה שלהם היו נוחים יותר.

מבחינת רבינו וזוגתו הרבנית הצדקנית, העולם הזה לא נועד כדי לחיות בו חיי רווחה. העולם הזה נועד לקנות בו מעלות רוחניות, ואם ההסתפקות במועט היא מעלה רוחנית גדולה, הרי שצריך כך לחיות בעולם הזה.

הרבנית ישראלזון תחי' משחזרת: לאחר נישואי כשנכנסתי לגור בבית, בית שיש בו יותר רחבות מבדירת הורי, היתה לי הרגשה שיש כאן יותר מידי עולם הזה, יותר מיד נוחות. אמא ע"ה כל כך הרגילה אותנו, שהעולם הזה נועד לחיי הסתפקות במועט, עד שכשרווח מעט יותר לא יכולנו לסבול זאת.

מעשה באחד מבני הבית שקנה לתומו כרטיס הגרלה כלשהו, לגדל מזלו עלה כרטיסו בגורל זוכה במקרה. בלבו גאתה שמחה גדולה, שכן גם אם בבתים רבים שכן המכשיר החדש, הרי שבבית משפחת אלישיב עדיין השתמשו בבלוקים של קרח שנמכרו בעגלה הסובבת ברחוב. בלוקי הקרח הללו לא היו נוחים לשימוש בלשון המעטה, בימי שרב היה הקרח נמוס וקשה היה לנהל את הבית בתנאים כאלו. אולם הרבנית הצדקנית ע"ה עומדת כצוק איתן; מקרה זה יותר מידי 'עולם הזה', והיא לא מכניסה את הדבר הזה הביתה.

אולם מכיוון שהמקרה לא נקנה אלא עלה בגורל, לא הועיל לה

אבא ועסק בתורה בהתמדה עצומה למרות הדוחק העצום".

לא בגלל שטעלע ולא בגלל פוסק הדור

קשה לאתר ולהתמצת את מסכת חייה של הרבנית ע"ה, ואת גודל הקרבתה למען לימודו של בעלה הגדול, אך נקודה אחת מתוך המסכת המופלאה חייבת לעמוד מול עינינו, כדי שנתבונן בה היטב ונלמד ממנה דרכי עבודת השי"ת.

באותן שנים קשות וארוכות, שבהן התמסרה הרבנית ע"ה כליל ללימודו של רבינו ללא סייג, מתוך דחק ועניות, לא עשתה כן מתוך מחשבה שבסופו של דבר יקבל בעלה 'שטעלע' [משרה], ודאי שלא חלמה אז שבעלה יהיה לפוסק הדור ורבן של כל בני הגולה, והיא התמסרה לבעלה ה'מתמיד', משום שתפקידו העיקרי של האדם הוא ללמוד תורה לשמה בהתמדה גדולה!

בשנותיה האחרונות, כשנתרבו המפריעים בעסקי ציבור, היה קשה לראות את צערה ואת כאב לבה. לפעמים היתה נישתתת ומתחננת ממש בפני עסקני הציבור ודומיהם, שיניחו לרבינו ללמוד תורה, וכשלא הצליחה להדוף את צבא המפריעים, היתה מתאוננת בכאב בינה לבין עצמה: "חבל שהנחתי לו אז ללכת לבית הדין, הלא אמרתי לו שאני מוכנה להצטמצם ולא לדרוש כלום, ובלבד שישאר ב'אוהל שרה', עכשיו משהתפרסם שמו בעולם לא נותנים לו ללמוד".

מסירותה כלפי לימוד התורה הקדושה, לא היתה מסירות כלפי פוסק הדור ומנהיגו, אלא כלפי המתמיד הכמעט אלמוני והבודד מבית המדרש 'אוהל שרה'.

הלימוד שלו קודש קדשים

בביתה השרישה הרבנית ע"ה בכל הדרכים, את החשיבות של ההתמדה ושל התורה שהוא לומד. כשהיה לומד בחדרו בבית, אסור היה להיכנס ולהפריעו מלימודו, כי הלימוד שלו קודש קודשים בעיניה. את החינוך הזה קיבלה בבית אביה הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל, וכן מחמיה אבי רבינו, וחמותה בתו של הגה"ק בעל ה'לשם' זיע"א, שהיו דרים יחדיו בבית, והם השרישו אצל כולם שהעולם כולו סובב סביב ההתמדה בתורה. הרבנית ע"ה התעללה בענין זה למדרגות בלתי נתפסות. עיקר חייה סבבו סביב התמדתו הנוראה ולימוד התורה של בעלה.

אחד מבני רבינו מתאר: "גדלנו בבית שהכל סבב סביב לימודו של אבא.

"אמנו לא פסקה מלהלל ולשבח את אבינו.

"היא סיפרה לנו כל העת שיש לנו אבא גדול בתורה, ושאסור להפריע לו במלאכתו החשובה. גם הסבא היה מראה לנו חיבה יתירה, והוא ניהל בעצם את כל הבית במשך ימי חייו".

"טיפלתי בשריפה לבד כדי לא להפריעו מלימודו"

לפני שנים רבות היה הדבר. הגעתי אל הבית ומצאתי את הרבנית ע"ה בפנים זועפות.

מאומה, וביום אחד ניצב המקרר בבית, למרות מחאותיה של הרבנית ע"ה.

גם לאחר שהמקרר נמצא בבית, לא העזה הרבנית לגשת ולהשתמש בו. פנתה אל השכנות והודיעה להן על האפשרות מעתה ואילך להשתמש במקרר שבביתה, היא עצמה לא הצליחה להתרגל לקיומו ול'עולם הזה' הטומן בקרבנו...

פנתה אל אחת השכנות והתחננה בפניה: "אנא השתמשי את במקרר ראשונה, אולי בכך אצליח להתרגל אליו".

שבר את רגלו

ביתו של רבינו, שנבנה בסטנדרטים העתיקים, שהיו נהוגים בתקופת הקמת שכונת 'מאה שערים', הכיל בקרבו שני חדרים צנועים. שני החדרים לא נבנו בגובה שווה, ומכורה המציאות היתה מדרגה בין שני חדרים.

לימים עמדה מדרגה זו לרבינו לרועץ.

בימי זקנותו נתקל במדרגה ושבר את רגלו באופן חמור, דבר שהיה עלול אף לסכן את חייו. לאחר שאושפז בבית החולים, פרש למנוחה ולהתאוששות בבית חתנו הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א בשכונת בית וגן.

בינתיים נזדרזו בני המשפחה ושכרו פועלים שיעקרו את הרצפות, יטפלו בדירה ויביאוה למצב שאין צורך במדרגה בין שני החדרים.

אלא שמחמת המלאכה נתערערה יציבות הגג, וכדי לייצב את הגג הניחו מוטות פלדה בגובה הגג מצד לצד.

אותם מוטות פלדה כיערו את מראה הגג, ועל כן הוסיפו תקרה נוספת שכיסתה את מוטות הפלדה ושיוותה לחדר מראה נאה.

לאחר שהתאושש רבינו, ומצב בריאותו איפשר את חזרתו לביתו ולנהל את סדר יומו, החזירוהו לביתו. כשנכנס לבית וראה את השינוי שנערך, הביע את חוסר שביעות רצונו מכל ה'שיפוצים' שנערכו בדירה.

כשנישאל רבינו מפי בני המשפחה מדוע אינו מרוצה וממה, אמר: "מכל מה שנעשה כאן, לשם מה נעשו השיפוצים?"

התנצלו בני המשפחה ואמרו: "השיפוצים נערכו כדי ליישר את הרצפה, היתה בזה סכנת נפשות".

אלא שהדברים לא הניחו את דעתו של רבינו.

"ומה עם התקרה?", שאל רבינו.

אמרו לו בני המשפחה: "הגג היה מלא בברזלים ובמוטות פלדה, ואין זה נאה לגור בצורה כזאת". הפטיר רבינו ואמר: "אלו מותרות!..."

"אולי נמכור את השעון התלוי בחדר הפנימי"

בן רבינו, הגאון רבי בנימין אלישיב מספר: "בשנות ילדותי היה לומד מתוך דחקות נוראה. היו פעמים שהגיעו מים עד נפש. זיכרון ילדות אחד חקוק בי, דו-שיח שנקלט באזניי. שמעתי את אמי מורת ע"ה מציעה לאבא: 'אולי נמכור את השעון התלוי בחדר הפנימי'..."

"לבי נצבט בקרבי, ואף אבא הביע את הסכמתו למכירת השעון, דבר המראה עד היכן הגיעה הדחקות והעניות, ועל כל זה התגבר

אני זוכר שפעם ביקשתי מהרבי מאמשינוב שליט"א, שייתן לי איזה שהוא חיזוק על הנושא הזה של לימוד יומיומי בספר ה'אור החיים' הקדוש. הוא הסתכל עלי בחוסר הבנה ואמר לי: "זה כמו שתבקש ממני חיזוק להניח תפילין כל יום. יש דברים שלא צריכים חיזוק, זה בסיס היסודי ביותר"

הג"ר משה שוורץ, העומד בראש מפעל 'מורשת האור החיים הקדוש', וראש כולל להוראה 'כנסת ישראל', מספר על הקשר המיוחד שלו עם ספריו של קדוש ישראל רבינו חיים בן עטר זיע"א, ועל סיפורי המופת שזכה לראות בעיניו

אליעזר (לייזר) רוט

דמותו המופלאה של רבינו ה'אור החיים' הקדוש, רבינו חיים בן עטר זיע"א, שהשבע יחול יום ההילולא שלו, ט"ו בתמוז, חקוקה בלבו של כל יהודי שומר תורה ומצוות. פירושו הנפלא על התורה התקבל בכל תפוצות ישראל במהירות עצומה, והפך לנכס צאן ברזל בכל מקומות מושבות ישראל, בני עדות המזרח והמערב כאחד.

גם בימינו יש לא מעט יהודים שלא עולים בלילה על יצועם, לפני שלמדו לפחות קטע אחד ב'אור החיים' הקדוש. אלפים רבים לומדים את פירושו על התורה, מתחילתו ועד סופו בכל שנה ושנה, ורבבות משתתפים בשיעורי 'אור החיים' הקדוש ב'ליל שיש' או ב'ליל שבת, בבית המדרש או בבית, עם שיעור או עם חברותא ואפילו לבד, באופן יחידני.

אבל יש אנשים, שה'אור החיים' מלווה אותם לא רק כל יום, אלא גם כל היום. אחד מהם הוא הג"ר משה שוורץ שליט"א, שכל יומו עסוק עם תורת רבינו ה'אור החיים', במדרש ואגדה, כמו גם בש"ס ובהלכה. הוא עומד בראש כולל להוראה ללימוד יור"ד 'כנסת ישראל', המכנס בתוכו טובי אברכים, אשר בין השאר עוסקים בבירור מקחו ועריכת ספרו הידוע והעמוק 'פרי תואר'.

'בצאנו ספגתי יחס של אימה ויראה לספר הקדוש', הוא מספר. ידועה התשובה של ה'דברי-חיים' זיע"א (ב'יור"ד קה) שבה פסק כי יש לפטר מתפקידו מלמד, שטען כי ספר ה'אור-החיים' לא נכתב ברוח הקודש, מאחר ומי שאומר כך הוא אפיקורס.

"כמו כן שמעתי מכ"ק אדמו"ר שליט"א מצאנו בשם אביו בעל ה'דברי-יצוב' זיע"א, שאמרו משמו של הגה"ק מבוטאאש בעל 'דעת קדושים', שהעיד על עצמו בזה הלשון: 'כשהייתי אברך והתחלתי ללמוד אור-החיים הקדוש, הרגשתי כאילו ונעשיתי בריה חדשה'.

"כמו כן ראיתי בבית אבא אאמו"ר הדיין רבי חיים יעקב מנחם שוורץ שליט"א, דומ"ץ קרית צאנו נתניה, יחס של חרדת-קודש לספר הקדוש, וקביעת שיעורים קבועים בספר זה מדי שבוע. על קרקע משובחה זאת נבט הקשר האישי שלי, שהחל בקבלה צנועה שקיבלתי על ציונו.

"וכך היה מעשה" הוא מספר: "כשהייתי כבן 18 שנה, הגעתי

להתפלל על ציון ה'אור החיים' הקדוש ביום ההילולא בט"ו תמוז. התפללתי לקב"ה שאזכה למצוא את זיווגי ההגון בנחת ובלא צער, ושיהיה הזיווג עולה יפה וכו', כמו שמתפללים בחורים רבים בהגיעם לגיל השידוכים.

"לאחר ששפכתי שיח פני בוחן לבבות, החלטתי להתחזק ולקבל על עצמי גם קבלה טובה, וקיבלתי על עצמי לומר שיעור בכל שבוע ב'ליל ששי', ב'אור החיים' הקדוש. ביום ה-40 אחרי היארצייט, כ"ו באב, התארסתי בשעה טובה ומוצלחת, ויהי לפלא.

"עברה תקופה, היתה חתונה שמחה כדת וכדין ב"ה, אבל אחרי החתונה עברו כשלוש וחצי שנים, ועדיין לא זכינו לילדים.

"שלוש וחצי שנים זאת לא תקופה כל כך ארוכה, אבל המצב הזה מייצר לחץ, ומי אומר שזה יהיה רק שלוש וחצי שנים, אולי חלילה הרבה יותר וכו', וכמובן שנוצר לא מעט לחץ בעניין.

"באותה תקופה היה לי קשר קרוב עם כ"ק מרן אדמו"ר מאמשינוב שליט"א. השחתי בפניו את צערי ושיחי, והוא יעץ לי לעשות עוד משהו למען האור החיים הקדוש, ובוודאי יועיל הדבר.

"מאז התחלתי להתעסק בהוצאת ספרי ה'אור החיים' הקדוש, ולעסוק בכל מה שקשור לרבינו ה'אור החיים', ואכן מיד נושעת וזכינו לבנים ובנות, זרע ברך ה', בלי עין הרע.

שיעורים באור החיים מדי שבוע, ואנשים לומדים במספרים הולכים וגדלים ב"ה. אין לי ספק שאם יעשו סקר ויבדקו, ימצאו שספר ה'אור החיים' נלמד בשיעורים יותר מכל ספר אחר, לבד מהגמרא הקדושה כמובן".

בתוך השיחה אנו מבקשים מהרב שוורץ לשמוע מעט עובדות וסיפורי מופת, אודות חשיבות הלימוד בספר 'אור החיים' הקדוש והתפילה על הציון הקדוש. הרב שוורץ מלא וגדוש בסיפורים מסוג זה, בהם נתקל באופן יומיומי מעצם עיסוקו התדיר במורשתו של רבינו חיים בן עטר זיע"א.

"בערב ראש חודש אדר א' תשע"ט, נסענו קבוצה של יותר משני מניינים לאמירת כל התהלים בציון רבינו האור החיים הק'.

"אספר מעשה שכתבתי מפיו של הר"ר יצחק י: 'נולד לנו בן, ילד חמוד, שהיתה לו 'גמישות יתר', זה מצב רפואי שבו השרירים גמישים מאוד וצריך להתמודד עם זה.

"ברוך ה' יש לנו אפשרות כלכלית, ושפכנו אלפי שקלים עבור טובי הרופאים והמטפלים למיניהם בכמה מקומות בעולם. סיירנו בכמה בתי חולים לסוגיהם, לרבות טיפולים רגשיים, וטיפולים דרך המוח וכו', וכל זה לא הועיל כלום.

"בינתיים שמענו על רופא גדול בבריסק, שהוא 'אוסתרוופט' מיוחד למקרים אלו ומטפל דרך המוח, העברנו אליו את כל החומר הרפואי של הילד, ואחרי שעבר על כל הבדיקות והחוות דעת שהיו לנו מהרופאים בארץ, אמר שהוא יכול לטפל, ובעוד שנה יתחילו לראות תוצאות טובות.

"חששתי מאוד, אך מחוסר ברירה הזמנו תור אליו, ונקבע לנו תור לתאריך כ' בתמוז התשע"ט, וכמובן שילמנו על כרטיסי טיסה ומלון במחירים גבוהים במיוחד.

"כמה ימים לפני הטיסה, שפכתי את לבי לפני אחד מידידי, ואמר לי: 'הנה בעוד שבוע ההילולא של אור החיים הקדוש, קום ותעלה לציון הקדוש ותקבל על עצמך איזו קבלה לטובת הצדיק, ותראה ישועה'. ברגע הראשון לא היה לי חשק, ובדרך לציון שהיתה איטית ומפרכת, היה לי קצת הרהורי חרטה, מדוע אני שורף זמן יקר כל כך? "הגעתי לציון הקדוש, וקיבלתי על עצמי, שבמשך 4 שבועות הקרובים אסיים כל שבוע בלי נדר את כל פירוש אור החיים הקדוש על הפרשה. והנה יומיים לאחר מכן בשבת קודש, אני רואה מחזה פלא לנגד עיניי, שבני מתחיל להבריא לנגד עיניי!

"במוצאי שבת, יום לפני הטיסה, גמרתי בדעתי על פי עצת הרופאים שאין צורך כרגע לטוס לבריסק, אך משפחתי אמרו מקסימום תיסע לנופש בבריסק, כי חבל על דמי ביטול הכרטיסים והמלון. ואכן נסענו לבריסק, הלכנו לרופא הנ"ל, והוא היה המום למראה עיניי! הוא הפטיר שאינו מכיר לזה הסבר על פי הרפואה. מאז ועד היום המצב משתפר והולך, וברוך ה' ההליכה והיציבות הגופנית שלו הם 100%, בדיבור עדיין צריך ישועה, אבל אפשר לומר ש90% כבר מדבר כשאר הילדים.

במשך השנים זכיתי לפעול רבות בעניין, ולמעשה הקמתי את המכון למורשת האור החיים הקדוש, כולל הוצאת ספריו שחיבר ולא התפרסמו כל כך, וכן כתבתי בעצמי ספר על תולדות חייו הקדושים ועל ישועות פלאיות שאירעו בתפילה על ציונו, ובלמוד בספריו הקדושים, וקראנו את שמו 'נר המערבי'. ב"ה היתה הצלחה גדולה מאוד, והספר התקבל באהדה רבה בקרב כלל ישראל. גולת הכותרת שבספר הוא הפרק יותר מ-100 עמ' על הספר אור החיים הקדוש, בסוף הספר קונטרס 'סגולת חיים' מה שהעידו גדולי וצדיקי הדורות על ספה"ק אור החיים, והרבה העידו שבזכות ספר זה התחזקו והתחברו ללימוד קבוע בספר 'אור החיים' הקדוש.

"במשך השנים הדפסנו ב"ה את הספר 'כל הכתוב לחיים' - ב' כרכים, בו קבצנו אלפי הערות שהעירו גדולי ישראל, גדולי האדמו"רים, הפוסקים וראשי הישיבות, במהלך לימוד אור החיים. אם זה בדרך של שאלה ותשובה על דבריו, אם בדרך של הבאת ראיות נוספות למה שכותב האור החיים הקדוש, ואם בדרך של פסיקת הלכות, לפי מה שפירש האור החיים בפסקי התורה. הלימוד בספר מאוד מעניין, ונותן הרבה תוספת טעם ללימוד באור החיים עצמו.

בימים אלו ממש זכינו להו"ל הכרך הראשון מספרו העמוק 'פרי תואר' על יור"ד, וגם שאר הכרכים ב"ה בשלבי עריכה מתקדמים. והגם שהוא מזהיר מאוד בנושא, הורו לי גדולי הצדיקים, כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א והאדמו"ר רבי דוד אבוחצירא שליט"א, שכוונתו של רבינו האור החיים הקדוש היתה שלפני שלומדים בספרים אלו צריך הכנה מתאימה, אבל בוודאי שרצה שיודפסו הספרים, ושמי שראוי יוכל ללמוד בהם ולעסוק בהם.

"כמו כן אני חוקר את כתבי היד של ה'אור החיים' הקדוש, ומלקט מספרים אחרים, כל מה שמוזכר במעלתו של רבינו ה'אור החיים', כי אכן היה לו מעמד מאוד מיוחד בעולם החסידי, ולא רק בעולם החסידי.

"רבינו החיד"א כבר כותב בספרו 'שם הגדולים', שספרי ה'אור החיים' התקבלו בעולם במיוחד, כי הבעל שם טוב הקדוש הפליג בגדולת נשמתו של האור החיים הקדוש. והרה"ק מקאמארנע כותב, שיש חיבור רוחני בשורש הנשמה של כלל ישראל עם האוה"ח הקדוש.

"אני זוכר שפעם ביקשתי מהרבי מאמשינוב שליט"א, שייתן לי איזה שהוא חיזוק על הנושא הזה של לימוד יומיומי בספר האור החיים הקדוש. הוא הסתכל עלי בחוסר הבנה ואמר לי: "זה כמו שתבקש ממני חיזוק להניח תפילין כל יום. יש דברים שלא צריכים חיזוק, זה הבסיס היסודי ביותר".

"מעניין שדברים אלו מתכתבים היטב עם האמרה הידועה משמו של הרה"ק רבי דוד צבי שלמה מלעלוב זצ"ל, שאמר שיהודי שאין לו כסף לקנות את ספר ה'אור החיים' הקדוש, צריך למכור את טליתו ותפיליו ולקנות 'אור החיים', והסביר שטלית ותפילין יש לכל יהודי בכל מקום ולכן תמיד אפשר להשאיל ולקיים את מצוותן, ואילו ספר 'אור החיים' עוד לא היה אז כל כך נפוץ, ולכן צריך לקנות, כדי שיוכל לקחת עמו לכל מקום ולהגות בספר הקדוש הזה.

"ברוך ה' זכינו שאכשר דרא, כיום רבו הלומדים בספר, יש רבבות

יום אחד בני חזר הביתה עצוב. התברר, שחברי הכיתה דיברו ביניהם על שמחת בר המצוה ולעגו לו, שמכיוון שהוא ממשפחה 'פשוטה מאד' ולא מיוחדת, שולחן הכבוד ב'מזרח' - יהיה ריק מ'חשובים'... כמוכן שהילד נהיה עצוב מאד, ויצא לו החשק וההתרגשות מהשמחה, הוא כבר דמיין את מבטם הלועג של חבריו לכתה, בשעה שיראו את שולחן הכבוד. "הלכנו, אפוא, אני ובני חתן הבר מצוה, אל מעונו של רבינו", סיפר אבי הבן

הסלידה של מרן הגראי"ל שטיינמן וצוק"ל מפרסום, כבוד ונגיעות

"מה טובו אהליה יעקב" (במדבר כ"ד, ה')

רבינו זצ"ל חשש מאד מעין הרע, ותמיד היה מבקש להצטנע, גם בשמחות שערך אצל ילדיו ונכדיו עשה הכל בהסתר, הוא סבר ששום דבר טוב לא יכול לצאת מפרסום. בכל מקום אליו הגיע, ביקש שלא יהיו מודעות ופרסומות.

לפני מסע הקודש הראשון של רבינו לחוץ לארץ, בארצות הברית, חשבו עסקני הקהילה היהודית כיצד לנצל את ימי הביקור עד תום, ולגרום לקידוש השם ותועלת רוחנית חזקה.

אחת הפעולות שעשו, היתה על ידי פרסום תקשורת רחב על בואו של גדול הדור הישיש מארץ ישראל.

וכך, באחד הימים קיבל בנו הגדול של רבינו, הגאון רבי משה שליט"א, טלפון מעיתונאית אמריקאית בכירה, שמעוניינת לקבל 'קורות חיים' על גדול הדור.

הבן סרב. הוא הסביר כי אביו מתנגד לכל פרסומות כל שהן, כשהמטרה היא פרסום לשם פרסום, והוא לא מסכים לעשות דבר שנוגד את רוחו.

"אינך מבין את הנוהל פה", הסבירה לו הגברת, "ביקור של רבאי כזה נועד לכישלון, אנשים לא מספיק שמעו עליו, הם לא יטרחו לבוא לשמוע אותך, חבל על המאמץ בגילו, שישאר בבית. כדאי לכם להשקיע בפרסום".

אבל רבי משה, נאמן לדרכו של אביו, סרב בנימוס.

הסוף היה שאותה תכנית אכן לא יצאה לפועל, אולם מנגד, הביקור הצליח מעל למשוער, בכל מקום שהוא הגיע אליו באו מאות ואלפי איש להתחזק, ועשרות קהילות התרוממו מן הקצה אל הקצה כשבאו לשמוע את דבר ה'.

לחשיבות הנדבה, או שהלוקחים ממנו הניפו זהב להראות לכולם ולשבח אותו על נדבתו.

וכשהיה רבינו לומד את הדברים, התפלא, הרי על ידי הפרסום והכבוד יורד משכרם של המנדבים, ולמה עשו להם את זה?

כי אכן, כל חייו בז רבינו לכבוד ולפרסום, הוא היה רגיל לצטט דברי הגר"א (כתר ראש סימן קל"ז): "אינו דומה הניכיון בעולם הבא עבור הנאה גולמית של מעדנים, מהניכיון עבור כבוד שהוא הנאה רוחנית". וכשהיו משבחים לפניו עשירים נכבדים על מעשי הצדקה והחסד, היה נזעק: "אתה מאכיל אותנו סם המוות, הכבוד הוא כמו רעל, חבל שיפסיד את מצוות הצדקה שעושה בעבור כפית כבוד..."

סח אחד מתלמידיו, שבמשך שנים היה קרוב אל רבינו בשיעוריו היומיים ובמעגל השנה: היה זה סמוך לחגיגת הבר מצוה לבני הבכור, השמחה וההתרגשות היו גדולות. יום אחד בני נ"י חזר הביתה עצוב. התברר, שחברי הכיתה דברו ביניהם על שמחת בר המצוה ולעגו לו, שמכיוון שהוא ממשפחה 'פשוטה מאד' ולא מיוחדת, שולחן הכבוד ב'מזרח' - יהיה ריק מ'חשובים'...

יומי בישיבת פוניבז' לצעירים, הוא קרא לבנו הגאון ר' שרגא וביקש שיהיה תחתיו.

בתקופה מאוחרת יותר (בשנת תשנ"ח), החליט רבנו להפסיק את מסירת השיעור בישיבה. תלמידים פנו אליו ושאלו מדוע לא מינה תחתיו את בנו, למסור את השיעורים באופן קבוע כפי שכבר עשה בעבר.

תשובתו היתה: "אני חושש מנגיעות! כי בעוד כשנעדרתי לזמן קצר ואחריות השיעור היתה עלי, מינתי את בני במקומי, כי ידעתי שזו טובת הישיבה, אבל עכשיו שאני לי אחריות, אני חושש מעצמי אולי אני שם אותו כי אני דואג לעצמי שיהיה לי בן בישיבה... אם הנהלת הישיבה תרצה היא תקרא לו מעצמה לבוא..."

רבינו הקפיד מאד שלא להישאר חייב טובה למי שהיטיב איתו. פעם אף התבטא: "אני רוצה טובות אחרים, כי התגמול שעלי להחזיר להם עבור זה הוא גדול לאין ערוך".

את העובדה הבאה שמענו מנכדו הג"ר אשר שטיינמן: היה זה בחודש אדר א' תש"ס. רעייתו של רבינו ע"ה לא חשה בטוב, ואחרי בדיקות שונות קבעו הרופאים, כי היא צריכה לעבור ניתוח רפואי סבך בבית החולים. העסקן הרפואי רבי אלימלך פירר, טרח לארגן את כל ענייני הרפואה על הצד המהיר והטוב ביותר, וסידר שהניתוח ייערך על ידי פרופסור מומחה.

היו אלו ימים מתוחים מאד, ובכל זאת כאשר הרב פירר השיא את בנו, ובא להזמין את רבינו למסיבת 'שבע ברכות' בביתו בשעות הצהריים, הוא החליט להכיר טובה באופן אישי ולבוא לאחל לו מזל טוב, על אף המתח שהיה שרוי בו. ועל אף שבאותם שנים כמעט שלא הלך לאירועים כאלו, אפילו אצל צאצאיו.

ואכן הוא נסע לשבע ברכות, ושהה שם זמן מועט, ואחרי זה חזר לביתו והמשיך להעביר בתפילה לרפואתה.

והיה רבינו מצוין מאד במידת הכרת הטוב, וכמו בעובדה הבאה: בבחרותו בתקופת מלחמת העולם השנייה גלה רבינו למדינת שווייץ, שם נדד מידי תקופה ממקום למקום. לא פעם הוא לן בחצר עזובה או מחסן נטוש. בין השאר התארח תקופה בביתו של יהודי אמיד טוב לב, בשם ר' ליביש רובינפלד ז"ל, שארחו בסבר פנים יפות, ואף דאג לכל צרכיו הגשמיים, כדי שיוכל לעבוד את ה' ללמוד כאוות נפשו. אפילו בסוכות דאג לו לד' מינים לברך עליהם.

שתי בנותיו של ר' ליבוש היו נשואות לשני תלמידי חכמים, ורבינו - שהיה פליט בודד ועזוב - מצא מרגוע לנפשו בכך שיכול היה לשוחח איתם בדברי תורה.

כל ימיו היה זוכר את החסד הזה ומזכירו לשבת, וכשהיה מגיע קרוב משפחתו של ר' ליבוש היה מוקירו ומכבדו על זה.

אגב מעניין לציין, כי רבינו היה משבח בעיקר על החסד הרוחני שעשה עמו ר' ליבוש, שדאג לו לקיום המצוות, ועל העובדה שהיה לו חתנים תלמידי חכמים, ופחות על העובדה שדאג לו לעזרה להינשא, לממון ולבגדים.

(מתוך הספר 'שבעינו מטובך')

כמובן שהילד נעשה עצוב מאד, ויצאו לו החשק וההתרגשות מהשמחה, הוא כבר דמיין את מבטם הלועג של חבריו לכתה, בשעה שיראו את שולחן הכבוד.

"הלכנו, אפוא, אני ובני חתן בר המצוה, אל מעונו של רבינו", סיפר אבי הבן. "מכיוון שרבינו הכיר אותי מצוין, קיוויתי בסתר לבי, אולי רבינו 'ירחם' ויגיד 'טוב, אז אני אבוא לבר מצוה'..."

"אבל אחרי שרבינו שמע את הדברים, הוא הפתיע במבטו ההפוך - הישר, הוא היטיב את מבטו לעיניו של הילד ואמר לו: 'דע לך! כמה שפחות כבוד יותר טוב!'."

"מילים פשוטות בעוצמתן! המשפט הזה עם המבט המיוחד בו נאמרו הדברים, חדרו ללבו של הבן, ועד היום הם מלווים אותו, ואותנו כל המשפחה לאורך ימים".

סיפר לנו נכד רבינו הג"ר שרגא ברלין שליט"א: בחודש אלול תשס"ו נסע רבינו לשכונת 'רמת שלמה' בירושלים למסור שיחת פתיחה לישיבה החדשה 'תורת זאב', שהעתיקה את מקומה לשם באותו יום. מכיון שיומיים קודם לכן נכנסתי לגור בשכונה, ניצלתי את ההזדמנות, ואחרי שדרש בישיבה ביקשתי ממנו לעלות לביתי, ולהכריע לי על מספר שאלות שהתעוררו בהלכות מזווה (במאמר מוסגר מוסיף ר"ש - ידעתי כי לסתם ביקור בדירה הוא לא יסכים, שכן חבל על כל רגע).

ואכן הסבא רבינו זי"ע הסכים לעלות. בעוד הוא עולה לחש לו אחד הגבאים: "הראש ישיבה לא צריך למהר, שכן יש עוד עשרים רגעים עד לשיחה הבאה בבית המוסר". כאן הסתובב אליו רבינו ואמר לו בנימת תרעומת: "וכי אמרתי להם שאבוא למסור שם שיחת חיזוק? אדרבה, הרי דברו איתי על זה והשבתי במפורש שלא אבוא".

הגבאי הנבון ענה בגמגום: "אבל הם הבינו שהראש ישיבה כן יבוא, היתה פה אי הבנה. ובכלל, ציבור גדול של אנשים ממתין שם, וכבר הדפיסו מודעות ברחבי השכונה..."

"ככה?", הקפיד רבינו ואמר: "מודעות הן סיבה נוספת שלא לבוא, מי ביקש בכלל פרסום?! וכי אתן שימשכו אותי לבוא לאיפה שרוצים? אני לא צריך לבוא!", סיים.

בהמשך הוא עלה לביתי ובדק את פתחי החדרים. הכריע, וקבעת מזווה והיתה שמחה של מצוה. כשהוא עמד לצאת הוא לחש לי, כאילו הוא מדבר אל עצמו: "חשבתי, מה אכפת לי ללכת? אהה, נגיעות, פגעו בכבודך, לא שאלו אותך... מצד שני אין לדבר סוף, ימשכו אותי לכל מקום שרוצים?... אני לא יודע מה לומר!..."

מסיים ר"ש ברלין: "באותו רגע, כששמעתי שהוא חושש על עצמו מנגיעות, ידעתי שהוא יעשה הכל כדי להתרחק מזה. ואכן, כשיצאנו מהבית הוא אמר לנסוע לשיחת המוסר..."

בפעמים הבודדות, בהן נאלץ רבינו להפסיק את מסירת השיעור

בשבת הרביעית לבואו לבית הכנסת, איחר ד"ר קופרמן והגיע כמה דקות לאחר תחילת התפילה. והנה הוא רואה שהספסל שעליו ישב ב-3 השבתות האחרונות, תפוס על ידי אחד המתפללים, וילדיו... רק עכשיו הוא הבין שבעצם המקום הזה היה שייך לאותו יהודי, שהחליט לוותר על זכותו, ואיפשר לו לשבת שם במנוחת הדעת, עם הילדים שלו

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: לקבל בנועם ובחביבות את האורחים בבית הכנסת

"מה טובו אהליך יַעֲקֹב" (במדבר כ"ד, ה')

קוראים לו ד"ר יצחק קופרמן, והוא נחשב לאחד ממומחי הלב הגדולים בארץ, שזכה להיות רופאם של כמה מגדולי ישראל המפורסמים. לפני עשרות שנים הוא עלה ארצה, עם משפחתו וילדיו, והתיישב בני ברק.

הגם שמוצאו לא היה מהונגריה, השתלב הרופא הנכבד בבית כנסת שכל מתפלליו נמנו על יוצאי הונגריה, וכל ענייני הקהילה ומנהגיה הושתתו על היסודות של גדולי הונגריה. כיצד קרה הדבר? איך התחבר ד"ר קופרמן לקהילה זו?

הפתרון כולל בתוכו סיפור שאותו כדאי לחרוט על לוח-הלב, משום שיש בו נפקא-מינה לכל בתי הכנסת די בכל אתר ואתר.

מה הפעולה הראשונה שעושה יהודי שומר תורה ומצוות, כשהוא מגיע לארץ חדשה, ובמיוחד ארץ ישראל? - מחפש לעצמו בית כנסת, שבו יוכל לקבוע את מקום תפילתו. גם ד"ר קופרמן עשה כך, וכיון שגם ילדיו היו כבר בגילאים כאלה שהלכו יחד איתו להתפלל, צריך היה למצוא בית כנסת שיכיל את כל המשפחה הכבודה.

בשבת הראשונה לבואו לבני ברק, נכנס ד"ר קופרמן עם ילדיו לבית כנסת פלוני, סמוך למקום מגוריו, התיישב על אחד הספסלים והחל להתפלל. לא חולפת דקה, ובהיותו ב'ברוך שאמר' נוקש פלוני על גבו ומבקש ממנו לפנות את המקום

"זה הספסל שלי מימים-ימימה", אמר האיש. קם הרופא ממקומו, ועבר לספסל אחר. והנה, רק הגיע ל"אשרי יושב ביתך" וכבר הוא מרגיש נקישה נוספת, ושוב הוא מתבקש לשים פעמיו למושב אחר. לפני 'שמונה עשרה' הוא נתקל פעם נוספת בבקשה דומה, מצד מתפלל הטוען על זכותו לשבת על הכסאות התפוסים.

'כאן לא אוכל להתפלל'

בסופה של מערכת-הנדודים הזו, מצא לעצמו פינה כלשהי וישב בה עם ילדיו, אבל אין לתאר את ההרגשה המאכזבת שפקדה אותו. והנה כאשר הגיעה התפילה לסיימה, הוא נתקף באכזבה נוספת. כמעט אף אחד מהמתפללים לא מקדם אותו בברכת 'ברוכים הבאים', לא מתעניינים בו, ופונים ללכת איש איש לביתו.

"בבית כנסת זה לא אוכל לקבוע את מקום תפילתי", הוא אומר. "כיצד אפשר להתפלל במקום כזה, שבו לא יודעים כיצד להתנהג עם אורחים שזה-עתה עלו לארץ?". לתומו היה סבור שמדובר בתופעה חד-פעמית, שלא תחזור על עצמה בבתי כנסת אחרים. המציאות לא היתה כזו.

בשבת הבאה נכנס ד"ר קופרמן לבית כנסת אחר, ומה גדלה אכזבתו ותדהמתו, כאשר נתקל בהתייחסות דומה. מעבירים אותו ממקום למקום, אף אחד אינו מקדם אותו בברכה, ולא מאיר לו פנים כיון שמלבד מקום-תפילה, חיפש הרופא גם קהילה מתאימה שאליה ואל מנהגיה יוכל להתחבר, היתה המשימה קשה שבעתיים.

בדרך-לא-דרך נודע לו על קהילת 'אגודת רעים', ברחוב רבי עקיבא 72, וחבריו שכנעוהו להגיע ולהתפלל שם. בית כנסת זה נוסד, כידוע, על ידי עולי הונגריה, ואחד המייסדים הראשונים היה רבי אליעזר רובינשטיין זצ"ל.

למרות שהדוקטור לא הגיע מארץ זו, הוא החליט שלאוד החוויות שהספיק לעבור בבתי כנסת אחרים, שווה לנסות את מזלם שם, ב'אגודת רעים'.

הוא מגיע להתפלל עם ילדיו, ומתיישב על אחד הספסלים, תוך שהוא תופס כמה מקומות. והנה אף אחד לא מבקש ממנו לקום. לא ב'ברוך שאמר', לא ב'אשרי', וכך עד סוף התפילה... ולא רק זה, אלא שבסיום התפילה ניגשים אליו כמעט כל המתפללים

לפעמים אנחנו יכולים להיתקל בבית הכנסת בפנים בלתי-מוכרות של פלוני, והנה הוא מגיע גם מחר ומחרתיים, ונראה שהתיישב כאן בקביעות, אולי קנה/שכר דירה, ואף אחד אינו מקדים את פניו בברכת 'שלום-עליכם' פשוטה

המקומות הפנויים, אלא גם נצייד אותם בחומש ובסידור, ואף נאמר להם שאם הם זקוקים לדבר נוסף, שיפנו אלינו.

לא תמיד מחויבים לוותר על המקום

לפעמים מגיעים אל השמחות אנשים רחוקים מיהדות, הנמנים על קרובי המשפחה, ואם לא מתייחסים אליהם כראוי, ובכל הכבוד הנדרש, אנחנו גורמים לחילול השם חמור, ומביאים את האנשים הללו להסיק מסקנות לא נכונות על בתי הכנסיות שלנו.

ומאידך, התייחסות נכונה עשויה לקרב אותם באופן משמעותי לשמירת מצוות, וכל הזכויות לכך תישמרנה למי ש...הגיש להם סידור, וסייע בעדם בהגיעם לבית הכנסת.

נכון שלא תמיד מחויב אדם לוותר על מקומו. במיוחד אם האבא אינו מגיע לבדו, אלא עם ילדיו, והם - אם לא תושיב אותם במקומות הקבועים, עלולים 'לעשות שמח'. אבל, צריך לחפש דרך נאותה כיצד לפנות אל מי שהתיישב על מקומו, ואף לחפש עבורו מקום חילופי ולהובילו לשם. במקרים אלה כדאי מאד לחשוב כיצד אנחנו היינו מרגישים בסיטואציה דומה ובשמחות הנערכות במשפחה שלנו. כמה היינו רוצים שייגשו אלינו ויסייעו לנו להסתדר בבית הכנסת! כמה היה נעים לנו שלא היו מתעלמים מאיתנו! וכך נהג גם כלפי אנשים אחרים.

מספורו של ד"ר קופרמן נוכל גם ללמוד, על החיוב להקביל את פניו של כל מי שמגיע למקומו, ולעשות זאת בנועם ובחביבות.

לפעמים אנחנו יכולים להיתקל בבית הכנסת בפנים בלתי-מוכרות של פלוני, והנה הוא מגיע גם מחר ומחרתיים, ונראה שהתיישב כאן בקביעות, אולי קנה/שכר דירה, ואף אחד אינו מקדים את פניו בברכת 'שלום-עליכם' פשוטה, לא מתעניינים בו ולא שואלים בשלומו.

מרוב הבלבול, וחוסר יישוב-הדעת המאפיין את תקופתנו, זה יכול לקרות לנו גם במעלית של הבנין... כאשר נוסעים עם דייר חדש, ולא מגלים אכפתיות בזהותו ובשלומו. לא שואלים אותו מאין בא, ולאן הוא הולך. ופוק חזי מאי עמא דבר, לצערנו...

(מתוך הספר 'מצוות בשמחה' בעריכת הרב משה מיכאל צורן שליט"א)

ומקדמים אותו בפנים קורנות ומאירות, ו...מבקשים ממנו שיקבע אצלם את מקום תפילתו. התמונה המעודדת הזו חוזרת על עצמה גם בשבת השניה. הוא מתיישב על הספסל, ואף אחד אינו מזיז אותו. וכך גם בשבת השלישית.

רק עכשיו הוא הבין...

בשבת הרביעית לבואו לבית הכנסת 'אגודת רעים', איחר ד"ר קופרמן והגיע כמה דקות לאחר תחילת התפילה. והנה הוא רואה שהספסל שעליו ישב ב-3 השבתות האחרונות, תפוס על ידי אחד המתפללים, וילדיו...

רק עכשיו הוא הבין שבעצם המקום הזה היה שייך לאותו יהודי, שהחליט לוותר על זכותו, ואיפשר לאורח לשבת שם במנוחת הדעת, עם הילדים שלו.

"בבית כנסת זה אני קובע את מקום תפילתי לצמיחות", הודיע ד"ר קופרמן. ואכן, מזה עשרות רבות בשנים שהוא נמנה על מתפלליו הקבועים של 'אגודת רעים'.

סיפור זה, מן הראוי שישמע בכל בתי הכנסיות, ויפקו ממנו הלקחים הנכונים. גם אם לא מדובר במי שמחפש לעצמו מקום-של-קבע להתפלל בו, אלא הגיע לבית הכנסת כאורח, כדי להשתתף באחת השמחות, ומחפש לעצמו מקום-ישיבה, שבו יוכל לשבת עד סוף התפילה - חובתו של כל אחד מן המתפללים לסייע בעדו, לקדמו בברכת 'שלום עליכם' ו'ברוכים הבאים', ולהעניק לו הרגשה טובה.

כשמדובר אכן באורחים המגיעים לשמחות, המשימה היא קלה יותר, אבל עדיין נחוצה מאוד... במיוחד כשמדובר בשמחה המרכזת סביבה אורחים רבים, וקל-וחומר אם השמחה נערכת בשבת עמוסה ממיילא, כמו שבתות בין-הזמנים, כשהבחורים נמצאים בבית הוריהם. לעיתים תכופות יוצא לנו להיתקל באורח הנכנס בשערי בית הכנסת, וכיון שהוא אינו רוצה ליטול את מקומו של אף אחד, הוא כמו-מבקש שידריכו אותו היכן אפשר לשבת, מביט אנה ואנה, ומצפה שאחד המתפללים הקבועים יבחין בו, ויוביל אותו אל המקום הנכון. הרי רק מי שמתפלל בקביעות במקום ההוא, יודע היכן באמת יש מקומות פנויים. מי נמצא ומי לא נמצא, מי מתפלל במנין זה, ומי במנין אחר, כך שהמקום שלו פנוי עתה, וכל כיוצא באלה הפרטים, שהאורחים אינם מודעים להם.

האורחים מגיעים בדרך כלל יותר מוקדם מהמתפללים הקבועים, כשמרבית המקומות עדיין פנויים, ועל כן הם תופסים ספסלים, בסומכם על הלב-הטוב וגמילות-החסד של המתפללים הקבועים, שלבטח יאפשרו להם לשבת באופן חד-פעמי על המקום שלהם, ולא יקימו אותם.

האורחים לא עושים חשבון, שיתכן ש'פעם האחת' הזו כבר היתה בשבוע שעבר, וגם לפני שבועיים ושלושה, בשמחות אחרות שהתקיימו בבית הכנסת, וגם אז התיישבו האורחים במקומות הקבועים, וגרמו לאי-נעימות למתפללי בית הכנסת.

כמה נעימות אנחנו יכולים לגרום כמו-ידינו, אם ניגש אל האורחים ונסייע בידם בכל הצטרכויותיהם, ולא רק שנוביל אותם אל

מיודענו, אשר הקפיד מאז ומעולם על תפילה במניין בכל מחיר, לא הסכים להרים ידיים ולוותר. הוא התחנן בפני אותם שני יהודים כי ימתינו עוד שעה קלה, תוך שהוא מתחייב כי ידאג למניין כדת וכדין. במקביל, התקשר הלה לתחנת מוניות קרובה, והזמין שבע מוניות אל השטיבלאך, תוך שהוא מבקש מראש המתנה של רבע שעה במקום...

הגאון רבי מרדכי פרוינדליך זצ"ל, בפניני הפרשה

"מָה אֶקַב לֹא קָבָה אֵל וּמָה אֶזְעַם לֹא זָעַם ה'" (במדבר כ"ג, ח')

לכאורה, יש להבין, מה פשר טענתו של בלעם, כי אינו יכול לקלל את עם ישראל משום שהקדוש ברוך הוא אינו מקללם? הלא כל הסיבה לכך שבלק הזמינו בכדי לקלל את עם ישראל, היתה מאחר והקדוש ברוך הוא לא קיללם, שהרי אילו היו מתקללים על ידי ה' יתברך, לא היה צורך בקללתו של בלעם!

את התשובה, נבין על פי המעשה הבא:

מעשה ביהודי, אשר התגורר במשך תקופה ממושכת ב'דמי מפתח', הסדר שמשמעותו הוא תשלום של חלק מסויים ממחיר הדירה, בתמורה לזכות לשכור את הדירה באופן קבוע במחיר מוזל. לאחר תקופה, אחר שגדלה משפחתו, זכה אותו יהודי לרכוש לעצמו דירה חדשה, גדולה ומרווחת, כאשר הוא משלם תשלום משמעותי מראש, ואת היתרה בכוונתו לממן מהשבת זכותו בדירת דמי המפתח לבעליה, וקבלת התשלום הראשוני ששילם.

אך בשלב זה התברר לאותו יהודי, שאין זה כה פשוט... בעלי הדירה סירבו להשיב את דמי המפתח, עובדה אשר הותירה אותו חסר אונים לחלוטין. ברור היה לו, כי מבלי הסכום המשמעותי בו היה מדובר - לא יוכל לשלם את יתרת מחיר הדירה שרכש, והדבר יגרור כמוזן השלכות משמעותיות, ובכללם קנס גדול בשל העיכוב בתשלום הסכומים עליהם התחייב.

מיודענו הסתובב במשך ימים ארוכים כשהוא מוטרד ולחוצץ, והמתח כמוזן נתן את אותותיו במצב הרוח המשפחתי. אולם משהגיע יום שבת קודש, התעלה מעל עצמו והשיל מעליו את כל דאגותיו. הוא השתדל להסיר מליבו כל מחשבה אודות הסכום שעליו לשלם, ואודות מקור המימון שנחסם בפניו, ולאמץ את התחושה כביכול כל מלאכתו נעשתה ושום דבר אינו מטרידו.

אותו יהודי, נמנה על חסידיו של הצדיק רבי משה יחיאל מאוז'רוב. גם בשבת זו, כמדי שבת בשבתו - התפלל בבית מדרשו של הצדיק, ואף השתתף בשולחנותיו הטהורים. כך בליל שבת, כך בשבת בבוקר, וכך גם בשעת רעוא דרעווין...

או אז, בשעה נעלה זו, נשא הצדיק את דברי תורתו ואמר: "נאמר בפסוק (ישעיה ס', כ"ב) 'בעיתה אחישנה', ודרשו על כך חז"ל

הקדושים (סנהדרין צ"ח, ע"א): 'לא זכו - בעתה; זכו - אחישנה'. ומדבריהם שמענו, כי לעיתים, גם אם עדיין לא הגיעה עת הישועה, מכל מקום אם האדם בבחינת 'זכו', והיינו שעומדת לו זכות מיוחדת - הרי שיכול הוא לזכות ל'אחישנה', והקדוש ברוך הוא יקדים את ישועתו!"

דבריו אלו של הצדיק, עוררו תקוה חדשה בליבו. מי יודע? אולי תמצא גם בידו זכות אשר תחיש את ישועתו?

במוצאי שבת, לאחר הבדלה, הורה הצדיק למיודענו כי ימתין מעט, ומשעזבו שאר הנוכחים את המקום - פנה אליו וברר האם ישנה התקדמות כלשהי בנוגע לדירה, שכן מיודענו כבר הספיק לספר לו בשבוע החולף אודות הבעיה אשר צצה לה לפתע פתאום.

בלב כבד, סיפר מיודענו את האמת לאמיתה. הוא סיפר כי לעת עתה אין כל התקדמות, והרי הוא כעת בבחינת 'מאין יבוא עזרי'. פתח הצדיק ואמר: "הלא זה עתה דיברנו על הנושא של 'בעיתה' - אחישנה!... ובכן, בזכות כך שהסרת דאגה מליבך ביום השבת, וכיבדתו במנוחת הדעת שלמה - תזכה אף אתה שישועתך תחוש משמים!"

ואכן, הפלא ופלא: שעה קלה לאחר מכן, כאשר הגיע מיודענו אל ביתו - מצא את רעייתו ממתינה לו בהתרגשות בפתח הבית. היא סיפרה, כי זה עתה הגיע בעל הדירה, וביקש להיפגש עמו בדחיפות.

מיודענו ניגש להבדיל על היין, ולכשסיים - נשמעו דפיקות בדלת. היה זה שוב בעל הבית, אשר הכריז על נכונותו לקבל בחזרה את הזכות המלאה בדירה, ולהשיב את דמי המפתח לבעליהם... וכך, עוד באותו הערב נחתמו המסמכים הדרושים, והסכום המדובר שולם עד לפרוטה האחרונה. דבריו של הצדיק התקיימו במדויק: "בעיתה - אחישנה!"

הרי לנו, כי לעיתים, גם לאחר שנגזרה טובה על האדם - יש צורך בזכות מיוחדת בכדי לזרז את הטובה לבוא. וכן לאידך גיסא. לעיתים, חובה מסוימת, שאינה סיבה מספקת לעונש - מזרזת את העונש שהגיע לאדם בלאו הכי בשל חטא אחר, וגורמת לכך שלא יזכה להארכת אף, כפי שהיה זוכה בלעדיה...

ומכאן, תשובה לשאלתנו, על פי דרכו של רבינו האור החיים' הקדוש שהיה אומר כך: כאשר אין מגיע לאדם עונש, לא יתכן שתפגע בו קללה כלשהי, ואפילו לא קללתו של בלעם הרשע. לא יעלה על הדעת כי ביכולתו של בלעם יהא לגרום לכך שהבורא יתברך, הטוב והמיטיב, יאפשר להרע לאדם שאין עול בכפיו!

אלא מה? כוחו של בלעם היה בכך, שכאשר הגיע לאדם עונש בשל מעשיו, אלא שמשמים האריכו אף ודחו את עונשו - הרי שעל ידי קללתו הזדרזה הרעה לבוא. אולם כעת הסביר בלעם, כי מאחר ועם ישראל אינם ראויים לעונש כלל, והקדוש ברוך הוא כלל אינו חפץ לקללם - הרי שאין בכוחה של קללתו לפעול מאומה, ועל כן אין ביכולתו למלא את מבוקשו של בלק ולקללם.

"לֹא הִבִּיט אֵן בְּעֵקֶב וְלֹא רָאָה עֵמָל בְּיִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ וְתִרְוַעַת מְלָךְ בּוֹ" (במדבר כ"ג, כ"א)

בדברי הפסוק, יכולים אנו למצוא רמז נפלא, על פי המעשה הבא: מעשה ביהודי, אשר בעקבות שרשרת של עיכובים בלתי צפויים - מצא את עצמו בשעת לילה מאוחרת, הרבה אחרי חצות, בדרכו אל השטיבלאך שבשכונת 'זכרון משה', כשהוא מבקש להתפלל תפילת ערבית במנין. בשעה זו, הסיכוי למצוא עשרה יהודים אשר טרם התפללו תפילת ערבית - היה נראה קלוש למדי: כאשר הגיע אל השטיבלאך, הוא מצא שם שני יהודים בלבד, וגם הם כבר עמדו לעזוב את המקום, לאחר שנואשו מהסיכוי למצוא מנין לתפילה. אולם מיודענו, אשר הקפיד מאז ומעולם על תפילה במנין בכל מחיר, לא הסכים להרים ידיים ולוותר. הוא התחנן בפני אותם שני יהודים כי ימתנו עוד שעה קלה, תוך שהוא מתחייב כי ידאג למנין כדת וכדין. במקביל, התקשר הלה לתחנת מוניות קרובה, והזמין שבע מוניות אל השטיבלאך, תוך שהוא מבקש מראש המתנה של רבע שעה במקום...

מאחר ומדובר היה בשעת לילה מאוחרת, לא חלפו אלא רגעים ספורים עד שהגיעו המוניות למקום. מבלי לאבד רגע, ביקש מיודענו מהנהגים כי יואילו להצטרף ולהשלים מנין בשעת ההמתנה, חילק כיפות לאלו מביניהם שלא היו שומרי תורה ומצוות, וכך, החלה עד

מהרה התפילה במנין של יהודים יקרים, אשר חלקם זכו בעקבות כך להתפלל תפילת ערבית, אחרי תקופה ארוכה בה לא זכו לכך... רבע שעה לאחר מכן, הסתיימה התפילה, ומיודענו שלף את ארנקו וביקש לשלם לנהגי המוניות את המגיע להם. אולם כאן, ציפתה לו הפתעה: כל הנהגים, עד האחרון שבהם, סירבו לקבל כל תשלום. "אנו גובים תשלום על עבודה, ואילו תפילה - אינה עבודה!", הבהירו הללו, ושלושה מביניהם אף הכריזו כי מאותו היום ואילך יפקדו את בית הכנסת מדי ערב...

הרי לנו דבר פלא: יהודי, גם אם הוא רחוק מתורה ומצוות - מכיר בכך שהמצוות הינן בגדר 'זכות' ולא בגדר 'עמל'! ובכן, נקודה זו רמוזה בדבריו של בלעם הרשע, שאמר כי "לא ראה עמל בישראל", כלומר, בלעם הזכיר את מעלתם של ישראל, שבכל המצבים אינם מתייחסים אל המצוות כ'עול' וכ'עמל' - אלא כזכות גדולה ונפלאה!

"הֵן עִם כְּלָבִיא יָקוּם וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד יֵאָכֵל טָרֶף וְדָם חֲלָלִים יִשְׁתָּה" (במדבר כ"ג, כ"ד)

ובמדרש (במד"ר כ', כ'): "הן עם כלביא יקום" - אין אומה בעולם כיוצא בהם. הרי הן ישנים מן התורה ומן המצוות, ועומדין משנתן כאריות, וחוטפין קריאת שמע וממליכין להקב"ה ונעשין כאריות, ומפליגין לדרך ארץ למשא ומתן".

בפשטות נראה, כי כוונת חז"ל הקדושים הינה לבאר את השבח ששיבח בלעם את ישראל, ולומר כי נשתבחו בכך שהם אינם פותחים את היום בכוסית של "ש, כמו שאר גויי הארצות, אלא בקריאת שמע ותפילה - שרק לאחריהן הם מתחילים את סדר יומם ופונים לעסוק בדרך ארץ ובמשא ומתן. אולם לכשנתבונן בדברים, נמצא כי יש בהם עומק רב, אותו נוכל להבין על פי המעשה הבא

אותו מספר ה'סבא' מנובהרדוק בספרו 'מדרגת האדם': בעיר ורשה, היתה חבורת גנבים, שהצליחה ללסטם את הבריות בדרך מתוחכמת במיוחד. הם היו פונים אל קורבנם האומלל, ומציעים לו לקנות מהם מאה אלף רובל בשטרות כסף מזוייפים, בתמורה לשלושים אלף רובל בשטרות כסף אמיתיים, תוך שהם מבטיחים שמדובר בזיוף כה מקצועי - עד שאין בעולם מי שיוכל לעמוד עליו.

כדי לשכנעו בכדאיות העיסקה - הם היו מציעים לו הצעה מפתה: הם היו מוסרים לידו כמה משטרות הכסף הללו, ומציעים לו לגשת עמם אל הבנק... אם בבנק יזהו את הזיוף - הרי שהעיסקה כמובן בטלה ומבוטלת... אולם אם השטרות יעמדו במבחן עיניהם הבוחנות של הבנקאים - הרי שהקונה יכול להיות סמוך ובטוח, כי אף אחד אחר לא יוכל לגלות את טיבם האמיתי.

ואכן, אנשים רבים נפלו בפח, ונענו להצעה המפתה. הם היו ניגשים עם השטרות אל הבנק, ואכן, התברר כי אפילו הבנקאים המומחים ביותר לא הצליחו לזהות את הזיוף. בעקבות כך, התפתו אותם

אנשים לשלם שלושים אלף רובלים בשטרות אמיתיים, בתמורה למאה אלף בשטרות המזוייפים אותם הציעו הנוכלים.

דא עקא, שכאשר היו הללו יוצאים מביתם של הגנבים ובאמתחתם שטרי הכסף המזוייפים - היו כמתנינים להם בקרבת מקום שוטרים, אשר עצרו אותם בתואנה שהגיע אליהם מידע אודות חבורת זייפנים הפועלת בעיר... מאחר והעונש על החזקת שטרות כסף מזוייפים היה חמור ביותר, עד כדי עונש מוות או למצער מאסר ממושך - היו האומללים נחרדים עד עמקי נפשם, וכך, הם היו מחכים לשעת הכושר, ובורחים כל עוד רוחם בם - תוך שהם משאירים את המזוודה ובה כל השטרות המזוייפים בידם של השוטרים.

אותם אנשים שאיבדו את כל רכושם, לא העלו בדעתם את האמת הפשוטה: האמת היתה, שה'שוטרים' - לא היו אלא גנבים בתחפושת, חלק מחבורת הנוכלים. השטרות המזוייפים - לא היו מזוייפים כלל, אלא שטרות אמיתיים, ולכן הם עמדו במבחנם של הבנקאים המומחים ביותר. ואילו התרמית היתה מבוססת על ההנחה, שהאדם הסבור כי בידו שטרות מזוייפים - לא יהיה אמוץ דיו בכדי לטעון כי מדובר בשטרות אמיתיים, ולהעמיד את טענתו במבחן... אילו היה בו האומץ לכך - הוא היה ניגש עם ה'שוטרים' אל הבנק, מוכיח את טענתו, ונותר כשבידו מאה אלף רובלים בשטרות אמיתיים! אולם מאחר והוא עצמו סבר שמדובר בשטרות מזוייפים - הוא חשש לעשות זאת, וכך, הוא השאיר את הכסף בידם של הנוכלים, בעודו סבור כי הצליח להציל את עצמו מגזר דין נורא ואיום...

הרי לנו, כי ההבדל בין רווח עתק לבין הפסד צורב - נעוץ היה בנקודה אחת: באמונה! מאחר ואתם אנשים לא האמינו באמת ובתמים באיכותו של הכסף שבידם, הם לא צלחו את שעת המבחן - והפסידו את כל רכושם!

ומכאן, מסר לדורות: אם האדם אינו מצליח לעמוד במבחן רוחני, הרי שיש בכך כדי להוכיח שאמונתו מלכתחילה לא היתה חזקה דיה!

כעת, נוכל להבין את דברי השבח של בלעם הרשע ביחס לעם ישראל: כאשר בלעם הרשע ראה שישאל קוראים קריאת שמע ומקבלים עליהם עול מלכות שמים, הוא לא התרגש. הוא ידע, כי בכך אין די בכדי להוכיח את אמונתם ובטחונם בצור העולמים באופן מושלם, משום שהאמונה נבחנת בשעת מבחן! אכן, כאשר ראה בלעם שהאמונה מלווה את עם ישראל גם כאשר הם יוצאים מבית הכנסת, ופונים לעסוק במשא ומתן - או אז הוא הבין שאמונתם איתנה, שכן עומדת היא במבחן חיי היומיום! ובכן, זו אמנם אמונה שיש מקום להתפעל ממנה, ועליה התנבא ואמר: "הן עם כלביא יקום!"

"וַיֵּשֶׁא בְלַעַם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטֵי וַתְּהִי עֲלֵיו רֹחַ אֱלֹהִים" (כ"ה, ב')

ובגמרא (בבא בתרא ס', ע"א): "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו. מה ראה? ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים

זה לזה, אמר, ראויין הללו שתשרה עליהם שכונה". לכאורה, עלינו להבין, מדוע הדגיש בלעם דווקא את העובדה הזו, שפתחי אהליהם של ישראל אינם מכוונים זה כנגד זה? מה מיוחד במעלה זו, מבין שלל מעלותיהם של ישראל, עד שהיא זו שגרמה לבלעם התפעלות מיוחדת?

את התשובה נבין על פי המעשה הבא:

בפאתי העיירה גרודנא, שכן מפעל לייצור טבק. המפעל היה בבעלות יהודית, ואף העסיק מאות יהודים באגפיו השונים. היה זה מפעל חשוב עבור הכלכלה הפולנית, ואף היה אחראי על אספקת חלק ניכר מהתצרוכת המקומית, עובדה אשר גרמה לשלטונות לגלות בו ענין רב.

כך, ביום מן הימים, גילה מי שגילה, כי המפעל שובת יומיים בכל שבוע: ביום ראשון - שהוא יום המנוחה הלאומי, וביום השבת - היום הקדוש ליהודים. עובדה זו, לא מצאה חן בעיני השלטונות אשר חששו מפני פגיעה באספקה השוטפת של תצרוכת הטבק של איכרי המדינה, ולפיכך יצאה הוראה רשמית אשר חיבה את הפעלתו של המפעל ברציפות, ששה ימים בשבוע, מיום שני - ועד לאחר יום השבת.

משמעותה של גזירה זו, אילו יצאה אל הפועל, היתה, חילול שבת המוני על ידי מאות יהודים, והשבתת קדושת השבת אצל אלפי בני משפחותיהם. מציאות שכזו, עלולה היתה להשפיע בעקיפין על קדושת השבת באזור כולו, ותוצאותיה מי ישורון!

לפיכך, רבנים ועסקנים ששמעו על הגזירה, מיהרו לשלוח משלחת דחופה אל רבם של כל בני הגולה - מרן ה'חפץ חיים' זיע"א, בכדי לבקשו כי יכנס בדחיפות אסיפת רבנים בוורשה ברירה, בכדי שזו תמחה בממשלה הפולנית על החלטתה ותפעל לביטולה.

היה זה בערוב ימיו של ה'חפץ חיים'. באותם ימים, שמיעתו כבר היתה כבדה, ותגובותיו קצרות. לאחר שהוצע בפניו הענין כולו, הוא נאנח מעומק ליבו, הניד בראשו ואמר: "אכן... יש לכנס אסיפת רבנים בגרודנא!"

השלוחים, אשר סברו כי דבריהם לא הובנו כהלכה, חזרו והסבירו כי הינם מבקשים שתתכנס אסיפת רבנים בוורשה, בכדי למחות בממשלה הפולנית. אולם ה'חפץ חיים' רק נאנח שוב ואמר: "אכן, יש לכנס אסיפת רבנים בגרודנא!"

גם בפעם השלישית, כאשר שבו השלוחים והסבירו את המצב, תוך שהם מדגישים כי המפעל אמנם נמצא בגרודנא, אולם ההוראה הגיעה מגבוה, מהממשלה שמושבה בוורשה - לא שינה ה'חפץ חיים' מדבריו: "אכן, יש לכנס אסיפת רבנים בגרודנא!", הוא חזר בשלישית.

לא נותרה לשלוחים ברירה, כי אם לחזור אל משלחיהם ולהביא בפניהם את תשובתו של ה'חפץ חיים'. ולנוכח הוראתו הברורה של גדול הדור, מי יכול לסרב? ואכן, בלית ברירה החלו העסקנים שוקדים על כינוסה של אסיפת רבנים בגרודנא, על פי הוראתו של ה'חפץ חיים', כאשר אף ה'חפץ חיים' עצמו, חרף זקנותו המופלגת, מטריח את עצמו להשתתף באסיפה לצד מאות רבנים מכל רחבי המדינה.

לימודו", סיפרה הרבנית. "תפסתי את הפרימוס הנוער בידי, כשאני נכונית, וטיפלתי בכיבוי השריפה בעצמי, לא הזעקתי אותו ולא אמרתי לו כלום, כדי שלא יופרע חלילה באמצע הלימוד. אז מה רוצה אותו יהודי? שארשה לו להפריעו באמצע הלימוד?"...

(מתוך הספר 'גדולה שימושה')

"הגיע לכאן יהודי נכבד וביקש להיכנס אל החדר הפנימי, אמרתי לו שאי אפשר להפריעו באמצע הלימוד.
"אותו יהודי ששאלתו דחקה בו עד מאד התרגז ואמר: 'מה יקרה לו אם יפסיק מעט מלימודו?'"
הדברים הללו הסעירו את רוחה של הרבנית ע"ה עד מאד. "באחד הימים התלקח הפרימוס ופרצה שריפה בבית, בעת שהיה באמצע

המשך מעמוד 9 | הג"ר משה שוורץ

ראה את הספר הרב מיכאל פרץ שליט"א שהחל בעקבות הספר למסור שיעורים באור-החיים על התורה ואף הוציא ספר שלם על האור-החיים".

"במשך שנה, מדי שבוע בשבוע, שיגרתי אליו את הגיליון השבועי והוא הדפיסו במקסיקו וחילקו שם ללומדים ומבקשים. כבר בתחילת הדרך ראו ישועות.

"בעל הדפוס שהדפיס את הגיליון בחינם, עבר ממצב של הפסדים כבדים עד כדי כוונה לסגירת העסק, למצב של רווחים ופתיחת שיערי פרנסה לרווחה גדולה. ואגב, גם כאן בארץ ישראל, בית הדפוס שהדפיס את העלוניים בפחות מדמי עלות, ראה חיש מהר ישועת פרנסה למעלה מדרך טבעית".

"אני מומשיך בכל הכוח ללמוד כל שבוע, את כל פירוש אור החיים הקדוש על הפרשה, זה אמנם קשה, אבל יותר קל מלהסתובב בבתי חולים ולשפוך אלפי שקלים לפח".

"ואספר עוד", מסיים הרב שוורץ את דבריו בסיפור אישי, "מדי שנה ביארצייט אנחנו מנפיקים על ידי המכון למורשת האור החיים, גיליון צבעוני עם סיפורים ועובדות ותוכן רב אודות האור-החיים, גדולתו, חשיבות הלימוד בספריו, סגולותיו וכדומה.

"יהודי תושב מקסיקו, ר' ידידיה שמו, ראה את הגיליון מעוך וזרוק ליד הציון כחודש לאחר ההילולא ואספו לחיקו.

"כעבור כמה שעות התקשר אלי וביקש להתעניין ולשמוע עלינו. נפגשנו והבאתי לו את הספר 'עיטורי חיים' כצידה לדרך. במקסיקו

המשך מעמוד 22 | הגאון רבי מרדכי פרוינדליך זצ"ל

הורה הכהן הגדול מראדין כי הגיעה השעה למעט השתדלות... הוא ציוה לשלוח משלחת בת שניים או שלושה חברים לוורשה, בכדי לבקש מהשלטונות את ביטול הגזירה. ואמנם, לאחר שיהודי גרודנא עשו את שלהם - נשאה ההשתדלות פרי, והגזירה התבטלה...

הרי לנו, כי הגוי אינו יכול לפגוע ביהודי - אלא כאשר היהודי פותח לו פתח! כל עוד היהודי מבצר את עצמו בין חומות הדת, ומקפיד לאחוז היטב בדרך אבותיו - הגוי לעולם לא יוכל להזיק לו!
ומכאן, תשובה לשאלתנו, על פי דרכו של בעל ה'כלי יקר' שהיה אומר כך:

אחת הסיבות לכך שישראל נמנעו מלכוון את פתחי אהליהם זה כנגד זה, היתה בכדי למנוע כל חשש של עין הרע. מעתה, הבין בלעם היטב, כי כל עוד ישראל אינם מניחים פתח לעין הרע שתשלוט בהם - אף הוא לא יוכל להטיל בהם עין הרע ולהזיקם, ועל כן הדגיש נקודה זו!

(מתוך הספר 'ללמדך')

עם הגיע ה'חפץ חיים' לגרודנא, הורה הוא לאסוף את תושבי העיר לכנס מיוחד, שיוקדש לנושא של חיזוק היהדות ושמירת השבת, בעודו מתבטא ואומר: "אם בשמים נגזרה הגזירה על גרודנא, הרי שאין הדבר תלוי אלא ביהודי גרודנא, שהרי הגויים אינם מצווים על שמירת השבת!"...

ואכן, יהודי העיר התכנסו וקיבלו על עצמם גדרים בשמירת השבת, ולאחר מכן - הורה ה'חפץ חיים' לקרוא אליו את בעלי מפעל הטבק המדובר, ולדרוש מהם לקבל החלטה ברורה, כי במידה ואמנם ידרשו על ידי השלטונות להפעיל את המפעל בשבת - הרי שהם לא יצייתו להוראה, בכל מחיר, גם אם הדבר יהיה כרוך בסגירתו של המפעל לצמיתות.

לאחר שהתקבלה התחייבות מצידם של בעלי המפעל, הורה ה'חפץ חיים' לכנס את מאות עובדי המפעל, וגם מהם הוא דרש התחייבות, כי יהיה מה שיהיה, הם לא יסכימו בשום אופן לעבוד ביום השבת, אפילו אם ימצאו את עצמם כשמוטה לחמם נשבר!

רק לאחר שעובדי המפעל התחייבו אף הם כדרישת ה'חפץ חיים',

חוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל? שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

יומא טבא לדבנן
הופיע ויצא לאור

ספר

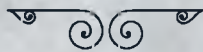
בירור הלכה

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

מתוך הסכמות הרבנים הגאונים:

הגאון הגדול רבי אשר זיס שליט"א
בירור יסודות ההלכה בעיון ראוי ובשפה
ברורה ונעימה, בטוחני שרבים יהנו מספר
יקר ונפלא זה.

מדרן פוסק הדור הגאון הגדול
רבי משה שטרנבוך שליט"א
הנני מצטרף שפרסום הספר יביא בס"ד
תועלת מרובה. וניכר שהמחבר עמל הרבה
להוציא מתחת ידו דבר מתוקן

עשרות בירורי הלכה אקטואליים
בדרך לימוד העיון
מסוגיות הגמרא והפוסקים
לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

מדור מתוך אוסף גליונות

לאור ההתעוררות העצומה בקרב ציבור שוחרי ההלכה
בעניין זהירות באיסורי ריבית ובדיקת כשרות קרנות הפנסיה
יתקיים בעז"ה 2 שיעורי הדרכה מיוחדים בליווי מצגת מרתקת בנושא

'היתר עיסקא' וקרנות פנסיה

מפי הגאון הרב **פנחס וינד שליט"א**
מחבר ספר 'ברית פנחס'

השיעור יעסוק בנושאים:

היתר עיסקא / איסורים שונים בקרנות פיננסיות /
נטילת משכנתא עבור אחר / ריבית בכרטיסי אשראי /
וכן נושאים נוספים הנוגעים לחיי היום יום

בבית הכנסת "פינסק קרלין" - רחוב חסידי קרלין 1 ירושלים
א. יום חמישי פרשת בלק - י"ד תמוז תשפ"א
ב. יום חמישי פרשת פנחס - כ"א תמוז תשפ"א

תחילת הכינוס: בשעה 2:00

סיום הכינוס: בשעה 3:15

בסוף השיעור תתקיים הגרלה בין המשתתפים
על שלושה ספרים 'ברית פנחס'
וכן יהיה ניתן להשיג במקום טופס מיוחד
לבדיקת כשרות כל קרנות הפנסיה שלכם ע"י 'חוסכים כשר'
(לצורך הבדיקה רצוי להצטייד עם צילום תעודת זהות)

בברכת התורה
מכון הילכתא

השיעור לעילוי נשמט
רה"י הגאון רבי אליעזר יהודה בן הגאון רבי נתן צבי זצ"ל
גלב"ע י"ט תמוז תשכ"ה ת.ג.צ.ב.ה.
לתרומות והנצחות 02-5350535

אם עד היום זה לא היה חסר לך אל תשלים על זה

אם עד היום לא היה לך את האפשרות להתעמק בדברי רבינו בבאר מים חיים ולהבין מה הם הדברים הנוגעים למעשה מהיום יש לך את האפשרות...

כ"כ ניתן להשיג

ל-ה-ע-ת
מבחנים טלפוניים נושאי פרסים ב"חפץ חיים" ו"אהבת חסד"
073-7289669

ניתן להשיג ב:

ספר ו'צא לאור בצוף

ה'א/צ"ל ה'צ"א

דיני שביעית בקצרה
הלכות שמיטה בקצרה לתלמידים
הרה"ג ר' מנחם אביטן שליט"א

חכמה לנפשך
ההתמודדות והמודעות
מול הגזירות האישיות
הרה"ג ר' אליהו אורלנסקי שליט"א

בירור הלכה
בירור הלכה אקטואליים
מתוך הסוגיות והפוסקים
הרה"ג ר' אליהו משה כימיגרין שליט"א

טעמו ורוא
ספר מוקף את כל משאי הכשרות
הרה"ג ר' אברהם חנו שליט"א

סולם יעקב
מסכת יומא
הרה"ג ר' יעקב יהודה דאוויץ שליט"א

בצל משניות הכסף
מיוסד על דברי הפ"י בשנת דף לא
הרה"ג ר' יוסף ויינברג שליט"א

בעקבי המגילות
שיעורים על מגילת דות
מפני האו"צ רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל

אהלי יעקב - תניינא
במדבר - דברים
הרה"ג ר' יעקב מאיר פרבשטיין שליט"א

בין הדעה לדבור
מסעות חייו של הרב מלוצ'ק
פני האו"צ ר' זלמן סורוצקין זצ"ל

אמרי טל
על חמשה חומשי תורה ומועדי השנה
הרה"ג ר' אליעזר וויס שליט"א

חסד לאברהם
שיעורים בהלכות שביעית
הרה"ג ר' אורי יצחקי שליט"א

ספר ביאור הגר"א על היכרות
בראשית - פקודי
י"ל ע"י הוצאה לאור צוף

ספר ו'צא לאור בצוף

ה'א/צ"ל ה'צ"א

שיעורי הרף בעיון
על מסכת יומא
הרה"ק ר' **עקיבא מדלוב** שליט"א

עבודת פנים
על סוד הרף במסכת יומא
הרה"ק ר' **בונם מילר** שליט"א

בעקבי הכתובים
על ספר משלי
בספר האגור רבי **יעקב אדלשטיין** זצוק"ל

דיני שביעית
קיצור הלכות שביעית
הרה"ק ר' **מנחם אביטן** שליט"א

ברית קודש
על ברית מילה
הרה"ק ר' **שנתי צימרמאן** שליט"א

מעשה חמד
על ברכת האילנות
הרה"ק ר' **אליהו כהן** שליט"א
תוספת - ירושלים

אהל מועד
בעניין גלות ונאולת מצרים
הרה"ק ר' **יהודה אייזנשטיין** שליט"א

בעקבי ההגדה
הגדה של פסח
מספר הספן הגדול
רבי **יעקב אדלשטיין** זצוק"ל

בית דוד
הלכות חג הסוכות ח"א
הרה"ק ר' **צבי שאול** שליט"א

נפש שוקקה
על התורה - בראשית שמות
מהרה"ק ר' **משה יונה רונברטן** שליט"א
וב' בימה"ק ר' זכרון ישעי' רמת שלמה, ירושלים